

ISSN 1813-8489
Categoria C

Administrarea Publică

*Revistă metodică-științifică
trimestrială*

***iulie - septembrie 2014
nr. 3 (83)***

**Chișinău,
2014**

Administrarea Publică

Revistă metodică-științifică trimestrială

Fondată în noiembrie 1993 de Academia de Administrare Publică

Revista este înregistrată la Ministerul Justiției al Republicii Moldova
cu nr. 172 din 15 septembrie 2004.

Acreditată științific la profilul: *administrare publică, științe politice, drept, economie*
(Hotărârea C.S.Ș.D.T. al A.Ș.M. și C.N.A.A. nr. 146 din 27 iunie 2013
cu modificările și completările ulterioare)

Nr. 3 (83), iulie - septembrie 2014

COLEGIUL REDACȚIONAL

BALAN Oleg – redactor-șef, rector al Academiei, doctor habilitat în drept, profesor universitar

GROZA Andrei – redactor-șef-adjunct, prim-prorector al Academiei, doctor în istorie, conferențiar universitar

BĂRBULESCU Iordan-Gheorghe – doctor în științe politice, profesor universitar, președintele Senatului, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, România

DULSCHI Silvia – șef al Direcției știință și cooperare internațională, doctor în istorie, conferențiar universitar

GORIUC Silvia – șef Catedră științe juridice, doctor în drept, conferențiar universitar

GUCEAC Ion – vicepreședinte al Academiei de Științe a Moldovei, doctor habilitat în drept, profesor universitar

IJA Nikolai – director al Institutului Regional de Administrare Publică de pe lângă Președin-

tele Ucrainei, Odesa, Ucraina, doctor în științe politice

KERIKMAE Tanel – director al Școlii de Drept din Tallinn, Universitatea Tehnologică din Tallinn, Estonia, doctor în drept, profesor universitar

MANOLE Tatiana – doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

SÎMBOTEANU Aurel – șef Catedră științe administrative, Universitatea de Stat din Moldova, doctor în științe politice, conferențiar universitar

STRECHII Maria – director al Departamentului învățământ superior, doctor în științe economice, conferențiar universitar

TĂRIȚĂ Orest – șef Catedră științe politice și relații internaționale, doctor în științe politice, conferențiar universitar

GHERMAN Teodora – șef Catedră tehnologii informaționale aplicate, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

SUMAR

ADMINISTRAREA PUBLICĂ: TEORIE ȘI PRACTICĂ

Ion DULSCHI

Premisele culturii profesionale a funcționarului public.....11

Aurel SÎMBOTEANU

Reforma administrației publice în Republica Moldova din perspectiva
Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană.....16

SOCIETATEA CIVILĂ ȘI STATUL DE DREPT

Silvia GORIUC

Considerațiuni generale cu privire la evoluția instituției șefului de stat.....30

Andrei GUȘTIUC, Natalia TÎLTU

Rolul Băncii Centrale Europene în domeniul supravegherii bancare.....36

Dumitru VIERIU

Aspecte generale privind Curtea Constituțională a României.....42

ECONOMIE ȘI FINANȚE PUBLICE

Tatiana TOFAN

Evoluția în timp și dezvoltarea conceptului de dezvoltare durabilă.....49

Andrei BLANOVSCI

Marfa și formele sale contemporane de exprimare.....56

Юрий МАЛАХОВСКИЙ, Аль-Газали АМИН СЕЙФ

Платежный баланс страны как объект государственного
регулирования экономической деятельности.....65

Veronica BUTNARU

Gândirea japoneză Kaizen – cheie privind succesul dezvoltării
organizaționale.....74

INSTRUIREA FUNCȚIONARILOR PUBLICI: STRATEGII ȘI TEHNOLOGII NOI

Silvia DULSCHI

Recomandări metodice pentru candidații la studii prin doctorat
privind elaborarea referatului științific.....80

Eugenia CEBOTARU

Platforma tehnologică guvernamentală comună (MCloud) – o nouă etapă
în reforma administrației publice.....85

RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI INTEGRARE EUROPEANĂ

Natalia GHERMAN

„În centrul politicii externe se află protejarea și promovarea intereselor țării
și ale cetățenilor noștri”.....95

Victor JUC, Ruslana GROSU

Subsistemele regionale din Orientul Mijlociu în abordările teoretico-
metodologice din Federația Rusă.....103

Gheorghe CĂLDARE, Vera TÂRSÂNĂ

Unele aspecte ale politicii externe a Republicii Moldova în contextul
evoluției situației geopolitice din regiune.....116

Stela SPÎNU

The role of communication in preventing and managing interethnic conflicts.....126

TRIBUNA TÂNĂRULUI CERCETĂTOR

Tatiana DABIJA

Controlul constituționalității legilor „a priori” versus „a posteriori”.....130

Татьяна РЯБОВОЛИК

Компаративный анализ занятости населения в инновационном
секторе экономики Украины и стран мира.....142

Dumitru POPILEVSCHI

Geopolitica Mării Negre: sinergii de valori și interese.....147

Любовь КОРЧАГИНА

Европейская составляющая процесса подготовки государственных
служащих Украины в сфере европейской интеграции.....155

Anatolii BABAIANU

Aspecte legale privind procesul de constituire a autorităților administrației
publice locale în Republica Moldova.....160

SUMMARY

PUBLIC ADMINISTRATION: THEORY AND PRACTICE

Ion DULSCHI

Premises of the civil servant's professional culture.....11

Aurel SÎMBOTEANU

Public administration reform in the Republic of Moldova in terms of the Association Agreement with the European Union.....16

CIVIL SOCIETY AND THE RULE OF LAW

Silvia GORIUC

General considerations on the evolution of the head of state institution.....30

Andrei GUȘTIUC, Natalia TÎLTU

The role of the European Central Bank in banking supervision.....36

Dumitru VIERIU

General aspects on the Constitutional Court of Romania.....42

ECONOMICS AND PUBLIC FINANCES

Tatiana TOFAN

Time evolution and progress of the concept of sustainable development.....49

Andrei BLANOVSCI

Goods and contemporary ways of their expression.....56

Yuri MALAKHOVSKY, Ali Gazali AMIN SEIF

The balance of payments as an object of state regulation of economic activity.....65

Veronica BUTNARU

Kaizen Japanese thinking as a key for the success of organizational development.....74

TRAINING OF CIVIL SERVANTS: NEW STRATEGIES AND TECHNOLOGIES

Silvia DULSCHI

Methodological guidelines on writing the scientific essay for candidates
to doctoral studies.....80

Eugenia CEBOTARU

Common Government Technology Platform (McCloud) as a new stage
in the public administration reform.....85

INTERNATIONAL RELATIONS AND EUROPEAN INTEGRATION

Natalia GHERMAN

„In the center of foreign policy lies the protection and the promotion of our
country's and citizens' interests”.....95

Victor JUC, Ruslana GROSU

Middle East regional subsystems viewed in the theoretical-methodological
approaches of the Russian Federation.....103

Gheorghe CĂLDARE, Vera TÂRSÂNĂ

Some aspects of the foreign policy of the Republic of Moldova in the context
of the changing geopolitical situation in the region.....116

Stela SPÎNU

The role of communication in preventing and managing interethnic conflicts.....126

THE TRIBUNE OF THE YOUNG RESEARCHER

Tatiana DABIJA

The review of the constitutionality of „*a priori*” versus „*a posteriori*” laws.....130

Tatyana RYABOVOLIK

Comparative analysis of population employment in innovative sector of
Ukraine and the world countries.....142

Dumitru POPILEVSCHI

Black Sea geopolitics: synergies of values and interests.....147

Liubov KORCHAGINA

The European component of public servants' training process in the area
of European integration.....155

Anatolii BABAIANU

Legal issues regarding the establishment of local public administration
authorities in the Republic of Moldova.....160

ОГЛАВЛЕНИЕ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Ион ДУЛЬСКИ

Предпосылки профессиональной культуры государственного служащего.....11

Аурел СЫМБОТЯНУ

Реформа публичного управления в Республике Молдова в перспективе
Соглашения об Ассоциации с Европейским союзом.....16

ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО И ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО

Сильвия ГОРЮК

Общие вопросы эволюции института главы государства.....30

Андрей ГУШТЮК, Наталья ТЫЛТУ

Роль Центрального европейского банка в области банковского надзора.....36

Думитру ВИЕРИУ

Общие вопросы деятельности Конституционного суда Румынии.....42

ЭКОНОМИКА И ПУБЛИЧНЫЕ ФИНАНСЫ

Татьяна ТОФАН

Эволюция во времени и развитие концепции устойчивого развития.....49

Андрей БЛАНОВСКИ

Товар и его современные формы выражения.....56

Юрий МАЛАХОВСКИЙ, Аль-Газали АМИН СЕЙФ

Платежный баланс страны как объект государственного
регулирования экономической деятельности.....65

Вероника БУТНАРУ

Японское мышление Кайзен – ключ к успеху организационного
развития.....74

ОБУЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ: НОВЫЕ СТРАТЕГИИ И ТЕХНОЛОГИИ

Сильвия ДУЛЬСКИ

Методические рекомендации для кандидатов на учебу в докторантуре для составления научного реферата.....80

Еуджениа ЧЕБОТАРУ

Общая правительственная технологическая платформа (MCloud) – новый этап в реформе публичного управления.....85

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И ЕВРОПЕЙСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ

Наталья ГЕРМАН

„В центре внешней политики находятся защита и продвижение интересов страны и наших граждан“.....95

Виктор ЖУК, Руслана ГРОСУ

Региональные подсистемы Среднего Востока в теоретико-методологических подходах Российской Федерации.....103

Георге КЭЛДАРЕ, Вера ТЫРСЫНЭ

Вопросы внешней политики Республики Молдова в контексте эволюции геополитической ситуации в регионе.....116

Стелла СПЫНУ

The role of communication in preventing and managing interethnic conflicts.....126

Трибуна Молодого Исследователя

Татьяна ДАБИЖА

Контроль конституционности законов „a priori“ versus „a posteriori“.....130

Татьяна РЯБОВОЛИК

Компаративный анализ занятости населения в инновационном секторе экономики Украины и стран мира.....142

Думитру ПОПИЛЕВСКИ

Геополитика Черного моря: синергии ценностей и интересов.....147

Любовь КОРЧАГИНА

Европейская составляющая процесса подготовки государственных служащих Украины в сфере европейской интеграции.....155

Анатолий БАБАЯНУ

Легальные аспекты процесса образования органов местного публичного управления в Республике Молдова.....160



A

ministrarea publică:
teorie și practică



Premisele culturii profesionale a funcționarului public

Ion DULSCHI,
*doctor în istorie, conferențiar universitar,
șef Catedră științe administrative,
Academia de Administrare Publică*

SUMMARY

This article treats the professional culture of the civil servant. The author attempts to identify the social premises, individual and corporate culture that determines the content and professional development. The author offers functional-axiological approach to professional culture, promoting the idea of forming complexes technological skills of civil servants and complete this with communicative skills-based literacy.

Un rol deosebit în funcționarea sistemului administrației publice îi revine funcționarului public. Prin atribuțiile stabilite în fișa postului, funcționarii publici realizează activități complexe ce vizează elaborarea strategiilor de politici, proiectelor de acte normative, planurilor de acțiuni, precum și activități de organizare și control în activitatea autorităților administrației publice. Pentru a face față imperativelor statutului de funcționar public, acesta urmează să dispună de calități speciale, care le identificăm prin formula de cultură profesională. În prezentul articol vom încerca să identificăm esența culturii profesionale, componentele acesteia, modul de formare etc.

Definirea culturii profesionale are la bază abordarea acesteia ca un fenomen social care exprimă trăsăturile comportamentale ale individului din perspectiva activității profesionale a acestuia. Privită ca fenomen social, cultura profesională poate fi formată doar în cadrul social și raportată la valorile general acceptate, în cadrul comunității respective. Niciuna dintre virtuțile individuale nu are valoare dacă aceasta nu este recunoscută de mediul social. Prin urmare, individul, în procesul so-

cializării, își dezvoltă acele trăsături și calități personale care sunt mai înalt apreciate de societate.

Calitățile individuale ale personalității se regăsesc doar în exteriorizarea acestora în urma unor activități. Activitățile prin care se manifestă calitățile individuale ale personalității, virtuțile acesteia sunt foarte diverse și pot ține atât de domeniul material cât și de cel spiritual. Antrenarea individului în activități de producere a valorilor sociale pune în fața acestuia exigențe deosebit de înalte, întâi de toate, de ordin calitativ. Cu cât cunoștințele, priceperile și deprinderile acestuia sunt mai vaste, cu atât și calitatea produselor sale este mai performantă.

Cu toate acestea, doar cunoașterea generală a tehnologiilor de producere a valorilor, sârguința și dorința sinceră de a produce bunuri de o valoare deosebită, nu sunt suficiente. Un adevărat meșter, în domeniul său de activitate, poate fi considerat doar acela care, pe lângă faptul că va reproduce cu mare exactitate operele create de alții, va introduce în propria operă elementul care o va deosebi de acestea, îi va imprima un caracter unic.

Din această perspectivă revenim la noțiunea de *cultură profesională* care, în viziunea noastră, constituie o expresie concentrată a cunoștințelor în domeniul unei activități profesionale, elaborate și acumulate prin realizările teoretice și practice ale specialiștilor în domeniu, fortificată prin cultura generală a individului.

Cultura profesională constituie o valoare deosebită atât pentru individ cât și pentru societate. Pentru individ cultura profesională poate constitui chintesența acestuia, scopul existenței și indicatorul valorii sociale a acestuia. Cu cât cultura profesională a individului este mai elevată, cu atât acesta este apreciat mai înalt în societate și cu atât satisfacția de sine este mai înaltă. Valoarea socială a culturii profesionale a fiecărui individ este determinată de rezultatele activității acestuia. Societatea vine în raport cu individul în multiple ipostaze: de beneficiar al valorilor produse de acesta, dar și de evaluator al acestora. Prin menținerea rigorilor față de calitatea produselor, societatea stimulează individul pentru sporirea culturii sale profesionale. Mai mult ca atât, societatea nu doar vine pe post de evaluator al calității, dar și în calitate de formator al culturii profesionale. Pregătirea și perfecționarea profesională au fost și sunt preocupări ale societății. Inițial, aceasta era preocuparea familiei care avea misiunea de a transmite cunoștințele profesionale din tată în fiu, ulterior aceasta devine preocuparea instituțiilor specializate în instruire.

Analiza noțiunii *cultură profesională* ne face să clarificăm esența noțiunii de *cultură*. Vom trece peste examinarea aspectului noțiunii *cultură*, în sens restrâns și general acceptat ca și domeniu al vieții spirituale umane. În sens extins, cultura cuprinde toate rezultatele activității umane. Orice domeniu al activității umane poate fi privit din perspectiva valorii și importanței culturale. Cultura include în sine valori materiale exprimate în bunuri rezultate din ac-

tivitatea umană cu amprente de epocă sau cu caracteristici originale sau unice, dar și valori spirituale exprimate în concepții, cunoștințe, deprinderi, forme de comunicare și organizare. Caracterul universal și amplu al noțiunii de *cultură* oferă posibilitatea examinării sale polivalente și multiaspectuale. Noțiunea de *cultură*, grație caracterului său global, poate fi o proiecție asupra unui sau mai multor aspecte ale realității sociale, poate fi o totalitate de norme de reglementare a relațiilor sociale, poate fi expresia umană, individuală a valorilor sociale. Această dimensiune a culturii vine să ne sprijine în abordarea subiectului culturii profesionale.

În literatura modernă, dar și cea anterioară, problema culturii a fost și este abordată prin prisma unui spectru de paradigme: valorică (axiologică), semiotică, informațională, umanistă, tehnologică etc. În contextul prezentului articol, considerăm că este mai acceptabilă paradigma tehnologică care este bazată pe examinarea activității umane.

În filozofie, psihologie și pedagogie această paradigmă a fost elaborată de psihologul și filozoful sovietic S. Rubinștein, care afirma că omul și psihica lui se formează și se manifestă din start prin activitatea practică. Prin urmare, calitățile personale ale individului urmează să fie studiate prin prisma activității acestuia, inclusiv a activității profesionale.

O trăsătură deosebită a activității, în viziunea lui S. Rubinștein, o constituie caracterul său social. Activitatea poate fi realizată doar de om, de un grup de oameni, de o personalitate; activitatea ca interacțiune a subiectului cu obiectul se prezintă ca una reală, concretă și nu simbolică și fictivă; activitatea este întotdeauna una creativă și independentă. [1, c. 98-100] Studiile fundamentale, consacrate teoriei culturii, confirmă că tocmai activitatea constituie nucleul culturii. Noțiunile de „*cultură*” și „*activitate*” au un trecut istoric comun.

Sintetizând istoria umană putem afirma cu certitudine că aceasta este istoria activității umane. Dacă e să identificăm cele mai importante trăsături ale activității vom specifica: activitatea constituie o modalitate principial nouă de interacțiune a omului cu mediul, modalitate prin care omul își ajustează mediul potrivit propriilor necesități, omul creează și uneltele activității sale. Prin urmare, această activitate, fiind una reală și concretă, transformă nu doar mediul ambiant, dar și însuși omul; activitatea constituie esența existenței sociale, o condiție a evoluției personalității și a societății în ansamblu; activitatea, prin caracterul său creativ, este rațională și are ca scop perfecționarea mediului natural, dar și a celui social.

Caracterul realist al activității umane este bazat pe factori obiectivi care determină această activitate. În calitate de asemenea factori obiectivi identificăm circumstanțele concrete de realizare a acestei activități: timpul, locul, conjunctura economică, socială, politică etc. Nu pot fi ignorați și factorii subiectivi, care determină caracterul activității umane, și, nu în ultimul rând: perseverența, rațiunea, organizarea, acestea fiind caracteristice subiectului activității – omului.

Activitatea umană realizează două funcții importante: în primul rând, acționând asupra mediului ambiant și transformându-l, aceasta servește satisfacerii necesităților materiale și spirituale ale individului și, în cel de-al doilea rând, ea servește drept mijloc de exprimare și dezvoltare a cunoștințelor, priceperilor și competențelor personalității. [2, p. 45-47]

O manifestare aparte, în ansamblul valorilor culturii umane, o constituie activitatea umană într-un domeniu, definită ca activitate profesională. Activitatea profesională și cultura fiind un produs social, formează fenomenul social identificat prin noțiunea de „cultură profesională”, aceasta, prin esența și conținutul său, de-

pășind cu mult suma componentelor sale.

Noțiunea de „cultură profesională” a fost pusă în circuitul științific de savantul rus V. Podmarkov, care a inclus ca și componente ale acesteia:

a) cunoștințele speciale privind conținutul activității profesionale;

b) cunoștințele privind situația din domeniul activității de producție, privind raporturile organizaționale și executanții.

Această caracteristică a culturii profesionale este importantă prin faptul că autorul vine cu abordarea „tehnologică” a noțiunii, specificând parametrii pe care urmează să-i întrunească individul pentru a fi „promovat” în tagma titularilor unei profesii. Din această perspectivă, putem fi de acord cu autorul, însă nu și din perspectiva întrunirii condițiilor ce țin de componenta culturală. În viziunea noastră, posedarea culturii profesionale vine să se sprijine pe o temelie mai largă, formată din realizările societății umane într-un spectru ce depășește cunoștințele de ordin strict aplicativ al domeniului de activitate profesională.

Un alt cercetător al domeniului abordat, I. Model, definește cultura profesională ca și o categorie care „caracterizează gradul de însușire de către un grup profesional, al reprezentanților acestuia a unui gen specific de activitate, în orice domeniu social de producție. În acest sens cultura profesională servește în calitate de măsură, mod de formare și realizare a forțelor sociale, a subiectului activității”. [3, p. 10]. Și în definiția lui I. Model cultura profesională are ca reper calitățile funcționale ale individului, din perspectiva executării unor activități, determinate de exigențe privind calitatea și cantitatea produsului. În definiția dată, în prim-plan este plasată însușirea în grup a unei activități, în acest sens evidențiindu-se rolul breslelor în formarea unor cerințe față de calitățile titularului de profesie. Cu toate că autorul îi rezervă individului rolul secund în formarea culturii profesionale, este apreciazabilă viziunea în care cultura

profesională întrunește și însușiri spirituale, însușiri ce țin de etica profesională. [3, p. 12]

În orice domeniu de activitate, cultura profesională se manifestă integru, prin aceasta realizându-se caracterul său specific. Oricum, în pofida importanței însușirilor tehnico-funcționale ale titularului unei profesii, în categoria „cultură profesională” componenta spirituală vine să reflecte valorile specifice profesiei, normele și relațiile ce reglementează conduita profesională a subiectului activității profesionale. Etica profesională, normele deontologice devin instrumentele principale în instituționalizarea grupurilor profesionale.

Conținutul concret al noțiunii de „cultură profesională” este determinat de specificul fiecărei profesii în parte. Din această perspectivă, cercetătoarele G. Jelezovskaya și T. Tretiakova propun următoarele criterii de bază, care formează portretul integrat al unui profesionist:

a) componenta axiologică întrunește valorile ce reglementează activitatea profesională;

b) componenta funcțional-tehnologică întrunește calitățile necesare executării unor activități concrete pentru executarea lucrărilor de producere a bunului, serviciului etc.;

c) componenta personală constituie expresia concentrată a fiecărui individ care se manifestă prin însușiri proprii personalității, cu viziuni și conștiință personale bazate pe propriul EGO. [4, p. 3-4]

Spre deosebire de aceste criterii foarte sumare, cercetătorul bielorus P. Batura a încercat să identifice trăsăturile culturii profesionale în categorii mai concrete: studii generale, cunoștințe speciale, priceperi, deprinderi, experiența de producție, modul activității profesionale, atitudinea lucrătorului față de muncă, spirit de inițiativă, disciplina muncii, cultura vorbirii, comunicării, conduitei, sentimentul datoriei, onoarei, calitățile personale precum:

punctualitatea, acuratețea, autoorganizarea etc. [5, p. 11]

Revenind la subiectul culturii profesionale a funcționarului public urmează să specificăm că trăsăturile caracteristice ale acesteia, în fond, au aceeași structură ca și pentru un orice alt domeniu de activitate. Însă, în virtutea spectrului larg de atribuții proprii administrației publice, cultura profesională a funcționarilor publici presupune un șir de calități care o deosebesc de cultura profesională din alte profesii.

Specificul culturii profesionale a funcționarului public este determinat de caracterul complex al competențelor stipulate în fișa postului. Competențe care funcționarul public le realizează prin: cunoașterea domeniului administrat, cunoașterea mijloacelor și metodelor de realizare a atribuțiilor de serviciu, cunoașterea cadrului legal de funcționare a autorității publice, raporturilor acesteia cu alte autorități, cu cetățenii, posedarea abilităților de comunicare, în funcție de poziția ierarhică în autoritatea publică, competențe lingvistice, dexterități de utilizare a tehnologiilor informaționale etc.

O altă particularitate a culturii profesionale a funcționarului public este determinată și de principiul ierarhic de organizare a sistemului administrației publice și poziția fiecărui funcționar public în cadrul autorității și în sistem. Cultura managerială și cultura executivă se integrează în sistemul general de calități care formează tabloul general al culturii profesionale a funcționarului public.

O componentă importantă a culturii profesionale a funcționarului public este ceea ce ține de calitățile personale ale acestuia descrise anterior. Pentru funcționarul public aceste calități sunt determinate și de calitățile ce țin de rezistența față de riscurile provocate prin atribuțiile funcției și care sunt definite ca și integritate a funcționarului public.

O problemă a culturii profesionale a

funcționarului public este determinată de modul de formare a acesteia. Formarea culturii profesionale a funcționarului public poate fi identificată prin existența mai multor etape și direcții. O primă etapă, în cadrul căreia are loc acumularea de cunoștințe și formarea calităților profesionale într-un domeniu de interes public. În cadrul acestei etape are loc și formarea competențelor generale de comunicare, lingvistice, de utilizare a tehnologiilor informaționale etc. Etapa secundă în formarea culturii profesionale a funcționarului public vizează acumularea de cunoștințe și deprinderi speciale proprii pentru autoritățile publice.

Din cele reflectate în prezentul articol putem conchide că problema formării și dezvoltării profesionale a funcționarului public constituie una dintre problemele

esențiale în asigurarea calității funcționării sistemului administrației publice. Formarea și dezvoltarea profesională a funcționarilor publici urmează să fie abordată ca o problemă complexă care va depăși cu mult limitele curriculare de formare profesională într-un anumit domeniu. Formarea profesională a funcționarului public presupune, în primul rând, formarea culturii profesionale a acestuia.

Noțiunea de „cultură profesională a funcționarului public” vine să sublinieze caracterul deosebit al statutului acestei meserii și calitățile deosebite ale titularului acesteia, iar conținutul culturii profesionale a funcționarului public ține de competența „breslei” de datoria căreia este de a avea grijă ca profesia de funcționar public să demonstreze cea mai înaltă cultură și puritate în mediul său.

BIBLIOGRAFIE

1. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – Sankt-Peterburg, 2000, 720 p.
2. Игнатов, В. Г. Профессиональная культура и профессионализм государственной службы: контекст истории и современность: учеб. пособие / В. Г. Игнатов, В. К. Белолипецкий. – Rostov na Don, 2000, 256 p.
3. Модель, И. М. Профессиональная культура и политика (методологические проблемы): autoreferatul tezei de doctor în științe polit.: 23.00.01 / Ekaterinburg, 1994, 47 p.
4. Железовская, Г. И. Формирование профессиональной культуры будущих инженеров ландшафтного дизайна: задачи, условия, принципы / Г. И. Железовская, Т. А. Третьякова. [Sursă electronică]. – 2005.: – www.sgu.ru/faculties/physical/departments/it-physics//international2007/docs.
5. Батура, П. М. Профессиональная культура молодежи села: проблемы и перспективы: autoreferatul tezei de candidat în științe filozof.: 09.00.02 / П. М. Батура; Universitatea de Stat din Bielarus. – Minsk, 1990, 21 p.

Prezentat: 17 august 2014.

E-mail: dulschi@mail.ru

Reforma administrației publice în Republica Moldova din perspectiva Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană

Aurel SÎMBOTEANU,
doctor în științe politice, conferențiar universitar,
șef Catedră științe administrative, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

Within this study are examined the retrospectives of Moldova-EU relations in public administration, are exposed some reflections on the provisions of the Association Agreement between Republic of Moldova and European Union (signed on June 27, 2014) with reference to public administration, are identified the degree of convergence between the Moldovan administrative system and European Administrative Space.

Pe parcursul celor douăzeci și trei de ani de independență a Republicii Moldova, administrația publică a evoluat odată cu schimbările de ordin politic, economic și social asigurând, deși pe alocuri contradictoriu și tergiversat, ireversibilitatea proceselor democratice din sfera administrativă. Depășind multe obstacole administrația publică a reușit, în mare măsură, să se reformeze preluând noi principii de administrare, implementând mecanisme și tehnologii manageriale performante, recrutând și promovând o generație nouă de funcționari publici.

Semnarea și ratificarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, document care conține o multitudine de sarcini în diferite domenii de activitate, inclusiv în cel al administrației publice, deschide pentru Republica Moldova noi orizonturi.

În prezentul studiu ne propunem să elucidăm retrospectivitatea relațiilor moldo-comunitare în domeniul administrației publice, să expunem unele reflecții asupra prevederilor Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană cu referire la administrația publică, să identificăm gradul de convergență între sistemul administrativ moldo-

venesc și Spațiul Administrativ European.

I. Retrospective ale relațiilor moldo-comunitare în domeniul administrației publice

Relațiile moldo-comunitare, în general, și cele ce vizează domeniul administrației publice, în particular, își au începuturile în anii nouăzeci ai secolului trecut. Transformările din administrația publică inițiate încă în anul 1990, având ca premise modificările treptate din sistemul politic și economic al societății moldovenești, au constituit de la bun început o tendință spre valorile democratice, caracteristice pentru administrația publică europeană. Deși până la instituționalizarea unor relații concrete cu Uniunea Europeană și cu alte organisme europene urmau să treacă încă vreo câțiva ani, spiritul european se resimțea deja în Declarația de Suveranitate din 23 iunie 1990, [3] Decretul cu privire la puterea de stat din 27 iulie 1990 [4] și, desigur, în Declarația de Independență din 27 august 1991. [5]

Implementarea prevederilor acestor documente politice, care și-au găsit în anul 1994 fundamentare constituțională, a ini-

țiat procesul de edificare a unei administrații publice noi, bazate pe alte principii și mecanisme de organizare și funcționare. În acele condiții experiența europeană era una de referință nu numai în domeniul administrației publice, dar și în organizarea și funcționarea vieții sociale, în general. Reieșind din aceasta, Republica Moldova a inițiat relațiile nemijlocite cu Uniunea Europeană prin semnarea la 28 noiembrie 1994 a Acordului de Parteneriat și Cooperare, care a fost ratificat abia în anul 1998, ceea ce a tergiversat instituționalizarea relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. [20]

La etapa inițială, dialogul moldo-comunitar era axat, în principal, pe subiecte de ordin general, cum ar fi convergența pozițiilor în problemele internaționale de interes comun, încurajarea cooperării în vederea consolidării stabilității și securității în Europa, sprijinirea transformărilor politice și economice din Republica Moldova, respectarea democrației și a drepturilor omului. Pentru Uniunea Europeană aceasta constituia o posibilitate de a promova valorile sale în Republica Moldova pentru a deveni un partener previzibil și compatibil. La rândul său, Republica Moldova urmărea scopul de a obține sprijin politic pe calea dezvoltării democratice și de a beneficia de programele comunitare de asistență.

Aceste aspirații și acțiuni de asanare a societății moldovenești au fost completate și de aderarea Republicii Moldova la 13 iulie 1995 la Consiliul Europei, instituție care a contribuit și continuă să contribuie la promovarea în țara noastră a democrației, a valorilor general umane, drepturilor și libertăților omului. Cu referință la administrația publică, ca urmare a acestui fapt, vom menționa semnarea de către Republica Moldova la 2 mai 1996 a *Cartei Europene: exercițiu autonom al puterii locale*, care a intrat în vigoare la 2 februarie 1998. Acest fapt a contribuit, într-o anumită măsură, la ajustarea legislației naționale din dome-

niul administrației publice la unele rigori europene prin preluarea conceptului de autonomie locală, principiilor administrației publice locale, cerințelor față de statutul aleșilor locali, imlementarea formelor moderne de control administrativ, modalităților de asociere a colectivităților locale și altele. [2]

Cu sprijinul și concursul organismelor europene, a fost efectuată în Republica Moldova reforma administrativ-teritorială din 1998. Prin aceasta s-a încercat să se accelereze procesele reformatoare din administrația publică și să se asigure implementarea reală a autonomiei locale. Accentul s-a pus pe componentele prioritare ale reformei, și anume, pe optimizarea organizării administrativ-teritoriale prin trecerea de la sistemul de raioane la cel de județe și, respectiv, pe modernizarea instituțională și funcțională a administrației publice de toate nivelurile.

În noile dimensiuni administrativ-teritoriale, comensurabile cu cele europene, au început să se implementeze și noi mecanisme de administrare, folosindu-se atât pârgurile desconcentrării administrative prin instituția Prefectului și serviciilor desconcentrate în teritoriu ale autorităților administrației publice centrale de specialitate, cât și prioritățile descentralizării și autonomiei locale. Aceasta a fost o încercare îndrăznească de ajustare a organizării administrative a teritoriului la rigorile europene și de modernizare a sistemului administrativ din Republica Moldova, dar care a fost întreruptă în anul 2003 prin revenirea din nou, mai mult din considerente politice, la sistemul de raioane, acțiune ce nu a fost agreată de instituțiile europene.

După decăderea, în urma discuțiilor, a variantei de includere a Republicii Moldova în Procesul de Stabilizare și Asociere numit încă și „scenariul balcanic” de extindere a Uniunii Europene, prin care la 1 mai 2004 Ungaria, Slovenia, Cehia, Slovacia, Polonia, Estonia, Lituania, Letonia, Malta

și Ciprul au aderat la Uniunea Europeană, devenise evidentă necesitatea redimensionării relațiilor moldo-comunitare pe calea posibilităților oferite de Politica de Vecinătate inițiată în anul 2004 de Uniunea Europeană. Acest lucru a fost impulsionat și de faptul că, de la 1 ianuarie 2007, România și Bulgaria urmau să devină membri ai Uniunii Europene, iar în consecință, Republica Moldova devenea țară vecină cu Uniunea Europeană.

Astfel, în cadrul Politicii de Vecinătate a Uniunii Europene, a fost elaborat și semnat la 22 februarie 2005 Planul de Acțiuni: Uniunea Europeană - Republica Moldova, aprobat ulterior prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 356 din 22 aprilie 2005. [11] Acest Plan a fost prevăzut inițial pentru o perioadă de trei ani, ulterior prelungit încă pentru un an, și conținea acțiuni de consolidare a democrației și a instituțiilor politice, precum și unele acțiuni privind racordarea legislației naționale la legislația comunitară, asigurarea unui ritm stabil de dezvoltare social-economică, extinderea relațiilor comercial-economice cu țările-membre ale Uniunii Europene, valorificarea programelor de cooperare în cadrul strategiilor comunitare și altele.

De rând cu aceasta, în compartimentul „Dialogul politic și reformele”, Planul de Acțiuni: Uniunea Europeană - Republica Moldova conținea și unele prevederi concrete privind administrația publică. Astfel, se considera necesară „continuarea reformei administrative și consolidarea autoadministrării locale în conformitate cu standardele europene, în special cele ce se conțin în Carta Europeană a autoguvernării locale și acordarea unei atenții speciale expertizei și recomandărilor Congresului Autorităților Locale și Regionale din Europa, inclusiv în ceea ce privește managementul bugetelor locale de către administrațiile locale și atribuirea competențelor bugetare (resurse care să corespundă responsabilităților)”.

Din aceasta deducem că Uniunea Europeană recunoaștea, la acel timp, că în Republica Moldova se desfășura reforma administrației publice, în același timp, se dădea de înțeles că în domeniul administrației publice mai existau anumite probleme, ceea ce indica la necesitatea fortificării reformei administrative, mai ales în sfera relațiilor dintre administrația publică centrală și administrația publică locală. Ca urmare, a fost întreprins un șir de acțiuni pentru ameliorarea situației din administrația publică.

Astfel, la 30 decembrie 2005, a fost elaborată și adoptată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1402 „Strategia de reformă a administrației publice centrale în Republica Moldova”. [12] Strategia prevedea identificarea măsurilor pentru asigurarea modernizării administrației publice centrale în baza reorganizării instituționale, optimizării procesului decizional, îmbunătățirii managementului resurselor umane și a finanțelor publice.

În același timp, aprobarea și implementarea ulterioară a prevederilor Strategiei de reformă a administrației publice centrale nu însemna închistarea reformei doar pe segmentul central al administrației publice. O cerință importantă a reformei administrației publice este reorganizarea concomitentă și consecutivă a administrației publice centrale și a administrației publice locale. În acest sens, vom menționa că activitatea asupra realizării prevederilor Planului de Acțiuni: Uniunea Europeană – Republica Moldova a contribuit, de rând cu altele, la lărgirea cadrului legislativ privind derularea reformei administrației publice locale. Astfel, cu sprijinul structurilor europene și cu participarea reprezentanților societății civile, a fost pregătit și adoptat la 28 decembrie 2006, pachetul de legi, și anume: Legea nr. 436-XVI privind administrația publică locală; [6] Legea nr. 435-XVI privind descentralizarea administrativă; [8] Legea nr. 438-XVI privind dezvoltarea

regională a Republicii Moldova. [7] S-au efectuat unele modificări în Legea nr. 397 XV din 16 octombrie 2003 privind finanțele publice locale.

Legile respective prevedeau distribuirea mai clară a competențelor dintre diferite niveluri ale administrației publice, inclusiv dintre nivelul unu și doi ale administrației publice locale, promovarea bunelor relații interbugetare între centru și unitățile administrativ-teritoriale, modalitățile de efectuare a controlului administrativ al autorităților administrației publice locale. În totalitatea lor, ele vizează sistemul de relații dintre administrația publică centrală și cea locală, crearea condițiilor mai favorabile de exercitare a autonomiei locale în condițiile descentralizării și consolidării capacității administrative a unităților administrativ-teritoriale.

O etapă nouă în relațiile moldo-comunitare se inițiază în luna aprilie 2009, odată cu accederea la putere a guvernării actuale pentru care integrarea europeană a Republicii Moldova este un deziderat fundamental, care poate fi realizat pe calea democratizării sistemului politic și modernizării administrației publice. De această dată au fost folosite oportunitățile oferite de Parteneriatul Estic, lansat de către Uniunea Europeană în luna mai 2009 la Praga și care reprezintă o dimensiune specifică de est a Politicii Europene de Vecinătate pentru menținerea relațiilor cu Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina. Prin aceasta, Uniunea Europeană a decis să transmită vecinilor de la est un mesaj politic clar de solidaritate, alături de un sprijin suplimentar pentru reforme democratice, orientate spre piață, spre consolidarea statalității și integrității teritoriale.

Cât privește domeniul administrației publice din Republica Moldova vom menționa că în această perioadă s-au produs câteva încercări de ajustare a sistemului administrativ moldovenesc la unele ri-

gori europene. Vom aminti aici adoptarea la 4 mai 2012 a Legii privind administrația publică centrală de specialitate, [10] care reprezintă o încercare de ajustare a sistemului instituțional al administrației publice centrale de specialitate din țara noastră la un model european, prin atribuirea clară a responsabilităților și competențelor autorităților respective, precum și prin raționalizarea procedurilor și activităților administrative desfășurate de acestea.

Un alt document important este Strategia Națională de Descentralizare care a fost aprobată prin Legea nr. 68 din 5 aprilie 2012 și care reprezintă un document complex ce prevede mai multe acțiuni chemate să asigure descentralizarea reală a puterii de stat. [9] Strategia este urmată de un Plan de acțiuni privind implementarea prevederilor sale pentru anii 2012-2015 care prevede elaborarea, modificarea, perfecționarea, ajustarea la legislația comunitară a unui șir de acte normative pe domeniile pasibile descentralizării.

La acestea vom adăuga că după mai mulți ani de dezbinare, în contextul revenirii la discursul democratic al autorităților publice din Republica Moldova și promovării mai pronunțate a valorilor europene, din 21 martie 2010 funcționează Asociația Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM), a cărei misiune este de a promova o administrație publică locală democratică, descentralizată, transparentă și eficientă, capabilă să contribuie efectiv la dezvoltarea comunităților locale.

Revenind la politicile din cadrul Parteneriatului Estic vom menționa că ele presupun și noi acorduri de asociere între Uniunea Europeană și țările respective. Republica Moldova, beneficiind de aceste oportunități, după câțiva ani de negocieri, a parafat la 29 noiembrie 2013, în cadrul summit-ului de la Vilnius, Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, iar la 27 iunie 2014, în cadrul summit-ului de la Bruxelles, Acordul a fost semnat, ulterior fiind ratifi-

cat de Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014. La aceasta vom adăuga că începând cu 28 aprilie 2014 Republica Moldova a obținut regimul liberalizat de vize cu țările Uniunii Europene.

Acordul de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova este un document complex și multidimensional care prevede acțiuni în domeniul dialogului politic, reformelor sectoriale, politicii externe și de securitate, justiție, cooperare în sectorul economic, comerțului, în sfera ocupării forței de muncă, politicilor sociale, protecției consumatorilor, managementului finanțelor publice și politicilor bugetare și altele. O parte componentă a Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova reprezintă și unele acțiuni de cooperare din domeniul administrației publice, asupra cărora ne vom referi în continuare.

II. Unele reflecții asupra prevederilor Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană privind domeniul administrației publice

Chiar în preambulul Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova regăsim logica interacțiunii cauzale între etapele prin care au trecut relațiile moldo-comunitare având ca suport valorile comune și legăturile puternice ale Părților, stabilite în trecut prin Acordul de Parteneriat și Cooperare, dezvoltate ulterior în cadrul Politicii Europene de Vecinătate și Parteneriatului Estic, analizate de noi în compartimentul anterior.

Printre argumentele în favoarea Acordului de Asociere, alături de altele, se indică și dorința cooperării cât mai ample într-un șir vast de domenii de interes comun, inclusiv în domeniile de bună guvernare, administrare publică și reforma serviciului public, dezvoltării infrastructurii administrative și instituționale, managementului financiar, practicilor participative în procesul decizional, respectării drepturilor și

libertăților fundamentale ale omului și altele.

Aspecte tangibile administrației publice regăsim și în formularea obiectivelor Acordului de Asociere, ori asocierea politică și integrarea economică, sporirea mobilității și contactelor interumane, consolidarea democrației, statului de drept și stabilității politice, economice și instituționale în Republica Moldova și altele, formulate în calitate de obiective ale Acordului, sunt de neconceput fără participarea nemijlocită în realizarea acestora a autorităților administrației publice centrale și locale. De gradul de concepere a acestor obiective și de calitatea implicării autorităților administrației publice va depinde implementarea lor în practică.

Realizarea acestor obiective sunt într-o strânsă legătură cu respectarea principiilor democratice, drepturilor omului și ale libertăților fundamentale, statului de drept și de bună guvernare, formulate în Titlul I al Acordului și care reprezintă, de fapt, și principii de organizare și funcționare a administrației publice, ceea ce le conferă acestor principii o funcție integratoare în procesul de implementare a prevederilor Acordului de către autoritățile administrației publice.

În această ordine de idei, putem vorbi, în sens larg, despre sarcinile autorităților administrației publice în realizarea prevederilor Acordului, dat fiind faptul că orice domeniu am lua din prevederile Acordului, realizarea lor e posibilă doar cu participarea nemijlocită a autorităților administrației publice centrale și locale, care dispun în mod legal, în activitatea lor, de mecanismele organizatorice și funcționale respective.

În același timp, considerăm că despre sarcinile autorităților administrației publice în realizarea prevederilor Acordului putem vorbi și în sens îngust, întrucât Capitolul I din Titlul IV al Acordului, intitulat *Reforma administrației publice* prevede niște acțiuni

orientate strict spre cooperarea nemijlocită în domeniul administrației publice.

Pentru început, vom menționa că cele trei articole din acest capitol (art. 21, 22, 23), în ansamblul lor, nu reflectă întocmai conținutul denumirii capitolului respectiv, ori reforma administrației publice nu se reduce la cele expuse în aceste trei articole, dar reprezintă niște activități organizatorice și funcționale mult mai complexe. Din aceasta derivă și structura neadecvată a capitolului respectiv, care mai este expus într-o manieră generalizatoare, pe alocuri chiar declarativistă. Din aceasta reiese sarcina celor care vor fi preocupați de implementarea prevederilor respective, care se cer a fi concretizate pentru fiecare domeniu, în funcție de situația reală din administrația publică din Republica Moldova, lucru care sperăm să se întâmple.

Articolul 21 al Acordului prevede că *cooperarea cu Uniunea Europeană se va axa pe dezvoltarea administrației publice eficiente și responsabile în Republica Moldova, în scopul susținerii edificării statului de drept, asigurării faptului ca instituțiile statului să lucreze în beneficiul întregii populații...* Cel puțin, trei mari deficiențe existente în sistemul administrativ moldovenesc se pot desprinde din prevederile acestui articol, asupra înlăturării cărora urmează să se lucreze în Republica Moldova. Se constată că încă nu avem o administrație publică eficientă și responsabilă, că nu avem un stat de drept desăvârșit, și ceea ce se pare cel mai îngrijorător, că instituțiile statului nu lucrează în beneficiul întregii populații. La prima vedere, nimic nou, asupra soluționării acestor probleme se lucrează deja de douăzeci și trei de ani, dar restante încă mai avem. Din aceasta și reiese importanța și utilitatea cooperării cu Uniunea Europeană, bunele practici ale statelor-membre ale ei, în domeniile nominalizate, ar putea fi de real folos pentru administrația publică din Republica Moldova.

În cadrul cooperării cu Uniunea Europeană, se stipulează în același articol 21 al

Acordului, *se va acorda o atenție deosebită modernizării și dezvoltării funcțiilor executive, în scopul prestării serviciilor de calitate cetățenilor Republicii Moldova.* Este cunoscut faptul că organizarea și prestarea de servicii cetățenilor revine, preponderent, funcțiilor executive. Nu întâmplător, încă la 5 martie 1991, Sovietul Suprem al R.S.S. Moldova a adoptat Legea cu privire la perfecționarea puterii executive și la unele modificări și completări în Constituția R.S.S. Moldova. Încă atunci când se făceau primii pași pe calea suveranității, puterea executivă era concepută ca având un rol deosebit și ca un principal organizator și prestator de servicii publice.

Pe parcursul timpului, multe s-au schimbat spre bine în acest domeniu. Vom aminti aici implementarea, deși trunchiată, a prevederilor Strategiei de reformă a administrației publice centrale, [12] Legii privind administrația publică centrală de specialitate, [10] Strategiei Naționale de Descentralizare [9] și a altor acte normative care au facilitat procesul reformativ din sfera funcțiilor executive, inclusiv în organizarea și prestarea serviciilor de calitate populației. Desigur că aceste activități se cer a fi continuate, amplificate, aduse până la deplina lor realizare și, în acest sens, cooperarea cu Uniunea Europeană și cu țările-membre ale acesteia în sfera puterii executive și modalităților de modernizare și de dezvoltare a acesteia trebuie să reprezinte o prioritate pentru autoritățile administrației publice din Republica Moldova.

Articolul 22 al Acordului determină cinci domenii concrete de colaborare a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană în sfera administrației publice, care au menirea să contribuie la apropierea administrației de standardele europene, și anume:

a) *Dezvoltarea instituțională și funcțională a autorităților publice pentru a spori eficiența activității lor, și asigurarea unui proces decizional și de planificare strategică eficient, participativ și transparent.*

Problema dezvoltării instituționale și funcționale a autorităților administrației publice este una care se află pe ordinea de zi a reformei administrației publice de mai mult timp. Încă în anul 2005 a fost efectuată de către Cancelaria de Stat, cu participarea experților europeni și locali, o amplă analiză funcțională a sistemului administrației publice centrale din Republica Moldova, rezultatele căreia au fost puse la baza elaborării Strategiei de reformă a administrației publice centrale, adoptată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1402 din 30 decembrie 2005. Ulterior, această analiză a permis ca prin Legea privind administrația publică centrală de specialitate din 4 mai 2012 să se producă o tipologizare clară a acestor autorități și să se delimiteze funcțiile de elaborare și de promovare a politicilor de funcțiile de implementare a acestora. Dar întrucât realitățile sociale sunt mereu în schimbare, atunci și dezvoltarea instituțională și funcțională a autorităților publice capătă un caracter continuu și, în acest sens, practicile europene sunt binevenite pentru sistemul administrativ moldovenesc.

Cât privește asigurarea unui proces decizional și de planificare strategică eficient, participativ și transparent, vom menționa că în aspect legislativ și instituțional lucrurile par a sta bine în Republica Moldova, în sensul că aceste procese sunt suficient reglementate, cadrul normativ național încurajează implicarea cetățenilor atât individual, precum și prin diferite structuri neguvernamentale să participe în procesul decizional atât la nivelul administrației publice centrale cât și locale. În același timp, trebuie să recunoaștem că în acest domeniu avem și anumite lacune. Pe de o parte, se observă încă o rezistență pe care o manifestă autoritățile administrației publice față de participarea cetățenilor în procesul decizional, pe de altă parte, suntem în prezența unei atitudini relativ pasive a cetățenilor de a participa în aceste activități, mai ales la

nivel local. Asupra depășirii acestei stări de lucruri trebuie să-și concentreze eforturile autoritățile administrației publice însușind din experiența țărilor europene.

b) *Modernizarea serviciilor publice care include introducerea Guvernării electronice, cu scopul sporirii eficienței prestării serviciilor cetățenilor și reducerii costurilor de gestionare a afacerilor.*

Crearea unui sistem informațional modern constituie, indiscutabil, o pârgă de modernizare a administrației publice. În acest sens, în ultimii ani, s-au produs schimbări esențiale și în Republica Moldova. Aceasta se referă la crearea unor rețele informaționale computerizate și la folosirea unor tehnologii informaționale moderne în domeniul documentării administrative.

Astfel, vom menționa aprobarea prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 225 din 9 martie 2005 a Strategiei Naționale de edificare a societății informaționale „Moldova electronică”, [14] urmată de aprobarea Concepției Guvernării electronice prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 733 din 28 iunie 2006. [15] Aceste documente au stabilit mai multe obiective în domeniul Guvernării electronice, care și-au găsit continuare în Programul de activitate a Guvernului pentru perioada 2011-2014, care formulează unele sarcini noi ce prevăd optimizarea infrastructurii informaționale a sectorului public cu asigurarea securității informaționale a e-Guvernării, eficientizarea comunicării și coordonării între agențiile guvernamentale de nivel central, raional și local. [13]

Un rol deosebit se acordă implementării Portalului Guvern către Cetățeni, Guvern către Business și Guvern către Guvern. Portalul guvernamental este conceput ca un important element de infrastructură a e-Guvernării, care asigură interacțiunea diferitelor sisteme informaționale în procesul de prestare a serviciilor publice, schimbului de informații între cetățeni, mediul de afaceri și autoritățile administrației publice.

Cu statut de perspectivă, în cadrul cooperării cu Uniunea Europeană, se formulează și sarcina creării platformei pentru introducerea votului electronic și susținerea formelor de democrație participativă prin sisteme electronice, indiferent de locul în care cetățeanul se află în momentul desfășurării alegerilor. De asemenea, se planifică implementarea serviciilor electronice în educație, sănătate, protecție socială, agricultură, precum și a tuturor serviciilor electronice obligatorii în Uniunea Europeană. În acest sens, vom menționa că în calitate de prioritate pentru următorii ani este și localizarea Agendei Digitale Europa 2020 și planului de acțiuni al Uniunii Europene e-Guvernarea 2011-2015 în Republica Moldova.

c) *Crearea unui serviciu public profesionist, bazat pe principiul răspunderii manageriale și delegării efective a competențelor, precum și angajării echitabile și transparente, instruirii, evaluării și remunerării.*

Este de la sine înțeles că fără crearea unui serviciu public profesionist și responsabil este imposibilă realizarea sarcinilor care se află astăzi pe agenda Republicii Moldova. Instituționalizarea serviciului public în formula sa modernă reprezintă o parte componentă a reformei administrației publice. Fiind definit prin Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public din 4 iulie 2008 ca o „activitate de interes public, organizată și desfășurată de către o autoritate publică”, serviciul public reprezintă, de fapt, totalitatea autorităților publice și activitatea persoanelor ce ocupă funcții în aceste autorități.

Dacă ar fi să ne referim la prevederile Acordului, atunci cooperarea cu Uniunea Europeană urmează să-și spună cuvântul îndeosebi în sfera delegării efective a competențelor dintre diferite categorii de autorități publice, lucru prevăzut de mai multe acte normative, inclusiv de Strategia Națională de Descentralizare, care constată că la etapa actuală avem o delimitare incertă,

neclară, incompletă a competențelor între autoritățile administrației publice de diferite niveluri. Transferul competențelor se produce fără asigurarea mijloacelor financiare corespunzătoare pentru executarea acestora. Se observă o intervenție excesivă a autorităților administrației publice centrale și a administrației publice locale de nivelul al doilea în procesul de gestionare a resurselor financiare de către administrația publică locală de nivelul întâi.

Soluționarea acestor probleme privind delimitarea optimă a competențelor între diferite niveluri ale administrației publice ar atrage după sine și sporirea responsabilității angajaților din aceste autorități, ar da un conținut nou sistemului de evaluare a activității acestora, fapt ce ar influența benefic întreaga activitate administrativă din Republica Moldova.

d) *Managementul eficient și profesionist al resurselor umane și dezvoltarea carierei.*

În calitate de autoritate care exercită conducerea generală a administrației publice, Guvernul efectuează managementul funcției publice și al funcționarilor publici la nivel național, prin aceasta asigurând buna funcționare a administrației publice, în ansamblu. În cadrul autorităților publice, administrarea funcției publice și a funcționarilor publici este realizată de conducătorii autorităților publice, prin intermediul serviciului resurse umane.

Cât privește dezvoltarea carierei, care reprezintă o totalitate de acțiuni începând cu încadrarea în serviciul public și continuând cu evaluarea performanțelor, dezvoltarea profesională a funcționarului public, remunerarea și garanțiile sociale ale acestuia, vom menționa că în Republica Moldova putem vorbi, la ziua de astăzi, despre încetățenirea unei politici de personal, care tinde a fi calificată ca una reușită.

Cadrul normativ actual din Republica Moldova acoperă, în temei, toate componentele managementului resurselor umane și dezvoltarea carierei, însă, cu regret, nu

toate prevederile normative se realizează pe deplin, ceea ce generează un șir de lacune. Vom menționa aici doar câteva, cum ar fi: politizarea excesivă a activității administrative, formalismul existent în organizarea concursurilor pentru ocuparea funcțiilor publice vacante, cazurile de nerespectare a regulilor de conferire a gradeilor de calificare funcționarilor publici, lipsa de obiectivism în evaluarea performanțelor profesionale ale funcționarilor publici și altele care, în viziunea noastră, frânează implementarea unui management eficient și profesionist al resurselor umane și afectează dezvoltarea carierei funcționarilor publici. Asupra soluționării acestor și altor probleme din sfera resurselor umane și dezvoltarea carierei vor trebui să-și concentreze eforturile pe viitor în procesul de cooperare cu Uniunea Europeană autoritățile publice din Republica Moldova.

e) *Promovarea valorilor etice în serviciul public.*

Cu toate că acest domeniu de cooperare este expus ultimul, din cele cinci, ale articolului 22 al Acordului, după însemnătatea lui îl putem plasa pe primul loc, deoarece este lesne de înțeles că de valorile etico-comportamentale ale funcționarilor depind calitatea și eficiența administrației publice și sănătatea morală a întregii societăți. În perioada de după dobândirea independenței Republicii Moldova, în serviciul public s-a făcut necesar de a recruta funcționari de formație nouă, școliți în condițiile pluralismului politic, economiei de piață, diversității de opinii, și aceasta, în mare măsură, s-a realizat. Calitățile profesionale ale majorității acestor funcționari conjugate cu ținuta lor etico-morală se resimt în rezultatele obținute de aceștia pe tărâmul activității administrative.

În același timp, s-au observat în trecut și coninută să se observe în prezent și alte manifestări comportamentale ale funcționarilor. În unul din studiile sale publicate în 2002, [17] regretatul profesor universitar,

Mihail Platon, își exprima îngrijorarea față de comportamentul unor angajați din administrația publică. Fenomenul se explică prin aceea, menționa dumnealui, „că pe parcursul ultimilor ani și-au pierdut valoarea fostele norme ale eticii administrative, chiar dacă acestea erau departe de perfecțiune și generau o sumedenie de inconveniențe organizatorice, dar, oricum, reglementau câtuși de puțin conduita funcționarilor, ridicând anumite bariere în calea abuzurilor și samavolnicilor birocratice. În locul lor s-a format un vid moral cu trăsăturile care îi sunt proprii: abuzul, cinismul, corupția”. Toate acestea, dacă e să folosim expresia aceluiași autor, Mihail Platon, generează „criza de autoritate în instituțiile statului”.

Pentru diminuarea, apoi și pentru depășirea acestei crize care se resimte pronunțat în societatea moldovenească se cere ca autoritățile statului să întreprindă acțiuni complexe prevăzute și în alte compartimente ale Acordului de Asociere, în afară de cel examinat de noi.

Articolul 23 al Acordului face o precizare că cooperarea va cuprinde toate nivelurile administrației publice, inclusiv administrația locală. Considerăm justificată această abordare întrucât reorganizarea concomitentă și consecutivă a administrației publice locale și centrale constituie un component al reformei administrației publice și, în această calitate, este într-o strânsă conexiune organizatorică, cronologică și funcțională.

Acestea sunt prevederile Capitolului I din Titlul IV al Acordului, intitulat *Reforma administrației publice*, realizarea cărora ar ajusta, în mare măsură, sistemul administrației publice din Republica Moldova la standardele europene. Pentru ca acest lucru să se întâmple, este nevoie de voință politică, sunt necesare eforturi considerabile din partea autorităților statului, dar și participarea activă a funcționarilor publici de toate nivelurile, aleșilor locali, organi-

zațiilor neguvernamentale, cetățenilor în activitățile de adaptare a sistemului administrației publice din Republica Moldova la Spațiul Administrativ European.

III. Tendințe valorice convergente între sistemul administrativ din Republica Moldova și Spațiul Administrativ European

Prin semnarea și ratificarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea de a contribui la europenizarea țării în toate domeniile vieții social-economice și politice, inclusiv în domeniul administrației publice.

Europenizarea ca proces, în viziunea lui C. Radaelli, citat de Serghei Palihovici, reprezintă activitățile de „elaborare, difuzare și instituționalizare a regulilor formale și neformale, a procedurilor, paradigmatelor politice, stilurilor, modalităților de acțiune, ca credințe, norme împărtășite, care, mai întâi, sunt definite și consolidate prin elaborarea deciziilor Uniunii Europene și încorporarea lor în logica națională a discursului, identității, structurilor politice și politicilor publice”. [16, p. 11]

Semnarea Acordului de Asociere reprezintă o etapă importantă a procesului de europenizare pentru Republica Moldova, urmează ca prevederile Acordului să fie încorporate nu numai în logica națională a discursului, ceea ce, de fapt, se face din abundență, dar să-și găsească aplicare în acțiunile concrete, practice ale structurilor politice, administrative, economice și de altă natură din țară.

Prin semnarea și ratificarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Acordului de Asociere s-a decis asupra strategiei de dezvoltare a țării și s-a determinat sistemul de valori spre care tinde societatea. Implementarea prevederilor Acordului este pusă în responsabilitatea Guvernului și altor instituții ale statului, inclusiv a autorităților administrației publice, care au sarcina să

efectueze modernizarea internă a administrației publice, prin împărtășirea valorilor europene, iar prin aceasta - să influențeze și celelalte procese reformatoare din societate.

Procesul de modernizare a administrației publice din Republica Moldova a fost însoțit pe parcursul anilor de multe controverse, condiționate de evoluția flotantă a gradului de democratizare a societății și de nivelul scăzut al coeziunii forțelor pro-europene. Asupra acestei stări de lucruri și-au lăsat amprenta și lipsa unor viziuni strategice asupra dezvoltării țării, indeterminismul valoric și, în mare măsură, reminiscențele unei mentalități îndoctrinate a unei părți a clasei politice, dar și a unui segment semnificativ al populației.

În pofida acestor inconveniențe, pe parcursul anilor s-au produs totuși transformări serioase în sfera administrației publice. S-a elaborat și este pus în aplicare un cadru legislativ adecvat unui sistem democratic de administrație publică. S-au produs schimbări semnificative în optimizarea structurii și funcțiilor administrației publice centrale și locale prin delimitarea competențelor între aceste niveluri ale administrației publice, se întreprind unele acțiuni privind descentralizarea administrației publice.

Luând în considerare acțiunile desfășurate până în prezent, dar și oportunitățile deschise de prevederile Acordului de Asociere, putem spune că procesul de europenizare a administrației publice din Republica Moldova și de pătrundere treptată în Spațiul Administrativ European devine o realitate pentru administrația publică din țara noastră. Ne referim aici la caracteristicile care trebuie însușite la nivelurile național, regional și local al administrației, făcând, deocamdată, abstracție de nivelul supranațional, ca ceva prematur pentru Republica Moldova.

La nivel *național*, Spațiul Administrativ European se manifestă doar prin implementarea unor principii generale și de-

mocratice politico-administrative, în rest fiecare țară își are particularitățile sale, atât vizând structura instituțională cât și metodologia activității instituțiilor administrative. Realizarea completă a prevederilor Strategiei de reformă a administrației publice centrale și a altor acte normative din acest domeniu ar facilita apropierea administrației centrale din Republica Moldova de valorile Spațiului Administrativ European.

La nivel *regional*, exigențele europene față de acest nivel al administrației decurg, în mare parte, din politica regională a Uniunii Europene. La baza dezvoltării regionale, conform Declarației Adunării Regiunilor Europene, se află o entitate publică teritorială la nivelul ierarhic imediat inferior celui de stat și dotată cu un guvern care dispune de puteri politice proprii.

Actualele raioane din Republica Moldova corespund doar parțial acestor exigențe. Ele sunt unități administrativ-teritoriale situate la nivelul imediat ierarhic inferior celui de stat, dar nu se încadrează în clasificarea Nomenclatorului Unităților Teritoriale pentru Statistică (NUTS), după numărul populației. Iată de ce nu este întâmplător că Strategia Națională de Descentralizare prevede creșterea capacității administrative prin reducerea fragmentării și raționalizarea structurilor administrativ-teritoriale, ceea ce va favoriza autonomia locală, furnizarea eficientă a serviciilor publice. Această sarcină poate fi realizată doar prin efectuarea unei reforme administrativ-teritoriale, care ar ajusta organizarea teritoriului țării la standardele europene.

La nivel *local*, Spațiul Administrativ European își găsește expresie, în primul rând, în implementarea prevederilor Cartei Europene: exercițiul autonom al puterii locale, care reprezintă un document-cadru al autonomiei locale pentru țările semnatare. Acest document servește drept o sursă de referință în procesul de elaborare a legislațiilor naționale privind administrația publică locală și funcționarea sa în condi-

țiile descentralizării și autonomiei locale. Implementarea în majoritatea țărilor europene a prevederilor acestui document a și făcut posibilă omogenizarea sistemelor de administrație în baza principiului descentralizării și autonomiei locale. Ca obiectiv principal pentru Republica Moldova în acest domeniu considerăm că este realizarea deplină a prevederilor Strategiei Naționale de Descentralizare, fapt ce ar facilita procesul de ajustare mai pronunțată a sistemului administrației publice locale la rigorile europene.

Realizarea prevederilor Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană cu referire la administrația publică ar trebui să aibă ca finalitate ajustarea sistemului administrativ din Republica Moldova și Spațiul Administrativ European, pentru care sunt caracteristice, în viziunea noastră, următoarele tendințe valorice și manifestări organizatorico-funcționale:

- reevaluarea rolului administrației de stat în gestionarea treburilor publice prin descentralizarea funcțiilor statului și transmiterea unei părți a acestor funcții autorităților locale;

- creșterea rolului comunităților locale în exercitarea administrației, deoarece cu cât este mai intensă viața publică la nivelul comunităților locale, cu atât devine mai puțin posibilă impunerea față de comunitățile locale a voinței organelor centrale ale puterii de a activa după scheme unice, fără a ține seama de particularitățile și interesele acestor comunități teritoriale;

- funcționarea în condiții reale a autonomiei locale în baza regulilor comune, care și-au găsit expresie în Carta europeană: exercițiul autonom al puterii locale și care servesc drept repere de asigurare uniformă și omogenă a autonomiei locale în țările europene;

- delimitarea clară a competențelor între administrația publică centrală și administrația publică locală, care ar ține seama atât de realizarea interesului național, dar

și a intereselor locale, mai ales în materie financiară și relații interbugetare;

- relații benefice de colaborare cu societatea civilă ca partener activ în soluționarea multor probleme ale comunităților umane, inclusiv prin participarea reprezentanților societății civile în procesul decizional al autorităților administrației publice;

- consultarea comunităților locale în problemele de interes deosebit ca o valoare generală a democrației prin studierea opiniei publice în soluționarea problemelor legate de viața comunitară a oamenilor;
- dimensiuni optime ale unităților administrativ-teritoriale capabile să asigure capacitatea administrativă a acestora;

- grad înalt de profesionalism al angajaților din administrația publică, delimitarea funcțiilor politice de cele administrative în promovarea politicii de personal;

- sistem informațional dezvoltat, inclusiv cel electronic care permite soluționarea operativă și calitativă a problemelor de care sunt preocupate autoritățile administrației publice.

În concluzie, vom menționa că semnarea și ratificarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană prin care s-a convenit asupra strategiei de dezvoltare a țării și s-a determinat sistemul de valori spre care tinde societatea, reprezintă pentru Republica Moldova o șansă de îmbunătățire a tuturor sferelor vieții social-economice, politice și de sporire a gradului civilizațional al țării. Un rol deosebit în realizarea prevederilor Acordului aparține autorităților statului, inclusiv autorităților administrației publice, organizațiilor nonguvernamentale și cetățenilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Acord de Asociere dintre Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele sale membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. http://www.gov.md/public/files/2013/ianuarie_2014/ACORD_RM-UE_1.pdf

2. Carta Europeană: exercițiu autonom al puterii locale, versiunea română, germană și ungară, Strasbourg, 2003.

3. Declarația suveranității R.S.S. Moldova din 23 iunie 1990. În: Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului R.S.S. Moldova, nr. 8.

4. Decretul cu privire la puterea de stat din 27 iulie 1990. În: Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului R.S.S. Moldova, nr. 8.

5. Declarația de Independență a Republicii Moldova din 27 august 1991. În: Moldova Suverană, 1991, 28 august.

6. Legea privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28 decembrie 2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.32-35/116 din 9 martie 2007.

7. Legea privind dezvoltarea regională în Republica Moldova nr. 438 din 28 decembrie 2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 021 din 16 februarie 2007.

8. Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435-XVI din 28 decembrie 2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 29-31/91 din 2 martie 2007.

9. Legea pentru aprobarea Strategiei Naționale de Descentralizare și a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de Descentralizare pentru anii 2012-2015, nr. 68 din 5 aprilie 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.143-148 din 13 iulie 2012.

10. Legea privind administrația publică centrală de specialitate nr. 98 din 4 mai 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.160-164 din 3 august 2012.

11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 356 din 22 aprilie 2005 cu privire la

aprobarea Planului de Acțiuni: Uniunea Europeană – Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 65-66.

12. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1402 din 30 decembrie 2005 cu privire la aprobarea Strategiei de reformă a administrației publice centrale în Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 1- 4.

13. Programul de activitate a Guvernului Republicii Moldova „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru perioada 2011-2014, Chișinău, 2011.

14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale – „Moldova electronică” nr. 225 din 9 martie 2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 046 din 25 martie 2005.

15. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Concepția guvernării electronice nr.733 din 28 iunie 2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.106 din 14 iulie 2006.

16. Palihovici Serghei, *Reforma administrației publice din Republica Moldova în contextul integrării europene*, Autoreferat al tezei de doctor în științe politice, Chișinău, 2008.

17. Platon Mihail, *Pregătirea și perfecționarea funcționarilor publici – problemă stringentă pentru aparatul de stat*. În: „Administrarea Publică”, revistă metodică-științifică trimestrială, nr. 4, 2002, p.19-25.

18. Sîmboteanu Aurel, *Evoluția reformei administrației publice în contextul Planului de Acțiuni: Uniunea Europeană - Republica Moldova*. În: Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova, Seria „Științe socioumanistice”, vol. II, 2006, p. 140-144.

19. Sîmboteanu Aurel, *Descentralizarea administrativă în contextul tranziției spre o administrație publică locală autonomă*. În: Materialele conferinței științifice „Descentralizarea administrativă - componentă a modernizării administrației publice din Republica Moldova”, Chișinău, CEP USM, 2014, p. 9-26.

20. Stăvilă Ion, Ungureanu Anatol, *Evoluții recente în promovarea integrării europene a Republicii Moldova*. În: „Administrarea Publică”, revistă metodică-științifică trimestrială, 2003, nr.4, p.48-55.

21. Thatham Allan, Osmochescu Eugen, *Dreptul Uniunii Europene*, Editura ARC, 2003.

Prezentat: 21 iulie 2014.

E-mail: simboteanu@mail.ru

Societatea civilă și statul de drept



Considerațiuni generale cu privire la evoluția instituției șefului de stat

Silvia GORIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Regardless of the level of community's evolution, from less to more organized, this had an acknowledged leader, chosen or imposed, depending on the historical circumstances. The institution of head of the state, from an organizational point of view, has known either personal or collective forms of organization. In our country, the evolution of this institution is not radically different from the evolution of this institution in other countries, the differences and particularities are dictated by the historical and political conditions in which our state has been evolving. In this article we will analyze the general aspects of the evolution of the political institution of the head of the state.

În centrul primelor teorii politice și filozofice, într-un fel sau altul, apare problema personalizării puterii, a simbolizării ei printr-un individ sau un grup de indivizi. „Statul nu este conceput fără un șef, oricât de simbolic ar fi rolul acestuia în anumite sisteme politice”. [3, p. 283] Argumentările teoretice au fost diferite, fiind legate de teoriile cu privire la fundamentarea și natura suveranității.

Indiferent de etapa de dezvoltare, colectivitățile umane, mai mult sau mai puțin organizate, au avut un conducător (șef) recunoscut, ales sau impus, în funcție de împrejurările istorice. Cu atât mai mult, statele, concepute ca mari colectivități umane, având delimitare teritorială, au cuprins în sistemul lor politic de organizare și instituția șefului de stat. Această instituție a cunoscut o evoluție evidentă cât privește formele, structurile, împuternicirile etc.

Instituția șefului de stat, din punct de vedere organizațional, a cunoscut și cunoaște fie organizări unipersonale, fie colegiale. Cei care au ocupat, la rândul lor, această înaltă funcție de stat s-au numit

și se numesc regi (rex), principii, emiri, împărați, președinți etc. „Instituția șefului de stat este tot atât de veche ca statul însuși. În evoluția etatică, șeful statului are origini îndepărtate, care se pierd în profunzimea istoriei”. [7, p. 96] Noțiunea de „șef de stat” este o reminiscență istorică, prin care se personifica puterea în cadrul primelor formațiuni politice, a monarhiilor timpurii sau medievale. Această noțiune oglindea faptul că, în monarhiile absolute, toate puterile statului erau concentrate în mâinile unei singure persoane, care era, în același timp, unicul legiuitor, supremul administrator și judecător al țării, precum și comandantul armatei. Funcționarii și consilierii ce ajutau monarhul în exercitarea prerogativelor sale îi erau strict subordonați, de aceea era și firesc ca monarhul să fie considerat „șeful statului”. Calitatea sa de șef al statului apărea cu atât mai evidentă, cu cât, în relațiile internaționale, el personifica statul, având dreptul de a încheia tratate de alianță și vasalitate, dreptul de a declara război și de a încheia pace etc. Calitatea de șef al statului era strâns legată și de faptul

că, întrucât se pretindea că monarhul își deține puterea de la divinitate, el nu era responsabil pentru activitatea sa nici din punct de vedere politic, nici din punct de vedere penal.

Cu transformarea monarhiilor absolute în monarhii constituționale sau în republici, noțiunea de „șef al statului” s-a menținut în limbajul politic, în primul rând, în virtutea unei inerții determinate de o tradiție puternic înscăunată, dar și ca urmare a necesității practice de a se asigura condițiile necesare pentru ca statul să poată fi personificat, prin intermediul unui subiect de drept unic, atât în raporturile interne, cât și în cele internaționale. În noile condiții, acest subiect de drept, deși a încetat de a mai monopoliza în mână sa puterea politică, a continuat totuși să fie considerat „șef al statului”, dat fiind că, potrivit Constituției, el rămânea investit cu anumite atribuții de reprezentare a statului în interior și exterior și era declarat, în anumite limite, iresponsabil din punct de vedere politic și penal.

Din punct de vedere teoretic, sfera de cuprindere a categoriei atribuțiilor exercitate de șeful statului ar fi foarte greu de delimitat, odată ce prerogativele acestuia au variat profund de-a lungul istoriei, variind și astăzi de la stat la stat. Actualmente, instituția șefului de stat cunoaște organizări unipersonale sau colegiale, existând sub diferite forme:

- monarh venit la tron pe cale ereditară (Marea Britanie, Japonia, Belgia, Spania);
- monarh desemnat de familia regală (Arabia Saudită);
- monarh al unui stat federativ desemnat de monarhii subiecților federației, din rândurile lor (Malayzia, Emiratele Arabe);
- președinte ales de către întreg poporul, parlament sau un colegiu electoral reprezentativ pentru un termen stabilit (S.U.A., Germania, Italia, India, China);
- organ colegial ales de parlament pentru un termen stabilit; totodată, unele atri-

buții care nu pot fi exercitate colegial, cum ar fi primirea scrisorilor de acreditare ale reprezentanților diplomatici, se transmit președintelui organului colegial (Cuba);

- șeful Guvernului, care, în același timp, exercită și atribuțiile șefului de stat (landurile Germaniei);

- reprezentantul monarhului Marii Britanii în statele cu statut de dominion britanic (Canada, Australia, Noua Zeelandă, Barbados);

- șeful de stat unipersonal sau colegial care uzurpează puterea în stat, de obicei, fără a stabili un termen anumit. [9, p. 567-568]

Indiferent de formele de organizare a instituției șefului de stat lipsește un model, care ne-ar permite să spunem cu certitudine care sunt prerogativele distincte ale șefului de stat și care sunt cele pe care el le exercită, în funcție de regimul constituțional stabilit, în domeniul legislativ sau executiv. La etapa actuală, sistemele constituționale diferă prin mecanismul puterii de stat, unele realizând puterea de stat conform teoriei unității puterii în stat, altele realizează în practică teoria separației puterilor în stat. „Conform textelor multor constituții, șeful statului sau nu face parte din nicio ramură a puterii, sau este parte și a puterii legislative și executive, sau numai a puterii executive”. [9, p. 554] În funcție de forma de guvernământ, și sistemul relațiilor politice stabilite, atribuțiile constituționale ale șefului de stat pot fi nominale sau reale, exercitând numai formal o parte sau cele mai multe dintre prerogativele conferite lui inițial. Fiind chiar nominale atribuțiile, denumirea de „șef al statului” a fost păstrată pentru a desemna persoana, care este chemată să reprezinte la nivelul cel mai înalt statul ca entitate colectivă, să-i angajeze, în condițiile Constituției și ale legilor, responsabilitatea și participarea în numele statului la ceremonii sau festivități oficiale.

Pe teritoriul țării noastre evoluția insti-

tuției șefului de stat nu diferă cardinal de evoluția acestei instituții în alte țări, unele deosebiri și particularități fiind dictate de condițiile istorice și politice de dezvoltare a țării. Astfel, din cele mai vechi timpuri, pe acest teritoriu întâlnim instituția regelui (rex – rege în varianta latină; basileos – rege, în varianta greacă), în lipsa semnelor esențiale ale statului, prin care nu numai se personifica puterea, inițial militară, dar prin care se identifica însăși formațiunea politică, fie chiar cu un teritoriu nu atât de bine determinat (basileos Mosconos - sec. III î. Chr.). După formarea statului lui Burebista (sec. I î. Chr.), în urma reformelor, se creează un aparat administrativ-militar cu o ierarhie bine determinată. Reprezentând țara pe plan extern, în același timp Burebista deține deplinătatea puterii în interiorul țării. „În privința formei de stat, statul dac a fost o monarhie, influențată în organizarea sa, se pare, de principiile monarhiei elenice, în frunte cu un rege, care a concentrat în mâinile sale întreaga conducere, iar venirea la tron s-a bazat uneori și pe principiul eredității”. [2, p. 24]

La o următoare etapă, în cadrul țărilor feudale timpurii (țări, cnezate, voievodate) atribuțiile șefului de stat erau exercitate de cneji sau voievozi, numele cărora deseori identifica țara (Voievodatul lui Glad, Țara lui Seneslau, Cnezatul Litovoi etc.). Voievodul sau cnezul, iar mai apoi domnitorul, urmând tradiția cnejilor și voievozilor, în cadrul țărilor române independente dețineau deplinătatea puterii atât în plan extern cât și în interiorul țării, atribuțiile lor fiind specifice atribuțiilor șefului de stat în cadrul monarhiilor absolute. Domnitorul reprezenta țara în relațiile externe cu drept de a încheia tratate, de a declara război și încheia pace, de a trimite și primi soli; numea și revoca toți dregătorii atât de stat cât și de curte, acorda titluri de noblețe; legifera hotărârile Marii Adunări a Țării; era comandantul suprem al armatei; exercita dreptul de grațiere.

După transformarea monarhiei feudale în monarhie constituțională, domnitorul, iar din 1881 - regele, rămâne investit cu atribuții de reprezentare a statului în interior și exterior, în condițiile stabilite de Constituția României din 1866. „Teoretic, Parlamentul se bucură de plenitudinea drepturilor, putând, în principiu, adopta orice legi în toate domeniile, cu excepția acelor ce ar veni în contradicție cu constituția... În realitate, domnul este acela ce are largi prerogative, în domeniul legislativ, executiv și chiar judecătoresc - având dreptul de amnistie în materie politică și dreptul de a ierta sau micșora pedepsele în materie criminală”. [8, p. 322] Deși prerogativele domnitorului erau destul de largi, ele nu puteau depăși cadrul stabilit de constituție. Nici Constituția din 1866, nici Constituția din 1923 nu utilizează în textele lor noțiunea de „șef de stat”, ea fiind introdusă pentru prima dată în Constituția României din 1938, care prin art. 30 prevede expres că „Regele este Capul statului”. Indiferent de utilizarea sau lipsa noțiunii de „șef de stat”, reprezentarea statului în plan extern și intern din cele mai vechi timpuri până la perioada sovietică revenea unei persoane.

Constituțiile sovietice delegau atribuțiile șefului de stat unui organ colegial - Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S.M. și, parțial, Președintelui Prezidiului, ultimul reprezentând statul la întrunirile șefilor de state. Acesta este nu numai specificul constituțiilor sovietice, „în fostele țări socialiste funcția de șef al statului avea o structură colegială și era încadrată în categoria „organelor supreme ale puterii de stat”, deci în sfera puterii legislative.” [5, p.12]

În țara noastră s-a revenit la noțiunea de „șef de stat” la 3 septembrie 1990, odată cu adoptarea Legii „Cu privire la instituirea funcției de Președinte al R.S.S. Moldova și la introducerea unor modificări și completări în Constituția R.S.S. Moldova”. [4] Legea cu privire la instituirea funcției de Președinte al R.S.S. Moldova și la introdu-

cerea unor modificări și completări în Constituția R.S.S. Moldova prevedea condițiile înaintate față de candidatul la funcția de Președinte al R.S.S. Moldova și procedura alegerii. Președintele urma a fi ales de cetățenii R.S.S. Moldova pe baza dreptului electoral universal, egal, direct, secret și liber exprimat, pe termen de 5 ani, cu dreptul de a deține consecutiv funcția nu mai mult de două mandate. Primul Președinte al Republicii conform acestei legi, se alege pe termen de cinci ani, de Sovietul Suprem al R.S.S. Moldova prin majoritatea simplă de voturi, candidaturile fiind propuse de către deputați și acceptate dacă sunt susținute de, cel puțin, o treime din numărul deputaților.

În calitatea sa de șef al statului, conform Legii menționate, Președintele R.S.S. Moldova este garantul egalității în drepturi și al libertăților cetățenilor R.S.S. Moldova, al respectării Constituției R.S.S. Moldova; ia măsurile necesare pentru apărarea suveranității și independenței teritoriale a R.S.S. Moldova; reprezintă Republica în relațiile internaționale; poartă tratative și semnează tratatele internaționale ale R.S.S. Moldova; numește și recheamă reprezentanții diplomatici ai R.S.S. Moldova în străinătate și pe lângă organizațiile internaționale; asigură interacțiunea organelor centrale ale puterii de stat și administrației de stat ale R.S.S. Moldova; conferă distincții de stat; soluționează probleme ce țin de cetățenia R.S.S. Moldova și de acordarea de azil; stabilește măsurile necesare pentru asigurarea securității statului și ordinii publice pe teritoriul Republicii.

Art. 113 al Legii menționate prevedea funcționarea Consiliului prezidențial al R.S.S. Moldova pe lângă Președintele Republicii, cu membri desemnați de Președinte, cu excepția Primului-ministru, care este membru din oficiu. Președintele Sovietului Suprem avea, de asemenea, dreptul să participe la ședințele Consiliului. Consiliul avea drept sarcină să elaboreze măsuri

pentru realizarea principalelor direcții ale politicii interne și externe a R.S.S. Moldova. Președintele R.S.S. Moldova dispunea de dreptul de a crea și alte organe consultative, în probleme ce țin de competența sa, stabilind componența și sarcinile lor. Președintelui R.S.S. Moldova i se atribuiau prerogative destul de largi și în raport cu Guvernul, Sovietul Suprem și puterea judecătorească. Acordând Președintelui Republicii numeroase prerogative, Legea menționată crea și un mecanism de colaborare între cele trei puteri. Președintele reprezentând o latură a puterii executive, conform art. 113, p. 4 „asigură interacțiunea organelor centrale ale puterii de stat și administrației de stat ale R.S.S. Moldova”, [4] deci având și un rol de mediere între puterile statului.

Constituția adoptată la 29 iulie 1994 a marcat o etapa nouă în evoluția Republicii Moldova pe calea restructurării societății pe principii democratice. „Elaborată în condiții de criză politică, ca și în celelalte republici socialiste care și-au declarat independența, Constituția Republicii Moldova a acceptat un conținut de compromis. Totodată, adoptarea Constituției a satisfăcut așteptările societății și a generat o serie de activități orientate spre realizarea conceptului statului de drept”. [1, p. 316]

În tezele constituționale prin care este relevată instituția Președintelui Republicii Moldova se stipulează expres calitatea sa de șef al statului, iar din atribuțiile conferite Președintelui Republicii putem deduce că, în paralel cu Guvernul, reprezintă puterea executivă. După forma de guvernământ, Republica Moldova rămâne a fi o republică semiprezidențială, deși aceasta nu este stipulat expres în Constituție. Conform Constituției, Președintele Republicii reprezintă statul în relațiile interne și externe, constituind garantul independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării. De aici rezultă și cele două funcții prezidențiale: funcția repre-

zentativă și funcția de garant, în scopul exercitării căroră Președintele dispunea de asemenea atribuții ca: este comandantul suprem al forțelor armate; poate declara, cu aprobarea prealabilă, a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală; în caz de agresiune armată străină ia măsuri pentru respingerea agresiunii; declară stare de război și le aduce neîntârziat la cunoștința Parlamentului; în termen de, cel mult, două săptămâni este în drept să trimită în Parlament spre reexaminare legea adoptată de acesta, în cazul în care are obiecții asupra conținutului ei, este în drept, după consultarea fracțiunilor parlamentare, să dizolve Parlamentul în cazul imposibilității formării Guvernului sau al blocării procedurii de adoptare a legilor timp de trei luni; poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național.

Totodată, mecanismul de interferență a puterilor în stat prevedea dreptul Parlamentului de suspendare a Președintelui Republicii din funcție, cu votul a două treimi din numărul deputaților aleși, în cazul săvârșirii unor fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției. Demiterea Președintelui Republicii era decisă de corpul electoral, care se pronunța pe marginea demiterii în cadrul unui referendum organizat în timp de 30 de zile, după aprobarea propunerii de suspendare. Această procedură de demitere este caracteristică regimurilor semiprezidențiale (Franța, România), care, în primul rând, reiese din modalitatea de alegere a Președintelui.

În scurt timp, după adoptarea Constituției Republicii Moldova, prevederile sale au fost supuse unor critici. Pe parcursul a două mandate ulterioare doi președinți, care s-au succedat, au invocat insuficien-

ța de atribuții ale Președintelui Republicii, arătându-se nemulțumiți de soluțiile constituționale și solicitând lărgirea competențelor prin trecerea la un regim prezidențial de guvernare. Acest fapt a generat o criză politică, în care s-au confruntat Parlamentul, Președintele Republicii și Guvernul.

Aprigele dezbateri politice au finalizat cu adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova la 5 iulie 2000 a Legii de revizuire al Constituției, având drept bază proiectul propus de parlamentari, conform căruia „singura instituție învestită cu putere, adică Parlamentul, este aleasă prin sufragiu universal, egal, direct și liber exprimat și care, la rândul său, alege Președintele țării”. [6, p. 83]

Reforma constituțională din 2000 a înscris Republica Moldova în cadrul republicilor parlamentare, Președintele Republicii fiind ales de Parlament, însă nu a modificat un șir de prevederi constituționale ce țin de atribuțiile acestuia. Deși modalitatea de alegere a șefului de stat determină regimul constituțional, considerăm că atribuțiile exercitate trebuie să fie în concordanță cu trăsăturile regimului stabilit.

În ultimul timp s-au ținut multiple discuții referitor la necesitatea reformei constituționale în Republica Moldova, fiind invocați atât factori de natură politică, cât și de natură juridică. Reieșind din faptul că dreptul, ca fenomen social dinamic, este supus schimbărilor care se produc în societate, considerăm că la etapa actuală, în contextul integrării europene a Republicii Moldova, o reformă constituțională este inevitabilă, iar normele unei noi Constituții, inclusiv cele ce reglementează statutul șefului de stat, vor corespunde realităților politice actuale.

BIBLIOGRAFIE

1. Costachi, Gh., Guceac, I. Fenomenul constituționalismului în evoluția Republicii Moldova spre statul de drept. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2003.
2. Firoiu, D. Istoria statului și dreptului românesc. Iași: Editura Fundației „Chemarea”, 1993.
3. Iorgovan, A. Tratat de drept administrativ. Vol. I, București: ALL BECK, 2001.
4. Legea Republicii Sovietice Socialiste Moldova cu privire la instituirea funcției de Președinte al R.S.S. Moldova și la introducerea unor modificări și completări în Constituția R.S.S. Moldova din 3 septembrie 1990. // Legi și hotărâri adoptate la sesiunea a doua, extraordinară, a Sovietului Suprem al R.S.S.M de legislatura a douăsprezecea. Chișinău, 1990.
5. Preda, M. Drept administrativ. Partea specială. București: Lumina LEX, 2001.
6. Smochină, A. Instituția prezidențială în Republica Moldova: probleme, aspecte contradictorii. // Materialele conferinței științifico-practice. Edificarea statului de drept. Chișinău: Transparency International, 2003.
7. Teodoroiu, I. Drept constituțional și instituții politice contemporane. Vol. II, București: SY-LVI, 2002.
8. Vrabie, G. Drept constituțional și instituții politice. Vol. I, Iași: „Cugetarea”, 1999.
9. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Учебник. Тома 1-2. Отв. ред. Б.А. Страшун. Москва: Изд. БЕК, 1996.

Prezentat: 3 august 2014.

E-mail: teodorina@rambler.ru

Rolul Băncii Centrale Europene în domeniul supravegherii bancare

Andrei GUȘTIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

Natalia TÎLTU,
master în drept internațional, doctorandă,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice al
Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

The authors are conducting a research into the problem of the European Central Bank (ECB) in the light of its functions with a special attention paid to the task of supervising the banks of the European Union.

As it is known, the ECB is the central bank for the euro and administers the monetary policy of the Eurozone. It is one of the world's most important central banks and is one of the seven institutions of the European Union listed in the Treaty of European Union. The capital stock of the bank is owned by the central banks of all 28 EU member states.

Banca Centrală Europeană (BCE) a fost înființată la 1 iunie 1998, având sediul la Frankfurt pe Main, Germania. Conform tratatelor, între responsabilitățile principale ale BCE se numără și aplicarea politicii monetare în zona euro. Regulamentul privind mecanismul unic de supraveghere (MUS) conferă BCE anumite funcții de supraveghere a instituțiilor de credit în cadrul MUS, în special din noiembrie 2014. Principiul organizațional de bază al BCE constă în separarea la nivel funcțional a funcției monetare și a celei de supraveghere în cadrul BCE. Anume funcția de supraveghere în cadrul BCE ne interesează în mod special.

Sub aspect organizațional, BCE constituie împreună cu băncile centrale naționale ale tuturor statelor-membre Sistemul European al Băncilor Centrale (SEBC). BCE

împreună (numai) cu băncile centrale naționale ale statelor-membre ale căror monedă este euro constituie Eurosistemul. [art. 282, alin. (1) din TFUE] În cazul statelor-membre care nu au adoptat încă moneda euro (derogare sau opțiune de neparticipare „opt-out”), anumite dispoziții din tratat referitoare la SEBC nu se aplică, astfel încât trimerile generale din tratat referitoare la SEBC se referă, de fapt, în principal la Eurosistem.

Să subliniem că BCE dispune de un grad sporit de independență în materia supravegherii. Astfel, independența BCE este consacrată la art. 130 din TFUE: „În exercitarea competențelor și în îndeplinirea misiunilor și îndatoririlor care le-au fost conferite prin tratate și prin Statutul SEBC și al BCE, Banca Centrală Europeană, băncile centrale naționale sau membrii or-

ganelor lor de decizie nu pot solicita și nici accepta instrucțiuni din partea instituțiilor, organelor, oficiilor sau agențiilor Uniunii, a guvernelor statelor-membre sau a oricărui alt organism.”

Din punct de vedere managerial, organele de decizie ale BCE sunt Consiliul guvernatorilor, Comitetul executiv și Consiliul general.

Consiliul guvernatorilor. Consiliul guvernatorilor BCE este constituit din membrii Comitetului executiv al BCE și din guvernatorii băncilor centrale naționale ale statelor-membre a căror monedă este euro. [art. 283, alin. (1) din TFUE și art. 10.1 din Statutul BCE]

Comitetul executiv. Comitetul executiv este constituit din președinte, vicepreședinte și alți patru membri. Aceștia sunt numiți de către Consiliul European prin majoritate calificată pe baza unei recomandări din partea Consiliului, după consultarea Parlamentului European și a Consiliului guvernatorilor. Alegerea se face dintre persoane a căror autoritate și experiență profesională în domeniul monetar sau bancar sunt recunoscute. Mandatul acestora este de opt ani și nu poate fi reînnoit. [art. 283, alin. (2) din TFUE și art. 11.1 și 11.2 din Statutul BCE]

Consiliul general. Consiliul general este cel de-al treilea organ de decizie al BCE (art. 14 din TFUE; art. 44 din Statutul BCE), dar numai atât timp cât unele state-membre ale UE fac obiectul unei derogări, adică nu au adoptat încă moneda euro. Acesta este format din președintele și vicepreședintele BCE, precum și din guvernatorii băncilor centrale naționale ale tuturor statelor-membre ale UE; alți membri ai Comitetului executiv pot participa (dar fără drept de vot) la reuniunile Consiliului general. [art. 44.2 din Statutul BCE] Consiliul general constituie o legătură între statele-membre ale UE din Eurosistem și cele din afara acestuia.

Cu referire la atribuțiile Băncii Centrale Europene în materia supravegherii, vom evidenția faptul că BCE și autoritățile naționale competente ale statelor-membre din zona euro constituie Mecanismul unic de supraveghere. Autoritățile competente ale statelor-membre din afara zonei euro pot coopera îndeaproape cu BCE și lua parte la MUS.

Pe de altă parte, trebuie să ținem cont de faptul că din noiembrie 2014, BCE va fi răspunzătoare de supravegherea tuturor instituțiilor de credit (direct pentru băncile cele mai mari și indirect pentru alte instituții de credit) din statele-membre care iau parte la MUS și va coopera îndeaproape în ceea ce privește îndeplinirea acestei funcții cu celelalte entități din Sistemul european al supraveghetorilor financiari (SESF). Atribuțiile includ, între altele, autorizarea și retragerea autorizațiilor instituțiilor de credit; asigurarea conformității cu cerințele prudențiale; desfășurarea proceselor de supraveghere; participarea la supravegherea suplimentară a unui conglomerat financiar etc. De asemenea, aceasta trebuie să contracareze riscurile sistemice și macroprudențiale.

Totodată, pentru a-și putea îndeplini rolul în materie de supraveghere, BCE are competențe de investigare (solicitări de informații, investigații generale, inspecții la fața locului) și prerogative specifice de supraveghere (de exemplu, autorizarea instituțiilor de credit). BCE are, de asemenea, competența de a aplica sancțiuni administrative. În plus, aceasta poate solicita instituțiilor de credit să dețină niveluri de capital mai ridicate.

Examineate în detaliu, atribuțiile BCE în domeniul supravegherii bancare se prezintă în mod destul de specific. Astfel, în conformitate cu art. 105, alin. (5) din Tratatul CE, Eurosistemul are atribuția de a contribui „la buna desfășurare a politicilor promovate de autoritățile competente în

ceea ce privește supravegherea prudențială a instituțiilor de credit și stabilitatea sistemului financiar”.

Cadrul instituțional al supravegherii bancare, instituit de legislația comunitară, se întemeiază pe două aspecte fundamentale:

- competența națională bazată pe principiile „controlului țării de origine”, armonizării minime a conceptelor fundamentale și „recunoașterii reciproce”;

- cooperarea dintre autoritățile competente.

Potrivit principiului controlului țării de origine, supravegherea unei instituții de credit este responsabilitatea autorităților competente din statul-membru în care aceasta a fost autorizată. Principiul recunoașterii reciproce înseamnă că orice instituție de credit autorizată poate decide sucursale sau poate oferi servicii bancare transfrontaliere pe întreg teritoriul Uniunii Europene, pe baza recunoașterii reciproce, la nivelul UE, a practicilor de autorizare și supraveghere bancară. În acest sens, legislația comunitară prevede armonizarea minimă a conceptelor de bază, cum ar fi noțiunea de instituție de credit, criteriile de autorizare a băncilor și standardele comune referitoare la supravegherea prudențială și la principiile contabile. Prin urmare, responsabilitățile privind supravegherea sunt îndeplinite la nivel național, fiind alocate în funcție de dispozițiile instituționale specifice fiecărui stat-membru. În unele țări, responsabilitatea supravegherii bancare îi revine preponderent sau chiar exclusiv băncii centrale naționale respective. În alte state-membre, supravegherea bancară este realizată de organisme separate, care cooperează însă cu banca centrală respectivă. Prin urmare, supravegherea tuturor segmentelor pieței financiare este concentrată din ce în ce mai mult în cadrul unui singur organism.

Necesitatea cooperării între autoritățile de supraveghere a fost recunoscută încă de la începutul globalizării activității de pe piețele financiare și al creșterii amplitudinii activității transfrontaliere. În anii '70 ai secolului trecut, au fost create la nivel european două forumuri de cooperare multilaterală în domeniul supravegherii bancare:

- a) grupul de contact, un comitet al supraveghetorilor bancari din Spațiul Economic European (SEE), a fost înființat pentru a soluționa problemele legate de punerea în aplicare a practicilor de reglementare și supraveghere bancară, inclusiv discutarea cazurilor punctuale;

- b) grupul de supraveghere bancară a fost creat de Comitetul guvernatorilor și a prefigurat actualele structuri organizate de BCE.

Autorii Tratatului de la Maastricht erau conștienți de faptul că Uniunea Economică Monetară (UEM) va spori nevoia de cooperare în domeniul supravegherii. Cu toate acestea, în lipsa unei viziuni clare asupra cooperării consolidate la acea vreme, Tratatul nu a restrâns alternativele. Mandatul SEBC a fost formulat într-o manieră generală, fără a fi menționate instrumentele specifice, iar rolul BCE a fost limitat la atribuții consultative. În temeiul clauzei de abilitare prevăzute la art. 105, alin. (6) din Tratatul CE și la art. 25.2 din Statutul SEBC, Consiliul UE, pe baza avizului conform al Parlamentului European, poate încredința BCE „misiuni specifice în legătură cu politicile în materie de supraveghere prudențială a instituțiilor de credit și a altor instituții financiare, cu excepția societăților de asigurări”.

Cooperarea în domeniul reglementării, supravegherii și stabilității financiare a fost reorganizată în anul 2004. Cadrul Lamfalussy, care a fost deja pus în aplicare în sectorul valorilor mobiliare, a fost extins în toate celelalte sectoare financiare. Se anti-

cipează că adoptarea noului cadru va spori flexibilitatea și eficiența procesului de reglementare. Acesta face distincția dintre „legislația de nivelul 1” (adoptată de Consiliul UE și de Parlamentul European prin procedura de codecizie) și „legislația de nivelul 2”, care constă în implementarea de măsuri ce pot fi adoptate mai rapid și mai flexibil de comitetele de reglementare („comitete de nivelul 2”). Comitetele de supraveghere („comitete de nivelul 3”) asigură punerea

în aplicare mai consecventă a directivelor comunitare și încearcă să asigure convergența practicilor de supraveghere.

Prin urmare, în domeniul legislației și supravegherii bancare, noile comitete sunt: Comitetul bancar european (nivelul 2), care a înlocuit Comitetul consultativ bancar, și Comitetul supraveghetorilor bancari (nivelul 3), care include Grupul de contact.

BIBLIOGRAFIE

I. Reviste și culegeri de articole (ordine alfabetică)

1. Alford D. The Lamfalussy process and EU bank regulation: preliminary assessment and future prospects. În: J.I.B.L.R., 2006, nr. 21(2), secț. 2.36.
2. Andrews D. The Committee of Central Bank Governors as a source of rules. În: Journal of European Public Policy 10:6, decembrie, 2003, p. 956-973.
3. Arora A. The global financial crisis: a new global regulatory order? În: Journal of Business Law, 2010, secț. 670.
4. Coskun D. Supervision of credit rating agencies: the role of credit rating agencies in finance decisions. În: Journal of International Banking Law and Regulation, 2009, nr. 24(5), secț. 252-261.
5. Legislation for new system of European financial supervision adopted. În: Company Lawyer, 2010, nr. 31(2), secț. 46.
6. Weber R. New rule-making elements for financial architecture's reform. În: Journal of International Banking Law and Regulation, 2010, nr. 25(10), p. 512-521.

II. Tratatе și monografii (ordine alfabetică)

7. Gheorghe Carmen-Adriana. Drept bancar comunitar. Editura C. H. Beck. București, 2008, 247 p.
8. Guștiuc Andrei. Drept bancar. Vol. 1, editura Elena V.I., Chișinău, 2002, 287 p.
9. Guștiuc Andrei. Drept bancar. Vol. 2, editura Elena V.I., Chișinău, 2004, 219 p.
10. Guștiuc Andrei. Radomir Gârlea. Mariana Prodan. Drept bancar comunitar. Editura Elena V.I., Chișinău, 2004, 67 p.
11. Issing O. și alții. Monetary policy in the euro area: strategy and decision-making at the European Central Bank. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
12. Larosiere Jacques. The High-Level Group of Financial Supervision in the EU. Report. Brussels, 25 February 2009. 86p. În: ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf (vizitat la 17.04.2013).
13. Mănescu Dragoș-Mihail. Regimul juridic al societăților bancare. Editura Hamangiu, București, 2009, 418 p.
14. Postolache Rada. Drept bancar. Editura C.H.Beck, București, 2012, 368 p.
15. Postolache Rada. Drept financiar. Editura C.H.Beck, București, 2009, 401 p.

16. Șaguna Dan Drosu. Tofan Mihaela. Drept financiar și fiscal european. Editura C.H.Beck, București, 2010, 294 p.
17. Tofan Mihaela. Integrarea României în structurile Uniunii Monetare Europene. Editura C.H.Beck, București, 2008, 315 p.
18. Zilioli C., Selmayr M. The Law of the European Central Bank. London: Oxford-Portland Oregon, 2001.

III. Acte normative

19. Avizul Băncii Centrale Europene cu privire la o propunere de directivă privind accesul la activitatea instituțiilor de credit și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit și a societăților de investiții și o propunere de regulament privind cerințele prudențiale pentru instituțiile de credit și societățile de investiții, nr. 20012/C 105/01 din 25 ianuarie 2012. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. C105 din 11 aprilie 2012, p.1.
20. Avizul Băncii Centrale Europene cu privire la o propunere de regulament al Consiliului de atribuire a unor sarcini specifice Băncii Centrale Europene în ceea ce privește politicile legate de supravegherea prudențială a instituțiilor de credit și o propunere de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1093/2010 de instituire a Autorității europene de supraveghere (Autoritatea bancară europeană), nr. 2013/C 30/05 din 27 noiembrie 2012. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. C30 din 01 februarie 2013, p. 6.
21. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Comitetul de la Basel pentru supraveghere bancară, decembrie 2010, versiune revizuită din iunie 2011. În: http://www.cep.eu/fileadmin/user_upload/Kurzanalysen/Eigenkapital_Basel_III/Basel_3_Regelwerk.pdf (vizitat la 28.03.2013).
22. Declarația din 11-12 noiembrie 2010 a liderilor de la Summitul G20 de la Seul. În: <http://online.wsj.com/public/resources/documents/G20COMMUN1110.pdf> (vizitat la 05.04.2013).
23. Directiva 2006/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 iunie 2006 privind inițierea și exercitarea activității instituțiilor de credit. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. L 177 din 30 iunie 2006, p. 1.
24. Directiva 2006/49/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 iunie 2006 privind rata de adecvare a capitalului întreprinderilor de investiții și al instituțiilor de credit. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. L 177 din 30 iunie 2006, p. 201.
25. Directiva 2010/78/EU a Parlamentului European și a Consiliului. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 15.12.2010, nr. L331, p. 120.
26. Regulamentul Uniunii Europene nr.1092/2010 a Parlamentului European și al Consiliului din 24 noiembrie 2010 privind supravegherea macroprudențială la nivelul Uniunii Europene a sistemului financiar și de înființare a unui Comitet european pentru risc sistemic. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 15.12.2010, nr. L331, p. 1.
27. Regulamentul Uniunii Europene nr.1093/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 noiembrie 2010 de instituire a Autorității europene de supraveghere (Autoritatea bancară europeană). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 15.12.2010, nr. L331, p. 12.
28. Regulamentul Uniunii Europene nr. 1094/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 noiembrie 2010 de instituire a Autorității europene de supraveghere

(Autoritatea europeană de asigurări și pensii ocupaționale). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 15.12.2010, nr. L331, p. 0048.

29. Regulamentul Uniunii Europene nr.1095/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 noiembrie 2010 de instituire a Autorității europene de supraveghere (Autoritatea europeană pentru valori mobiliare și piețe). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 15.12.2010, nr. L331, p. 84.

30. Tratatul de instituire a Comunității Europene (TCE). http://www.aippimm.ro/files/otimmc_files/6/612/tratat-instituire.pdf (vizitat la 21.06.2014).

31. Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TUE și TfUE). https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026ro.pdf (vizitat la 22.06.2014).

Prezentat: 17 iulie 2014.

E-mail: teodorina@rambler.ru

Aspecte generale privind Curtea Constituțională a României

Dumitru VIERIU,
doctor în drept, conferențiar universitar,
avocat, Baroul București, România

SUMMARY

Total independence of the Constitutional Court in the state and the powers to declare unconstitutional a law voted by the parliamentary majority or an ordinance of the Government, which leans on a parliamentary majority makes prevail the Constitutional Court opinion and has a particularly important place in activity of the state's three powers: legislative, executive and judicial.

Curtea Constituțională a României a fost înființată la 6 iunie 1992, ca urmare a prevederilor art.140-145 din Constituția votată de Constituantă la 30 noiembrie 1991 și adoptată prin Referendumul din 8 decembrie 1991.

În trecut, constituționalitatea legilor era soluționată de Înalta Curte de Casație și Justiție în Secții Unite (denumită mai târziu Curtea Supremă de Justiție). Comisia de redactare a proiectului Legii nr.47/1992 pentru organizarea și funcționarea Curții Constituționale nu a preluat modelul legii unei anumite țări; a consultat legile de organizare și funcționare ale țărilor europene și chiar ale altor țări democratice de peste ocean, s-a inspirat din ele, adoptându-le realităților noastre social-economice și juridice. Au fost folosite modelele italian, portughez, spaniol, francez și german îndeosebi.

Constituanta noastră s-a atașat modelului european, nu celui american, model introdus de Kelsen, prin proiectul de Constituție a Austriei din 1920, care s-a extins repede, în aproape toate țările europene. Ineficacitatea controlului judecătoresc asupra constituționalității legilor a contribuit la extinderea rapidă a sistemului Kelsenian.¹

Hans Kelsen propune în problema ale-

gerii membrilor curților sau tribunalelor constituționale (oameni de stat, oameni politici, profesioniști), că trebuie admise particularități, pentru că nu există o soluție uniformă, nu trebuie admisă o modelare. Mai mult, arată același autor, numărul membrilor unei asemenea autorități nu trebuie să fie prea mare deoarece se discută probleme de drept și, practic, suntem în prezența unei misiuni pur juridice de interpretare a Constituției. Totodată, Kelsen recomandă să nu fie parlamentari sau membri ai Guvernului pentru că tocmai actele lor se controlează. Ideile lui Hans Kelsen s-au realizat în practică parțial.²

Totala independență a Curții Constituționale în rândul puterilor din stat și faptul de a declara neconstituțională o lege votată de majoritatea parlamentară sau o ordonanță a Guvernului, care se sprijină pe majoritatea parlamentară, cu alte cuvinte, de a face să triumfe opinia minorității, îi asigură un loc deosebit de important în rândul celor 3 puteri ale statului:

- legislativă;
- executivă;
- judecătorească.³

POZIȚIA CURȚII CONSTITUȚIONALE ÎN STAT. În conformitate cu art. 1 din

legea nr. 47/1992 Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în România, ceea ce semnifică caracterul exclusiv al competenței acesteia. Nicio altă autoritate publică nu se poate pronunța, cu valoare de decizie obligatorie sau executorie, în ceea ce privește constituționalitatea legilor.⁴

Ea este singura în drept să hotărască asupra competenței sale potrivit art. 144 din Constituție (art. 3 din Legea nr. 47/1992). Curtea Constituțională este independentă față de orice altă autoritate publică (Președinție, Parlament, puterea judecătorească și puterea executivă). Se supune numai Constituției și legii sale de organizare și funcționare (legea nr. 47/1992). Scopul Curții Constituționale este garantarea supremației Constituției. Curtea Constituțională asigură controlul constituționalității legilor, al regulamentelor Parlamentului și al ordonanțelor Guvernului.⁵

La nivelul Legii fundamentale, Curtea Constituțională este reglementată în cuprinsul celor 6 articole ale Titlului V din Constituție (art. 142-147) în numerotarea dată după revizuirea Constituției. Aceste articole se referă la: denumire, competență, mandate, modalități de desemnare a judecătorilor și președintelui pentru ocuparea funcției de judecător, incompatibilitățile, independența și inamovibilitatea, competența, deciziile.

Curtea Constituțională este însă nominalizată și în alte articole ale Constituției, precum: art. 77 privind promulgarea Legii, art. 82 privind validarea mandatului și depunerea jurământului de către șeful statului, art. 95 privind suspendarea din funcție a șefului de stat.⁶

CARACTERIZAREA CURȚII CONSTITUȚIONALE. Constituția României încredințează controlul constituționalității unei autorități publice denumite Curtea Constituțională. Aceasta este formată din

9 judecători numiți pentru un mandat de 9 ani care nu poate fi prelungit sau înnoit. Trei judecători sunt numiți de Camera Deputaților, trei de Senat și trei de Președintele României. Președintele Curții Constituționale este ales dintre judecătorii Curții de către aceștia, prin vot secret, pentru o durată de 3 ani.

În acest scop, deputații aleși de Camera Deputaților propun un candidat, ai Senatului - un candidat și ai Președintelui - un candidat. Aceștia trei sunt supuși la vot secret și cel care va întruni cel mai mare număr de voturi va fi declarat președinte ales al Curții pentru un mandat de 3 ani. Nu este nicio piedică să fie propus același judecător ca președinte de cele trei grupe sau două din ele. Membrii Curții Constituționale se reînnoiesc, la fiecare 3 ani cu câte o treime, procedeu ce permite îmbinarea experienței și continuității cu noile tendințe.

Condițiile constituționale pentru a putea candida la funcția de judecător al Curții Constituționale sunt următoarele:

- pregătire juridică superioară,
- înaltă competență profesională,
- o vechime de, cel puțin, 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul superior juridic.

În activitatea lor, judecătorii sunt independenți în exercitarea atribuțiilor și inamovibili pe durata mandatului (art. 4 din Legea nr. 47/1992).

Ei nu pot fi trași la răspundere pentru opiniile și voturile exprimate la adoptarea soluțiilor. De asemenea, judecătorii Curții Constituționale nu pot fi arestați sau trimiși în judecată penală ori contravențională decât cu aprobarea Biroului permanent al Camerei Deputaților, al Senatului sau a Președintelui României, după caz și la cererea Procurorului General.⁷

Judecătorii depun în fața Președintelui României și a președinților celor două Camere jurământul să respecte și să apere Constituția. Ei își vor exercita funcția de la data depunerii jurământului. Președintele

numește un judecător care îi va ține locul în timpul absenței. În caz de vacanță a funcției, se alege un Președinte până la încheierea perioadei de 3 ani. Atribuțiile Președintelui Curții Constituționale sunt cele prevăzute de art. 11 al Legii nr. 47/1992 și de art. 6 al Regulamentului de organizare și funcționare a Curții Constituționale.

Judecătorii Curții Constituționale sunt obligați:

a) să-și îndeplinească funcția încredințată cu bună-credință și fără părtinire;

b) să păstreze secretul deliberărilor și al voturilor și să nu ia poziție publică sau să dea consultații în probleme de competența Curții;

c) în adoptarea actelor Curții să-și exprime votul afirmativ sau negativ, abținerea de la vot nefiind permisă;

d) să comunice Președintelui Curții orice activitate care poate atrage incompatibilitatea cu mandatul pe care îl exercită;

e) să nu permită folosirea funcției pe care o îndeplinesc în scop de reclamă comercială sau propagandă de orice fel;

f) să se abțină de la orice activitate sau manifestare contrare independenței și demnității funcției lor.⁸

Curtea Constituțională are 7 magistrați-asistenți, subordonați Președintelui Curții. Ei participă la pregătirea lucrărilor și la redactarea actelor emise de Curte și pot fi consultați la deliberări.

Secretariatul Curții Constituționale, având în structura sa mai multe servicii, își desfășoară activitatea sub conducerea președintelui Curții Constituționale; secretariatul asigură pregătirea și organizarea lucrărilor Curții, condițiile organizatorice, informaționale și materiale pentru buna desfășurare a activității ei.⁹

SEDIUL CURȚII CONSTITUȚIONALE.

Deși pare o problemă pur administrativă, sediul unei Curți Constituționale are multe semnificații. Față de funcțiile autorității care realizează justiția constituțională

există concepția în sensul căreia sediul acesteia trebuie să fie în altă localitate decât capitala statului, altfel spus în altă localitate decât cea în care își au sediul instituțiile guvernamentale centrale. O asemenea concepție este clar exprimată în tradiția Germaniei, fapt datorită căruia Curtea Constituțională are sediul la Karlsruhe.

În România, tradiția, exprimată și în alte legi, este în sensul ca sediile tuturor instituțiilor nominalizate prin Constituție sunt în capitala țării. Ca atare, art. 6 din Legea nr. 47/1992 stabilește că sediul Curții Constituționale este în municipiul București.

La sediul său, Curtea dispune de o sală de judecată, pentru ședințele publice ce privesc art. 144, litera c) din Constituție, și o altă sală „a plenului”, unde se țin ședințele de plen.

În ședințele publice judecătorii poartă robe, în aplicarea art. 22 din Regulament, potrivit căruia „în timpul ședințelor publice judecătorii, magistrații-asistenți și procurorul poartă robă”.¹⁰

TRIBUȚIILE CURȚII CONSTITUȚIONALE. Potrivit art. 144 din Constituție, Curtea Constituțională are următoarele atribuții:

a) se pronunță asupra constituționalității legilor înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a Guvernului, a Curții Supreme de Justiție, a unui număr de, cel puțin, 50 de deputați sau 25 de senatori;

b) se pronunță din oficiu, asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;

c) se pronunță asupra constituționalității regulamentelor parlamentare, la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui grup parlamentar sau a unui număr de, cel puțin, 50 de deputați sau 25 de senatori;

d) hotărăște asupra excepțiilor de neconstituționalitate a legilor și ordonanțe-

lor la sesizarea instanțelor judecătorești în fața cărora excepțiile au fost invocate;

e) veghează la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României și confirmă rezultatele sufragiului;

f) constată existența împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte al României și comunică cele constatate Parlamentului și Guvernului;

g) dă aviz consultativ pentru propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României;

h) veghează la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și confirmă rezultatele acestuia;

i) verifică îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni;

j) hotărăște asupra contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic.¹¹

Competențele Curții Constituționale sunt limitativ prevăzute de Constituție. Prin urmare, ele nu pot fi modificate nici printr-o lege organică.

Aceste competențe cuprind atribuții de control – atribuții de avizare și urmărire a respectării Constituției.

În prima categorie intră controlul constituționalității legilor, regulamentelor Parlamentului, ordonanțelor, a inițiativelor populare de revizuire a Constituției și a constituționalității unui partid politic.

În cea de-a doua categorie intră atribuția de avizare a propunerii de suspendare din funcție a Președintelui, validarea rezultatului alegerii Președintelui, urmărirea desfășurării referendumului, vegherea desfășurării referendumului, modul desfășurării inițiativei legislative a cetățenilor, precum și constatarea situațiilor care impun interimatul prezidențial. De fapt, această împărțire nu prezintă decât o importanță didactică și nu una teoretică sau pragmatică.¹²

ACTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE. EFECTE JURIDICE. Analizând mai sus competențele constituționale ale Curții, am arătat și cine este îndreptățit să facă sesizarea. Sesizarea în toate cazurile trebuie făcută în scris și motivat (art. 12 din Legea nr. 47/1992).

Curtea Constituțională în îndeplinirea atribuțiilor sale pronunță:

- decizii;
- hotărâri;
- emite avize.

Deciziile se dau când se pronunță:

- asupra constituționalității legilor, înainte de promulgarea acestora;
- asupra constituționalității regulamentelor Parlamentului;
- asupra excepțiilor ridicate în fața instanțelor de judecată privind neconstituționalitatea legilor și ordonanțelor;
- asupra contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic.

Hotărârile se pronunță în cazurile în care Curtea:

- veghează la respectarea procedurii alegerii Președintelui României și confirmă rezultatele sufragiului;
- constată existența împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte și comunică cele constatate Parlamentului sau Guvernului;
- veghează la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și confirmă rezultatele acestuia;
- verifică îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni.

Avize consultative se dau când se propune suspendarea din funcție a Președintelui.

Deciziile și hotărârile se pronunță în numele legii (art. 13).

Ședințele de judecată ale Curții sunt publice, în afară de cazul în care, din motive întemeiate, Președintele Curții declară ședința secretă.¹³

Cât privește efectele juridice ale hotărârilor Curții Constituționale, ele trebuie apreciate nuanțat, în funcție de situațiile în care intervin. Astfel, ele nu pot depăși efectele juridice ale unui aviz dacă intervin pentru constatarea existenței împrejurărilor care justifică interimatul, cele privind referendumul și cele privind îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative populare. În fine, în exercitarea atribuției (de la art. 146, litera f) din Constituție, Curtea Constituțională emite hotărâri, iar potrivit Legii electorale aceste hotărâri sunt definitive.¹⁴

ACTELE SUPUSE CONTROLULUI DE CONSTITUȚIONALITATE. Din dispozițiile constituționale reiese că în sfera controlului de constituționalitate intră următoarele acte:

- legile ca acte juridice ale Parlamentului;
- tratatele sau alte acorduri internaționale;
- inițiativele de revizuire a Constituției;
- regulamentele Parlamentului;
- ordonanțele Guvernului;
- inițiativele legislative populare.

Legile ca acte juridice ale Parlamentului. Cât privește legile, se disting două situații exprimate printr-un control prealabil și printr-un control posterior.

Controlul prealabil (a priori) se exercită asupra legilor votate de către Parlament, dar înaintea promulgării lor de către Președintele României. Curtea Constituțională poate proceda la control, dar numai la sesizarea uneia dintre autoritățile publice prevăzute de către Constituție și anume: Președintele României, președinții celor două Camere ale Parlamentului, Guvernul, Înalta Curte de Casație și Justiție, Avocatul Poporului, cel puțin, 50 de deputați sau, cel puțin, 25 de senatori. Este exclus controlul din oficiu.

Controlul posterior (a posteriori) al con-

stituționalității legilor, adică legile intrate în vigoare, se realizează pe calea excepției de neconstituționalitate. Excepția de neconstituționalitate este un procedeu juridic ce permite accesul cetățenilor la Curtea Constituțională și această cale are o deosebită importanță.

Tratatele sau alte acorduri internaționale. Atribuție adăugată competenței Curții Constituționale prin revizuirea Constituției din 2003, verificarea constituționalității tratatelor sau a altor acorduri internaționale trebuie corelată cu prevederea art. 11, alin. 3 prin care se dispune ratificarea unui tratat internațional ce ar cuprinde dispoziții contrare Constituției numai după revizuirea acesteia din urmă.

INIȚIATIVELE DE REVIZUIRE A CONSTITUȚIEI. În temeiul art. 150 și art. 152 din Constituția revizuită, legile constituționale formează obiectul singurei atribuții exercitate de Curtea Constituțională din oficiu. Această atribuție trebuie analizată în coroborare cu textele din Constituție care privesc revizuirea legii fundamentale, Curții Constituționale revenindu-i misiunea nu de a împiedica inițiativele de modificare, ci de a se pronunța dacă ele sunt făcute cu respectarea art. 150 și art. 152 unde sunt prevăzute limitele revizuirii.

Regulamentele Parlamentului. Regulamentele Parlamentului sunt și ele supuse controlului de constituționalitate. Controlul constituționalității regulamentelor Parlamentului se poate efectua numai la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui grup parlamentar sau a unui număr de, cel puțin, 50 de deputați sau de, cel puțin, 25 de senatori.

Ordonanțele Guvernului. În temeiul art. 115 din Constituție, Guvernul poate

emite ordonanțe. Aceste ordonanțe conțin, de fapt, norme cu putere de lege, instituția ca atare, fiind cunoscută în teorie și în legislație ca delegare legislativă.

Este firesc ca și ordonanțele să fie supuse controlului de constituționalitate, aceasta realizându-se prin procedeul excepției de neconstituționalitate.

INIȚIATIVELE LEGISLATIVE POPULARE. Inițiativele legislative populare pot avea și, cel puțin, 100.000 de cetățeni cu drept de vot, cu respectarea, desigur, a unor reguli constituționale. Verificarea respectării acestor reguli constituționale în cazul inițiativei legislative populare revine Curții Constituționale.¹⁵

NOTE

¹ Vasile Ghionea, *Studii de drept constituțional și istoria dreptului*, Regia Autonomă, Monitorul Oficial, București, 1995, p. 32.

² Ioan Muraru, Mihai Constantinescu, *Curtea Constituțională a României*, Editura Albatros, București, 1997, p. 49.

³ Vasile Ghionea, *op. cit.*, p. 33.

⁴ Eufemia Vieriu, *Curtea Constituțională din România și Republica Moldova*, Editura „Lumina Lex”, București, 2008, p. 9.

⁵ Vasile Ghionea, *op. cit.*, p. 33.

⁶ Eufemia Vieriu, *op. cit.*, p. 9.

⁷ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții publice*, Vol. II, Ediția a XI-a, Editura All Beck, București, 2004, p. 265-266.

⁸ Vasile Ghionea, *op. cit.*, p. 34-35.

⁹ Ion Deleanu, *Justiția constituțională*, Editura Lumina Lex, București, 1995, p. 196.

¹⁰ Ioan Muraru, *op. cit.*, p. 96.

¹¹ *Ibidem*, p. 97.

¹² Vasile Ghionea, *op. cit.*, p. 37.

¹³ Vasile Ghionea, *op. cit.*, p. 37-38.

¹⁴ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 281.

¹⁵ Eufemia Vieriu, *op. cit.*, p. 61-62-63.

BIBLIOGRAFIE

1. Deleanu Ion, *Justiția Constituțională*, Editura Lumina Lex, București, 1995.

2. Ghionea Vasile, *Studii de drept constituțional și istoria dreptului*, Regia Autonomă, Monitorul Oficial, București, 1995.

3. Muraru Ioan, Constantinescu, *Curtea Constituțională a României*, Editura Albatros, București, 1997.

4. Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina, *Drept constituțional și instituții publice*, Volumul II, Ediția a XI-a, Editura All Beck, București, 2004.

5. Vieriu Eufemia, *Curtea Constituțională din România și Republica Moldova*, Editura Lumina Lex, București, 2008.

6. Constituția României, *Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale*, republicată în Monitorul Oficial, nr. 643 din 16 iulie 2004, Ediția a 5-a, Editura Hamangiu.

Prezentat: 7 iunie 2014.

E-mail: bajenaru@rambler.ru

Economie și finanțe publice



Evoluția în timp și dezvoltarea conceptului de dezvoltare durabilă

Tatiana TOFAN,
doctor în economie,
conferențiar universitar,
șef Catedră economie și management public,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

The sustainable development involves caring of human society to the current situation and forthcoming its natural resources, the energy, materials and the informational.

The sustainable regional development represents the process of exploiting the economic potential, natural and human resources, ensuring balance between the socio-economic and the natural potential of and for the next generation by diversifying, developing and streamlining the sectors of the economy to improve the people quality of life, to increase the citizen involvement in identification of the clear and developing directions that they can achieve.

Keyword: *the sustainable development, the economic development, regional sustainable development.*

Vocabularul uzual al teoriei dezvoltării durabile ține de începutul anilor '80 ai secolului trecut, deși preocupările de a găsi o alternativă viabilă tipului de creștere economică postbelică prefațează, cu mult timp înainte, conceptualizarea sa teoretică. Decalajul se explică prin neconcordanța între cei care, servind știința, au conștientizat, că a păstra ruta modului tehnic de producție și a tipului de creștere postbelică înseamnă a confisca dreptul la o existență mai bună a generațiilor viitoare și cei care, la nivelul normativ aflați, nu au realizat în același moment amenințarea la dimensiunea sa reală. Până când acest lucru a trebuit să se producă, s-a coabitat pe terenul tatonărilor. Astfel, la prima Conferință ONU asupra dezvoltării, ținută la Stockholm în 1972, s-a vorbit

despre ecodezvoltare. Tot în acel an, Raportul Clubului de la Roma, intitulat „Limitele creșterii”, a încins spiritele și a obligat omenirea să conștientizeze că problemele creșterii economice sunt inseparabile de cele ale poluării mediului, creșterii explozive a populației, epuizării resurselor etc. Expresia acestei noi atitudini s-a reflectat în inițiativa ONU de a înființa Comisia Mondială asupra mediului și dezvoltării. Aceasta a avut ca primă sarcină să realizeze studii și să ofere recomandări spre a găsi conceptul acoperitor pentru acel gen de dezvoltare ce trebuia amorsat și care, concomitent, trebuia să asigure continuarea creșterii și nu stoparea ei așa cum sugera Raportul Clubului de la Roma, dar și îmbunătățirea condiției de viață și a relației om-mediu. Deși utilizat la începutul

anilor '80 ai sec. al XX-lea la Conferința Internațională asupra Conservării Mediului și în textele PNUD, termenul de dezvoltare durabilă este lansat odată cu publicarea *Raportului Brundtland* al Comisiei Mondiale asupra Mediului din 1987 intitulat sugestiv „Viitorul nostru comun”. Pledând pentru o reconciliere între economie și mediul înconjurător, raportul țintește spre a găsi „o cale de dezvoltare care să susțină progresul uman nu numai în câteva locuri și pentru câțiva ani, ci pentru întreaga planetă și pentru un viitor îndepărtat”. Tot în viziunea acestui raport, dezvoltarea durabilă este privită ca fiind acel tip de dezvoltare, care răspunde nevoilor prezentului, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a și le satisface pe ale lor proprii. Raportul Brundtland cuprinde câteva obiective potrivit cărora realizarea dezvoltării durabile înseamnă:

- asigurarea în continuare a creșterii economice cu respectarea condiției de bază a conservării resurselor naturale;
- eliminarea sărăciei și asigurarea condițiilor satisfacerii nevoilor esențiale de muncă, hrană, energie, apă, locuință și sănătate;
- orientarea proceselor de creștere economică spre o nouă calitate;
- asigurarea unei creșteri controlate a populației;
- conservarea și sporirea resurselor naturale, supravegherea impactului dezvoltării economice asupra mediului;
- restructurarea tehnologiilor de pro-

ducție și menținerea sub control a riscurilor acestora;

- asigurarea unei abordări integrate a deciziilor privind creșterea economică, mediul înconjurător și resursele de energie.

Definit în acești termeni, conceptul dezvoltării durabile a fost acceptat și preluat la conferința pe aceeași temă organizată de ONU la Rio de Janeiro în 1992. Atunci, pentru prima dată, s-a realizat dorita conexiune între pozitiv și normativ, între știință și politică. Factorii de decizie politică au luat act că semnalele transmise de oamenii de știință au în vedere o realitate ce nu mai poate fi ignorată. Faptul că așa stau lucrurile este confirmat de ne lipsita prezență a subiectului dezvoltare durabilă la principalele conferințe internaționale organizate de atunci sub egida ONU sau la inițiativa și cu susținerea unor organisme nonguvernamentale.

Dezvoltarea durabilă a societății implică, în contextul a ceea ce se sintetizează prin dualismul ecosistem-ecoeficiență, grija omenirii față de situația actuală și viitoare a resurselor sale naturale, energetice, materiale și informaționale. Alături de abordarea responsabilă pentru generațiile viitoare, utilizarea eficientă a resurselor naturale, energetice, materiale și informaționale presupune, în același timp, potențarea funcționării unei economii durabile pentru satisfacerea cerințelor actuale ale societății umane. Conturarea conceptului de dezvoltare durabilă poate fi sintetizată în Figura 1.

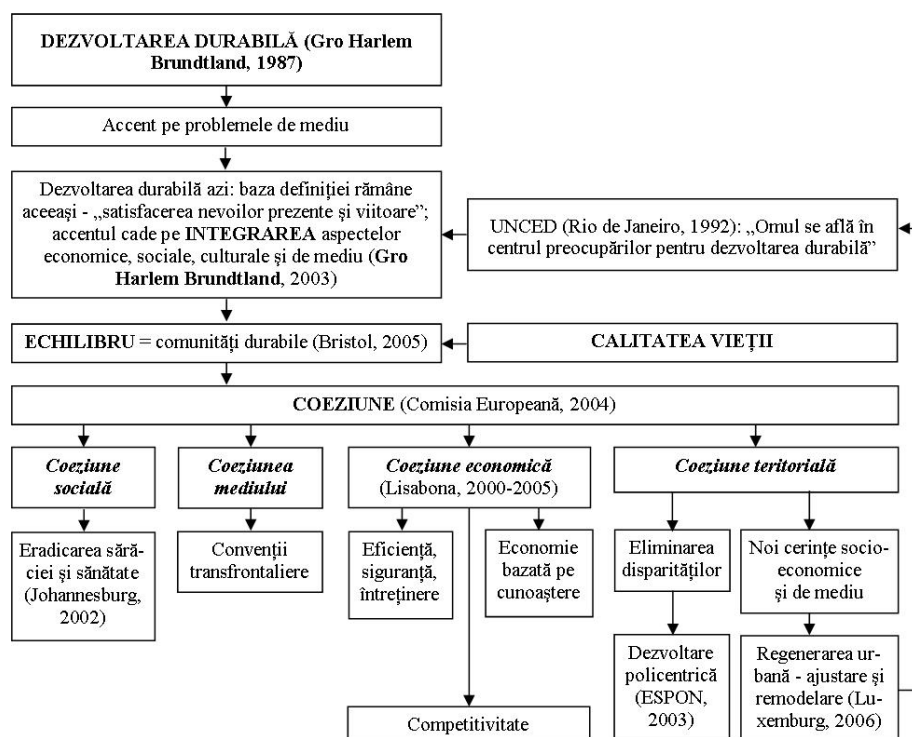


Figura 1. Evoluția în timp a conceptului de dezvoltare durabilă și a dimensiunilor sale sectoriale

Sursa. Petrișor, A.I., Dimensiunea spațială a dezvoltării durabile, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, 2007.

Un obiectiv-cheie al politicilor de dezvoltare durabilă este de a preveni această situație, prin asigurarea că toate costurile și beneficiile sunt distribuite echitabil, cum se cuvine. Obiectivul prezentat este avut în vedere în totalitate la stabilirea deciziilor majore economice în sectoarele public și privat, în cadrul unui management strategic și integrat al dezvoltării durabile, pe toate nivelurile de dezvoltare: local, regional, național și global. În ceea ce privește resursele naturale și energetice, activitățile se desfășoară pe două direcții principale: utilizarea rațională a resurselor naturale prin tehnologii de prelucrare economică, respectiv reducerea consumului și folosirea unor surse neconvenționale de energie. În prezent, accentul se pune pe utilizarea rațională a resurselor naturale și energetice, devenit, astfel, un imperativ al

prezentului. Alături de acestea, resursele materiale și informaționale completează ansamblul resurselor dezvoltării durabile.

Criteriile fundamentale ale dezvoltării durabile, stabilite de Comisia Comunității Europene încă din anul 1993, sunt următoarele: menținerea în totalitate a calității vieții; menținerea unui acces continuu la resursele naturale; evitarea deteriorărilor permanente asupra mediului înconjurător.

Dezvoltarea regională durabilă reprezintă procesul de valorificare a potențialului economic, natural și uman existent, asigurând echilibrul între sistemele socio-economice și potențialul natural și pentru viitoarea generație diversificând, dezvoltând și eficientizând sectoarele economiei, pentru a îmbunătăți calitatea vieții oamenilor, pentru creșterea implicării

cetățenilor în identificarea de direcții de dezvoltare clare și posibil de realizat. Din inițiativa Marii Britanii care a avut loc la Bristol, în perioada 6 - 7 decembrie 2005, „Întâlnirea informală ministerială” având ca subiect comunitățile durabile, definite ca „regiuni în care locuitorii acestora doresc să trăiască și să lucreze, atât în prezent, cât și în viitor”. Concluziile întâlnirii de la Bristol sunt reflectate în „Acordul de la Bristol” sub forma a opt caracteristici pe care ar trebui să le îndeplinească o comunitate pentru a fi considerată durabilă:

1. Comunitate activă: aceasta păstrează cultura locală și activitățile sale specifice având ca bază astfel de valori ca cinstea, toleranța și coeziunea.

2. Bine administrată: participarea, reprezentarea și conducerea sunt bazate pe principiile eficienței și incluziunii.

3. Bine conectată: rețelele de transport și de comunicație asigură accesul la locurile de muncă; centrele de educație și formare; centrele de sănătate publică și sanitare și la alte servicii.

4. Cu servicii publice dezvoltate: serviciile publice și private care satisfac necesitățile publicului și sunt accesibile tuturor.

5. Cu o conștiință ecologică dezvoltată: respectă normele de protecție a mediului.

6. Înfloritoare: economia locală este în plin avânt, diversificată și bazată pe inovații.

7. Bine proiectată și construită: cadru natural și construit de bună calitate.

8. Echitabilă pentru toți: incluziunea celor din alte comunități, atât în prezent, cât și în viitor.

Succesul în dezvoltarea regională durabilă poate fi atins numai prin intermediul unei abordări integrate. Diversele dimensiuni ale vieții – economică, socială, culturală și de mediu – sunt strâns legate între ele și, de aceea, trebuie combinate măsuri privind renovarea fizică a zonelor urbane și rurale cu măsuri care promovează educația, dezvoltarea economică, incluziunea

socială și protecția mediului. În plus, dezvoltarea unor parteneriate puternice între cetățenii de la nivel local, societatea civilă, economia locală și diversele niveluri de guvernare reprezintă o cerință obligatorie.

Managementul strategic al dezvoltării regionale durabile presupune, pe lângă stabilirea unor obiective pe termen lung (15–20 ani), compatibilizate cu cele pe termenele scurt și mediu, și aplicarea unui set de principii validate eficient pe plan internațional, la care ne vom referi în continuare.

Managementul integrat este principiul care presupune abordarea în manieră unitară și holistică a proceselor de producție, procesare, transport, distribuție, utilizare și depozitare, ținând seama de ciclul de viață al produselor și tehnologiilor, implicarea stakeholderilor, coordonarea interinstituțională, sinergiile pentru cea mai bună utilizare a resurselor și evitarea unor duplicări nenecesare.

Echitatea intergenerațională este o cerință sine qua non potrivit căreia generația actuală are dreptul de a folosi și beneficia de resursele pământului, cu obligația de a ține seama de impactul pe termen lung al activității acesteia și de a susține baza de resurse și mediul global și în beneficiul generațiilor viitoare.

Precauția reprezintă instrumentul decizional prin care se întreprind acțiuni de răspuns sau contracarare la amenințările legate de pagubele serioase și ireversibile cauzate sănătății umane și/sau mediului, atunci când nu dispunem de o informație științifică necesară.

Abordarea ciclului de viață al bunurilor, serviciilor și tehnologiilor evaluează consecințele asupra mediului generate de efectele economice legate de diferitele stadii ale prelucrării și valorificării produselor de piață.

Prevenirea presupune stabilizarea prejudiciilor aduse sănătății umane și a capi-

talului natural de fenomenele și procesele economice care ar putea fi prevenite prin investiții și costuri de modernizare, reparații, tratare sau compensare; este cunoscut că prevenirea unor prejudicii este cu mult mai eficientă decât înlăturarea consecințelor după ce acestea s-au produs.

Substituția presupune înlocuirea unor produse și servicii ineficiente, mari consumatoare de resurse de mediu cu altele mai eficiente și cu impact ecologic mai redus și mai puțin dăunătoare.

Principiul „poluatorul plătește” sau al internalizării costurilor marginale externe stabilește folosirea mecanismelor de piață pentru ca poluatorii să suporte în totalitate costurile sociale și de mediu ale activității lor și ca aceste costuri să fie reflectate în prețurile și tarifele bunurilor și serviciilor.

Internalizarea externalităților pozitive vizează folosirea unui sistem de subvenții corective, stimulente pentru activitățile care generează beneficii marginale la părțile terțe, fără ca acestea să plătească.

Participarea publică presupune accesul nerestricționat la informația privind mediul și resursele sale, cu anumite excepții justificate informații confidențiale de afaceri, dreptul publicului de a lua parte la deciziile în domeniul mediului și al resurselor sale și de a lua în considerare consecințele acestora, posibilitatea de a reacționa a părților implicate din societatea civilă, dreptul de a cunoaște din timp posibilele riscuri de mediu și asupra resurselor.

Principiul bunei guvernări prevede ca autoritățile și instituțiile statului să-și desfășoare activitatea transparent, eficient și onest, în condițiile prevenirii și penalizării poluării și ale promovării protecției mediului. Aceste activități pot fi realizate prin: parteneriat privat – public sau public – privat.

Parteneriatele privat-public și public-privat se bazează pe cooperarea directă, inter- și intrainstituțională, între părțile

interesate reprezentate de autorități și instituții publice, ONG, grupuri și firme industriale, rețele și oameni de afaceri, care pot obține împreună, prin cumularea expertizei și eficienței proprii, o valoare adăugată superioară pentru sustenabilitatea creșterii economice la nivelurile macro- și microeconomic.

Cooperarea între state include reponsabilități comune, dar diferențiate, în funcție de nivelul de dezvoltare a țărilor; se pot aplica o serie de abordări diferențiate în ceea ce privește obligațiile economico-financiare pentru protecția mediului la nivel local, regional și internațional, țările dezvoltate recunoscând faptul că le revine o responsabilitate mai mare, inclusiv în ceea ce privește acordarea de asistență țărilor în curs de dezvoltare sau cu economie de piață emergentă. Principiile și abordările criteriale ale managementului strategic al dezvoltării regionale durabile a statelor-membre ale UE sunt în deplin consens cu spiritul și recomandările Declarației de la Rio, Agendei 21, Declarației Mileniului și ale celorlalte documente aprobate prin consens la summit-urile mondiale ale dezvoltării durabile. Pentru a avea regiuni ecologice în Republica Moldova, se propun zece sfaturi pentru a realiza regiuni mai ecologice:

1. Asigurarea introducerii obiectivelor de mediu în toate prioritățile și măsurile programelor și luarea lor în calcul în toate etapele programului.

2. Recunoașterea faptului că proiectele ecologice pot economisi bani și pot crea oportunități sociale și economice, stimulând, de asemenea, inovația.

3. Analizarea unei abordări mai durabile pentru programele de dezvoltare rurală și agricolă.

4. Examinarea adoptării managementului urban integrat pentru orașele noastre și acceptarea regenerării mediului ca un element motor pentru o economie locală durabilă.

5. Recunoașterea faptului că ESM consolidează planificarea dezvoltării regionale și asigură o abordare durabilă a dezvoltării.

6. Susținerea parteneriatului de lucru în definirea politicii, conceperea programului și aplicarea proiectului ca instrument esențial pentru un program de succes.

7. Promovarea unei implicări a partenerilor de mediu, inclusiv autoritățile de mediu, ONG-uri și alții.

8. Recunoașterea utilizării rețelelor pentru a construi capacitatea instituțiilor de dezvoltare a strategiilor europene, naționale și multiregionale, a politicilor, planurilor și programelor.

9. Eforturile pentru integrarea aspectelor de mediu în concepția, aplicarea și monitorizarea tuturor proiectelor.

10. Promovarea și difuzarea vastă a informațiilor despre proiectele de mediu reușite pentru a încuraja motivarea și angajamentul în rândul candidaților viitori și al beneficiarilor proiectului.

La baza susținerii dezvoltării regionale se află principiile: eficiența, echitatea, durabilitatea, planificarea, coordonarea, parteneriatul, transparența.

Eficiența reprezintă buna utilizare a resurselor naturale, umane, financiare și a celor de producție pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Echitatea reprezintă drepturi egale de acces la valorile economice, sociale și culturale pentru toți cetățenii Republicii Moldova, indiferent de locul lor de trai.

Durabilitatea este caracterul viabil din punct de vedere tehnic, financiar și instituțional al măsurilor, programelor și proiectelor, finanțate, de dezvoltare regională.

Planificarea - elaborarea și efectuarea, în concordanță cu Strategia națională de dezvoltare și strategia de dezvoltare regională, a măsurilor, programelor și proiectelor de dezvoltare regională, care au obiective, priorități și mecanisme clar definite.

Coordonarea - concordarea, atât la nivel național, cât și la nivel regional, a măsurilor și obiectivelor pentru susținerea dezvoltării regionale.

Parteneriatul - cooperarea autorităților publice centrale și locale, sectorului public și privat, societății civile în activitatea de planificare, elaborare și implementare a măsurilor privind susținerea dezvoltării regionale.

Transparența reprezintă claritatea în procesele alocării, distribuirii și utilizării mijloacelor pentru realizarea strategiilor, programelor și proiectelor de dezvoltare regională.

În urma cercetărilor realizate putem concluziona că dezvoltarea durabilă a societății implică grija omenirii față de situația actuală și viitoare a resurselor sale naturale, energetice, materiale și informaționale. Alături de abordarea responsabilă pentru generațiile viitoare, utilizarea eficientă a resurselor naturale, energetice, materiale și informaționale presupune, în același timp, potențarea funcționării unei economii durabile pentru satisfacerea cerințelor actuale ale societății umane.

La fel, în literatura de specialitate, conceptul de „cooperare intercomunală”, deși este unul relativ nou, este definit în mod diferit. Cea mai simplă noțiune specifică este următoarea: „Prin cooperare intercomunală se înțelege asocierea a două și mai multe comunități pentru prestarea serviciilor publice în comun.”

Scopul cooperării intercomunitare reprezintă îmbunătățirea cantitativă, la nivel de servicii și calitativă, performanța prestării serviciilor publice, datorită identificării tehnologiilor celor mai adecvate (BAT/BATNEEC), accesibile din punct de vedere financiar, fezabile din punct de vedere economic, care respectă mediul și acceptabile din punct de vedere politic, precum și datorită concentrării pe factorii economici, prin atingerea unui impact ecologic pozitiv pentru populația

Republicii Moldova. Acest instrument este deosebit de relevant în cazul Republicii Moldova, confruntându-se cu o fragmentare administrativă. Cooperarea intercomunitară poate asigura, cu precădere în cazul unei astfel de fragmentări, o calitate îmbunătățită a serviciilor publice furnizate cetățenilor din colectivitățile locale

membre. Un astfel de instrument vine să compenseze insuficiența fondurilor aflate la disponibilitatea administrației locale, lipsa unui personal specializat capabil să atragă finanțări, elimină probleme generate de condițiile de mediu și răspunde condițiilor impuse de programele operaționale de dezvoltare regională.

BIBLIOGRAFIE

1. Baldwin R., *The Eastern Enlargement of the European Union*, 'European Economic Review, 1995.
2. Baldwin, R. E.; Francois, J. și Portes, R., *The Costs and Benefits of the Eastern Enlargement: the Impact on the EU and the Central Europe*, Economic Policy, 1997.
3. Petrișor A. I., Dimensiunea spațială a dezvoltării durabile, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, 2007, p. 35.
4. Fistung D., Miroiu R. ș. a. Dezvoltarea regională durabilă, un nou concept sau o necesitate? În: „Dezvoltarea regională durabilă”, București, 2011, p. 49.
5. <http://www.fonduri-structurale-europene.ro/post/dezvoltarea-durabila>

Prezentat: 31 iulie 2014.

E-mail: tatianatofan@yahoo.com

Marfa și formele sale contemporane de exprimare

Andrei BLANOVSCI,
doctor în științe economice, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

In this article are examined the essence and properties of goods; double character of the work included in goods; forms of goods' development; unit of measurement for value of goods; new categories of goods characteristic to the market economy etc.

Marfa și proprietățile sale: valoarea de întrebuințare și valoarea de schimb.

În economia de piață producția de mărfuri devine atotcuprinzătoare, iar fiecare marfă, luată separat, apare ca părțică elementară a acestei producții. Dar ce reprezintă marfa? Care sunt proprietățile sale? Examinarea acestor și altor probleme constituie scopul prezentului articol.

Mărfurile vin pe lume sub formă de valori de întrebuințare, cum ar fi grâul, stofa, fierul ș. a. Aceasta este forma lor naturală, obișnuită. Dar, în economia de piață, acestea sunt mărfuri numai pentru că au un caracter dublu, pentru că sunt, în același timp, obiecte de întrebuințare și purtătoare de valoare de schimb. Ele apar deci ca mărfuri sau au forma de marfă numai în măsura în care au formă dublă: formă naturală și formă-valoare. Grafic, această formă poate fi prezentată conform schemei 1.

Așadar, marfa este un bun material sau serviciu care, prin proprietățile sale, satisface anumite necesități ale omului, fie în mod direct, ca mijloc de existență, sau în mod indirect, ca mijloc de producție. Orice marfă ajunge în consum individual sau productiv prin intermediul schimbului, al actelor de vânzare-cumpărare.

Mărfurile sunt bunuri create în procesul activității economice. Pot deveni mărfuri și bunuri libere, cele oferite de natură, în stare de a fi consumate fără o prelucrare prealabilă a lor de către oameni. Aceste bunuri devin mărfuri prin activitatea oamenilor de desprindere a lor din mediul natural (de culegere), de transport, distribuție, sortare ș. a.

Pentru a deveni mărfuri, bunurile trebuie să dispună de utilitate, respectiv, să satisfacă o nevoie sau alta a omului. Dar nu orice bun care are utilitate poate deveni marfă. Pentru a fi marfă, el trebuie să

Schema 1. Marfa și proprietățile sale.



satisfacă nevoile altor oameni decât ale posesorului însuși. În același timp, bunurile trebuie să treacă de la vânzător la cumpărător nu în mod gratuit, ci prin intermediul schimbului, prin vânzare-cumpărare (un bun dat cadou nu este marfă).

După cum s-a menționat deja, orice marfă se caracterizează prin două proprietăți și anume: valoarea de întrebuințare și valoarea de schimb.

Valoarea de întrebuințare înseamnă ansamblul însușirilor unui bun care fac din el o utilitate. Altfel spus, capacitatea bunului de a satisface o anumită nevoie umană. Aceste însușiri reies atât din calitățile „corpului mărfii,” cât și din cele ale modului special în care s-a desfășurat munca pentru a produce marfa.

Valoarea de întrebuințare este determinată de proprietățile fizice și chimice ale lucrului care i-au fost imprimate în urma activității raționale a omului, îndreptate spre un scop anumit, care adaptează anumite substanțe din natură la anumite necesități umane. În calitate de creator de valori de întrebuințare, de muncă utilă, munca este deci o condiție de existență a omului, independentă de orice formă socială, o necesitate naturală eternă, care mijlocește schimbul de substanțe dintre om și natură, adică însăși viața omului.

Valorile de întrebuințare (pâine, haină, încălțăminte) sunt combinații din două elemente: substanța din natură și munca. Dacă se scade suma totală a diferitelor munci utile care sunt cuprinse în haină, pânză etc., rămâne întotdeauna un substrat material care există de la natură, fără nicio intervenție din partea omului. În procesul de producție, omul nu poate să acționeze decât așa cum acționează natura însăși, adică să schimbe numai formele substanțelor. Mai mult, în însăși această muncă de transformare el se sprijină în permanență pe forțele naturii. Munca nu este deci singurul izvor al valorilor de întrebuințare pe care le produce, al avuției

materiale. „Munca este tatăl acestei avuții, după cum spune William Petty, iar pământul este mama sa.” [1, pag. 47]

Valoarea de întrebuințare nu se realizează decât în procesul consumului individual sau al utilizării productive a acesteia. Valorile de întrebuințare formează conținutul material al avuției naționale. Valorile de întrebuințare sunt, în același timp, purtătorii materiali ai valorilor de schimb ale mărfurilor.

Valoarea de schimb reprezintă capacitatea unei mărfi de a fi schimbată pe o altă marfă diferită. Un astfel de schimb este posibil numai în condițiile în care există același element comensurabil cuprins în toate mărfurile. Acest element comensurabil cuprins în toate mărfurile este munca umană.

Valoarea de schimb constituie proporția raporturilor în care valorile de întrebuințare diferite se schimbă între ele. De exemplu, 5 chintale de grâu se schimbă pe o haină. Aceasta înseamnă că un element comun (munca) de aceeași mărime există în două obiecte diferite.

La cele expuse vom mai adăuga că un bun poate să fie valoare de întrebuințare fără să fie valoare. Aceasta se întâmplă în cazul în care utilitatea sa pentru un om nu este mijlocită de muncă. Așa sunt, de exemplu, aerul, pământurile virgine, pășunile naturale, pădurile sălbatice ș. a. Un lucru poate să fie util și poate să fie produs al muncii umane fără să fie marfă. Omul care prin produsul muncii sale își satisface o necesitate creează o valoare de întrebuințare și nu o marfă. Pentru a produce o marfă, el trebuie să producă nu numai o valoare de întrebuințare, ci o valoare de întrebuințare pentru alții, valoare de întrebuințare socială. Și nu numai pentru alții în general. De exemplu, o parte din grâul produs de țăranul medieval era predat feudalului ca dijmă și o altă parte – clericului ca zeciuială. Dar nici grâul dat ca dijmă, nici grâul dat ca zeciuială nu deveneau mărfuri prin

faptul că erau produse pentru alții. Pentru a deveni marfă, produsul trebuie să fie transmis celui cărui îi servește ca valoare de întrebuințare, prin intermediul schimbului. În sfârșit, niciun bun nu poate să fie valoare, dacă nu este, totodată, obiect de întrebuințare. Dacă lucrul este lipsit de utilitate, atunci și munca cuprinsă în el este lipsită de utilitate, nu contează ca munca și deci nu creează valoare.

Dublul caracter al muncii cuprinse în valoare. Munca, în măsura în care își găsește expresia în valoarea de întrebuințare și în valoarea de schimb a mărfii, are un dublu caracter. Acest dublu caracter al muncii cuprinse în marfă a fost arătat pentru prima dată de autorul „Capitalului” Karl Marx. [2, pag. 77]

În viziunea lui Karl Marx, munca oricărui producător are, mai întâi, o determinare calitativă. Ea presupune o anumită calificare, anumite mijloace de producție, un scop bine determinat, un rezultat specific (de exemplu, munca brutarului sau munca croitorului). Activitatea productivă a omului desfășurată într-o formă specială cu anumite unelte și obiecte de muncă, îndreptată spre un scop anumit, având ca rezultat o valoare de întrebuințare, se numește **muncă concretă**.

Dacă se face abstracție de modul specific în care se desfășoară, munca umană apare ca o cheltuie de muncă în sens fiziologic, adică de creier, mușchi, nervi ș. a. Din acest punct de vedere, ea apare deci ca **muncă abstractă**.

Spre deosebire de munca concretă, care posedă un caracter eterogen, munca abstractă este omogenă, egală calitativ, ea reprezentând cheltuielile fizice și intelectuale pe care le efectuează muncitorul la crearea mărfii. Astfel, oricât s-ar deosebi munca brutarului de cea a croitorului, ambii depun eforturi fizice și intelectuale pentru producerea pâinii și confecționarea hainelor. Deci munca abstractă este munca privită ca simplu consum de mun-

că umană, în general. De aceea anume ea creează valoarea de schimb a mărfii.

Egalitatea fiziologică capătă sens doar în condițiile economiei de piață. Consumul de energie musculară și nervoasă a existat întotdeauna, dar numai atunci când oamenii produc în vederea vânzării (produc deci mărfuri), consumul fiziologic devine și înseamnă muncă abstractă.

Munca concretă și munca abstractă nu sunt munci diferite, ci aceeași muncă privită din două unghiuri diferite. „Orice muncă este, pe de o parte, cheltuie de forță de muncă umană în sens fiziologic și în această calitate, egală sau abstractă, ea creează valoarea mărfurilor. Orice muncă este, pe de altă parte, o cheltuie de forță de muncă umană într-o formă specială, îndreptată spre un scop anumit, și în această calitate a ei de muncă utilă concretă, ea produce valori de întrebuințare.” [2, pag. 86]

Determinarea mărimii valorii mărfii. Problema determinării mărimii valorii mărfii a apărut odată cu apariția schimbului de mărfuri însoțit de actul de vânzare-cumpărare. Încă în Grecia Antică, marele gânditor economic Aristotel (384-322), preocupat de analiza valorii mărfii, a formulat ideea că mărimea acesteia este dată de **cantitatea de muncă** umană cheltuită în procesul de producere a mărfurilor.

Ulterior, economistul englez William Petty (1623-1687) a precizat că mărimea valorii este determinată nu de cantitatea de muncă, ci de timpul de muncă consumat pentru crearea mărfii. [1, pag. 47] Potrivit părerii întemeietorului liberalismului economic clasic Adam Smith (1723-1790) „munca este singura măsură a mărimii valorii mărfii.” [2, pag. 26] Alt fondator al liberalismului economic clasic, David Ricardo (1772-1823), a făcut un pas înainte comparativ cu Adam Smith, precizând că „mărimea valorii mărfii este dată de timpul de muncă necesară pentru producerea acesteia.” [3, pag. 60]

Punctul pe „i” în această problemă a fost pus de autorul „Capitalului” Karl Marx (1818-1883). El a argumentat teza conform căreia mărirea valorii mărfii este determinată nu de timpul de muncă necesar, ci de **timpul de muncă socialmente necesar**. [4, pag. 79] Argumentarea este următoarea. Dacă valoarea unei mărfi este determinată de cantitatea de muncă cheltuită pentru producerea ei, s-ar putea crede că, cu cât un om este mai leneș și mai neîndemânic, cu atât valoarea mărfii sale este mai mare, pentru că lui îi trebuie cu atât mai mult timp pentru confecționarea mărfii respective. Dar munca ce formează substanța valorilor este muncă umană identică, este cheltuirea uneia și aceleiași forțe de muncă umane. Întreaga forță de muncă a societății, care se manifestă în valorile lumii mărfurilor, este considerată aici ca una și aceeași forță de muncă umană, deși ea se compune din nenumărate forțe de muncă individuale. Fiecare dintre aceste forțe de muncă individuale este aceeași forță de muncă omească ca și celelalte în măsura în care ea are caracterul unei forțe de muncă sociale mijlocii și acționează ca forță de muncă socială mijlocie, deci în măsura în care, pentru producerea unei mărfi, ea nu folosește decât timpul de muncă necesar în medie, adică timpul de muncă socialmente necesar. Timpul de muncă socialmente necesar este timpul de muncă cerut pentru a produce valoare de întrebuințare oarecare, în condițiile de producție existente, normale din punct de vedere social, și cu gradul social mediu de îndemânare și intensitate a muncii.

Prin urmare, numai cantitatea de muncă socialmente necesară sau timpul de muncă socialmente necesar pentru producerea unei valori de întrebuințare determină mărirea valorii sale. Fiecare marfă în parte contează, în genere, ca un exemplar mijlociu al genului său. Mărfurile în care sunt cuprinse cantități de mun-

că egale sau care pot fi produse în același timp de muncă au deci valori de aceeași mărime. Între valoarea unei mărfi și valoarea oricărei alte mărfi este același raport ca și între timpul de muncă necesar pentru producerea celei dintâi și timpul de muncă necesar pentru producerea celei de-a doua. Ca valori, toate mărfurile sunt doar măsuri determinate de timp de muncă solidificat.

Mărirea valorii unei mărfi ar rămâne deci constantă, dacă timpul de muncă necesar pentru producerea sa ar fi constant. Dar acesta din urmă se schimbă odată cu fiecare schimbare care intervine în forța productivă a muncii.

Forța productivă a muncii este determinată de circumstanțe diferite, cum ar fi: nivelul mediu de îndemânare a muncitorilor, de gradul de dezvoltare a științei și de gradul său de aplicabilitate tehnologică, de combinarea socială a procesului de producție, de volumul și de eficacitatea mijloacelor de producție, precum și de condițiile naturale. De exemplu, aceeași cantitate de muncă își găsește expresia în 8 chintale de grâu, dacă anul este favorabil, și numai în 4 chintale dacă anul este nefavorabil. Aceeași cantitate de muncă produce mai mult metal în minele bogate decât în cele sărace ș.a.m.d. În general, cu cât este mai mare forța productivă a muncii, cu atât este mai scurt timpul de muncă necesar pentru producerea unui articol, cu atât este mai mică masa de muncă cristalizată în el, cu atât este mai mică valoarea sa. Invers, cu cât este mai mică forța productivă a muncii, cu atât este mai mare timpul de muncă necesar pentru producerea unui articol, cu atât este mai mare valoarea articolului respectiv. Mărirea valorii unei mărfi variază deci direct proporțional cu cantitatea și invers proporțional cu forța productivă a muncii care se realizează în această marfă. [2, pag. 80]

Dezvoltarea formelor valorii de schimb a mărfii. Sunt cunoscute patru forme de dez-

voltare a valorii de schimb a mărfii: 1) simplă, singulară sau ocazională; 2) dezvoltată sau totală; 3) generală; 4) forma bani.

Forma simplă, singulară sau ocazională poate fi ilustrată după cum urmează: $X \text{ marfă } A = Y \text{ marfă } B$ (sau $X \text{ marfă } A$ valorează cât $Y \text{ marfă } B$). De exemplu, $1 \text{ sac de grâu} = 1 \text{ ovină}$, adică un sac de grâu valorează cât o ovină. După cum observăm, două mărfuri diferite, A și B (în exemplul menționat – grâul și ovina) joacă roluri diferite. Grâul își exprimă valoarea prin ovină, iar ovina servește ca unitate de măsură pentru această expresie a valorii. Prima marfă joacă un rol activ, iar a doua – unul pasiv. Altfel spus, a doua marfă (ovina) funcționează ca echivalent. În practică, această formă de schimb s-a aplicat în perioada primei mari diviziuni sociale a muncii când sectorul zootehnic s-a separat de sectorul de cultivare a plantelor, iar produsele muncii se schimbau între ele în formă simplă, ocazională. Schimbul produs contra produs se mai numește **troc**.

Forma simplă sau trocul a fost însoțită peste tot de dificultatea de a găsi o contraparte cu necesități și disponibilități complementare. De aceea, pe măsura aprofundării diviziunii sociale a muncii și specializării producției, creșterii și diversificării necesităților oamenilor, s-a trecut la forma dezvoltată sau totală a valorii de schimb, care poate fi interpretată astfel:

$Z \text{ marfă } A = U \text{ marfă } B = V \text{ marfă } C = W \text{ marfă } D = X \text{ marfă } E...$ ș.a.m.d. (Adică $1 \text{ sac de grâu} = 1 \text{ ovină} = 20 \text{ coți de pânză} = 1 \text{ haină} = 1 \text{ sapă} ...$ etc.).

Schimbul de mărfuri capătă acum următorul aspect:

<i>1 ovină</i>	=	}	<i>1 sac de grâu</i>
<i>20 coți de pânză</i>	=		
<i>1 haină</i>	=		
<i>1 sapă</i>	=		
...			

Valoarea unei mărfi, de exemplu, a grâului, se exprimă, după cum se poate observa, prin nenumărate alte mărfuri. Orice altă marfă devine o oglindă a valorii grâului. Valoarea grâului apare ea însăși ca o cristalizare a muncii umane nediferențiate. Aceasta întrucât munca pe care o creează este exprimată acum ca muncă echivalentă cu orice altă muncă umană, indiferent de forma naturală a acesteia din urmă și deci indiferent dacă ea se concretizează într-o ovină, o haină, o pânză sau o sapă. Prin forma sa valoarea, grâul, se află acum într-un raport social nu numai cu un singur fel de marfă diferită de el, ci cu întreaga partidă de mărfuri. Raportul întâmplător dintre doi posesori de mărfuri individuali dispăre. Acum mărfurile își exprimă valorile printr-o singură marfă – în grâu. Grâul devine, în acest caz, echivalent pentru un număr tot mai mare de mărfuri. Pe măsura creșterii volumului producției de mărfuri, lărgirii schimbului de bunuri materiale între oameni, în lumea mărfurilor se separă o marfă ce devine echivalent pentru toate celelalte mărfuri. Forma valoare dezvoltată se transformă treptat în forma valoare generală.

Dacă la stadiile precedente ale evoluției schimbului funcția de echivalent putea fi îndeplinită de orice marfă, apoi odată cu trecerea la forma generală, rolul de echivalent îl îndeplinește numai o singură marfă, de exemplu, aurul.

Forma generală a valorii de schimb a mărfurilor poate fi prezentată după cum urmează:

<i>4 saci de cereale</i>	=	}	<i>2 grame de aur</i>
<i>20 metri de stofă</i>	=		
<i>3 paltoane</i>	=		
<i>7 perechi de încălțăminte</i>	=		
...			

Folosirea aurului în calitate de echivalent general a fost condiționată de anumite proprietăți pe care le posedă acest metal prețios: a) este plăcut la vedere; b) poate fi fracționat în nenumărate părți, fără a-și pierde proprietățile fizice; c) cu trecerea timpului, se deteriorează foarte încet și într-o mică măsură; d) nu ruginește; e) este un metal rar; f) pentru obținerea aurului se cheltuiește o cantitate mare de muncă umană.

O marfă (aurul) se află în formă de echivalent general numai pentru că și în măsura în care ea, ca echivalent, este exclusă de toate celelalte mărfuri din rândul lor. Toate acestea își exprimă valoarea lor de schimb printr-o anumită cantitate de aur. Aurul și-a cucerit acest loc privilegiat în virtutea unui proces istoric îndelungat. Când schimbul de mărfuri s-a lărgit și a depășit granițele pieței locale, a apărut necesitatea ca rolul de echivalent general să-l îndeplinească o singură marfă. Această marfă specifică au fost banii. Rolul de bani l-au îndeplinit diferite obiecte, dar, treptat, acest rol s-a fixat asupra aurului.

Forma bani a valorii poate fi prezentată astfel:

4 saci de cereale	=	} 100 unități bănești
3 ovine	=	
20 metri de stofă	=	
2 paltoane	=	
5 perechi de pantofi	=	
...	=	

De menționat, că aurul apare față de celelalte mărfuri ca bani numai pentru că mai înainte a apărut ca marfă. Asemenea tuturor celorlalte mărfuri, a funcționat și el ca echivalent, fie ca echivalent singular în acte de schimb izolate, fie ca echivalent special alături de alte mărfuri-echivalente. Treptat, el a ajuns să funcționeze în sfere mai restrânse sau mai largi, ca echiva-

lent general. De îndată ce aurul cucerește monopolul acestei poziții în expresia de valoare a lumii mărfurilor, el devine marfă-bani. Cu alte cuvinte, forma generală a valorii se transformă în bani.

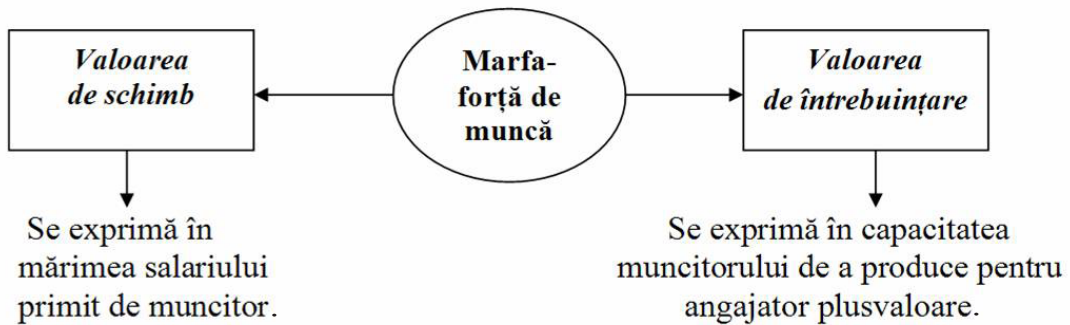
Odată cu apariția banilor, întreaga lume a mărfurilor s-a separat în două poli: la un pol - toate mărfurile obișnuite, la celălalt - banii ca echivalent general. Din acest moment valoarea oricărei mărfi obișnuite se exprimă în bani. În felul acesta, mărfurile capătă un preț. Prețul devine expresia bănească a valorii mărfii.

Categoriile de mărfuri proprii doar economiei de piață. În economia de piață, mărfuri specifice devin: forța de muncă, pământul, apa, traficul de ființe umane, serviciile prostituatelor, crima organizată ș. a.

Să luăm, de exemplu, una dintre aceste mărfuri - forța de muncă. În niciuna dintre societățile precapitaliste forța de muncă a lucrătorului, adică capacitatea sa de a munci, nu se vindea și nu se cumpăra, nu îmbrăca forma de marfă. În condițiile sistemului economic capitalist persoana aptă de muncă devine liberă atât juridic, cât și din punct de vedere economic, dar în majoritatea absolută a cazurilor lipsită de mijloacele de producție necesare creării bunurilor materiale și serviciilor pentru satisfacerea nevoilor de trai. Pomenindu-se într-o astfel de situație, persoanele apte de muncă sunt nevoite să apeleze la proprietarii mijloacelor de producție pentru a fi angajate la muncă contra unei anumite sume de bani, numită salariu. Însă specificul mărfii forță de muncă nu se epuizează aici. Această marfă, spre deosebire de toate celelalte mărfuri obișnuite, are capacitatea de a crea o valoare care depășește propria sa valoare, de a crea plusvaloare. Anume pentru această capacitate proprietarul mijloacelor de producție o cumpără.

Fenomenul poate fi explicat după cum urmează:

Schema 2. Forța de muncă ca marfă specifică.



Prin *forță de muncă* sau *capacitate de muncă* se înțelege totalitatea aptitudinilor fizice și intelectuale care există în organismul, în personalitatea vie a omului, și pe care el le pune în funcțiune atunci, când produce valori de întrebuințare de un fel oarecare.

Aptitudini fizice și intelectuale puse în mișcare au existat dintotdeauna. Forță de muncă în calitate de marfă nu există însă decât atunci când simultan sunt îndeplinite două condiții; când posesorul acestor aptitudini este liber în dublu sens: pe de o parte, în sensul că dispune ca persoană liberă de forța sa de muncă, ca de o marfă a sa, pe de altă parte, în sensul că nu are de vânzare alte mărfuri, că este liber și eliberat de toate acele lucruri care sunt necesare pentru realizarea forței sale de muncă. Deci muncitorul trebuie să fie, mai întâi, liber din punct de vedere juridic pentru a-și putea vinde forța de muncă pe un timp și în condiții determinate. Să fie, apoi, liber din punct de vedere economic – să nu posede mijloace prin care să-și asigure existența și, în virtutea acestui fapt, să fie nevoit să vândă singurul lucru pe care îl are – capacitatea de muncă. Posibilitatea, dar și necesitatea ca forță de muncă să se transforme în marfă nu apare decât în economia de piață.

Ca orice marfă, forța de muncă este supusă legii valorii: are deci valoare și valoare de întrebuințare.

Valoarea forței de muncă este determinată de cheltuielile de muncă socialmente necesare pentru producerea și reproducerea sa. Fiind legată de existența și supraviețuirea organismului viu al omului, de perenitatea situației sale la dispoziția angajatorului, la niveluri calitative crescânde, structura valorii forței de muncă include: valoarea mijloacelor de trai necesare lucrătorului și familiei sale, cheltuielile de calificare, transport ș. a. Mai remarcăm că limita minimă a valorii forței de muncă o formează valoarea mijloacelor de subsistență fizicește indispensabile, adică acel minim necesar sub care existența însăși a individului este pusă sub semnul întrebării.

Valoarea de întrebuințare a mărfii-forță de muncă reprezintă capacitatea sa de a produce, în procesul de producție pentru care este angajată, o valoare mai mare decât propria sa valoare, de a produce plusvaloare.

Pentru această calitate a ei, posesorul mijloacelor de producție o angajează. Ceea ce vinde salariatul nu este munca, timpul său de muncă, ci forța sa de muncă pentru un anumit timp.

La originea plusvalorii se află deci consumarea forței de muncă a muncitorului. Ea nu poate aparține decât celui care a cumpărat-o pe piață, pe baza schimbului de echivalente – proprietarului mijloacelor de producție. Echivalența de pe piață

permite exploatarea în procesul de producție.

Odată acest lucru stabilit, mai rămâne de determinat comportamentul diferit în crearea valorii mărfurilor de către forța de muncă față de mijloacele de producție. Indiferent dacă se comportă ca mijloace fixe sau ca mijloace circulante, mijloacele de producție, în esență, nu fac decât să-și transmită valoarea lor asupra bunurilor nou-create. Bani investitiți în forța de muncă, care utilizează mijloacele de producție în procesul de producție, reproduc valoarea sa, dar creează și un excedent, plusvaloarea însușită gratuit de proprietarul mijloacelor de producție. Reieșind din cele menționate, structural valoarea mărfii poate fi reprezentată în formula:

100.000 60.000 20.000 20.000

$$V = M_{pc} + S + P_v, \text{ unde:}$$

V – valoarea mărfii;

M_{pc} – mijloacele de producție consumate;

S – salariul angajaților;

P_v – plusvaloarea creată de supramunca angajaților.

Dacă, de exemplu, consumul de mijloace fixe constituie 40 mii de lei, cel de mijloace circulante – 20 mii de lei, salariul angajaților – 20 mii de lei și plusvaloarea creată de supramunca angajaților – 20 mii de lei, atunci valoarea mărfii va fi egală cu 100 mii de lei.

Să mai examinăm un bun care îmbracă forma de marfă doar în condițiile economiei de piață. Este vorba de pământ. Pământul este cea mai importantă parte a naturii pe care omul și-a apropiat-o. Toate activitățile lui sunt legate, într-un fel sau altul, direct sau indirect, de pământ. El constituie suportul desfășurării oricărei activități umane.

În acest context, fondatorul doctrinei justiției sociale Thomas d'Aquino (1225-1274) afirma: „Dumnezeu a creat pământul pentru toți oamenii și deci niciunul dintre ei

nu poate pretinde să-i priveze pe alții.” [6, pag. 147]

Ulterior, vestitul economist englez William Petty (1623-1687), referindu-se la importanța pământului, a subliniat: „Pământul este mama avuției, iar munca este tatăl acestei avuții.” [1, pag. 63] La cele menționate vom mai adăuga: pământul nu este produsul muncii umane, ci un dar al naturii. El nu are valoare; cu toate acestea, în condițiile economiei de piață, pământul, neavând valoare, are preț, se vinde și se cumpără, așa cum se vând și se cumpără toate celelalte mărfuri. Paradoxal, dar aceasta este realitatea.

Mai mult, există și o formulă generală pentru calcularea prețului pământului, care se prezintă astfel:

$$P_p = (R / d') \times 100\%, \text{ unde:}$$

P_p – prețul pământului;

R – renta;

d' – rata dobânzii.

Dacă, de exemplu, banca plătește deponenților o dobândă anuală de 5%, atunci un lot de pământ, care aduce o rentă anuală de 1.000 USD, va fi vândut la un preț de 20.000 USD ($P_p = 1.000 / 5 \times 100$).

Exemple de mărfuri caracteristice doar economiei de piață sunt multe, noi însă ne limităm la cele menționate pe parcursul expunerii materialului prezentului articol.

Concluzii.

1. Economia de piață este, în esență, o economie producătoare de mărfuri, volumul și diversitatea cărora se află în creștere continuă. Aici se transformă în marfă și multe bunuri care în trecut nu formau obiectul vânzării-cumpărării (pământul, de exemplu, forța de muncă ș. a.). Nu ar trebui să-l facă și în prezent. De aceea studiarea naturii și menirea mărfii devine o necesitate tot mai actuală.

2. Valoarea de întrebuintare este o proprietate a omului. Bogat este un om sau o comunitate. Valoarea este o proprietate a

lucrurilor. În acest sens, ea implică în mod necesar schimbul, bogăția însă nu.

3. Valoarea de întrebuințare și valoarea de schimb a mărfurilor este determinată de cantitatea de muncă umană cheltuită pentru producerea lor, iar mărirea acestei cantități – de timpul de muncă socialmente necesar pentru crearea fiecărei unități de marfă (oră, zi, lună ș. a.).

4. Toate mărfurile sunt nonvalori de întrebuințare pentru posesorii lor, și valori de întrebuințare pentru cumpărători. Ele toate trebuie să-și schimbe stăpânii. Această schimbare de stăpân reprezintă

actul de vânzare-cumpărare prin intermediul banilor.

5. Utilitatea nu este măsurătorul valorii de schimb, cu toate că este pentru aceasta neapărat necesară. Apa și aerul sunt neobișnuit de utile, indispensabile existenței umane. Cu toate acestea, în condiții normale nu se poate obține nimic în schimbul lor. Aurul, dimpotrivă, cu toate că are în comparație cu apa și aerul o mică utilitate, se poate schimba contra unei mari cantități de alte lucruri. Acestea sunt paradoxuri ale economiei de piață.

BIBLIOGRAFIE

1. Petty William. *Tratat despre taxe și impozite*. Londra, 1667.
2. Karl Marx. *Capitalul*, vol. 1, cartea I. Chișinău: Editura „Cartea Moldovenească,” 1967.
3. Adam Smith. *Avuția națiunilor. Cercetare asupra naturii și cauzelor ei*. Chișinău: Editura „Universitas,” vol. I, 1992.
4. David Ricardo. *Opere alese*, vol. 1. Chișinău: Editura „Universitas,” 1993.
5. Thomas d’Aquino. *Suma Theologică*. București, 1994.
6. Blanovschi Andrei. *Doctrina economice*. Chișinău: Editura Academiei de Administrare Publică, 2004.
7. Ivanciu Nicolae-Văleanu. *Tratat de doctrina economice*. București: Editura Economică, 1996.
8. Carrocci Amedeo. Eseuri. On-line: <www.moldova.it>, 2003.

Prezentat: 20 mai 2014.

E-mail: tatianatofan@yahoo.com

Платежный баланс страны как объект государственного регулирования экономической деятельности

Юрий МАЛАХОВСКИЙ,
кандидат экономических наук, доцент,
Кировоградский национальный
технический университет (Украина)

Аль-Газали АМИН СЕЙФ,
дипломатический представитель
Йеменской Республики в Украине

SUMMARY

The research is devoted to the study of state balance of payments - a set of active economic, financial and monetary measures to form its main articles. Weak current spontaneous alignment balance mechanism through automatic price adjustment policy is opposed by active equalization deficit deflationary contraction in aggregate demand, and the application of special measures direct state regulation of foreign accounts.

Key-words: *balance of payments, deficit of the balance of payments, international investment position, government regulation, exchange rate.*

Платежный баланс – количественное выражение международных хозяйственных связей страны, которые отражаются в уравнивающих таблицях расчетов. Баланс международных расчетов содержит статистическую информацию, которая отражает соотношение денежных требований и обязательств, поступлений и платежей одной страны по отношению к другим. В практической деятельности используются два вида таких балансов: расчетный и платежный.

В соответствии с принятыми в международной практике принципами двойной бухгалтерии увеличение активов (уменьшение обязательств) отражается в дебете, а уменьшение активов (увеличение пассивов) – в

кредите баланса. При этом дебетовая часть платежного баланса отвечает понятиям «платежи», «выплаты», кредитовая – «поступления», «доходы». Общая сумма кредита (цифры записываются со знаком плюс) соответствует общей сумме дебета (цифры записываются со знаком минус) платежного баланса. Платежный баланс активен, если валютные поступления превышают платежи, и пассивен, если наоборот.

Сальдо баланса отражает международное расчетное положение страны. Активное сальдо свидетельствует об ожидании страной дальнейших валютных поступлений, пассивное характеризует страну как должника с обязательствами осуществить

валютные платежи по расчетам в будущем.

Соблюдение общих для мировой практики подходов к составлению баланса, творческое развитие методологических принципов его формирования, сформулированных Международным валютным фондом (МВФ) в 2009 году, [1] углубление связей между методикой составления баланса и системой национальных счетов страны закладывают объективные основания для формирования арсенала методов активного управленческого воздействия на этот экономический агрегат.

Анализ последних исследований и публикаций. Рассмотрим структуру платежного баланса страны – статистического свода сумм осуществленных и полученных платежей за определенный период времени, – как предлагает формировать его МВФ (рис. 1).

Платежный баланс, который имеет многочастную структуру, содержит в своем первом разделе А «Текущие операции» информацию о торговом балансе страны (*merchandise trade*

balance), а также (*invisible trade*, счет невидимой торговли) – результаты предоставления и получения займов, инвестиций за определенный период времени или по состоянию на конкретную дату. Баланс счета текущих операций рассчитывают, суммируя два баланса – торговый и невидимой торговли.

В разделе В «Баланс движения капиталов (краткосрочные и долгосрочные операции) и кредитов» (альтернативное название «Счет внешнеэкономических соглашений с активами и пассивами») отражаются изменения стоимости финансовых активов и обязательств в итоге осуществления внешнеэкономических операций, которые предусматривают переход права собственности.

Счет капитала подразделяется на две основные части: счет движения долгосрочного капитала (*long term*) – прямые инвестиции и прочие долгосрочные капитальные вложения, счет движения краткосрочного капитала (*short term*) – прочие краткосрочные капиталовложения.

А. Текущие операции

Товары.

Услуги.

Доходы от инвестиций.

Прочие услуги и доходы.

Частные односторонние перечисления.

Государственные односторонние перечисления.

ИТОГО А: ПЛАТЕЖНЫЙ БАЛАНС ПО ТЕКУЩИМ ОПЕРАЦИЯМ

В. Прямые инвестиции и прочий долгосрочный капитал.

Прямые инвестиции.

Портфельные инвестиции.

Прочий долгосрочный капитал.

ИТОГО: А+В: БАЗИСНЫЙ БАЛАНС

С. ПРОЧИЙ КРАТКОСРОЧНЫЙ КАПИТАЛ

ВСЕГО: А+В+С: БАЛАНС ДВИЖЕНИЯ ТОВАРОВ, КАПИТАЛОВ И КРЕДИТОВ

D. ОШИБКИ И УПУЩЕНИЯ
ВСЕГО: A+B+C+D (отвечает концепции ликвидности в США)
<p>Е. Балансирующие статьи.</p> <p>Переоценка золотовалютных резервов, распределение и использование специальных прав заимствования (СПЗ).</p> <p>Движение золотовалютного резерва.</p> <p>Чрезвычайные источники покрытия сальдо.</p> <p>Обязательства, которые образуют валютные резервы иностранных официальных органов.</p>
ВСЕГО: A+B+C+D+E (отвечает концепции официальных расчетов в США)
<p>Г. Итоговая смена резервов.</p> <p>Золото.</p> <p>Специальные права заимствования.</p> <p>Иностранная валюта.</p> <p>Прочие требования.</p> <p>Кредиты МВФ.</p>

Рис. 1. Платежный баланс страны.

Объединение балансов счета текущих внешнеэкономических операций и долгосрочного капитала формирует основной, базисный баланс (*basic balance*, A+B). Именно он выступает мерой долгосрочной международной экономической стабильности страны, отражает производительность труда, степень обеспеченности ресурсами и факторами производства, преимущества покупателей, международную конкурентоспособность, надежность инвестиций в экономику и проч.

Счет С движения краткосрочного капитала отражает фонды (инструменты денежного рынка), которые двигаются в результате реальных соглашений (например, в виде платежей экспорта или импорта) или осуществления операций с долгосрочными капиталами (отплив для оплаты прямых капиталовложений или приплив в результате получения доходов от иностранных инвестиций). Кроме всего прочего, счет движения краткосрочного капитала отражает спекулятивные потоки, которые

связаны со стремлением субъектов хозяйственной деятельности сыграть на международной разнице уровня краткосрочной процентной ставки или на изменении валютных курсов в результате политической нестабильности.

Далее в балансе следуют статьи раздела Е, которые отражают состояние его государственного финансирования.

Статья F «Общее изменение резервов» демонстрирует изменение стоимости или объема резервных запасов страны.

МВФ рекомендует странам составлять платежный баланс в двух вариантах: в соответствии со стандартными компонентами (нейтральное представление) и в аналитическом представлении.

В нейтральном представлении операции классифицируются с точки зрения безусловных экономических критериев. [2]

Нейтральное представление дает возможность произвести три основных аналитических группировки статей

платежного баланса, результатом которых является соответствующее сальдо: торговый баланс; баланс текущих операций; общий баланс или баланс официальных расчетов.

Важным понятием в теории и практике платежного баланса является сальдо платежного баланса – основной показатель, используемый для анализа, как практиками, так и экономистами-теоретиками.

Анализ сальдо платежного баланса важен также и при определении экономической политики, основной целью которой с теоретической точки зрения является достижение равновесного состояния, которое в современной экономической теории означает такую ситуацию, когда экономические агенты не имеют побудительных причин к изменению своего поведения. В связи с этим возникает вопрос, какие компоненты платежного баланса должны находиться в равновесии.

В аналитическом представлении составители платежного баланса могут определенным образом перегруппировывать статьи для целей получения, например, общего сальдо платежного баланса, которое в нейтральном представлении всегда должно быть равно нулю. [3]

Аналитическая форма представления делает схему баланса более универсальной, позволяет вносить изменения, уточнения, использовать неофициальные данные, осуществлять перегруппировку статей, выполнять прочие корректирующие действия, делать выводы о масштабах исследуемых процессов.

Аналитическая форма представления платежного баланса позволяет

отразить не только операции с товарами, услугами, доходами данной страны с партнерами, но также изменения размеров монетарного золота, специальных прав заимствования, финансовых требований и обязательств в отношении других стран, односторонние перечисления и компенсационные балансирующие записи, которые взаимно не погашаются.

Часть платежного баланса страны, его финансовый счет, естественным образом интегрируются с расчетами ее международной инвестиционной позиции (МИП). Она представляет собой статистический отчет о накопленных на определенную дату запасах внешних активов (включая монетарное золото, хотя оно и не является ничьим финансовым обязательством) и обязательств, то есть о запасах финансовых требований и обязательств резидентов по отношению к нерезидентам (рис. 2).

Разность между накопленными внешними финансовыми активами и внешними обязательствами называется чистой международной инвестиционной позицией (ЧМР).

Как следует из вышесказанного, между МИП и платежным балансом существует прямая и очевидная связь: транзакции, учтенные в платежном балансе, являются одновременно операциями, изменяющими МИП. Другими словами, МИП на конец отчетного периода равен МИП на начало отчетного периода плюс платежный баланс, плюс другие изменения, не учитываемые в платежном балансе (движение рыночных цен на финансовые инструменты, курсовых соотношений и т. д.).



Рис. 2. Связь между платежным балансом и МИП страны.

При описании чистой МИП, которая равна разности между ее внешними активами и обязательствами, в зависимости от знака этой разности, страну называют либо «чистым кредитором», либо «чистым должником». Однако это не совсем оправданно, поскольку к задолженности страны целесообразно относить только те категории баланса инвестиций, которые не связаны с участием в капитале, т. е. исключая прямые инвестиции и включая реинвестированные доходы и ценные бумаги, обеспечивающие участие в капитале. Такой подход совпадает с принятой в МВФ концепцией внешнего долга.

В целом, фундаментальное отклонение платежного баланса от равновесия длительное время не может сохраняться, так как при благоприятном состоянии внешних расчетов оно вызывает расширение валютных резервов страны и способствует инфляции, а при неблагоприятном – истощает резервы и требует от государства проведения мероприятий, болезненно отражающихся на внутренней экономике. В особенности это проявляется при крупном дефиците платежного баланса.

Целью публикации является изучение возможностей, разработка ключевых направлений и обоснование арсенала методов государственного

регулирования платежного баланса, которые определяются направленностью либо на стимулирование, либо на ограничение внешнеторговых операций в зависимости от валютно-экономического положения страны.

Государственное регулирование платежного баланса – совокупность экономических, более конкретно, валютных, финансовых, денежно-кредитных мер формирования основных статей платежного баланса. [4, 5, 6, 7] Хотя платежные балансы не могут быть постоянно активными или пассивными, поляризация их состояния увеличивает нестабильность валютных курсов, перетекание капитала, особенно «горячих денег», негативно влияет на денежное обращение и, наконец, на экономику. Стихийный механизм выравнивания платежного баланса через автоматическое ценовое регулирование действует слабо. Поэтому восстановление равновесия международных расчетов требует целенаправленных государственных мер. Уравнивание баланса международных расчетов является одной из главных задач экономической политики государства наряду с обеспечением высоких темпов экономического роста, борьбой с инфляцией и безработицей.

Статьи платежного баланса представляется возможным разграничить на основные и балансирующие. К основным следует отнести статьи отражения операций, которые влияют на окончательный итог баланса и являются относительно самостоятельными. Балансирующие статьи, имеющие ограниченную самостоятельность, характеризуют методы и источники регулирования сальдо платежного баланса.

Разделение платежного баланса на основные и балансирующие статьи

является общепризнанным методом определения его дефицита (*BoP deficit*) или актива, избытка (*BoP surplus*). Возможными к применению являются три основных метода ликвидации избытка или дефицита платежного баланса: *остановка потоков торговли и капитала; корректировка внутренних экономических перекосов; принудительное или разрешительное изменение курса валюты.*

Прекращения или приостановки торговли или движения капитала – лишь косметическое средство устранения неравновесия, причем сначала необходимо точно установить, что принимается за избыток или дефицит, а также выработать стратегию выравнивания баланса. Существуют многочисленные средства прерывания или сокращения торговли за счет движения капитала, например, субсидии, тарифы, квоты и ограничения на вывоз дивидендов. Кроме того, правительства располагают методами поддержки денежной единицы.

Вторым из указанных методов восстановления равновесия платежного баланса является устранение перекосов во внутренней экономике. Одним из основных источников дефицита платежного баланса является инфляция. Ее темпы можно уменьшить методами жесткой денежной и финансовой политики, высокими процентными ставками, контролем зарплаты и цен. Также, возможно разнообразить экспорт с помощью индустриализации и перераспределения ресурсов на изготовление конкурентоспособной продукции, содействовать производству продукции, которая способна заменить импорт, если это экономически оправдано.

Третий путь – это возможность изменения валютного курса для

восстановления равновесия в платежном балансе (рис. 3). Многие страны расценивают платежный баланс как ключевой фактор принятия решения о целесообразности или необходимости изменения курса их валюты, делают отечественную

экспортных кредитов; двусторонние правительственные кредиты, краткосрочные взаимные кредиты центральных банков в национальных валютах по соглашениям «своп»; кредиты международных валютно-кредитных и финансовых организаций,

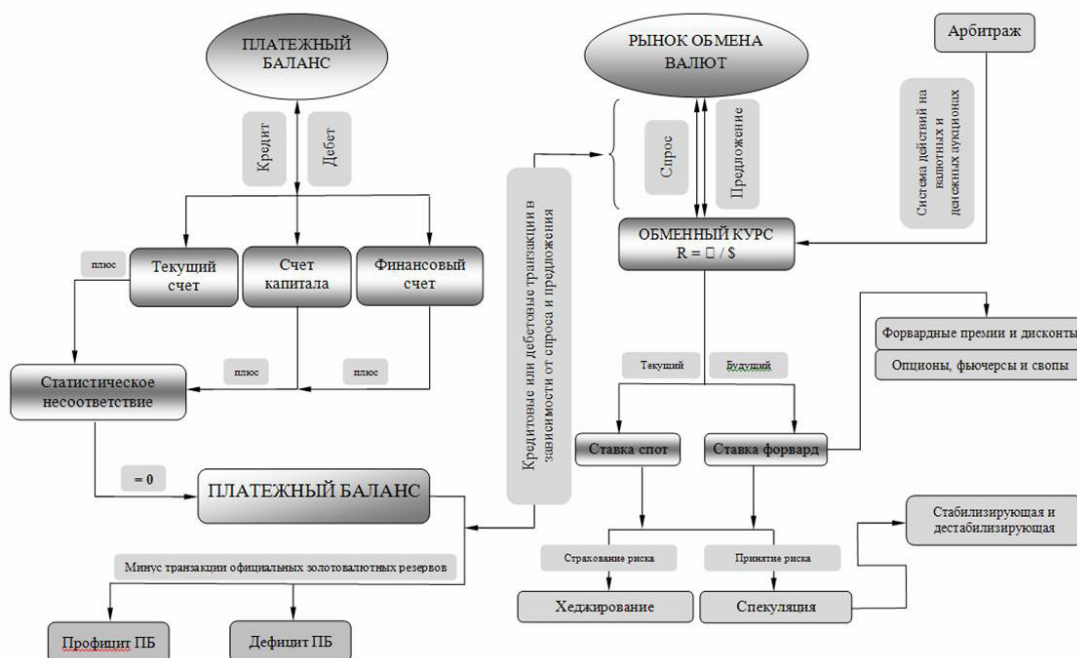


Рис. 2. Динамика взаимодействия платежного баланса и обменного курса национальной валюты.

продукцию дешевле на международных рынках, расширяя тем самым экспорт. Одновременно, девальвация делает дороже импортные товары, а это приводит к снижению спроса и, следовательно, к сокращению импорта.

Новым явлением со середины 70-х годов XX века стали попытки выработки принципов коллективного регулирования баланса международных расчетов, в частности на регулярных встречах на высшем уровне стран «G7».

К межгосударственным мерам регулирования платежных балансов могут быть отнесены: согласование условий

прежде всего МВФ.

Фактически, при дефиците платежного баланса, выбор инструментов государственного воздействия сводится к двум разновидностям мер: политика дефляции, т. е. общего сокращения спроса в стране, что означает содействие сдерживанию (абсолютному сокращению) роста экономики; специальные меры воздействия на внешние расчеты путем прямого государственного регулирования отдельных статей платежного баланса.

Дефляционная политика направлена на сокращение внутреннего спроса

и включает ограничение бюджетных расходов преимущественно на гражданские цели, замораживание цен и заработной платы. Ее важнейшими инструментами служат специфические финансовые и денежно-кредитные меры: уменьшение бюджетного дефицита; изменение учетной ставки центрального банка (дисконтная политика); кредитные ограничения; установление пределов роста денежной массы; девальвация национальной валюты.

Для получения желаемого эффекта девальвация должна быть обоснованно достаточной по размеру. Иначе она лишь усиливает спекуляцию на валютных рынках, так как сохраняется возможность повторного пересмотра валютного курса. В то же время, чрезмерный размер девальвации вызывает цепную реакцию снижения курсов других валют, и тогда страна, девальвировавшая валюту, лишается конкурентных преимуществ, на которые она рассчитывала.

В отдельных странах периодически практикуется множественность валютного курса как скрытая девальвация. Следует учитывать, что для обеспечения эффективной девальвации многим странам, особенно развивающимся, следует вводить дифференцированные пошлины и субсидии на экспорт и импорт.

Специальные меры предусматривают прямое регулирование отдельных статей платежного баланса в ходе формирования его основных статей – торгового баланса, «невидимых» операций, движения капитала.

Важнейшим объектом регулирования является торговый баланс. В современных условиях государственное регулирование охватывает не только сферу обращения, но и

производство экспортных товаров.

Стимулирование экспорта на стадии реализации товаров осуществляется путем воздействия на цены (предоставление экспортерам налоговых, кредитных льгот, изменение валютного курса и т. д.). Для создания долгосрочной заинтересованности экспортеров в вывозе товаров и освоении новых рынков сбыта государство предоставляет целевые экспортные кредиты, страхуя их от экономических и политических рисков, вводит льготный режим амортизации основного капитала, предоставляет им иные финансово-кредитные льготы в обмен на обязательство выполнять определенную экспортную программу.

Методы стимулирования экспорта включают валютные, финансовые, организационные формы поддержки экспортеров, в том числе рекламу, информацию, подготовку кадров.

При пассивном платежном балансе регулирование импорта осуществляется путем его сокращения и развития национального производства товаров в целях замещения импорта. Практикуются нетарифные ограничения.

В целях регулирования платежей и поступлений по «невидимым» операциям платежного баланса применимы следующие меры: ограничение нормы вывоза валюты туристами данной страны; прямое или косвенное участие государства в создании туристической инфраструктуры в целях привлечения иностранных туристов; расширение государственных расходов на научно-исследовательские работы в целях увеличения поступлений от торговли патентами, лицензиями, научно-техническими знаниями и т. д.; регулирование миграции рабочей силы.

Итоговым средством уравнивания платежного баланса является

использование страной своих официальных золотовалютных резервов.

Выводы и предложения. Странам с дефицитным платежным балансом настоятельно рекомендуется предпринимать комплекс мер с целью стимулирования экспорта, сдерживания импорта товаров, привлечения иностранных капиталов, ограничения вывоза национальных капиталов.

Проведение этих мер может толкнуться на целый ряд препятствий. Политика дефляции оказывается крайне нежелательной, поскольку приводит к замедлению экономического роста и отставанию от конкурентов. Что касается мер прямого регулирования, то они в ряде случаев могут носить лишь чрезвычайный и временный характер, поскольку неизбежно вызывают принятие ответных мер со стороны

партнеров, что грозит перерастанием такой политики в жесткое валютное и торговое противостояние.

Устойчивые, длительные дефициты платежных балансов, которые вынужденно финансируются за счет ограниченных золотовалютных резервов, могут повлечь болезненную перестройку на макроэкономическом уровне, установление торговых барьеров и аналогичных ограничений или изменение международной валюты. Кардинальным средством погашения дефицита платежного баланса выступает иностранная помощь в форме субсидий и подарков. Вспомогательным средством регулирования баланса является продажа иностранных и национальных ценных бумаг за иностранную валюту.

ЛИТЕРАТУРА

1. Balance of payments and international investment position manual. – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2009. – 6th ed. Previously published as: Balance of payments manual. Источник: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/bpm6.pdf>>.
2. <<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=76453>>.
3. <<http://www.ons.gov.uk/ons/rel/bop/united-kingdom-balance-of-payments/2013/index.html>>.
4. <<http://www.teara.govt.nz/en/balance-of-payments>>.
5. <<http://cloud.concertedaction.com/wp-content/uploads/2012/05/UK-Balance-Of-Payments-2010.jpg>>.
6. <<http://www.slideshare.net/vuquyhai/22-balance-of-payment-capital-account-to-finance-ca-deficit>>.
7. <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/web/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/wp10-2013-olivie-perez-development-outcomes-reimbursable-aid-colombia#.UyYLPd9_s-Y>.

Prezentat: 19 mai 2014.

E-mail: yurmala61@mail.ru

Gândirea japoneză Kaizen – cheie privind succesul dezvoltării organizaționale

Veronica BUTNARU,
magistru, lector superior universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Kaizen means improvement, continuous improvement involving everyone in the organization - from top management to managers, then to supervisors and to workers. In Japan, the concept of Kaizen is so deeply ingrained in the minds of both managers and workers that they often do not even realize they are thinking Kaizen as a customer-driven strategy for improvement. According to Imai, this philosophy assumes that „our way of life – be it our working life, our social life or our home life – deserves to be constantly improved”. The Kaizen Institute defines Kaizen as the Japanese term for continuous improvement. It is using common sense and is both a rigorous, scientific method using statistical quality control and an adaptive framework of organizational values and beliefs that keeps workers and management focused on zero defects. It is a philosophy of never being satisfied with what was accomplished last week or last year.

Managementul KAIZEN s-a dezvoltat în Japonia între anii '50-'80 ai secolului trecut, însă denumirea a fost recunoscută și înregistrată oficial ca marcă în SUA în 1985 când *Masaaki Imai*, fondatorul Institutului Kaizen, a publicat cartea „*Kaizen – cheia succesului competitiv al Japoniei*”. Până atunci denumirea de *kaizen* era doar un substantiv comun în limba japoneză, având semnificația de „mereu mai bine.”

Prof. *Masaaki Imai* este cunoscut ca „Guru Kaizen” și „părintele îmbunătățirii continue”. Cartea care definește filozofia și practicile KAIZEN, „KAIZEN: The Key to Japan's Competitive Success,” publicată la editura McGraw-Hill în 1986, a fost tradusă în peste 20 de limbi și publicată în peste 30 de țări. Cartea a avut drept impact adoptarea de către un număr foarte mare de companii și de către un număr foarte mare de manageri a tehnicilor și principiilor Kaizen.

În anul 1997, prof. *Masaaki Imai* a publicat cea de a doua carte despre *kaizen*, „*Gemba KAIZEN: A Commonsense, Low-cost Approach to Management*” tot la prestigioasa editură McGraw-Hill beneficiind de același succes și recunoaștere ca și prima carte. [2]

Sistemul de management KAIZEN, al cărui succes a fost demonstrat în Japonia, este un concept inițiat de managerii japonezi care are semnificația: KAI = schimbare și ZEN = pentru mai bine, în sensul de îmbunătățire continuă, zi de zi. Spre deosebire de concepția occidentală care presupune schimbarea totală, la intervale mari de timp și care necesită folosirea unui volum mare de resurse, prin KAIZEN se urmărește o îmbunătățire lentă, graduală, dar continuă, cu efecte vizibile de la o zi la alta. Astfel, s-a demonstrat că deși, prin aplicarea KAIZEN, îmbunătățirile obținute sunt mici la un moment dat, evalua-

te pe perioade de timp mai mari, pot avea rezultate spectaculoase. În plus, prin KAIZEN, îmbunătățirile se realizează cu un minim de cheltuieli. Aceste creșteri mici fac ca procesul să fie mai eficient, efectiv, sub control și adaptabil. Japonezii spun simplu că îmbunătățirea se face cu mintea, nu cu bani. Conceptul este o simplificare prin divizarea unui proces complex în procese mai mici. Cu ajutorul managementului KAIZEN se elimină pierderile dintr-un proces prin îmbunătățirea considerabilă a acestuia, folosind sistematic observația și datele statistice, schimbând continuu instrumentele, dar și tehnicile folosite. Dacă asociem acestor principii și personalul angajat, prin implicare directă, se pot obține rezultate financiare excepționale.

La japonezi, există regula ca, în fiecare an, să înceapă câte o campanie bazată pe un program de îmbunătățire continuă a calității. De exemplu, la Nissan Motors s-a inițiat „Campania 3K 1-2-3,” cei 3K reprezentând: Kangae (gândire), Kado (acțiune) și KAIZEN, iar prin 1-2-3 – ordinea acestor trei procese: **a gândi, a acționa, a îmbunătăți continuu**. [3]

Profesorul Universității din Tokyo, dl Hitoshi Kume, spunea: „Cred că în timp ce vesticii sunt orientați înspre „controlarea” calității și conformarea la standarde și specificații, managementul japonez are, ca element definitoriu, îmbunătățirea calității (Kaizen). Cu alte cuvinte, abordarea japoneză se reduce la a face kaizen în mod continuu și sistematic.”

Modelul japonez de conducere a demonstrat că progresul cu pași mici, dar rezezi, conduce la victorii sigure și pe termen lung. Kaizen este un concept de origine japoneză care, în esență, semnifică **îmbunătățirea continuă**. Provine din budism, unde înseamnă „reînnoiește inima și fă-o tot mai bună.” În artele marțiale, prin Kaizen se înțelege „a înainta cu pași mici și rezezi.” Metoda s-a extins treptat și în management. În prezent, Kaizen se studiază

și în afara granițelor Japoniei, în instituții importante din SUA, Canada, Europa de Vest. [4]

În abordarea Kaizen, accentul se pune pe fluența procesului de îmbunătățire și eficientizarea lui. Al doilea principiu important constă în faptul că responsabilitatea îmbunătățirii produselor și proceselor este a întregului personal din organizație, nu numai a specialiștilor.

Caracteristicile specifice care asigură abordarea cu succes a activităților Kaizen sunt următoarele:

- uită toate ideile aplicate în prezent în organizarea producției;
- respinge în totalitate situația existentă ;
- imaginează-ți cum va funcționa noua metodă;
- nu trebuie să cauți perfecțiunea, este bună și o îmbunătățire cu 40-50% a situației existente;
- nu face cheltuieli mari;
- problemele cu care te confrunți îți oferă posibilitatea să-ți folosești cunoștințele și abilitățile de manager;
- ideile emane de mai multe persoane sunt mai bune decât ideea unei singure persoane.

Conceptul Kaizen ne explică de ce în Japonia nimic nu poate rămâne static pentru mult timp. Majoritatea practicilor de management „specifice japoneze,” precum Controlul total al calității (TQC), cercurile calității și stilul specific de relații dintre angajați, se pot reduce la un singur cuvânt: *kaizen*.

Kaizen este un proces de zi cu zi, al cărui scop merge dincolo de simpla îmbunătățire a productivității. Acesta este, de asemenea, un proces care, atunci când este făcut corect, umanizează locul de muncă, elimină excesul de muncă și îi învață pe oameni cum să efectueze experimente cu privire la munca lor, folosind metoda științifică. În total, procesul sugerează o abordare umanizată a lucrătorilor: „**Ideea este**

de a hrăni resursele organizației: omul , prin laudă și încurajarea de a participa la activități kaizen.” Punerea în aplicare cu succes necesită „participarea lucrătorilor în procese.”

Kaizen înseamnă în practică ca toți membrii echipei în toate părțile organizației căuta în permanență modalități de îmbunătățire a operațiilor și angajații de la fiecare nivel al companiei se supun acestui proces de îmbunătățire.

În orice organizație managementul *Kaizen*, indiferent că e vorba de manufactură sau servicii, ar trebui să înceapă de la cele trei mari activități: *5S* și *eliminarea muda* (eliminarea pierderilor), *standardizare*.

5S este un element indispensabil al unui bun management. Prin buna păstrare a unui *5S*, angajații dobândesc și practică autodisciplina. Angajaților indisciplinați le este imposibil să ofere produse și servicii de o înaltă calitate clienților .

Cei cinci pași ai procesului *5S*, cu denumirea lor în limba japoneză, sunt: [1, p. 66]

1. Seiri (sortare) - primul pas se referă la diferențele lucrurilor utile de cele inutile din *gemba* (locul unde se desfășoară acțiunea) și renunțarea la cele din urmă.

2. Seiton (sistemizare) - cel de-al doilea pas al procesului constă în angajarea ordonată a tuturor lucrurilor care rămân după *Seiri* (sortare).

3. Seiso (strălucire) - cel de-al treilea pas al procesului constă în curățarea echipamentelor și a locului de muncă.

4. Seiketsu (standardizare) - cel de-al patrulea pas se referă la păstrarea curățeniei și la participarea continuă a celor trei pași anteriori.

5. Shitsuke (susținere) - cel de-al cincilea pas are ca obiectiv principal obținerea disciplinei și angajarea tuturor în păstrarea standardelor.

Kaizen pune accentul atât pe proces, cât și pe rezultat. Pentru a susține oamenii să continue în eforturile lor *kaizen*,

managementul trebuie să planifice, să organizeze și să execute proiecte cu mare atenție. Deseori, managerii doresc să vadă rezultate mult prea repede și să omită procese importante. *5S* nu este un moft sau o activitate a lunii, ci o parte a activității zilnice. Orice proces *kaizen* trebuie să includă pași care să asigure continuitatea.

Deoarece *Kaizen* se adresează rezistenței oamenilor la schimbare, primul pas este de a pregăti angajații mental pentru ca aceștia să accepte *5S*, înainte de a începe campania. Ca o activitate preliminară la implementarea *5S*, ar trebui să fie alocat un timp pentru a discuta despre filozofia și beneficiile din spatele *5S*: [1, p. 77]

- crearea unor medii de lucru curate, igienizate, plăcute și sigure;

- revitalizarea *gemba* și îmbunătățirea moralului și a motivației angajaților;

- prin eliminarea diferitelor tipuri de *muda* și prin minimalizarea timpului de către diverse instrumente, munca devine mai ușoară, se reduce munca extenuată.

Muda este un cuvânt de origine japonez, înseamnă „pierdere.” *Muda* face referire la orice activitate care nu adaugă valoare. În *gemba* există doar două tipuri de activități: care adaugă valoare și care nu adaugă valoare. În *gemba kaizen* eforturile sunt direcționate, în primul rând, spre eliminarea tuturor tipurilor de activități ce nu adaugă valoare. Eliminarea *muda* din următoarele domenii poate contribui la îmbunătățiri importante în *QCD* (calitate, cost, livrare), care este privit ca fiind țelul suprem al managementului, atunci când managementul reușește să obțină *QCD*, urmează și satisfacerea clienților și succesul organizației. Eliminarea *muda* simbolizează abordarea practică a costurilor reduse pentru îmbunătățire.

Pierderile din administrație poartă denumirea de „*birocrăție*” - hârtie în exces, termene de livrare prelungite și procese slab gestionate. Toate aceste lucruri creează stereotipuri de ineficiență și nepăsare

în instituțiile administrative. Îndepărtarea acestei *muda* necesită implicarea activă a oamenilor care se ocupă de proces, aici fiind activat modelul 4P. Cei 4 P ai schimbării prin *Kaizen* sunt: [1, p. 92]

- motivarea personalului (sensibilizarea top managementului, instruirea liderilor *Kaizen*, instruirea întregului personal);

- îmbunătățirea aspectului locului de muncă (implementarea 5S, managementul vizual);

- îmbunătățirea proceselor (reducerea timpului de transfer, creșterea valorii adăugate);

- revizia politicilor (comitete de direcțiune, revizuirea regulamentului guvernamental).

Standardizarea este cea de-a treia regulă de bază a practicilor *kaizen* din *gemba*. Standardele pot fi definite ca fiind *cel mai bun mod de a face un lucru*. În cazul produselor sau serviciilor rezultate dintr-o serie de procese, se poate menține un anumit standard pentru fiecare proces în parte, precum și de a preveni apariția erorilor, asigurând, în acest fel, calitatea. Dacă angajații nu urmează standarde în munca de zi de zi, rezultatul variază și conduce la fluctuații de calitate. Managementul trebuie să diminueze standardele clare pe care le urmează angajații, deoarece **singura cale** de a satisface clienții este reprezentată de QCD. Managerii care nu iau inițiativa în a standardiza procedurile de muncă își pierd dreptul de a conduce *gemba*.

Ca o regulă generală, prin introducerea 5S în *gemba* se reduce riscul de apariție a defectiunilor cu 50%, iar prin introducerea standardizării, cu încă 50%.

Astăzi a devenit o necesitate, pentru orice organizație, să obțină certificări naționale sau internaționale ale standardelor precum: ISO 9000 „Managementul calității” sau ISO 1400 standard de mediu, dacă acestea doresc să rămână în afaceri și să obțină încrederea marilor clienți globali.

Aceste programe de certificare pun mult accent pe standardizarea proceselor-cheie și pe îmbunătățirea continuă. [2, p. 34]

În termeni *Kaizen*, standardele reprezintă cel mai bun mod de a face un lucru, iar termenii *gemba kaizen*, *muda* și *5S* ar trebui să precedă scrierea unui standard. Odată ce standardele au fost stabilite, trebuie să urmeze îmbunătățirea acestora. Astfel, este imperativ necesar ca activitățile de *gemba kaizen* să fie efectuate înainte de certificare, la fel de bine cum standardele trebuie revizuite chiar și după ce s-a primit certificarea, *gemba kaizen* ar trebui să fie un mijloc de a revizui standardele în mod continuu.

Concluzii. Managementul vestit trebuie să redobândească puterea spiritului practic și să înceapă să-l aplice în *gemba*. Aceste practici cu costuri reduse vor furniza managementului oportunitatea unei dezvoltări mai rapide prin inovare - aspect la care vesticii excelează. Atunci când vesticii combină *kaizen* cu ingeniozitatea inovativă, cu siguranță, își vor spori avantajele competitive.

Tocmai de aceea activitățile *gemba kaizen* din Japonia au pus întotdeauna accentul pe acțiune. În continuare, prezentăm 10 reguli de bază pentru practicarea *kaizen* în *gemba*: [1, p. 97]

1. Renunță la gândirea convențională cu privire la producție/servicii.
2. Gândește-te la *ce se poate face* și nu la *ce nu se poate face*.
3. Nu căuta scuze. Începe prin a investiga practicile curente.
4. Nu căuta perfecțiunea. Acționează pe loc, chiar dacă realizezi doar 50% din obiectiv.
5. Corectează greșelile imediat.
6. Nu cheltui bani pentru *kaizen*.
7. Înțelepciunea iese la lumină atunci când se îndură greutatea.
8. Întreabă de cinci ori „De ce?” și identifică rădăcina problemei.
9. Caută mai degrabă înțelepciunea

a zece oameni decât cunoștințele unuia.

10. Amintește-ți că ocaziile pentru *kaizen* sunt infinite.

Activitățile *kaizen* devin semnificative

în mințile oamenilor din *gemba* pe măsură ce realizează activitățile, care sunt înglobate în strategie la nivelul organizației și le însuflă acestora un simț al misiunii.

BIBLIOGRAFIE

1. Masaaki Imai. *Gemba Kaizen*, ediția II. București: Editura „Kaizen Institute,” 2013, 408 p.
2. Robert Maurer. *The Spirit of Kaizen: Creating Lasting Excellence One Small Step at a Time*. Editura „Kindle,” 2012.
3. *Kaizen pentru oameni*, <<http://ro.kaizen.com/>>.
4. Un manager prezintă rețeta succesului adoptată de o firmă românească, <<http://ro.kaizen.com/media>>.
5. Rețeta utilizată de companiile de succes din România, <<http://ro.kaizen.com>>.

Prezentat: 26 iunie 2014.

E-mail: manager.women@gmail.com

Instruirea funcționarilor publici: strategii și tehnologii noi



Recomandări metodice pentru candidații la studii prin doctorat privind elaborarea referatului științific

*Silvia DULSCHI,
doctor în istorie, conferențiar universitar interimar,
Academia de Administrare Publică*

SUMMARY

TA form of training highly qualified scientists is the doctoral studies Admission to doctoral studies is realized through a selection among candidates, who have demonstrated deep theoretical knowledge and got the necessary skills for achieving PhD program.

O formă de pregătire a cercetătorilor științifici de calificare superioară o constituie studiile prin doctorat. Admiterea la studii de doctorat se realizează prin selecția, în baza examenelor de concurs, din rândul candidaților a persoanelor care demonstrează cunoștințe teoretice profunde și dispun de competențe necesare pentru realizarea programei de doctorat. Conform **Regulamentului privind organizarea și desfășurarea doctoratului și post-doctoratului**, candidații, care nu dețin publicații la profilul de cercetare științifică la care candidează, sunt obligați să prezinte un referat științific. În scopul respectării principiilor și rigorilor proprii activităților de cercetător și stabilirii criteriilor unice și egale pentru toți candidații, considerăm oportună elaborarea unor cerințe transparente, pentru toți candidații la studii.

Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, „referatul științific este o lucrare de dimensiuni mici sau medii care cuprinde studiul unui fenomen sau proces social, economic sau de alta natură, întocmit pe baza unor cercetări bibliografice, a unor studii cazuistice sau experimentale.”

Referatul științific, elaborat de către candidatul la studii va întruni ansamblul

de cerințe de conținut și formă, care vor demonstra existența capacităților de gândire critică a acestuia, originalitatea modului în care autorul este capabil să formuleze o problemă relevantă pentru domeniul științelor administrative, să traseze principalele concepte în domeniu, să identifice date empirice, să formuleze concluzii și recomandări consistente.

Referatul științific le va oferi membrilor comisiei de examinare posibilitatea identificării elementelor fundamentale, care vor sta la baza criteriilor de apreciere a competențelor candidatului. Primul indicator important, în evaluarea candidatului, ține de pregătirea teoretică a acestuia. Un alt element de bază care va demonstra capacitatea candidatului de a valorifica potențialul său teoretic este constituit din competențe metodologice. Dovada competenței de aplicare practică a cunoștințelor teoretice va servi drept indice privind calitățile praxiologice ale candidatului. Competențele privind interpretarea rezultatelor, formularea propunerilor de perfecționare a domeniului abordat vor întregi portretul pretenzentului la profesia de cercetător.

Referatul științific poate fi elaborat la o temă selectată din lista propusă de cate-

dra de specialitate, responsabilă de organizarea și realizarea studiilor de doctorat, sau la o temă formulată de candidatul la studii, având ca subiect o problemă ce ține de domeniul profilului științific ales.

STRUCTURA ȘI CONȚINUTUL REFERATULUI. Structura referatului va include: **titlul, cuprinsul, introducerea, conținutul de fond, concluzii și bibliografia** utilizată.

În **titlul** referatului se vor regăsi obiectul și subiectul studiului. Autorul va identifica o problemă ce ține de domeniul administrației publice, care este relevantă prin trăsăturile sale cantitative și calitative și care va fi abordată din perspectiva unei investigații științifice. De exemplu, „Controlul obștesc”, „Administrația publică”, „Management eficient.” Cu toate că, s-ar părea, că formulările respective se potrivesc pentru elaborarea unui referat științific, acestea vor fi insuficiente în acest sens. În titlurile propuse se regăsește doar obiectul de cercetare, nu și subiectul său. Obiectul prezintă doar fenomenul social, politic, administrativ, care există real, obiectiv, indiferent de voința și atitudinea față de el a cercetătorului. În formulele propuse fenomenele se prezintă ca ceva static, izolat, amorf.

Pentru ca o investigație științifică să vină cu informații noi privind obiectul de cercetare, avem nevoie de identificarea și a subiectului acesteia. Prin atitudinea autorului față de fenomenul studiat se promovează o viziune, o concepție, o paradigmă asupra obiectului de cercetare. De exemplu, în titlul „Impactul controlului obștesc asupra eficientizării administrației publice” identificăm mai multe fenomene sociale și administrative, care interacționează și care vor fi cercetate de către autor, în scopul identificării legăturilor de cauzalitate între acestea.

Cuprinsul referatului științific este un element indispensabil pentru orice investigație științifică. Importanța cuprinsului este determinată de funcțiile acestuia într-o publicație științifică. Ne vom referi doar la unele dintre acestea. În primul rând,

funcția de proiectare a studiului. Prin întocmirea cuprinsului, autorul schițează un plan de acțiuni pe care le va urma în procesul de elaborare a referatului, pornind de la o structură și succesiune logică a etapelor de investigare și conținutul acestora. O altă funcție a cuprinsului va fi cea de prospectare a studiului, prin stabilirea obiectivelor cercetării, care se regăsesc în denumirea compartimentelor, capitolelor, paragrafelor. O funcție importantă este cea de autoorganizare și mobilizare a cercetătorului, din perspectiva unei mai raționale repartizări a resurselor de timp și a efortului intelectual. Și cea din urmă, dar nu mai puțin importantă este funcția de informare a cititorului privind amplasarea informației în articolul științific.

Cuprinsul va conține numărul de ordine al compartimentelor din conținutul de fond al articolului și al subcompartimentelor (punctelor, subpunctelor), cu indicarea paginii de la care acestea încep. Compartimentele Introducere, Concluzii și Bibliografia nu se numerotează; se indică doar pagina pentru fiecare. Cuprinsul este plasat imediat după foaia de titlu sau la sfârșitul referatului, după concluzii.

În **Introducere** se vor menționa obiectivul general al referatului, importanța și actualitatea problemei cercetate, sursele și metodele de informare și documentare, stadiul la care a ajuns cercetarea în domeniul respectiv, metodele principale de cercetare și rezultatele semnificative obținute.

Conținutul de fond al referatului științific include:

- stadiul actual al cercetărilor din domeniul din care face parte tema abordată;
- metodologia de cercetare folosită pentru realizarea temei;
- dezvoltarea studiului temei abordate.

Stadiul actual al cercetărilor legate de tema abordată este prima subdiviziune a tratării temei și constituie un studiu critic al rezultatelor cercetărilor efectuate și comunicate până la momentul respectiv.

Acesta se întocmește în urma unei cercetări bibliografice, trecând în revistă lucrările studiate, fie în ordinea cronologică, fie în altă ordine adoptată de autor. În urma studierii critice a bibliografiei, autorul va identifica situația privind gradul de cercetare a domeniului sau tematica abordată, modul în care sunt elucidate problemele specifice cuprinse în acestea, cât de clare sunt toate aspectele legate de temă și care sunt problemele care au rămas nestudiate, care nu sunt pe deplin elucidate sau care au fost tratate necorespunzător. Este foarte important acest ultim aspect, deoarece acesta furnizează argumente privind motivele de abordare a temei.

Metodologia folosită pentru realizarea cercetării constituie a doua subdiviziune a tratării temei de cercetare. În această parte a lucrării se descrie modul în care se dezvoltă cercetarea, metodele generale și specifice utilizate. Aceste metode generale de investigare științifică se folosesc separat sau în combinație, în funcție de necesitățile de cercetare a temei abordate.

Dezvoltarea studiului temei este subdiviziunea centrală a tratării, aceasta cuprinzând descrierea modului în care s-au desfășurat cercetările, ce rezultate parțiale și finale s-au obținut, cum sunt acestea în comparație cu ce există în literatura studiată, ce aduce nou tema pe domeniul științific în care se încadrează, ce probleme sau aspecte din natură sau societate rezolvă. Această parte trebuie însoțită de argumente științifice pentru orice afirmație sau ipoteza emisă, punând aceste argumente în contextul datelor existente în literatură în domeniul respectiv.

Indiferent de tema abordată, de metodologia folosită, această parte a lucrării trebuie să cuprindă datele pe care cercetătorul dorește să le comunice mediului științific căruia i se adresează, punând în evidență contribuțiile sale la dezvoltarea cunoașterii în domeniul respectiv, oricât ar fi acestea de modeste. Această parte este

bine să fie însoțită de scheme, tabele, diagrame, care vor sugera și acuratețea cu care a fost abordat studiul și competența științifică a cercetătorului.

Concluziile, opiniile personale referitoare la tema abordată reprezintă o parte foarte importantă a unui referat. Această parte trebuie elaborată concis, clar și punctual.

Bibliografia reprezintă ultima parte a oricărei lucrări științifice și, respectiv, a referatului științific. În această parte se trec în ordine alfabetică numele autorilor, lucrările studiate în faza de documentare și utilizate în elaborarea referatului. În afară de această listă, se folosesc în mod frecvent notele de subsol, care apar în cazurile în care trebuie citate fragmente de text din lucrările studiate pentru a întări sau a clarifica o idee sau pentru a cita un anumit autor într-un context oarecare. În aceste cazuri, în locul unde ar trebui să apară citatul sau numele autorului se pune un asterisc sau dacă vor fi mai multe astfel de referințe, un număr și în subsolul paginii, de obicei, cu alte caractere de scris, se trec citatele respective.

Utilizarea cuvintelor-cheie. Cuvintele-cheie caracterizează cel mai bine procesele abordate în lucrare, metodele folosite în cercetare, rezultatele deosebite obținute. Aceste cuvinte nu trebuie să fie în număr mare, dar suficient pentru atingerea scopului utilizării lor, caracterizarea generală și individualizarea lucrării, fiind, în general, de 3-5 cuvinte. De obicei, acestea se înscriu după titlul referatului.

STRUCTURA REFERATULUI

Foaia de titlu

Cuprinsul

Introducere – 1 pag.

Conținutul de bază – 7-10 pag.

Rezultatele obținute (preconizate a fi obținute) – 1 pag.

Concluzii – 1-2 pag.

Lista bibliografică – 1 pag.

Volumul referatului științific este de 10-15 pagini.

CERINȚE DE TEHNOREDACTARE

Textul va fi scris cu caractere *Times New Roman*, 12 pt, interval – 1,5; dimensiunile foii: A4, 210 x 297 mm; câmpuri: sus – 15 mm, jos – 20 mm, stânga – 20 mm, dreapta – 20 mm; alineat – 10 mm.

Elementele grafice (tabelele și figurile) se vor plasa, nemijlocit, după referința respectivă în text. Toate elementele, obligatoriu, sunt însoțite de denumire și număr de ordine (deasupra tabelului, sub figură),

sursă și, după necesitate, informație suplimentară: note, legendă (sub element).

Referințele bibliografice se plasează în ordine alfabetică (nume, inițiala prenumelui, titlu, editură, an, pagini; textul referințelor bibliografice va fi scris cu caractere *Times New Roman*, 12 pt, alineat la stânga).

În text se vor indica trimiteri bibliografice (de exemplu, [5, pag. 34]).

Referatul științific este susținut oral în fața comisiei de examinare.

Foaie de titlu

Model

Recenzent:
Constantin SOLOMON,
doctor habilitat, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

ACADEMIA DE ADMINISTRARE PUBLICĂ
CATEDRA ȘTIINȚE ADMINISTRATIVE

REFERAT ȘTIINȚIFIC

IMPACTUL CONTROLULUI OBȘTESC ASUPRA
EFICIENȚEI ADMINISTRAȚIEI PUBLICE

Chișinău, 2014

BIBLIOGRAFIE

1. Regulamentul privind organizarea si desfășurarea doctoratului si a postdoctoratului, <<http://www.cnaa.md/normative-acts/normative-acts-cnaa/normative-acts-cnaa-doctoral/phd/>>.

2. Recomandări privind numirea conducătorului de doctorat, aprobarea proiectului de cercetare și a temei tezei de doctorat, elaborarea planului de activitate a doctorandului, <<http://www.cnaa.md/normative-acts/normative-acts-cnaa/normative-acts-cnaa-doctoral/recomandaritema-doctorat/>>.

3. Ghidul privind perfectarea tezelor de doctorat și autoreferatelor, aprobat de Comisia de atestare a CNAA la 23 aprilie 2009, <www.cnaa.md/normative-acts/guide_thesis/>.

4. STAS 12629/1-88 – Descrierea bibliografică a documentelor. Schema generală.

5. Duță A. Elemente de metodologie a cercetării științifice. Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008.

6. Ghid de realizare a unui referat. Chișinău, 2013.

7. Referatul științific – modalitate de studiu individual. Chișinău, 2013.

Prezentat: 20 august 2014

E-mail: silvia_moldovan@mail.ru

Platforma tehnologică guvernamentală comună (MCloud) – o nouă etapă în reforma administrației publice

Eugenia CEBOTARU,
master, lector superior universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

The Government of Moldova has successfully completed the piloting use of Cloud Computing by ministries and government agencies. Launched on February 2013 with the World Bank support, the private government cloud (MCloud) is now used by 19 government ministries and agencies to deliver eGovernment services to the public. The major MCloud products - IaaS, MPass (government authentication and access control service), MSign (government digital signature service), and MPay (government electronic payment gateway) – are all experiencing rapid take-up, both by the government clients and citizens. Electronic services hosted on the MCloud Platform are highly demanded and adopted by the public. The e-Government Center/Government CIO in partnerships with sectorial ministries are piloting new services for content management, document management and data exchange, to support governance digital transformation and modernization and improved public service-delivery. Because of its popularity, MCloud Phase I has reached the limits of its capacity in a year from the launching. Also, in order to improve its resilience and security, the second remote data center is required.

Keywords: *Public administration reform, e-Government, e-Government strategy, Government to Citizens, MCloud, Mpay, Mpass.*

În ultimul timp, în domeniul administrației publice, tot mai des se vorbește de Platforma tehnologică guvernamentală comună MCloud (în continuare - platforma MCloud). Deci în acest articol vom încerca să dăm răspuns la câteva întrebări, cum ar fi: Când a fost lansată Platforma MCloud? Ce este Platforma MCloud? Cine sunt participanții la Platforma MCloud? Care sunt beneficiile Platformei MCloud ș. a.

Încă în anul 2010, Guvernul Republicii Moldova a lansat agenda de modernizare tehnologică a guvernării pentru a spori eficiența și transparența sectorului public. În acest scop, Executivul și-a propus să utili-

zeze cele mai moderne abordări și tehnologii, cum ar fi tehnologiile de „cloud computing” („nor informațional”).

În perioada 11-15 februarie 2013, Centrul de Guvernare Electronică lansează în premieră în țara noastră „Săptămâna M-Cloud în Guvern”.

Pe 13 februarie, la Guvern a fost organizat un Show Room cu genericul „Soluțiile și Serviciile de Cloud Computing pentru Sectorul Public”, în cadrul căruia șapte companii din domeniul tehnologiilor informaționale (TI) (așa ca StarStorage, Provision, Huawei Technologies, Trimetrica/ESRI, Microsoft, Bina Systems, S&T) au pre-

zentat soluții de Cloud Computing pentru sectorul public.

Trebuie de menționat, că seminarul internațional „Promovarea Eficienței și Inovației în Guvern prin Tehnologiile de Cloud Computing” este parte a „Săptămânii MCloud”. Agenda acestui seminar a cuprins, de fapt, două sesiuni: „Promovarea Eficienței și Inovației în Sectorul Public prin Tehnologiile de Cloud Computing” și „Practici Internaționale de Succes privind implementarea tehnologiilor de Cloud Computing de către sectorul public și privat”. [8]

În cadrul primei sesiuni a seminarului, care a avut loc pe 14 februarie 2013, Centrul de Guvernare Electronică a lansat oficial Platforma tehnologică comună MCloud în Republica Moldova.

Centrul de Guvernare Electronică a încheiat Săptămâna MCloud în Guvern pe 15 februarie 2013, când a avut loc a doua sesiune a seminarului internațional „Promovarea Eficienței și Inovației în Guvern prin Tehnologiile de Cloud Computing”. Programul seminarului a inclus lansarea oficială a Platformei MCloud, practici internaționale de succes privind implementarea tehnologiilor Cloud Computing de către sectorul privat și public, securitatea și cadrul operațional și de continuitate al Platformei MCloud.

Deci programul evenimentului a inclus lansarea oficială a platformei MCloud, debateri despre impactul tehnologiei cloud asupra calității serviciilor publice, întreveneri cu tineri, funcționari publici și reprezentanți ai companiilor TI.

Un alt eveniment, organizat în cadrul Săptămânii MCloud, a fost masa rotundă cu tema „Agenda e-Guvernare a Uniunii Europene”. La acest eveniment, *Francisco Garcia Moran*, Director General pentru informatică, DIGIT, al Comisiei Europene a prezentat coordonatorilor de e-Transformare, reprezentanților din ministere și altor instituții guvernamentale experiența

Uniunii Europene în implementarea strategiei de e-Guvernare în sectorul public. [8]

După cum am menționat, la eveniment au participat experți străini în domeniul Cloud Computing, reprezentanți ai ministerelor și ai altor instituții guvernamentale. Participanților la seminar le-au fost prezentate măsurile de securitate și cadrul de continuitate a Platformei tehnologice MCloud, standardele de securitate și regulile de utilizare a Platformei, securitatea și protecția datelor cu caracter personal în MCloud. De asemenea, participanții au discutat despre migrarea sistemelor și serviciilor TI pe Platforma MCloud, precum și avantajele, dar și provocările în utilizarea tehnologiilor de Cloud Computing în sectorul public.

Dacă ar fi să ne referim la „Sisteme cloud integrate” pentru Guvernul Republicii Moldova, putem menționa, că Guvernul a finalizat cu succes etapa de pilotare a tehnologiilor Cloud Computing în cadrul ministerelor și agențiilor guvernamentale la data de 28 iulie 2014.

Această platformă este gestionată tehnologic de Întreprinderea de Stat „Centrul de telecomunicații speciale”, în scopul utilizării de către autoritățile publice centrale și a facilita transformările sectoriale de e-transformare și digitalizare a serviciilor publice la costuri mai mici.

Putem menționa că, inițial, platforma MCloud a găzduit sistemele informaționale ale 14 ministere și agenții guvernamentale: Cancelaria de Stat, Agenția Rezerve Materiale, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul Fiscal Principal de Stat, Ministerul Educației, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, Ministerul Justiției, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Apărării, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Compania Națională de Asigurări în Medicină, Casa Națională de Asigurări Sociale, Inspectoria Muncii.

Deci Cancelaria de Stat, în colaborare cu Ministerul Finanțelor, Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor și Centrul de Guvernare Electronică, a instituit un grup de lucru care, în termen de trei luni, a efectuat inventarierea sistemelor informaționale automatizate ale ministerelor și altor autorități administrative centrale subordonate Executivului, inclusiv ale structurilor organizaționale din sfera lor de competență, și a înaintat propuneri pentru migrarea acestora în Platforma tehnologică guvernamentală MCloud.

Totodată, trebuie de menționat, că Guvernul Republicii Moldova și-a propus să livreze cetățenilor, până în 2020, majoritatea serviciilor publice în format electronic, prin Internet, telefonul mobil, ghișee interactive. [2] Iar, începând cu 1 ianuarie 2014, Executivul s-a angajat să funcționeze în baza principiilor unui guvern ECO, fără hârtie. [6]

Centrul de telecomunicații speciale, alături de Centrul de Guvernare Electronică, este responsabil de dezvoltarea, implementarea și menținerea infrastructurii comune pentru Guvern – „MCloud”, în baza tehnologiei de „Cloud Computing”.

Platforma MCloud este o infrastructură informațională guvernamentală comună, care funcționează în baza tehnologiei de „cloud computing”. Tehnologia „cloud computing” reprezintă un model de furnizare a serviciilor Tehnologiilor Informaționale (TI), care permite accesul, la cerere, pe bază de rețea, la totalitatea configurabilă a resurselor de calcul virtualizabile (de exemplu, rețele, servere, echipamente de stocare, aplicații și servicii) și care pot fi puse rapid la dispoziție cu un efort minim de administrare sau interacțiune cu furnizorul acestor servicii. [5]

Platforma MCloud asigură livrarea serviciilor de calitate pentru cetățeni și mediul de afaceri, precum și eficientizarea resurselor TI în sectorul public. Tehnologia de „cloud computing” oferă posibilitatea

partăjării sistemelor și resurselor TI și maximalizarea utilizării lor la un cost redus. Utilizarea tehnologiei MCloud în sectorul public reduce costurile pentru achiziționarea echipamentului hardware și a licențelor software.

Totodată, trebuie de menționat, că platforma tehnologică guvernamentală MCloud reprezintă una dintre inițiativele de bază ale modernizării tehnologice. Aplicarea sistemului va îmbunătăți calitatea managementului datelor, securitatea informației și livrarea serviciilor publice.

În temeiul art. 2 din Legea privind ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Asociația Internațională pentru Dezvoltare în vederea realizării Proiectului „e-Transformare a Guvernării” nr. 173 din 28 iulie 2011, Guvernul hotărăște să se instituie platforma tehnologică guvernamentală comună MCloud, constituită din bunuri ale domeniului public (proprietate a statului). [4]

Totodată, a fost aprobat Regulamentul privind utilizarea și administrarea eficientă a platformei tehnologice guvernamentale comune MCloud. [3]

Deci Centrul de Guvernare Electronică a fost desemnat în calitate de posesor al platformei tehnologice guvernamentale comune MCloud, iar Întreprinderea de Stat „Centrul de telecomunicații speciale” - în calitate de operator tehnico-tehnologic al platformei MCloud.

Ministerele, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului și structurile organizaționale din sfera lor de competență (autoritățile administrative din subordine, serviciile publice descentralizate și cele aflate în subordine, precum și instituțiile publice în care ministrul, Cancelaria de Stat sau altă autoritate administrativă centrală are calitatea de fondator) vor asigura găzduirea sistemelor informaționale noi pe platforma tehnologică guvernamentală comună MCloud și vor încheia acorduri sau contracte, după

caz, cu Centrul de Guvernare Electronică privind prestarea serviciilor platformei MCloud, în baza modelelor aprobate de Cancelaria de Stat.

Totodată, în scopul evitării dublării cheltuielilor în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicațiilor, vor extinde infrastructurile proprii centralizate de servere și echipamentele de stocare (hardware), inclusiv procurarea licențelor pentru componentele software, luând în considerare reutilizarea platformei MCloud.

Însă migrarea sistemelor informaționale automatizate existente pe platforma tehnologică guvernamentală comună MCloud se va realiza în baza acordurilor dintre Centrul de Guvernare Electronică și posesorul sistemului respectiv.

Centrul de Guvernare Electronică va asigura funcționarea eficientă și dezvoltarea platformei MCloud și va încheia, după caz, acorduri cu ministerele, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului și structurile organizaționale din sfera lor de competență, precum și cu alte autorități publice privind prestarea serviciilor platformei MCloud, în baza Acordului-tip aprobat de Cancelaria de Stat.

Totodată, Centrul de Guvernare Electronică va încheia, după caz, contracte cu întreprinderile de stat, precum și cu alte persoane juridice de drept privat privind prestarea serviciilor platformei MCloud, în baza Contractului-tip aprobat de Cancelaria de Stat și va încheia cu Întreprinderea de Stat „Centrul de telecomunicații speciale” un contract privind găzduirea și administrarea platformei MCloud. La fel, acest Centru va organiza activități de instruire și schimb de experiență privind promovarea platformei MCloud.

Iar Cancelaria de Stat, cu suportul Centrului de Guvernare Electronică, va aproba acordul-tip dintre Centru și ministere, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului și structurile organizaționale din sfera lor de competență, precum

și alte autorități publice privind prestarea serviciilor platformei MCloud și contractul-tip dintre Centru și întreprinderile de stat, precum și alte persoane juridice de drept privat privind prestarea serviciilor platformei MCloud.

La fel, Cancelaria de Stat, cu suportul Centrului, va aproba arhitectura de securitate a platformei MCloud, care va descrie cerințele minime de securitate pentru platforma în cauză, ținând cont de prevederile legislației în vigoare, va elabora și va prezenta Guvernului spre aprobare catalogul de servicii aferente platformei MCloud și metodologia de calculare a taxelor la serviciile prestate contra plată persoanelor juridice de drept privat.

Pentru asigurarea funcționării și implementarea platformei MCloud, vor fi utilizate resursele bugetare alocate posesorului platformei MCloud, conform legislației.

Regulamentul privind utilizarea și administrarea eficientă a platformei tehnologice guvernamentale comune MCloud stabilește modul de utilizare și administrare a platformei tehnologice guvernamentale comune MCloud, precum și determină atribuțiile participanților la procesul de utilizare și administrare a platformei MCloud.

Platforma MCloud are mai multe *obiective*, printre care:

- optimizarea procesului de mentenanță și administrare a infrastructurii TI în sectorul public;

- partajarea sistemelor și resurselor TI și maximalizarea utilizării lor la un cost mai redus;

- economisirea bugetului TI în sectorul public prin reducerea costului plătit pentru achiziționarea echipamentului hardware și a licențelor software;

- consolidarea și optimizarea centrelor de date în sectorul public. [4]

Deci potrivit definițiilor aduse în Hotărârea Guvernului privind platforma tehnologică guvernamentală comună MCloud,

Platforma MCloud reprezintă infrastructura informațională guvernamentală comună care funcționează în baza tehnologiei de „cloud computing”, iar Tehnologia „cloud computing” („nor informațional”) reprezintă un model de furnizare a serviciilor TI, care permite accesul, la cerere, pe bază de rețea, la totalitatea configurabilă a resurselor de calcul virtualizabile (de exemplu, rețele, servere, echipamente de stocare, aplicații și servicii), ce pot fi puse rapid la dispoziție cu un efort minim de administrare sau interacțiune cu furnizorul acestor servicii. [4]

Dacă e să ne referim la participanții care iau parte la platforma MCloud, putem menționa următorii: furnizor al serviciilor platformei MCloud (furnizor), operator tehnico-tehnologic al platformei MCloud (operator), beneficiari ai platformei MCloud (beneficiari), alți participanți la administrarea platformei MCloud.

Să vedem ce prezintă ei și care sunt atribuțiile generale ale participanților la platforma MCloud.

Furnizor al serviciilor platformei MCloud este Centrul de Guvernare Electronică, care este împuternicit să furnizeze servicii electronice din platforma MCloud. Furnizorul are următoarele atribuții:

- asigură funcționarea și administrarea platformei MCloud;
- asigură furnizarea serviciilor din platforma MCloud în limitele competenței și în baza acordului sau, după caz, a contractului încheiat cu beneficiarul, conform modelelor aprobate de Cancelaria de Stat;
- stabilește anual prioritățile de dezvoltare a platformei MCloud, inclusiv asigură implementarea componentelor noi ale platformei MCloud, precum și extinderea capacității acesteia;
- elaborează propuneri privind bugetarea cheltuielilor pentru administrarea, mentenanța și extinderea platformei MCloud;
- achiziționează, în condițiile legislației

în vigoare, resurse pentru modernizarea și extinderea platformei MCloud.

Operator tehnico-tehnologic al platformei MCloud este Întreprinderea de Stat „Centrul de telecomunicații speciale”, care funcționează în conformitate cu legislația Republicii Moldova și care găzduiește și administrează platforma MCloud, în condițiile Regulamentului privind utilizarea și administrarea eficientă a platformei MCloud și ale contractului semnat cu furnizorul. Operatorul are următoarele atribuții:

- administrează platforma MCloud în limitele competenței și în baza contractului încheiat cu furnizorul, respectând nivelul agreed de servicii;
- contribuie la elaborarea și actualizarea Catalogului de servicii aferente platformei MCloud și metodologiei de calculare a taxelor la serviciile prestate contra plată.

Beneficiari ai platformei MCloud sunt ministerele, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului și structurile organizaționale din sfera lor de competență, alte autorități publice, precum și întreprinderile de stat, alte persoane juridice de drept privat care folosesc platforma MCloud pentru a livra servicii utilizatorilor finali (persoane fizice sau juridice). Beneficiarii au următoarele atribuții:

- încheie acorduri sau, după caz, contracte de utilizare a serviciilor platformei MCloud cu furnizorul, conform modelelor aprobate de Cancelaria de Stat;
- elaborează și coordonează cu furnizorul planul intern de migrare a sistemelor informaționale proprii și/sau a datelor în platforma MCloud;
- evaluează, cu suportul furnizorului, necesitățile proprii de resurse și servicii pentru a fi prestate din platforma MCloud;
- solicită sau eliberează resurse din platforma MCloud în conformitate cu necesitățile proprii;
- migrează sistemele informaționale și/sau datele pe platforma MCloud în conformitate cu planul de migrare;

- utilizează serviciile platformei MCloud în conformitate cu legislația în vigoare, inclusiv privind securitatea informației și protecția datelor cu caracter personal.

Alți participanți la administrarea platformei MCloud sunt persoanele care acordă servicii auxiliare aferente administrării platformei MCloud. Trebuie de menționat, că acești participanți la administrarea platformei MCloud au următoarele atribuții:

- acordă furnizorului și operatorului servicii auxiliare aferente administrării platformei MCloud;

- încheie contracte relevante de prestare a serviciilor auxiliare aferente administrării platformei MCloud cu furnizorul și operatorul.

Dacă e să ne referim la tipurile de servicii bazate pe tehnologia „cloud computing”, putem menționa următoarele: infrastructura ca serviciu, platforma ca serviciu și software ca serviciu.

Infrastructura ca serviciu (în continuare - IaaS) este model de furnizare a serviciilor și resurselor TI în care furnizorul asigură doar disponibilitatea resurselor TI solicitate de beneficiar, celelalte activități aferente rulării și administrării sistemelor informaționale revenind beneficiarului.

Platforma ca serviciu (în continuare - PaaS) este model de furnizare a serviciilor și resurselor TI în care beneficiarului i se oferă componente software pe care le poate utiliza pentru implementarea serviciilor TI proprii. În acest model furnizorul asigură componentele necesare funcționării și administrării soluțiilor TI utilizate de beneficiar, responsabilitățile de administrare a serviciului revenind beneficiarului.

Software ca serviciu (în continuare - SaaS) este model de furnizare a serviciilor și resurselor TI în care beneficiarului i se oferă soluții TI complete. În acest model furnizorul asigură componentele necesare funcționării și administrării soluției TI, inclusiv a datelor, unele responsabilități de administrare a serviciului revenind beneficiarului.

Lista completă a serviciilor oferite de platforma MCloud este inclusă în *Catalogul de servicii aferente platformei MCloud* și metodologia de calculare a taxelor la serviciile prestate contra plată pentru beneficiarii persoane juridice de drept privat, aprobat de Guvern și publicat pe site-ul furnizorului. Acest catalog cuprinde denumirea serviciilor, descrierea acestora, modul de solicitare și contractare, taxele pentru servicii, după caz, condițiile ce trebuie să fie întrunite de beneficiari pentru solicitarea serviciilor, precum și alte informații pentru utilizarea acestora.

Trebuie de menționat, că solicitarea serviciilor de către beneficiari se efectuează în baza cererii adresate furnizorului. Ca rezultat al acceptării cererii și încheierii acordului sau, după caz, a contractului de prestare a serviciilor platformei MCloud, furnizorul pune la dispoziția beneficiarului adresa de acces a serviciului, precum și credențialele de autorizare și autentificare. Beneficiarul poate solicita rezilierea acordului sau, după caz, a contractului de prestare a serviciilor platformei MCloud în modul prevăzut de acesta.

Furnizarea și utilizarea serviciilor platformei MCloud se efectuează exclusiv în baza acordului sau, după caz, a contractului încheiat între furnizor și beneficiar și numai în scopuri ce rezultă din necesitățile de activitate ale beneficiarului.

Acordul sau contractul de prestare a serviciilor platformei MCloud conține informația privind nivelul agreeat de servicii, inclusiv indicatorii de performanță ai acestora, nivelul de suport asigurat, precum și modul de interacțiune între părțile implicate în contextul furnizării și utilizării serviciilor.

Serviciile platformei MCloud sunt oferite prin intermediul rețelei de telecomunicații guvernamentale, precum și a rețelelor publice de comunicații, exclusiv prin canale securizate de acces și transport date.

Atribuțiile specificate vor fi exercitate

de participanții la platforma MCloud în strictă conformitate cu legislația în vigoare privind asigurarea securității informației și protecția datelor cu caracter personal.

Serviciile furnizate din platforma MCloud trebuie să fie conforme cerințelor minime de securitate pentru platforma MCloud specificate în arhitectura de securitate a platformei guvernamentale comune MCloud, aprobată de Cancelaria de Stat.

Pentru asigurarea funcționării eficiente a platformei MCloud, acordul sau, după caz, contractul dintre furnizor și beneficiar privind prestarea serviciilor platformei MCloud, precum și contractul dintre furnizor și operator privind găzduirea și administrarea platformei MCloud vor conține prevederi referitoare la:

- monitorizarea constantă a utilizării și administrării platformei MCloud;
- controlul permanent asupra executării de către participanții la platforma MCloud a atribuțiilor prevăzute în prezentul Regulament, precum și a celor specificate în acordurile sau contractele încheiate;
- gestionarea riscurilor aferente utilizării și administrării platformei MCloud și migrării sistemelor informaționale pe platformă, identificate prin implementarea activităților de prevenire, gestionare, combatere etc.;
- evaluarea ad-interim a performanței activității participanților implicați în asigurarea calității necesare a utilizării și administrării platformei MCloud și prestării serviciilor aferente acesteia.

Concluziile generate de eforturile de monitorizare, control și evaluare ad-interim vor servi drept bază în luarea deciziilor corective pe parcursul implementării platformei MCloud, planificarea activităților la diferite etape de administrare a platformei MCloud, evaluarea performanței participanților la platforma MCloud, supravegherea procesului de implementare, migrarea pe platformă a sistemelor informaționale etc.

Dacă ar fi să ne referim la *beneficiile MCloud*, putem menționa următoarele:

- model de livrare inovator bazat pe consum de infrastructură, platformă și software ca servicii;
- eficientizarea resurselor TI prin reutilizarea și reprofilarea lor;
- scutirea instituțiilor publice de gestionarea propriei infrastructuri, astfel încât să se poată dedica misiunii lor și creării de servicii cu valoare adăugată;
- costuri reduse de întreținere a centrelor de date prin raționalizare, consolidare și virtualizare;
- diminuarea consumului de hârtie în procesul de guvernare.

Deci, după cum am menționat, platforma tehnologică guvernamentală va găzdui servicii comune, cum ar fi poșta electronică, mesagerie instantă, gestiune a documentelor, spații de lucru virtuale, calendare comune și alte instrumente de comunicare și colaborare. Administrația publică va optimiza cheltuielile TI prin înlocuirea treptată a stațiilor de lucru fizice cu stații de lucru virtuale. Aceste măsuri vor conduce la diminuarea costurilor și la sporirea securității sistemelor TI în sectorul public. [6]

Această platformă MCloud constituie un model de livrare inovator de infrastructură, platformă și software ca servicii și oferă mai multe avantaje autorităților publice:

- utilizarea maximă a resurselor TI la costuri mici;
- reducerea cheltuielilor pentru achiziționarea echipamentului hardware și licențelor software în sectorul public;
- reducerea riscului de pierdere a datelor deținute de autoritățile APC în urma incidentelor;
- îmbunătățirea eficienței operaționale și creșterea vitezei de digitalizare a serviciilor publice de către direcțiile și departamentele TI din autoritățile APC.

Concluzionând, putem menționa, că Republica Moldova se numără printre

primele țări din lume, deopotrivă cu SUA, Marea Britanie și Australia, care utilizează tehnologia Cloud Computing pentru eficientizarea proceselor operaționale interne din Guvern.

Este îmbucurător faptul că țara noastră a câștigat premiul internațional „Best Cloud Project in Central & Eastern Europe” prin realizarea proiectului Platformei MCloud. [9] Deci soluția „Cloud Computing - MCloud” furnizată de compania românească „Star storage” și aplicată în cadrul Guvernului Republicii Moldova a câștigat, în noiembrie 2012, premiul internațional „Best Cloud Project in Central & Eastern Europe”. [7]

Totodată, trebuie să menționăm că Guvernul țării noastre a finalizat cu succes etapa de pilotare a tehnologiilor Cloud Computing în cadrul ministerelor și agențiilor guvernamentale. M-Cloud asigură comunicarea și funcționarea securizată a guvernului în spațiul digital. Platforma permite stocarea datelor într-un set unic de servere. Sistemul reduce costurile Guvernului și eficientizează procesele interne.

Deci, lansat în februarie 2013, cu sprijinul Băncii Mondiale, sistemul de MCloud al Guvernului este folosit în prezent de 19 ministere și agenții în scopul de a pune servicii de guvernare electronică la dispoziția publicului. Principalele produse MCloud: IaaS, MPass (serviciul guvernamental de autentificare și control al accesului), MSign

(serviciul electronic guvernamental integrat de semnătură digitală) și MPay (serviciul guvernamental de plăți electronice) sunt asimilate în mod rapid atât de către clienții guvernamentali cât și de către cetățeni.

Deci serviciile electronice găzduite pe platforma MCloud sunt extrem de solicitate și adoptate de către publicul larg. Centrul de Guvernare Electronică, în parteneriat cu ministerele sectoriale, pilotează noi servicii de management al conținutului, management al documentelor și de schimb al datelor, pentru a sprijini transformarea digitală a guvernării, precum și modernizarea și îmbunătățirea furnizării serviciilor publice. Datorită popularității sale, prima etapă de pilotare a platformei MCloud a atins limitele capacității sale în același an în care a fost lansată.

Aș încheia cu relatarea făcută de *Victor Bodi*, Secretar General al Guvernului, care a menționat că „*este important să avem un centru unic de stocare a datelor. Platforma MCloud va permite autorităților publice centrale să livreze servicii într-un mod mai calitativ, mai rapid și la costuri mai mici. În plus, se va îmbunătăți colaborarea interdepartamentală și intradepartamentală în instituții... Executivul va rămâne deschis pentru orice cooperare cu partenerii internaționali, cu sectorul privat și cu toți cei care doresc să transforme guvernarea în una digitală și performantă*”. [11]

BIBLIOGRAFIE

1. Legea privind ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Asociația Internațională pentru Dezvoltare în vederea realizării Proiectului „e-Transformare a Guvernării”, nr.173 din 28.07.2011.

2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului strategic de modernizare tehnologică a guvernării (e-Transformare), nr. 710 din 20.09.2011.

3. Regulamentul privind utilizarea și administrarea eficientă a platformei tehnologice guvernamentale comune (MCloud), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 128 din 20.02.2014.

4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind platforma tehnologică guvernamentală comună (MCloud), nr. 128 din 20.02.2014.

5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Planului de acțiuni pe anul 2013 privind implementarea inițiativei „Guvern fără hârtie”, nr. 975 din 22.12.2012.
6. Notă informativă la proiectul Hotărârii Guvernului Republicii Moldova „Privind platforma tehnologică guvernamentală comună (MCloud)”.
7. Catalogul serviciilor electronice, Ediția 1, Chișinău, 2013.
8. [http:// www.cts.md/ro/proiect/m-cloud](http://www.cts.md/ro/proiect/m-cloud) - Site Î.S. „Centrul de telecomunicații speciale”.
9. <http://www.egov.md> - Raport de activitate al Centrului de Guvernare Electronică 2010-2012.
10. <http://www.itmoldova.com> - Site despre cele mai proaspete informații din IT.
11. <http://www.egov.md> - Arhitectura de securitate a platformei guvernamentale comune MCloud - Veaceslav Pușcașu.

Prezentat: 11 august 2014.

E-mail: cebotaru@list.ru

Relații internaționale și integrare europeană



„În centrul politicii externe se află protejarea și promovarea intereselor țării și ale cetățenilor noștri”

Interviu cu dna Natalia GHERMAN, viceprim-ministru, ministru al afacerilor externe și integrării europene al Republicii Moldova

CORRESPONDENTUL: Stimată doamnă Viceprim-ministru, Vă rugăm respectuos să faceți o succintă trecere în revistă a celor mai importante realizări ale statului nostru în domeniul politicii externe pe parcursul anului 2013 și în primele șapte luni ale anului curent.

Natalia GHERMAN: În primul rând, cred că putem deja afirma despre anul 2014 că a fost unul al succeselor istorice: mai întâi liberalizarea regimului de vize și mai apoi semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană au dovedit că Republica Moldova se află pe calea cea dreaptă, fiindu-i recunoscute progresele, iar eforturile răsplătite. E important aici de reamintit că pentru aceste două date istorice s-a muncit din greu timp de mai mulți ani la nivelul tuturor instituțiilor statului. Dar dacă anul 2014 a fost unul al laurilor, despre 2013 putem spune că a fost unul al sprintului.

În 2013 Republica Moldova a continuat să avanseze cu pași rapizi în traiectoria sa europeană datorită atât reformelor realizate pe plan intern, cât și valorificării oportunităților oferite de UE și statele-membre în acest scop. Oficialii moldoveni au avut o prezență constantă pe agenda de întâlniri a europenilor pentru a realiza sprijinul în favoarea priorităților europene ale Moldovei. În același timp, în 2013 țara noastră a fost vizitată de doisprezece miniștri de externe ai statelor-membre ale UE, unii dintre care au vizitat Republica Moldova pentru prima dată. Susținerea oficialilor UE a fost reflectată pe parcursul anului trecut și de vizitele la Chișinău ale Comisarilor europeni, printre care Stefan Füle, care a participat

la deschiderea oficială a Zilelor Europei 2013 în RM și la reuniunea Forumului Societății Civile din 3 octombrie, Dacian Cioloș, Comisarul pentru Agricultură, Gunther Oettinger, Comisarul pentru Energie care a participat la inaugurarea lucrărilor de construcție a gazoductului Iași-Ungheni și Catherine Ashton, Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru Politica Externă și de Securitate. Toată această activitate diplomatică intensă a contribuit la consolidarea continuă a dialogului politic cu UE, precum și la impulsivitatea implementării reformelor interne ajustate standardelor și principiilor europene.

Anul 2013 a fost un an al eforturilor incommensurabile în ce privește implementarea Planului de Acțiuni privind Liberalizarea Regimului de Vize, eforturi ale căror rezultate le vedem acum în călătoria fără vize în Europa. Numai în perioada 18 februarie – 15 martie 2013 am găzduit la Chișinău Misiunile de Evaluare ale UE privind nivelul de implementare a celei de-a II-a faze a PALV. În total, RM a fost vizitată de 10 grupuri separate de evaluare, urmând blocurile tematice ale Dialogului RM-UE privind liberalizarea regimului de vize, cum ar fi securitatea documentelor, azilul, managementul frontierei și al migrației, protecția datelor cu caracter personal, cooperarea judiciară, prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, relațiile externe și drepturile fundamentale. Cu alte cuvinte, prin acest plan de acțiuni Republica Moldova a trecut printr-un proces de reformare la scară largă. Datorită reformelor din acest cadru avem astăzi frontiere mai bine păzite, po-

liștiți mai bine echipați și mai responsabili, drepturi fundamentale asigurate în mod egal pentru toți.

În același timp, Moldova a încheiat negocierile la textul Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană care include și crearea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. Acest Acord este considerat a fi cel mai amplu document de asociere la Uniunea Europeană având în vedere că include principii de reformare a tuturor sectoarelor vieții publice.

O altă reușită a politicii externe a țării noastre din anul 2013 a fost consolidarea relațiilor bilaterale cu statele europene și nu numai, mai ales în ce privește consolidarea sprijinului acestora a traiectoriei europene a Moldovei. În acest context, vreau să menționez reuniunile Comisiilor mixte de Cooperare în domeniul integrării europene cu Lituania, Slovenia, România, precum și faptul că s-a pus baza cooperării în același sens cu Republica Elenă și Croația. La fel de fructuoasă a fost și cooperarea pe dimensiunea parlamentară, Parlamentul European fiind, fără îndoială, printre cei mai mari susținători ai viitorului european al Moldovei.

S-au înregistrat succese la nivelul cooperării sectoriale: a fost lansată construcția gazoductului Iași – Ungheni care a devenit operațional din 27 august 2014, au fost înregistrate rezultate palpabile în promovarea obiectivului de conectare a rețelei de transport a Republicii Moldova la cea europeană.

Anul 2013 s-a încheiat cu vești bune pentru Moldova – la 27 noiembrie, Comisia Europeană a prezentat propunerea de scoatere a Republicii Moldova din lista țărilor, cetățenii cărora au nevoie de viză pentru a intra în spațiul Schengen, iar la Summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius, 28-29 noiembrie, Republica Moldova a parafat Acordul de Asociere, inclusiv ZLSAC și s-a stabilit semnarea lui nu mai târziu de august 2014.

Revenind la anul 2014, nu cred că mai

este nevoie să reamintim evenimentele arhicunoscute de acum câteva luni. Trebuie să menționăm, în schimb, eforturile mai puțin vizibile din acest an direcționate spre aceea ca semnarea Acordului să nu devină doar o dată în calendar. Când spun aceasta mă refer la faptul că, pe lângă semnarea AA și liberalizarea regimului de vize, am reușit să obținem dublarea de două ori a cotelor la exportul de produse agricole din țara noastră. În afară de aceasta, s-a lucrat intens pe plan intern la elaborarea Planului Național de Implementare a Acordului de Asociere, pentru care, înainte de adoptarea sa prin Hotărâre de Guvern, în luna iunie au fost organizate consultări publice cu societatea civilă. Între timp, autoritățile, de fapt, întreaga societate au fost angrenate într-o amplă campanie de informare cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova, astfel încât cetățenii să înțeleagă și să-și apropieze valorile europene. Adoptarea normelor și standardelor europene nu înseamnă numai deținerea unui pașaport biometric, dar și un comportament civilizat, deschidere, respect pentru diversitate.

COR.: Dacă e să vorbim de realizări, cititorii revistei ar fi interesați să afle mai multe cu privire la progresele noastre în domeniul respectării drepturilor omului, având în vedere angajamentele asumate pe plan internațional?

N. G.: Cred că este foarte important să menționăm succesele Republicii Moldova în acest domeniu, având în vedere că acest subiect nu este la fel de bine mediatizat și cunoscut publicului din țara noastră. Pe parcursul anului 2013 a fost înregistrată o dinamică progresivă în implementarea obiectivelor de cooperare ale Republicii Moldova cu Consiliul Europei (CoE), în particular, în vederea trecerii la etapa de postmonitorizare, precum și a activităților direcționate spre consolidarea abordărilor la nivel național și multilateral al spectrului drepturilor omului, inclusiv din perspectiva finalizării mandatului de membru în

Consiliul ONU pentru Drepturile Omului (CDO). Totodată, o serie de eforturi consistente au fost acordate primului Raport de evaluare a situației drepturilor omului în regiunea transnistreană a RM (Raportul Hammarberg).

În contextul procesului de reformare a Consiliului Europei și ameliorării mecanismelor de monitorizare a structurilor CoE, dar și a monitorizării Republicii Moldova de către Adunarea Parlamentară a CoE (APCE), în iunie 2013 a avut loc vizita delegației Secretariatului CoE, care s-a soldat cu adoptarea Raportului privind bilanțul cooperării Republicii Moldova cu Consiliul Europei în perioada iunie 2011 – iulie 2013, precum și decizia Comitetului de Miniștri al CoE privind activitățile de dezvoltare și consolidare a stabilității democratice în Republica Moldova în care a fost salutat progresul atins în domeniul reformei justiției, poliției, drepturilor omului și politicii antidiscriminare. În același timp, autoritățile naționale au fost încurajate să mențină cooperarea cu CoE pentru perfecționarea cadrului electoral, a reformei constituției, reformării sectorului justiției și structurilor de drept, luptei împotriva corupției, libertății presei, democrației locale, măsurilor de consolidare a încrederii, iar Secretariatul CoE a fost invitat să elaboreze în colaborare cu autoritățile statului documentul-cadru de asistență.

În paralel, pentru domeniile restante, la inițiativa CoE și Uniunii Europene, în strânsă cooperare cu autoritățile naționale, a fost elaborat Planul de acțiuni privind susținerea reformelor democratice în Republica Moldova pentru anii 2013-2016, care fiind bazat pe obiectivele și rezultatele scontate raportate la angajamentele restante față de CoE, proiectele deja în derulare pe linia UE și prioritățile instituționale și naționale și constituind un cadru de politici strategice, menit să ajute autoritățile RM la promovarea reformelor, a fost calificat drept un document inovator pentru CoE.

Prin urmare, adoptarea raportului și rezoluției APCE privind onorarea obligațiilor și angajamentelor Republicii Moldova 1955 (2013) din 2 octombrie, în care pentru prima dată se recunoaște perspectiva de finalizare a monitorizării RM reprezintă o evoluție marcantă în cooperarea cu CoE. Mai mult decât atât, urmare a analizei interne, inclusiv a rapoartelor menționate deja și a Raportului de evaluare a implementării Planului de acțiuni privind onorarea angajamentelor RM față de CoE (adoptat de Parlament la 12.07.2012) a fost trasată foaia de parcurs în acest sens.

Asigurarea promovării și respectării drepturilor omului în contextul sistemului ONU a constituit, de asemenea, una dintre prioritățile de activitate ale MAEIE în 2013, în special în virtutea exercitării de către țara noastră a mandatului de membru al Consiliului pentru Drepturile Omului (CDO).

Pornind de la interesele naționale în CDO și în corelație cu tendințele recente în materia drepturilor omului au fost promovate poziții noi consistente în domeniul abolirii totale a pedepsei capitale, libertății de exprimare, inclusiv prin Internet (din perspectiva susținerii ab initio/2010 a declarației și rezoluției CDO privind protecția și promovarea drepturilor omului pe Internet, în 2013 a fost lansată procedura de aderare la Coaliția privind Libertatea în spațiul virtual/Freedom Online Coalition, la începutul acestui an RM devenind membru al acestui for).

În calitatea sa de membru al Troicii mecanismului CDO privind Evaluarea Periodică Universală a drepturilor omului (Universal Periodic Review - UPR) RM a participat activ la procesul de examinare a statelor din ciclul II, activități relevante în domeniu continuând și în acest an.

Din perspectiva celor menționate, este de concluzionat că statutul Republicii Moldova de membru al Consiliului ONU pentru Drepturile Omului (CDO) în perioada 2010-2013 a constituit un exercițiu util

pentru mobilizarea eforturilor naționale în avansarea agendei drepturilor omului, dar și pentru constatarea realizărilor și bunelor practici în domeniu. Din aceste considerente și având în vedere finalizarea în decembrie 2013 a mandatului de membru în CDO a fost efectuată evaluarea angajamentelor asumate de țara noastră la alegerile din 2010 și, concomitent, a fost avansată candidatura RM pentru un nou mandat în CDO pentru perioada 2020-2022. În același timp, a fost înaintată și candidatura nominală a reprezentantului Republicii Moldova la alegerile din 2015 în Comitetul ONU împotriva Torturii (CAT).

Este, de asemenea, important de accentuat în acest context că activitățile și progresele realizate în domeniu au fost coroborate cu angajamentele și planurile de acțiuni pe linia integrării europene a țării, procesul în sine reprezentând un mediu favorabil pentru atingerea obiectivelor în vederea asigurării respectării drepturilor omului în țara noastră, atât în trecut, cât și în viitor.

Corespunzător, urmare a evaluării acțiunilor întreprinse, a problemelor identificate și a priorităților actuale de politică externă, inclusiv în contextul integrării europene, și în anul în curs activitățile majore în acest domeniu vor fi axate pe intensificarea eforturilor pe plan bilateral și multilateral pentru promovarea și avansarea discuțiilor privind perspectivele acordării RM a etapei de postmonitorizare în relația cu CoE; continuarea sincronizării acțiunilor pe linia CoE cu cele de pe filiera UE, inclusiv în domeniul drepturilor omului, prevenirii spălării banilor, corupției, traficului de ființe umane etc.; informarea constantă a oficialilor CoE și APCE pe marginea acțiunilor implementate din Planul de acțiuni privind onorarea angajamentelor RM; asigurarea acțiunilor de follow-up la Raportul privind evaluarea situației drepturilor omului în regiunea transnistreană a RM; fortificarea dialogului cu societatea civilă și mass-media și, în linii mari, pe implementarea Planului Național

de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (PNADO) pentru anii 2011-2014.

În acest proces amplu, contăm în continuare pe un dialog continuu și productiv, dar și pe susținerea și cooperarea cu instituțiile internaționale și naționale, precum și pe societatea civilă din țară.

COR.: Cum apreciați Dumneavoastră relațiile actuale ale RM cu SUA, ce întreprind forurile noastre superioare pentru a intensifica aceste relații?

N. G.: Relațiile dintre Republica Moldova și SUA sunt strânse ca niciodată. Obiectivul nostru este să avansăm în consolidarea relației noastre de prietenie.

În acest an am reușit să lansăm Dialogul Strategic RM - SUA care ne va permite să promovăm activ cooperarea bilaterală prin stabilirea unui mecanism permanent de consultări în domeniile politic, comercial-economic, energetic și de securitate, al supremației dreptului.

Dialogul politic moldo-american este foarte intens, doar în anul curent au avut loc vizitele Primului-Ministru și Președintelui Parlamentului RM la Washington, multiple delegații guvernamentale și parlamentare ale SUA au vizitat Republica Moldova. Aceste vizite constituie un mesaj de continuitate a unei tradiții de prietenie și sprijin politic dintre țările noastre, ce capătă o semnificație deosebită în anul curent, care este unul crucial pentru destinul european al Republicii Moldova și pentru continuitatea eforturilor noastre de edificare a unui stat democratic, stabil și prosper.

O altă realizare a fost relansarea activității comisiei comerciale RM-SUA, care va contribui la intensificarea raporturilor bilaterale comercial-economice. RM este interesată de susținerea SUA în constituirea unui Fond de Stabilizare/Dezvoltare, prin care Guvernul RM ar putea atrage investitori strategici, interesați de PPP și proiecte durabile în RM.

Totodată, Guvernul SUA și poporul american continuă să ne susțină prin asis-

tență și sprijin generos (în valoare totală de aproximativ 1,2 mlrd. dolari SUA, oferit pe parcursul celor 23 de ani de independență) în edificarea unei societăți democratice cu o economie de piață și instituții funcționale în RM. Un exemplu recent este proiectul MCC în valoare de 262 mln. USD pentru construcția drumurilor și sistemelor de irigare din RM.

COR.: Ar fi firesc să nu trecem cu vederea nici starea actuală a relațiilor moldo-ruse, în special colaborarea economică bilaterală...

N. G.: Republica Moldova a pledat și pledează, în continuare, pentru un dialog constructiv și pragmatic cu Federația Rusă, bazat pe respectul reciproc al ambelor părți. Republica Moldova este dispusă să depună toate eforturile în vederea extinderii și aprofundării relațiilor bilaterale moldo-ruse, precum și identificării unor soluții reciproc acceptabile vis-à-vis de problemele existente în relațiile dintre statele noastre.

După cum cunoașteți, la momentul actual, relațiile moldo-ruse trec printr-o etapă mai dificilă. Constatăm, cu regret, că autoritățile ruse au adoptat în mod unilateral o serie de acțiuni neprietenoase la adresa țării noastre. În particular, este vorba de sistarea livrărilor de vinuri, fructe și conserve. Ulterior, Guvernul Federației Ruse a adoptat o Hotărâre privind introducerea de la 1 septembrie curent a taxelor vamale pentru 19 categorii tarifare de mărfuri importate din Republica Moldova.

Aș dori să menționez, că ne aflăm într-un dialog continuu cu partenerii ruși în vederea depășirii obstacolelor create în comerțul bilateral. Contăm pe faptul că, abordând problemele apărute în mod constructiv, vom reuși să readucem raporturile dintre țările noastre într-o albie caracteristică relațiilor tradiționale, bazate pe respect și susținere reciprocă.

COR.: Cum apreciați Dumneavoastră, în calitate de ministru de externe, evenimen-

tele de ultimă oră din Ucraina și cum urmează a fi edificate în continuare relațiile politico-economice cu această țară?

N. G.: Urmărim cu profundă îngrijorare escaladarea dramatică a situației din Ucraina, inclusiv manifestările violente care au loc în regiunile de est ale Ucrainei soldate cu pierderea de vieți omenești. Exprimăm sentimentele noastre de prietenie și solidaritate cu poporul ucrainean, căruia îi dorim să depășească cât mai rapid grelele încercări prin care trece în ultimul timp.

Confirmăm și pe această cale sprijinul nostru ferm pentru suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei care este unul dintre principiile fundamentale ale dreptului internațional. Totodată, Republica Moldova sprijină eforturile depuse de către autoritățile ucrainene și de către actorii internaționali implicați în vederea deescaladării situației din Ucraina și instaurării unui climat de pace și bună înțelegere în această țară.

Referitor la relațiile moldo-ucrainene, țin să menționez, că Ucraina, țară vecină și prietenă a Republicii Moldova, este unul dintre principalii parteneri politici și comercial-economici ai țării noastre. Ucraina joacă un rol esențial pentru efectuarea tranzitului de mărfuri moldovenești spre piețele estice.

Pornind de la cele expuse, Republica Moldova va menține în continuare cu partenerii ucraineni un dialog politic intens, orientat spre aprofundarea relațiilor noastre, inclusiv în contextul parcursului european comun.

COR.: Relațiile Republicii Moldova cu România le putem aprecia la ora actuală ca fiind mai mult decât bune și speciale. Dar nu vi se pare că există totuși unele aspecte în relațiile economice, mai ales, care trebuie intensificate și urgentate, ele urmând a fi chiar mai eficiente?

N. G.: Relațiile între Republica Moldova și România continuă să înregistreze pro-

grese și se dezvoltă pe un făgaș pragmatic. Ambele state doresc să consolideze relațiile bilaterale în domeniile prioritare de cooperare. A se remarca faptul că în anul 2013 volumul comerțului bilateral a depășit deja cifra de un miliard de dolari SUA.

Partea română susține cu consecvență cursul proeuropean al RM, apropierea noastră de Europa și suntem convinși că, și în continuare, va promova o atitudine activă în dezbaterile din interiorul UE legate de perspectivele europene ale Republicii Moldova. La 27 august 2014 a fost pus în funcțiune primul element de interconexiune în domeniul energetic între RM-România - gazoductul Iași-Ungheni. În condițiile dificile legate de restricțiile impuse la exportul unor produse pe piețele din Est, România ne sprijină în promovarea exporturilor moldovenești pe piața UE.

Aprețiem disponibilitatea României de a oferi și în continuare prin intermediul Asistenței pentru Dezvoltare sprijinul financiar și tehnic necesar implementării politicilor de dezvoltare și reforme în RM. De exemplu, în anul 2014 vor fi finanțate opt proiecte în diverse domenii. Împreună dorim să realizăm lucruri foarte concrete, care țin de interconexiune în domeniul energiei electrice, transporturilor, construcțiilor podurilor și alte proiecte cu impact social și economic important pentru cetățenii din ambele țări. România ne acordă un ajutor consistent în domeniul educației. Aș menționa cu titlu aparte asistența de 20 de milioane de euro Republicii Moldova pentru a dezvolta infrastructura preșcolară.

COR.: Care sunt ultimele evoluții în ce privește reglementarea conflictului transnistrean?

N. G.: Reglementarea transnistreană rămâne în continuare a fi una dintre problemele prioritare pe agenda autorităților moldovenești. În ultimul timp, observăm un interes sporit al principalilor actori internaționali vis-a-vis de subiectul transnistrean. Este important ca partenerii noș-

tri externi care participă la negocierile în formatul 5+2 să promoveze o agendă și obiective comune. Suntem în contact permanent cu interlocutori de la Viena, Bruxelles, Moscova, Kiev, Washington și alte capitale interesate.

Obiectivul nostru final este cunoscut. Dorim atingerea unei soluții politice cuprinzătoare și de durată a conflictului, bazată pe respectarea suveranității și integrității teritoriale a RM, iar regiunea transnistreană urmează să obțină un statut special în componența Republicii Moldova. De menționat că parametrii de bază au fost confirmați în textele Declarațiilor ministeriale cu privire la negocierile vizând procesul de reglementare transnistreană în formatul 5+2, aprobate la reuniunile Consiliului de Miniștri al OSCE de la Dublin (2012) și Kiev (2013). Astfel, regiunea transnistreană urmează să beneficieze de un statut special care ar oferi un nivel larg de autonomie și ar asigura un mecanism eficient de luare a deciziilor în cadrul țării reintegrate.

Principalul mecanism prevăzut pentru soluționarea conflictului transnistrean continuă a fi negocierile în formatul 5+2. La momentul actual, putem constata lipsa progreselor majore în procesul de negocieri. De la începutul anului, au avut loc doar două runde de negocieri, următoarea rundă fiind programată pentru toamna anului curent. Discuțiile sunt focusate preponderent pe problemele social-economice. Cu regret, „coșul trei” al agendei de negocieri, în cadrul căruia urmează să fie abordate subiecte politice și de securitate, este în continuare blocat de către Tiraspol. Credem că o asemenea abordare nu ne apropie de o decizie comună.

Un alt aspect important al procesului de reglementare transnistreană îl reprezintă promovarea măsurilor de consolidare a încrederii dintre ambele maluri ale Nistrului. Activitatea Grupurilor de lucru sectoriale oferă o platformă favorabilă de dialog în acest sens. Pentru noi este foarte impor-

tantă menținerea unui dialog activ, la toate nivelurile, cu Tiraspolul în vederea avansării procesului de reglementare.

În paralel, promovăm și obiectivul reducerii factorului militar în regiune. Pledăm pentru finalizarea retragerii forțelor militare și stocurilor de muniții ale Federației Ruse de pe teritoriul țării. La fel este important de a menține stabilitatea în Zona de Securitate și de a evita acțiuni unilaterale care ar putea destabiliza situația în țară.

Însă sarcină numărul unu este să facem astfel încât condițiile de viață ale oamenilor de pe ambele maluri ale Nistrului să devină mai bune și să existe o perspectivă clară de dezvoltare economică, respectare a drepturilor omului și promovare a normelor democratice. Reglementarea conflictului transnistrean va crea o astfel de perspectivă pentru regiunea transnistreană.

COR.: Care sunt, în opinia Dumneavoastră, direcțiile principale și prioritățile politicii externe a țării noastre pentru anul în curs?

N. G.: Prioritățile politicii externe pe anul 2014 se încadrează, bineînțeles, în cursul deja stabilit de integrare europeană a Republicii Moldova și aici trebuie să observăm cum prioritățile de politică externă coincid cu strategia de dezvoltare și modernizare a țării, mă refer, în special, la reforma justiției și consolidarea unei economii de piață competitive.

Anul acesta eforturile noastre sunt orientate spre a obține tot sprijinul extern necesar implementării cât mai eficiente a AA/ZLSAC. În primul rând, va trebui să ne asigurăm că de implementarea provizorie a prevederilor Acordului (începând cu 1 septembrie 2014) vor putea profita, mai ales, producătorii moldoveni afectați de interdicțiile impuse de Federația Rusă. De asemenea, pe agenda de politică externă se va încadra și asigurarea sprijinului partenerilor europeni pentru implementarea Acordului.

La acest capitol simt nevoia de a reamin-

ti cetățenilor noștri că Acordul de Asociere oferă, în primul rând, un nou cadru juridic de cooperare între Moldova și Uniunea Europeană. Acesta vine, pe de o parte, să consolideze apropierea noastră politică de UE, iar pe de altă parte, Acordul reprezintă cel mai complex document, angajament dacă doriți, de modernizare profundă a țării, de reformare a tuturor nivelurilor vieții publice. Efectul imediat, de natură politică, cred că este deja vizibil: dovadă e faptul că partenerii europeni au răspuns prompt la necesitățile Republicii Moldova, modificând deja cotele de export negociate anul trecut. Cu siguranță, cetățenii Republicii Moldova vor resimți efectele îmbunătățirii cadrului normativ în numeroase domenii: de la protecția consumatorului până la posibilitatea de a vedea declarațiile de venituri ale judecătorilor sau cele de finanțare a partidelor politice. La nivel economic va crește calitatea și varietatea produselor, producătorii și importatorii moldoveni nu vor mai putea ignora nevoile consumatorului, stabili prețuri exorbitante sau abuza de poziția de monopol. Ei vor trebui să se adapteze noilor reguli de calitate și competitivitate.

În afară de implementarea Acordului de Asociere, în acest an va fi extrem de important să demonstrăm sustenabilitatea reformelor implementate în cadrul Planului de acțiuni pentru liberalizarea regimului de vize. Respectarea regimului liberalizat de vize va reprezenta pentru noi un test de maturitate, o dovadă a faptului că reformele adoptate funcționează și că aduc schimbare reală în viața cetățenilor.

Prioritățile de politică externă ale Republicii Moldova sunt orientate strategic spre intensificarea și extinderea relațiilor noastre cu partenerii externi. În timp ce integrarea europeană are statut de prioritate națională, cooperarea la nivel bilateral și multilateral constituie, de asemenea, un element esențial pe agenda de politică externă a țării. În afară de acestea, bineînțeles, soluționarea conflictului transnistrean

rămâne a fi una dintre direcțiile principale spre care sunt orientate eforturile și energia MAE IE.

Vorbind despre viziunile de perspectivă ale RM, ne propunem în continuare sporirea vizibilității țării în cadrul ONU și avansarea participării la procesul decizional al organizației. În acest sens, eforturile noastre se concentrează pe încheierea cu succes a mandatului de stat-membru al Comitetului pentru Programe și Coordonare și Comisiei pentru Populație și Dezvoltare, ambele fiind structuri subsidiare ale Consiliului Economic și Social ONU. În aceeași ordine de idei, se înscrie faptul că deja ne-am înaintat candidatura națională pentru un nou mandat la alegerile în Consiliul Economic și Social ONU (2016-2018) și Consiliul ONU al Drepturilor Omului (2020-2022). În egală măsură este important a menționa rolul activ al țării noastre în elaborarea agendei de dezvoltare ONU post-2015 și formularea noilor obiective de dezvoltare, numite *Sustainable Development Goals*, RM fiind printre primele țări care au organizat consultări naționale în acest sens cu suportul partenerilor de dezvoltare ONU.

Mizăm că această implicare, în afara faptului că va contribui la sporirea vizibilității RM, va oferi mai multă credibilitate la nivel internațional, precum și oportunitatea diversificării domeniilor de cooperare și de asistență externă din partea ONU și a partenerilor internaționali, ceea ce va permite realizarea agendei RM de dezvoltare, inclusiv pe dimensiunea de integrare europeană.

Concomitent cu eforturile noastre orientate spre avansarea procesului de integrare europeană, dar și spre sporirea vizibilității țării noastre în forurile internaționale, pe parcursul acestui an vom continua să consolidăm relațiile cu statele lumii pe dimensiunea bilaterală. De fapt, acest lucru se încadrează în abordarea comprehensivă, globală a politicii externe a Republicii Moldova. Integrarea europeană nu poate fi separată de relațiile bilaterale cu statele-

membre, la fel cum promovarea intereselor noastre în cadrul organizațiilor internaționale ar fi dificilă fără susținerea pe care o obținem la nivel bilateral.

Astfel, la capitolul cooperare bilaterală pot spune că în decursul acestui an vom continua să depunem eforturi în direcția extinderii cercului de parteneri ai RM, orientându-ne spre destinații poate mai puțin tradiționale, exemple elocvente în acest sens ar fi intensificarea dialogului politic și extinderii colaborării bilaterale eficiente și reciproc avantajoase cu Japonia, sau explorarea posibilităților de cooperare economică și comercială cu unele state din Golful Persic.

Dincolo de aceste aspecte ale politicii externe a RM despre care am vorbit, nu trebuie să uităm că în centrul acestei politici se află protejarea și promovarea intereselor țării și ale cetățenilor noștri. În acest sens noi am demarat un proces amplu de consolidare a relațiilor cu diaspora moldovenească de peste hotare, pentru care se lucrează în prezent la Strategia Națională „Diaspora – 2025.” Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene a fost dintotdeauna și va continua să fie instituția care stă în serviciul cetățenilor noștri de peste hotare prin serviciile consulare pe care le oferim și care devin din în ce mai eficiente. În acest context se încadrează proiectul „Ambasada vine mai aproape de tine” implementarea căruia presupune deplasarea periodică a funcționarilor consulari ai RM în statele în care nu avem reprezentanțe, astfel, ușurând accesul cetățenilor noștri aflați în străinătate la servicii consulare de calitate și în mod operativ.

COR.: Vă mulțumesc pentru interviu și Vă urez Dumneavoastră, precum și instituției pe care cu onoare o conduceți noi realizări întru prosperarea țării noastre – Republica Moldova.

**Pentru conformitate:
Mihai MANEA**

Subsistemele regionale din Orientul Mijlociu în abordările teoretico-metodologice din Federația Rusă

Victor JUC,
doctor habilitat în politologie, profesor cercetător,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice al
Academiei de Științe a Moldovei

Ruslana GROSU,
cercetător științific,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice al
Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

The paper focuses on the historiographical analysis of the topics defining researches, elaborated by scientists from Russia, defining the conceptual-theoretical landmarks of the research concerning the regional subsystems and centers of power in the Middle East, helping to substantiate the researches on Regional Studies. The authors elucidate the arrangements that are ongoing in the Muslim area appeared after the Cold war, determining the character and peculiarities of the international geopolitical conjuncture, regional and subregional factors, which impact on the formation or re-configuration of the certain subsystems and centers of power, identifying the affinities, interests and their vulnerabilities on the light of the Russian experts' researches.

The paper presents a wide-ranging study that elucidated the dynamics of the subsystem reconfigurations of the Middle East: it is elucidated the resizing of the place and role of the countries from the mentioned area as a result of the transformation of the post-Cold war, identifying the determinant factors and their impact. It was elaborated, on horizontal plan, the segmentation of Muslim geopolitical space in the sub-regional systems and sub-regional centers of power as parts of a homogeneous unit, based on affiliation to religion and Islamic civilization.

Keywords: *Middle East, structural-systemic changes, conceptual frame, regional geopolitical subsystem, subregional actor.*

Orientul Mijlociu nu reprezintă o entitate geopolitică integră, omogenă, ci, mai degrabă, un conglomerat, fragmentat și dispersat în subregiuni, statele din acest spațiu fiind edificate după un model te-lurocratic, chiar dacă, în special în mediul arab, se insistă pe omogenitate exprimată aparent pe criteriul lingvistic. Arealul isla-

mic se dovedește a fi o zonă neomogenă, cu numeroși actori, ale căror interese sunt diametral opuse, fapt care menține o tensiune constantă și contribuie la escaladarea conflictelor. Diferențele, în aspect politic și etnoconfesional, reprezintă un impediment în calea unificării, cel puțin aparente, a statelor din Orientul Mijlociu într-un sin-

gur spațiu geopolitic. În condițiile precare anunțate, a fost creat un teren favorabil pentru intruziunile din afară, producându-se o expansiune continuă în subregiune, exprimată prin mai multe forme de manifestare. Globalizarea, alături de mai multe fenomene particulare din subregiuni, a generat transformări în interiorul arealului musulman cu impact asupra ordinii din lumea islamică tradițională.

Analiza coordonatelor constitutive ale unor subregiuni din spațiul islamic încadrate în subsisteme va fi realizată în manieră diferențiată, făcându-se recurs, precizăm, în tandemul „subsistem regional” - „sistem subregional” (model de cooperare transfrontalieră), primul concept fiind abordat ca entitate microsistemică cu proiecție pe caracterul său complex și intercondiționat în relațiile interetnice, pe când cel de-al doilea va fi tratat din perspectivă geopolitică și sistemică. Evoluțiile în cadrul subsistemelor regionale urmează a fi examinate prin prisma principiului continuității, accentul fiind focusat asupra subsistemelor regionale marcate de transformări sociopolitice și economice cu impact asupra securității regionale.

Procesele și fenomenele produse în cadrul subsistemelor regionale din Orientul Mijlociu, raportate la redimensionările geopolitice, sunt reliefate în literatura de specialitate din Federația Rusă prin exemplificarea dinamicii pe coordonata sistemică, adică macropolitică, și pe cea subsistemică, la nivel regional și subregional. Referindu-ne la locul și rolul lumii islamice în relațiile internaționale postrăzboi rece, cu predilecție la participarea lor în procesele de formare a configurației noi a ordinii mondiale, precizăm că ne-am ancorat cercetările cu precădere pe Orientul Mijlociu, din motiv că reprezintă „un pivot geostrategic” important.

Destinul istoric al puterilor situate în Orientul Mijlociu și amplasarea geografică mai mult decât favorabilă, care permitea

controlul asupra căilor maritime și caravanelor ce se mișcau din Est către Vest și din Nord spre Sud, nu au împiedicat agresiunile din exterior pe parcursul mai multor secole. Privind retrospectiv, constatăm că istoria a cunoscut o serie de tulburări interne și intervenții în Orientul Mijlociu, puține dintre spațiile geopolitice s-au bucurat de o asemenea poziționare geografică, aceasta având mai multe fațete, cel mai semnificativ aspect ține totuși de un trecut plasat în conjunctura cursului dominant al istoriei și de o situație la intersecția a trei continente. Prin urmare, geografia și istoria rămân cei mai importanți factori care au determinat rolul țărilor din Orientul Mijlociu pe arena politică regională și internațională, dar, totodată, acest spațiu geopolitic rămâne a fi unul cu un nivel sporit al climatului de conflictualitate. Notăm că una dintre cauzele menținerii acestuia constituie penetrarea arealului musulman de către actorii extraregionali, care a continuat și în epoca postcolonială, îmbrăcând forme variate. În acest context, Orientul Mijlociu a rămas obiectul unui conglomerat de interese occidentale: resurse naturale, căi de tranzit, Statul Israel, combaterea terorismului, migrația. Interesul sporit vizavi de actuala situație politică și procesele socioeconomice din Orientul Mijlociu au fost determinate de evenimentele fulminante care au cuprins mai multe state din Orientul arab și nu numai, cum ar fi revoltele revoluționare cu căderea regimurilor, programul nuclear al Iranului și războiul din Siria. Atenția pentru regimurile din statele regiunii și direcțiile de politică externă se datorează importanței geostrategice, grație resurselor energetice de hidrocarburi. Rolul regiunii este determinat de volumul importului mărfurilor și tehnologiilor avansate din țările industrializate, preponderent de factură militară, dar, totodată, fiind definitorie și calitatea de piață profitabilă pentru investiții, anume investițiilor le revine un rol definitoriu în asigurarea atractivității

ții acestei subregiuni, adăugăm noi.

În ultimele decenii ale secolului al XX-lea, datorită resurselor energetice de la „periferia” sistemului internațional, Orientul Mijlociu s-a deplasat spre centrul economiei și politicii mondiale în contextul procesului de globalizare, crearea noilor centre de influență geopolitică, a relațiilor economice transnaționale și apariția unor noi parametri în relațiile internaționale. Însă, anume aceste tendințe au dat naștere unor noi probleme geopolitice, pentru care nu au putut fi elaborate soluții până în prezent. Din contra, o serie din probleme s-au agravat în secolul al XXI-lea, deoarece se află la confluența cu interesele unor mari consumatori de hidrocarburi, Statele Unite ale Americii și China. Remarcăm, în special, China, care este interesată tot mai mult de acest areal geopolitic. Rezervele colosale de agenți energetici și resursele naturale de care dispune Rusia nu au făcut decât să-i consolideze pozițiile pe anumite „segmente” din Orientul Mijlociu, reieșind din ponderea actorilor regionali în reușita exercitării „politicii orientale” a Federației Ruse.

Menționăm că studiul este elaborat și fundamentat conceptual-teoretic în baza studiilor regionale, care au asigurat identificarea factorilor determinanți ai tendințelor de reconfigurare a parametrilor și modelelor de ordine regională și subregională. Notăm că literatura rusă de specialitate în materia studiilor regionale este valoroasă și cu pondere semnificativă prin operele științifice fundamentale care acoperă circa toate domeniile de investigare. O pondere științifică semnificativă au lucrările elaborate de A. Voskresenski „Политические системы и модели демократии на Востоке” și „Восток и политика. Политические системы, политические культуры, политические процессы”, încercându-se cristalizarea conceptului „democrației orientale”, aceasta din urmă considerată într-un alt studiu de-al său ca și „o formă nu pe

deplin investigată pentru a-i oferi statutul unui nou model de guvernare”. [1] În ordinea reliefată de idei, respectând exigențele metodologice, subliniem că principiul analizei comparative este fundamentat pe o logică bicursală, altfel spus, pe soluționarea a două blocuri mari de probleme: identificarea morfogenezei și explicarea, prin abordarea istorică, a fenomenelor și proceselor din Orientul Mijlociu. Notăm că această metodologie este aplicată pe larg și dezvoltată de A. Voskresenski, cercetările sale contribuind la elucidarea profilului „democrației orientale” [2, p. 26] prin construcția metodologică pe care o fundamentează în domeniul studiilor regionale. În accepția noastră, metodologia vizată este elaborată, în linii mari, pe principiul imparțialității.

Sunt incontestabile contribuțiile teoretice, ale căror autori au realizat studii prin a elabora soluții și a răspunde la întrebările care au alcătuit „fisura ontologică” în pofida integrității sistemului internațional. [3, p. 5] Deși nu s-a reușit să se ajungă la o definiție general acceptată pentru termenii „regiune” și „subregiune”, pe motiv că se amplifică tendințele spre globalizare, pe de o parte, iar pe de alta, către regionalizare, aceasta din urmă, potrivit lui A. Voskresenski, devenind „principalul instrument de comunicare în realitățile globalizării”. [3, p. 28] Studiile regionale, pe lângă caracterul subordonat științelor politice și relațiilor internaționale, în opinia noastră, au prelevat problematica teoriei sistemelor, demersul științific intitulat „Восток и политика. Политические системы, политические культуры, политические процессы” fiind fundamentat pe principiul structural-spațial și abordarea comparativă, [4, p. 6] care acoperă pe axa teoretică obiectivele propuse.

În lucrarea „Восток/Запад: Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений” autorul pune în evidență cele mai controversa-

te aspecte ale conceptelor de sistem regional și subsistem regional, cu precădere, în aspect geopolitic și geostrategic, studiile științifice menționate constituind, în opinia noastră, un suport metodologic solid. Subliniem că nu există actor în arealul arabo-musulman care să nu se simtă amenințat de unul sau mai multe dintre statele din proximitate. În viziunea lui A. Voskresenski, problematica subsistemelor regionale reprezintă un subiect științific discutabil, [3, p. 7] din motiv că în perioada războiului rece interacțiunile dintre state se desfășurau după o schemă clară, doar între două tipuri de centre și periferii. În plus, divizarea comunității internaționale pe subsisteme regionale și subregiuni nu a lăsat teren pentru polemici, deoarece mecanismul de funcționare, conform lui A. Voskresenski, a fost asociat cu funcționarea specifică a sistemului internațional planetar bazat pe bipolaritate, ale cărui legități de funcționare erau considerate firești. [3, p. 8]

Analizând transformările sistemice globale, A. Bogaturov a pus în lumină caracterul lor „intruziv” la nivel regional, [5] iar în lucrarea „Системная история международных отношений 1918-2003” cercetătorul decelează problematica subsistemelor regionale, inclusiv cele din Orientul Mijlociu, cu precădere raporturile pe coordonata actor major-agent subregional în context politic pe axa diacronică. [6] Acredităm formularea conceptului de sistem sau subsistem propusă de A. Bogaturov definit prin caracterul complex și interdependent al angajamentelor, care condiționează relațiile dintre state, [7, p. 114] precizăm însă că caracterul acestor angajamente ar putea deveni antagonist și generator de contradicții, astfel formalizând un sistem sau subsistem cu o componentă de conflict.

În aspect de organizare, subsistemele din Orientul Mijlociu sunt definite prin structura pe două niveluri. A. Șumilin identifică, de fapt, funcționarea acestor sub-

sisteme pe trei niveluri, prima idee fiind explicată prin organizarea liniară pe principiul „vecin-partener-adversar”, formalizat într-un cadru instituțional, pe când cea de-a doua este fundamentată pe principiul apartenenței la Liga Statelor Arabe. [8, p. 356] Totodată, cercetătorul susține că, în pofida numeroaselor contradicții dintre actorii centrali, ambele niveluri nu se vedesc a fi funcționale, insistând asupra includerii celui de-al treilea, exprimat prin prezența unor actori extraregionali - Statele Unite și Rusia, un anumit rol fiindu-i atribuit Uniunii Europene.

Complexitatea problemelor generate de haos în cadrul subsistemelor regionale, care, în accepția lui M. Pancenko, există în paralel cu ordinea, au fost elucidate în monografia „Основные парадигмы изучения международного порядка в современной политологии”. Luând în considerație interconexiunea complexă dintre ordine și haos, echilibrul între aceste două categorii teoretice, potrivit opiniei autorului rus, se menține datorită globalizării, care marchează procesul dinamic al interdependenței din acest areal cu subregiunile sale. În contextul ordinii regionale în devenire, supozițiile cu privire la edificarea unor complexe regionale de securitate au fost fundamentate prin justificarea acțiunilor de menținere a stabilității în zonele cu un nivel sporit de conflictualitate, inclusiv în Orientul Mijlociu. [9, p. 30] Însă în lipsa unui mecanism eficient de garantare a securității regionale, este dificilă, în opinia noastră, crearea în Orientul Mijlociu a unui sistem regional bazat pe conceptul securității colective prin formalizarea unui set de elemente fundamentale, bazat de acorduri internaționale și mecanisme funcționale din punct de vedere militar și politic în concordanță cu suveranitatea și integritatea teritorială a statelor din regiune. În lista elaborărilor la temă se înscriu și lucrările lui V. Naumkin „Ислам и мусульмане: культура и политика” [10] și „Ближний Восток в

мировой политике и культуре”. [11]

În același context, ideea creării unui „cod de conduită” a fost lansată de E. Primakov, acest concept fiind racordat la realitățile mediului de securitate regională a Orientului Mijlociu. [12, p. 379] Conținutul monografiilor lui E. Primakov cataloghează și caracterizează procesele care au avut loc în lumea arabă postcolonială și conțin nu doar descrieri ale unor episoade istorice, la unele dintre care autorul a fost participant nemijlocit, [13] ci și un valoros material factologic. [14] Precizăm că studiul acestor scrieri a contribuit la formarea unui tablou de ansamblu a situației din regiune, E. Primakov fiind o figură emblematică în lista cercetătorilor spațiului oriental. Lucrările lui E. Primakov ilustrează procesele care s-au produs în lumea orientală prin aplicarea pe larg a abordării behavioriste. [13] Constatăm că tabloul de ansamblu al situației din regiune s-a schimbat în timp, culminând cu realități fulminante, cum ar fi „primăvara arabă”, și incertitudinea perspectivelor statelor din Orientul Mijlociu.

Ciclul de cercetări privind dinamica geopolitică a Orientului Mijlociu este complementat prin cercetările lui V. Karyakin, care elucidează câteva „trend-uri” geopolitice, prezentându-le prin prisma istorico-politică cu accente radicale, cum ar fi: reamplasarea Statului Israel din arealul islamic, [15, p. 75] ideea că Orientul Mijlociu va fi permanent sub controlul marilor puteri, [15, p. 69] analogiile cu experimentele statale în Europa. [15, p. 67] Subliniem că au fost pe larg supuse analizei mediile subregionale de securitate din diverse perspective, fiind determinate principalele contururi ale ordinii regionale, ceea ce ne face să credem că al „cincilea val” istoric a Orientului Mijlociu în era postpetrolieră va influența, într-o măsură mai mică, ordinea din arealul arabo-islamic.

Actuala dinamică geopolitică a Orientului Mijlociu este ancorată pe interesul științific și mediatic în elaborarea unor abor-

dări valabile să soluționeze provizoriu sau pe termen mediu o serie de probleme cu caracter variat. În cadrul studiilor de securitate, un domeniu complementar pentru cercetarea efectuată, de asemenea se pledează pentru elaborarea unor teorii și scenarii noi de evoluție a subsistemului regional, ansamblul cercetărilor metodologice în geopolitica Noului Orient Mijlociu, fiind complinit prin contribuția teoretico-aplicativă a lui V. Karyakin, mai precis, conceptul dinamicii geopolitice în spațiul regional, fundamentat pe axiomele teoriei dinamicii geopolitice, propusă de R. Collins. [15, p. 18-20] Teoria elaborată și fundamentată pe procesul de analiză a istoriei lumii în decursul a 3000 de ani, de către R. Collins, a permis în anii '70, cristalizarea ideii privind dezintegrarea U.R.S.S. Subliniem că V. Karyakin realizează cercetarea prin prisma principiilor „ierarhiei scopurilor, valorilor și realismului politic”, ale „ireversibilității evoluției sistemelor politice”, precum și ale „sintezei sistemice”, cu redimensionarea fundamentelor metodologice ale teoriei menționate. [15, p. 21-29] Problematika este complinită cu noi elaborări și principii, cum ar fi: „amendamentul” la problema nr. 6 privind tendințele statelor aflate la confluența intereselor marilor puteri, care presupune trecerea dintr-o sferă de influență în alta sau divizarea pe principii etno-confesionale; [15, p. 31] „amendamentul” la problema nr. 7, care, după părerea lui V. Karyakin, are un efect invers și joacă un rol ambiguu, la început provocând destabilizarea sistemului imperial, după care participă la formarea unui nou sistem internațional. [15, p. 33]

În viziunea unor cercetători, comunitatea culturală și religioasă a Orientului Mijlociu nu reprezintă factorul determinant în delimitarea frontierelor. În acest sens, B. Muller, citat de V. Karyakin, sugerează de a pune accentul pe particularitățile comerțului exterior ale statelor din regiune, adică pe indicatorul extragerii, prelucrării

și exportului hidrocarburilor și produselor petroliere ca principale particularități ale regiunii. [15, p. 53-54]

Subliniem, că echilibrul de forțe stabilit între cele două puteri regionale (Iran și Arabia Saudită) este rezultatul unor eforturi enorme întreprinse de aceste țări în vederea sporirii potențialului militar, care ne permite să facem următoarea concluzie: securitatea regională, bazată pe echilibrul de forțe dintre Iran și Arabia Saudită, nu reprezintă nimic altceva decât raportul dintre sentimentul de insecuritate și tensiuni. Pornind de la această idee, V. Karyakin, care face referință la H. Maibach, în a cărei opinii „Gulful Persic reprezintă un sistem regional integrat, care a atins recent nivelul sistemului westfalian, însă recunoașterea reciprocă a suveranității și integrității teritoriale a oricărui stat din regiune continuă să fie un proces foarte complicat și nu este finalizat”. [15, p. 56] În același context precizăm că echilibrul de forțe din Orientul Mijlociu nu este garantat printr-un act juridic, situație care îl menține ca potențial considerabil de conflictualitate, aplicarea mijloacelor militare fiind considerată o modalitate general acceptată în scopul reglementării relațiilor interstatale din acest areal geopolitic.

Cercetarea oportunităților edificării unui sistem de securitate în Orientul Mijlociu solicită ancorarea obligatorie pe trei segmente de interconexiune cu alte sisteme de securitate regională: zona mediteraneană, inclusiv țările din Maghreb ca element al securității europene; perimetrul Golfului Persic în perspectivă, cu un sistem complex bazat pe conceptul securității colective și echilibrul dintre interesele tuturor actorilor din Orientul Mijlociu; teritoriile de pe cornul Africii, a cărei semnificație geostrategică, potrivit lui A. Baklanov, a fost subestimată. [16, p. 103] Prin urmare, menținerea construcției fragile a ordinii regionale se datorează statelor pivotale din cadrul sistemului geopolitic local.

În culegerea de studii științifice elabo-

rată sub coordonarea lui V. Ahmetov a fost elucidat diapazonul spectrelor problematice ale forței armate și a complexelor de securitate în Orientul Mijlociu. [17] Apreciem opinia M. Saprova, potrivit căreia rezultatul dinamicii sporite a transformărilor politice din Orientul Mijlociu se datorează constituțiilor provizorii. Din cauza instabilităților politice prevederile constituției sunt suspendate, acest vid normativ creând un teren propice pentru cercetările cu privire la rolul armatei în cadrul procesului politic prin prisma mecanismului constituțional al statelor arabe. [18, p. 221] Notăm că cercetările ce vizează impactul forței armate asupra politicii și economiei din perspectivă structural-sistemică conferă un raționament substanțial riscurilor și consecințelor intervențiilor în perioada postbipolară, precum și a nivelului aplicabilității normelor de drept internațional.

De recunoscut este faptul că Consiliul de Securitate al ONU a acționat deseori în manieră neadecvată și neconvingătoare cu privire la situația din statele Orientului Mijlociu și Maghreb. Dacă amintim despre primele decizii ale Consiliului de Securitate privind Libia, atunci este bine cunoscut faptul că acestea au fost luate preponderent în baza informațiilor din mass-media și nu din surse care reflectau realitatea. Aici identificăm subiectivitatea evaluărilor cuprinse în cele mai multe publicații privind situația din Libia, Siria și alte țări din regiune. De asemenea, nu s-a încercat monitorizarea situației din regiune prin intermediul experților internaționali, a misiunilor create în scopul identificării factorilor declanșatori. Decizia privind numirea Reprezentantului Special al Secretarului General al ONU și al Ligii Statelor Arabe pentru deblocarea situației din Siria a fost tergiversată timp de un an. [19] La poziția inexplicabilă a ONU și a Consiliului de Securitate în parte s-a alăturat și lipsa unui organism regional care ar putea contribui eficient la asigurarea păcii și stabilității în regiune. Liga Statelor Arabe,

în calitate de potențial mecanism de monitorizare la nivel regional, și-a demonstrat repetat caracterul influențabil de atitudini din exterior, iar alte mecanisme la scară subregională în Orientul Mijlociu nu au fost create și deci situația rămâne incertă și dificil de controlat. În asemenea conjunctură, s-a simțit lipsa unui mecanism de garantare a securității regionale, care ar monitoriza situația și ar asista părțile în depășirea conflictelor. Premisele revoltelor din Maghreb și Orientul Mijlociu, izbucnite în 2011, au fost mai exact sărăcia, corupția, oprimarea libertății, decât dominația occidentală, dat fiind faptul că a avut loc înlăturarea guvernelor autoritare, loiale Occidentului, motivându-se că acestea constituiau o amenințare la adresa securității naționale. Căderea regimurilor din Libia, Egipt, Tunisia și Yemen, alături de campaniile acerbe de eliminare a regimului din Siria și distrugerea instalațiilor nucleare din Iran, au determinat o serie de experți și analiști politici să-și relanseze ideile cu privire la planul de delimitare a frontierelor lumii musulmane.

Securitatea și ordinea regională a Orientului Mijlociu este o parte integrantă a sistemului internațional de securitate și a relațiilor internaționale în ansamblu. Reprezentantii mediului politic rămân ghidați de scopuri și obiective, a căror realizare în această parte a lumii asigură pondere politică și creștere economică, iar exponenții comunității științifice continuă polemicile pe marginea legalității multitudinii criteriilor de evaluare a „extinderii ca spațiu și a identificării geografice” a acestei regiuni, care depozitează o cantitate enormă de „aur negru”. Considerăm că rolul central aparține factorului delimitării geografice de celelalte zone cu care nu este „înrudit” prin particularități etnice, lingvistice, culturale, istorice, religioase și de altă natură. Totuși aplicarea acestui criteriu ar permite, de exemplu, de a include Afganistanul și Pakistanul, alături de alte state din Asia Centrală, în componența Orientului Mijlo-

ciu, dar care nu este valabilă și poate complica foarte mult delimitarea frontierelor regiunii și deci obiectul de studiu. Trebuie remarcat, că unitatea culturală și religioasă a țărilor din Golful Persic și Orientul Mijlociu, Asia Centrală și a statelor de pe coasta de Nord a Africii relevă necesitatea unei analize comparative cu abordarea subsistemelor regionale din vecinătate, care ar devia de la ideea dezvoltării conceptului de regiune, însă ar dobândi un alt caracter prin dinamizarea relațiilor economice.

Fundamentarea teoretică a concepției de „economie islamică” a fost realizată de către N. Ulchenko și N. Mamedova în lucrarea „Особенности экономического развития современных мусульманских государств (на примере Турции и Ирана)”, care au determinat esența acestui fenomen. În elaborarea studiului au fost alese două abordări: pe de o parte - o evaluare obiectivă a impactului religiei islamice asupra particularităților dezvoltării cu referință la experiențele naționale specifice diferitelor țări musulmane, fiind prezentat un set de opțiuni și nuanțe în interacțiunea dintre factorul religios și societate; pe de altă parte, pornind de la supoziția că islamul nu este doar o religie, ci și un mod de viață, analiza problemei necesită un studiu separat al influenței canoanelor musulmane asupra diferitelor aspecte ale dezvoltării sociale. N. Ulchenko și N. Mamedova denotă tendința islamului de a răspândi impactul său asupra economiei, ceea ce a condus la apariția conceptului „economie islamică”. Suntem de părerea că concluzia finală a autorilor cu privire la modelul iluzoriu sau utopic al „economiei islamice” a fost complinită de aserțiunile experților musulmani în economie și finanțe care susțin că economia islamică, în formă pură, este acceptabilă, cu unele rezerve, doar în cadrul umma. [20, p. 8-11] Notăm că o asemenea percepție constructivă a experienței în mentalitatea din regiune ar contribui la profilarea eficientă a unui potențial pozitiv al globalizării. În același context, însă cu o

proiecție extinsă pe arealul arabo-islamic, se înscrie cercetarea lui V. Melyanțev „Арабо-исламский мир в контексте глобальной экономики (статистико-экономический анализ)”, care punctează în aspect comparativ unele rezultate și cauze de trenare a procesului de modernizare pe coordonata economică a statelor din arealul vizat. Autorul accentuează gradul de instabilitate al dinamicii economice (fiind inclus domeniul agrar, cu accent pe agricultura subdezvoltată), influențată de politicile economice iraționale exercitate la nivel de stat cu influențe majore ale conjuncturii externe în condițiile exportului resurselor energetice, precum și situația politică cu implicarea statelor din Orientul Mijlociu în conflicte armate. [21, p. 4]

Remarcăm că fenomenul regionalizării a fost dezbătut și conceptualizat pe larg de K. Kulmatov și A. Mitrofanova în lucrarea „Региональные аспекты международных отношений”, explicându-se de pe pozițiile regionalismului cognitiv, [22, p. 64] că procesele de regionalizare reprezintă o necesitate și nu răspunsul la globalizare [22, p. 60] în contextul investigațiilor, fiind abordat alt fenomen – interregionalizarea, [22, p. 104-111] totodată, accentuând gradul sporit de structurare și „ordonare” a relațiilor interetnice. [22, p. 98]

Același fenomen este investigat de promotorul ideii eurasiatice, cum ar fi A. Dughin, care în lucrarea „Геополитика постмодерна. Времена новых империй. Очерки геополитики XXI века” a supus analizei particularitățile regionalizării în lumina regionalismului posmodernist, [23, p. 162] cercetătorul susținând ideea că Turcia, Iranul, Pakistanul și India formează un imperiu islamic continental. [23, p. 182] Notăm că A. Dughin remarcă în „Теория многополярного мира” prezența unui spectru larg de concepte, asimetrice și semiierarhice, identificând în context emergența unui „nou regionalism”. [24, p. 162]

Una dintre lucrările relevante elaborate

în Federația Rusă, care pune în evidență printre blocurile de probleme dezvoltarea regională și relațiile în Orientul Mijlociu, este considerată culegerea „Современные международные отношения”, coordonator A. Torkunov, care, în unul din capitole, intitulat „Международные отношения на Ближнем и Среднем Востоке”, pune în lumină problemele regionale din Orientul Mijlociu prin prisma conflictelor din acest spațiu, dezvoltând subiectul prin joncțiunea abordărilor istorice (pentru a facilita analiza), behavioriste (pentru prefigurarea evenimentelor în conformitate cu comportamentul liderilor din regiune și acțiunile actorilor din afara sistemelor geopolitice subregionale) și funcționaliste (înțelegerea disfuncționalităților instituționale ale societății). [25, p. 216-227]

Remarcăm, de asemenea, culegerea de materiale ale conferinței științifice tematice cu genericul „Протестные движения в арабских странах: предпосылки, особенности, перспективы”, sub coordonarea lui I. Sledzevski și A. Savateev, în care se conțin cercetări relevante de context general, ancorate pe șase blocuri de probleme specifice din Orientul arab: natura și substanța revoltelor în contextul „primăverii arabe” cu proiecție pe dimensiunea globală și regională, relevat de L. Fituni, extinderea revoluției prin rețelele sociale, perspectiva democratizării în lumea islamică, pozițiile și perspectivele „noului islam”, punctate de E. Kisriev. [26] Evenimentele declanșate în contextul „primăverii arabe”, potrivit lui A. Șumilin, s-au dovedit a fi reacția de răspuns la situația creată în decursul ultimilor trei decenii ai secolului al XX-lea marcate de conflictele interne cu regimurile birocratico-militare, fără a include monarhiile arabe, care, după cum susține cercetătorul, s-au transformat în regimuri birocratice, oligarhice și de clan. Aceste revolte pot fi catalogate ca revoluționare, pe motiv că, pe de o parte, ele au constituit rezultatul problemelor de ordin politi-

co-economic, iar pe de alta – nu au avut ca consecință transformări social-economice profunde. [27, p. 42] Fenomenul „primăverii arabe”, după cum subliniază I. Ivanova, reprezintă o consecință evidentă a transformării nu doar la nivel de regimuri politice, dar și a modelelor de relaționare dintre actorii subsistemului regional din Orientul Mijlociu, [28, p. 521-522] iar Turcia având, în accepția noastră, o platformă pertinentă pentru participare activă la formarea unei noi ordini regionale, însă alături de Iran – un alt actor regional central.

E. Satanovski elucidează evoluțiile din subsistemele arealului arabo-musulman pe criteriul demografic, constatând că în decursul ultimelor decenii ale secolului al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea „legitățile demografice” nu au suferit schimbări. Indicele demografic raportat la axa confesională a determinat cercetătorul să estimeze rata natalității printre creștini și musulmanii sunniți și șiiți, identificând particularități pe anumite zone și unele devieri „locale”, generate de periferiile subregiunilor, care reflectă caracterul condiționat al frontierelor dintre „taxonii geopolitici”. [29, p. 148]

În altă ordine de idei cu proiecție pe particularitățile subsistemelor din Orientul Mijlociu, luând ca suport criteriul funcțional, distingem subsistemul instituțional (Liga Statelor Arabe, Organizația Conferinței Islamice, Consiliul de Cooperare a Țărilor din Golf, OPEC (din 12 membri 9 sunt țări musulmane)), subsistemul reglementar (constituția, dreptul islamic, șaria), ideologic (propaganda ideologică de factură politico-religioasă), mediatic (posturile de televiziune Al-Jazeera, Al-Arabya, Al-Qatarya), dar și alternativ [8, p. 362] (cu caracter politico-religios și paramilitar – Hezbollah, Hamas, Frații musulmani).

Cooperarea face parte din componentele proceselor de globalizare, în care statul-națiune încetează să mai fie singurul actor care deține monopolul în integrarea inte-

reselor comunităților mari și a reprezentanților săi pe arena mondială. Revenind la ideea cu privire la existența unui subsistem mediatic, acesta din urmă reprezintă unul dintre modelele islamice de mondializare, L. Savin aducând în calitate de exemplu postul arab de televiziune Al-Jazeera. [30, p. 28] Menționăm că acest post a fost prevăzut pentru populația musulmană de pe glob care împărtășește unele modele comune de civilizație, depășind cadrul statelor, în asemenea situație postul ar putea fi în dezacord cu poziția unui sau altui stat din această subregiune. Considerăm că popularitatea sa în majoritatea statelor și regiunilor populate de musulmani se datorează faptului că, deși a depășit frontierele statului, se menține fidel pe coordonata islamică de civilizație.

Cercetarea relațiilor de cooperare între țările din Golful Persic și Comunitatea Statelor Independente sunt reflectate în studiul monografic „Russian and CIS relations with the Gulf Region: current trends in political and economic dynamics” al lui M. Terterov, care accentuează asupra instituționalizării lor graduale și consolidării pe diverse paliere, cu predilecție decelând dinamica politică și economică. [31]

În viziunea unor cercetători, comunitatea culturală și religioasă a Orientului Mijlociu nu reprezintă factorul determinant în delimitarea frontierelor. În acest sens, V. Karyakin sugerează de a pune accentul pe particularitățile comerțului exterior al statelor din regiune, adică pe indicatorii extragerii, prelucrării și exportului hidrocarburilor și produselor petroliere ca principale particularități ale regiunii. [15, p. 53-54] V. Karyakin mai afirmă că unele idei privind aplicabilitatea acestei abordări au fost întâlnite în lucrările autorilor H. Djabail și Y. Mellinder, care acordă prioritate „factorului unic” al rezervelor de hidrocarburi. [15, p. 54]

Orientul Mijlociu prin sine reprezintă „o invenție geostrategică” care derivă din vi-

ziunile occidentale asupra securității și reprezintă „o creație anglo-franceză, străină de propriile dinamici ale acestei regiuni”. În acest sens, Orientul Mijlociu contemporan este ilustrat ca fiind o regiune a conflictelor interminabile de natură diversă, cu conduceri dictatoriale, generatoare a terorismului și extremismului religios. Considerăm că încă nu a fost identificată această presupusă specificitate a Orientului Mijlociu, caracterizată prin conflicte interminabile, abuzuri de putere, precum și prin tendințele populației din regiune pentru reformă și schimbare a destinului politic.

Evenimentele din septembrie 2001 au contribuit semnificativ la cronicizarea prejudecăților generaliste și stereotipice referitoare la Orientul Mijlociu apărute după cel de-al Doilea Război Mondial, care caracteriza acel spațiu printr-o natură conflictogenă. Subliniem că doctrina realistă a relațiilor internaționale cuprinde o metodologie pertinentă pentru a înțelege apariția și devenirea Orientului Mijlociu, precum și procesele, transformările și tendințele regiunii, dar și repercusiunile dezechilibrelor asupra noii ordini mondiale. Orientul Mijlociu constituie un subsistem regional în care anarhia sistemului internațional generează insecuritatea profundă și o luptă interminabilă pentru putere. Notăm că Orientul Mijlociu, în accepția noastră, reprezintă o macroregiune geopolitică, dar și un complex de securitate caracterizat de interdependențe majore. Această regiune înglobează câteva focare intense și durabile de conflict: segmentul arabo-israelian cu ramificațiile sale, ofensivele din zona Golfului Persic (intervențiile americane și multinaționale), revoltele în contextul „primăverii arabe” și războiul din Siria. În plus, un element edificator îl constituie natura relațiilor dintre statele care formează Orientul Mijlociu: până în prezent persistă disputele teritoriale și lupta cu privire la ierarhizarea și clasificarea acestora, unele în raport cu celelalte.

Precizăm că problema de unitate a lumii arabe a eclipsat celelalte disensiuni, iar perceperea particulară de guvernare, care este redusă în regiune doar la controlul teritoriului și al populației, a condus spre deficiențe de gestionare. În plus, considerăm că parcursul Orientului Mijlociu în secolul al XXI-lea a fost influențat, în mod capital, de câteva momente-cheie, cum ar fi: 11 septembrie 2001, intervențiile din 2001 în Afganistan și 2003 în Irak, conduse de coaliții în frunte cu SUA și revoluțiile în contextul „primăverii arabe”. Prezența SUA în regiune a fost percepută deseori ca o amenințare directă la adresa securității unor regimuri arabe, a condus la intensificarea dezbaterii privind tipologia pertinentă de guvernare pentru statele din subregiuni, disputa de idei gravitând în jurul naturii guvernelor – laic sau islamic.

Analizând relațiile internaționale din perspectiva realistă, notăm că deciziile politice care au marcat destinul statelor și populațiilor Orientului Mijlociu contemporan nu au fost rezultatul unui proces decizional suveran. Arealul Orientului arab, în trecut o civilizație independentă, a fost transformată în perioada colonialismului într-o periferie a sistemului internațional dominat de Occident. Interferența externă, ca mijloc consacrat în mod tradițional de realizare a diverselor interese, a subordonat majoritatea regimurilor politice din statele Orientului Mijlociu, făcându-le dependente de asentimentul susținerii forțelor străine. În acest context, sunt de menționat unele scenarii teoretice elaborate de A. Șumilin în 2007, în care autorul exprimă supoziții fundamentate pe interdependența dintre Arabia Saudită, monarhiile din Golf, Egipt, Iordania și una relativă a Libanului, cu Statul Israel (inclusiv SUA) în confruntările politico-informaționale contra Iranului. [32, p. 132] Astfel, ingerințele externe, coroborate prin efectele de subordonare, amplificate de aspirațiile regimurilor de a menține puterea, alcătuiesc elementele definitorii ale

profilului regiunii și ale coordonatelor de politică externă.

Considerăm că după perioada descoperirii rezervelor colosale de hidrocarburi, începutul prelucrării industriale a petrolului și exportul de gaze naturale, alături de produsele petroliere, Orientul Mijlociu a revenit în epicentrul crizelor mondiale. Acest areal, devenit atractiv prin estimarea că extragerea materiei prime strategice în formă de hidrocarburi fiind evaluată ca una ieftină, parcurge o nouă etapă istorică cu intensificarea factorului fundamentalist. Confruntările pentru controlul asupra resurselor petroliere determină substanțial politica regimurilor din regiune, influențate de interesul actorilor din exterior, preponderent al SUA. Dacă spre finalul războiului rece, apariția unor noi interese geostrategice a cauzat extinderea conceptului geopolitic clasic prin includerea unor agenți subregionali, iar necesitatea asigurării accesului la resursele energetice din arealul central-asiatic a explicat, într-o oarecare măsură, rațiunea extinderii cadrului geografic al Orientului Mijlociu, dar vorbim

mai degrabă în cazul dat de un segment extins al arealului islamic.

Prin urmare, considerăm că n-a fost elaborat încă un cadru teoretic bine fundamentat pentru explicarea diminuării teoretice a particularităților conceptului „sistem regional,” segmentat pe criterii geografice, economice și geopolitice care nu coincid întotdeauna sau chiar de multe ori se suprapun sau prea rapid se schimbă în timp. În plus, conform accepției lui A. Voskresenski, limitarea de factură gnozeologică este creată de abordarea sistemică, iar odată ce un sistem a atins un anumit nivel de complexitate, acesta nu poate fi cunoscut complet, [3, p. 14] fundament care prezintă un cadru extins pentru definitivarea termenilor „subregiune” și „sistem regional” în manieră general valabilă.

Așadar, o radiografie punctată a mai multor elaborări științifice la tema problemelor abordate denotă că cercetătorii și analiștii în materie din Federația Rusă au făcut uz de un spectru extins de metode, clasice și postneclasice, aplicate în funcție de diferite obiective și circumstanțe.

BIBLIOGRAFIE

1. Воскресенский А. Д. Социальные порядки и пространство мировой политики (историческая эволюция мировой системы). <http://91.190.232.206:8080/period11/Polis/Polis_13_02.pdf>.
2. Воскресенский А. Д. Политические системы и политические культуры Востока. Москва: АСТ: Восток-Запад, 2007, 829 с.
3. Воскресенский А. Д. Восток/Запад: Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений. Москва: Московский государственный институт международных отношений (Университет); «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2002, 528 с.
4. Воскресенский А. Д. Восток и политика. Политические системы, политические культуры, политические процессы: Науч.-метод. комплекс. Москва: «Аспект Пресс», 2011, 685 с.
5. Богатуров А. Современный международный порядок. <<http://www.intertrends.ru/one/001.htm>>.
6. Богатуров А. Д. Системная история международных отношений 1918-2003. Том третий. События. 1945-2003. Научно-образовательный форум по международным отношениям; Институт мировой экономики и международных отношений РАН; Гос. ун-т гуманитарных наук. Москва: НОФМО, 2003, 720 с.

7. Богатуров А. Д., Косолапов Н. А., Хрусталёв М. А. Очерки теории и политического анализа международных отношений. Москва: НОФМО, 2002, 380 с.

8. Шумилин А. И. Взаимодействие стратегий США и России на Большом Ближнем Востоке: проблемы сотрудничества и соперничества. Диссертация доктора политических наук. Москва: 2009, 435 с.

9. Панченко М. Межпарадигмальный подход к изучению проблемы управления региональным международным порядком. // «Вестник Московского Университета», Серия 21, Управление, 2010, №2, с. 22-33.

10. Наумкин В. Ближний Восток в мировой политике и культуре: (избранные статьи, лекции, доклады 2009–2011 гг.) / В. В. Наумкин; Ин-т востоковедения РАН. Москва: ИВ РАН, 2011, 375 с.

11. Наумкин В. Ислам и мусульмане: культура и политика. Статьи, очерки, доклады разных лет. Москва-Нижний Новгород: «Медина», 2008, 768 с.

12. Примаков Е. М. Годы в большой политике. Москва: Коллекция «Совершенно секретно», 1999, 448 с.

13. Примаков Е. М. Конфиденциально: Ближний Восток на сцене и за кулисами (вторая половина XX – начало XXI века). Москва: «Российская газета», 2006, 384 с.

14. Примаков Е. М. Мир без России? К чему ведет политическая близорукость. Москва: «Российская газета», 2009, 239 с.

15. Карякин В. В. Современная геополитическая динамика Ближнего Востока. Москва: «Граница», 2010, 352 с.

16. Бакланов А. Г. Ближневосточная система безопасности - упущенные возможности. В: Наумкин В. В., Попов В. В., Кузнецов В. А. Ближний Восток, арабское пробуждение и Россия: что дальше? Сборник статей /Отв. ред-ры: В. В. Наумкин, В. В. Попов, В. А. Кузнецов / ИВ РАН; Факультет мировой политики и ИСАА МГУ им. М. В. Ломоносова. Москва: ИВ РАН, 2012, с. 91-107.

17. Ахметов В. М. Армия и власть на Ближнем Востоке: от авторитаризма к демократии (сборник статей под ред. Ахметова В. М.). Москва: Институт изучения Израиля и Ближнего Востока, 2002, 400 с.

18. Сапронова М. А. Армия в политическом процессе и конституционном механизме арабских стран. // Ахметов В. М. Армия и власть на Ближнем Востоке: от авторитаризма к демократии (сборник статей под ред. Ахметова В. М.). Москва: Институт изучения Израиля и Ближнего Востока, 2002, с. 215-226.

19. Бакланов А. Г. Ближневосточная система безопасности - упущенные возможности. Часть 1. <<http://www.ru.journal-neo.com/node/120425>>.

20. Ульченко Н. Ю., Мамедова Н. М. Особенности экономического развития современных мусульманских государств (на примере Турции и Ирана). Москва: «Городец», 2006, 288 с.

21. Мельянцева В. А. Арабо-исламский мир в контексте глобальной экономики (статистико-экономический анализ). Москва: «Гуманитарий», 2003, 52 с.

22. Кулматов К. Н., Митрофанова А. В. Региональные аспекты международных отношений. Москва: Восток-Запад, 2010, 536 с.

23. Дугин А. Г. Геополитика постмодерна. Времена новых империй. Очерки геополитики XXI века. Санкт-Петербург: ТИД Амфора, 2007, 382 с.

24. Дугин А. Г. Теория многополярного мира. Москва: «Евразийское движение», 2013, 532 с.

25. Торкунов А. В. Международные отношения на Ближнем и Среднем Востоке.//

Современные международные отношения/под ред. А. В. Торкунова. Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999, с. 216-227.

26. Саватеев А. Д. Протестные движения в арабских странах: предпосылки, особенности, перспективы. Материалы конференции «круглого стола» / Институт Африки РАН, Центр цивилизационных и региональных исследований; отв. редакторы И. В. Следзевский, А. Д. Саватеев. Москва: «URSS», 2012, 128 с.

27. Шумилин А. И. Россия и «новые элиты» стран «арабской весны»: возможности и перспективы взаимодействия: рабочая тетр. / [А. И. Шумилин (рук.) и др.]; [гл. ред. И. С. Иванов]; Российский совет по междунар. делам (РСМД). Москва: Спецкнига, 2013, 43 с.

28. Иванова И. И. Турция. В: Наумкин В. В., Попов В. В., Кузнецов В. А. Ближний Восток, арабское пробуждение и Россия: что дальше? Сборник статей /Отв. ред-ры: В. В. Наумкин, В. В. Попов, В. А. Кузнецов / ИВ РАН; Факультет мировой политики и ИСАА МГУ им. М. В. Ломоносова. Москва: ИВ РАН, 2012, с. 508-529.

29. Сатановский Е. Россия и Ближний Восток. Котел с неприятностями. Москва: ЭКСМО, 2012, 384 с.

30. Савин Леонид. Жасмины, финики и внешнее управление. В: Геополитика: Сборник статей, опубликованных в 2010-2011 гг. в информационно-аналитическом журнале «Геополитика» / под. ред. А. Г. Дугина. Москва: «Евразийское Движение», 2012, 210 с.

31. Terterov Marat. Russian and CIS relations with the Gulf region: Current Trends in Political and Economic Dynamics. Dubai: „Gulf Research Center,” 2009, 602 p.

32. Шумилин А. И. Ближний Восток. // Сборник «2010 - Россия и мир: ежегодный прогноз». Москва: ИМЭМО РАН, 2009, с. 132-136.

Prezentat: 15 august 2014.

E-mail: juc.victor@gmail.com

Unele aspecte ale politicii externe a Republicii Moldova în contextul evoluției situației geopolitice din regiune

Gheorghe CĂLDARE,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

Vera TÂRSÂNĂ,
masterandă,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

This article reflects the regional geopolitical situation in the light of some aspects of foreign policy of the Republic of Moldova. The article highlights the extent to which developments in the region may have an impact on Moldova. Thus the article deals with economic and social issues of national security, the topic that relates to the Transnistrian settlement in the context of new realities.

Relațiile internaționale reprezintă un domeniu caracterizat, întâi de toate, de dinamism și instabilitate. Din cele mai vechi timpuri, contextul relațiilor interumane era ghidat de cei mai diverși factori, inclusiv factori nu neapărat obiectivi. Din această perspectivă, umanitatea a avut de suportat schimbări la nivel internațional, dar mai cu seamă regional, cel puțin, o dată în perioada unui secol. Indiscutabil, două dintre schimbările internaționale de ordin negativ pot fi considerate, fără rezerve, cele două războaie mondiale, care pe lângă consecințele pe care le-au avut asupra umanității, au demonstrat faptul că în relațiile internaționale nu există o stabilitate de lungă durată.

Referindu-ne la perioada postbelică și la perioada războiului rece, trebuie să afirmăm că dincolo de disensiuni cu caracter regional, umanitatea nu a fost pusă în situația în care să facă față unei amenințări la adresa securității internaționale. Mai mult decât atât, polarizarea lumii și divizarea

acesteia în doi poli de influență distincți a contribuit la crearea unui echilibru de forțe la nivel mondial. Or, în condițiile războiului rece, întrucât cele două puteri ajunseseră la nivel de paritate, era inutilă o luptă directă dintre acestea, astfel, relațiile internaționale se manifestau prin concurența acestora pentru zonele proprii de influență. Dezintegrarea U.R.S.S. a condus, în ultima instanță, la definirea unei noi conjuncturi internaționale, unde exista o singură supraputere. Pentru cealaltă supraputere, deși era evident că nu mai deținea același potențial, totuși a rămas valabilă tendința de a influența zonele proprii de influență pe care cercetătorii o vor numi zona de „vecinătate apropiată”. Oricare dintre schimbările pe arena internațională care vor viza zonele respective, vor afecta în mod nemijlocit poziția pe care o va lua Federația Rusă, succesoarea de drept a U.R.S.S.

La ora actuală, în pofida faptului că există o singură supraputere care își asumă poziția de lider mondial, este totuși incontes-

tabil faptul că la celalalt pol este o putere care, de asemenea, dorește să-și restabilească vechile poziții.

Pe continentul european se conturează, la acest moment, în calitate de actor, Uniunea Europeană, care poate influența desfășurarea evenimentelor. Creată în scopul unității economice, actualmente, Uniunea Europeană dezvoltă o politică activă, iar în ultima perioadă a devenit o entitate, care în multe subiecte apare în calitate de actor unic, deoarece exprimă poziții comune ale statelor-membre.

Uniunea Europeană și-a extins hotarele de la înființarea acesteia, astfel încât, în prezent, a ajuns la frontiera cu Republica Moldova și, în consecință, la hotar cu zona de „vecinătate apropiată”. Deoarece la etapa actuală nu sunt prevăzute noi extinderi, Uniunea Europeană a elaborat un program de cooperare cu statele care i-au devenit vecini: Parteneriatul Estic. Programul Parteneriatului Estic s-a dovedit a fi unul de succes, mai cu seamă pentru statele care s-au arătat interesate într-o colaborare mai profundă și de perspectivă cu Uniunea Europeană. Pentru Republica Moldova și Ucraina, acest Parteneriat a deschis posibilitatea de a avansa în dialogul cu Uniunea Europeană, iar la summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius din noiembrie 2013, Republica Moldova a parafat, iar Ucraina urma să semneze Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. Deși semnarea de către Ucraina a Acordului reprezenta un subiect de discuții și dezbateri, totuși oficialii europeni au crezut și au încurajat Ucraina să semneze acest Acord. Summit-ul de la Vilnius nu a adus statului vecin un Acord de Asociere cu Uniunea Europeană, fapt ce a cauzat ieșirea ucrainenilor să protesteze în stradă.

La acel moment, poate nimeni nu ar fi putut evalua gravitatea evenimentelor ce urmau să se deruleze. Întregul continent european a devenit martor al unor manevre politice, neașteptat de surprinzătoare,

menite să abată Ucraina de la parcursul său european declarat.

Factorii care au determinat conducerea de atunci a Ucrainei să nu semneze Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană au contribuit în mod substanțial la declanșarea unei profunde crize politice în statul vecin imediat după summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius.

Degenerarea protestelor, intensificarea forțelor proruse din Ucraina, „referendumul” din peninsula Crimeea și recunoașterea rezultatelor acestuia prin includerea Crimeii în componența Federației Ruse, sunt evenimentele care s-au perindat în decursul unei perioade foarte scurte de timp și care au adus în discuție problemele asigurării securității, integrității și suveranității unui stat în hotarele recunoscute la nivel internațional. Deși actorii internaționali au sesizat importanța momentului, dar și gravitatea situației, totuși mecanismele de care dispune actualmente comunitatea internațională s-au dovedit a fi ineficiente în contracararea acțiunilor întreprinse de Federația Rusă în raport cu vecinul său, statul independent și suveran, Ucraina.

Pentru Republica Moldova, evoluțiile din Ucraina reprezintă anumite îngrijorări privind securitatea națională din mai multe considerente. În primul rând, Republica Moldova, în calitate de subiect al relațiilor internaționale, nu poate rămâne indiferentă sau fără o poziție exprimată în legătură cu evenimentele ce se desfășoară la nivel internațional, dar mai cu seamă în Ucraina, unul dintre cei doi vecini ai țării noastre, deoarece agravarea situației din regiune poate afecta nemijlocit Republica Moldova.

În al doilea rând, trebuie să ținem cont de existența autoproclamatei R.M.N., situație care include, pe lângă segmentul de frontieră necontrolat de Republica Moldova, și posibilitatea ca autoritățile de acolo să se inspire de exemplele oferite de situația din Ucraina, iar aceasta implică disensi-

uni între doi actori participanți la negocierile în formatul „5+2”, mediatorii Federația Rusă și Ucraina.

În al treilea rând, deoarece Republica Moldova și-a exprimat clar orientarea spre integrare în structurile europene, aceasta ar putea complica relațiile politice, economice și de altă natură cu Federația Rusă - actor important al relațiilor internaționale.

Dincolo de aspectele enunțate mai sus, nu putem face abstracție și de iminentul pericol și pentru Republica Moldova, or acțiunile Federației Ruse sunt de nejustificat din punctul de vedere al dreptului internațional și al Cartei ONU.

În contextul noilor evoluții la nivel regional, devine importantă întrebarea: în ce măsură sunt asigurate forțele armatei moldovenești și în ce măsură este în stare Republica Moldova să-și asigure propria securitate? Bineînțeles, nu putem face abstracție de art. 11 al Constituției Republicii Moldova, care declară neutralitatea permanentă a statului nostru interzicând dislocarea de trupe străine pe teritoriul său, precum și participarea țării noastre în cadrul diferitelor alianțe militare. În egală măsură, însă neutralitatea declarată la nivel de Constituție nu presupune faptul că această neutralitate este respectată atâta timp cât nu este recunoscută.

Considerentele privind influența evoluției situației geopolitice din regiune se rezumă, în primul rând, și la agravarea relațiilor dintre Chișinău și Tiraspol, deoarece separatismul transnistrean devine în prezent tot mai absent la propunerile de soluționare politică a conflictului, orientându-se spre repetarea scenariului din Crimeea asupra viitorului regiunii. Despre aceasta ne putem convinge examinând situația creată în procesul de negocieri în formatul „5+2” asupra reglementării conflictului transnistrean.

După cum este cunoscut, negocierile privind soluționarea conflictului transnistrean au fost reluate, după o pauză de pes-

te cinci ani, la sfârșitul anului 2011. Menționăm că, deși Guvernul Alianței pentru Integrare Europeană a insistat chiar din primele zile ale aflării la putere asupra reluării negocierilor, el nu a reușit să dezamorseze din start disensiunile dintre participanții la reglementarea conflictului. Poziția Republicii Moldova în problema soluționării conflictului a fost expusă la reuniunile ministeriale ale OSCE din anii 2009-2013, elementele principale ale acesteia rezumându-se la următoarele:

- reluarea imediată și necondiționată a negocierilor oficiale în formatul „5+2” în scopul identificării unei soluții politice viabile a conflictului transnistrean cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova;

- implementarea în continuare a măsurilor cuprinzătoare de întărire a încrederii, inclusiv a liberei circulații a persoanelor, bunurilor și serviciilor;

- reluarea și finalizarea procesului de retragere din Republica Moldova a forțelor militare și munițiilor Federației Ruse în conformitate cu angajamentele asumate la summit-ul OSCE de la Istanbul;

- transformarea actualei operațiuni de menținere a păcii într-o misiune civilă cu mandat internațional corespunzător.¹

De asemenea, este important să subliniem că conducerea Republicii Moldova a pledat exclusiv pentru rezolvarea conflictului pe cale pașnică, cu elaborarea unui statut juridic special pentru regiunea transnistreană. În acest sens merită atenție Declarația Parlamentului Republicii Moldova cu privire la situația actuală a procesului de reglementare a diferendului transnistrean, adoptată cu majoritatea covârșitoare de Legislativ la 21.06.2013, în care se conțin elementele-cheie care să faciliteze procesul de negociere, și anume:

- reglementarea conflictului transnistrean trebuie să fie înfăptuită exclusiv prin mijloace politice și pașnice, cu respectarea principiilor și valorilor democratice, cu asi-

gurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale locuitorilor de pe ambele maluri ale Nistrului și să conducă în mod implicit la restabilirea spațiului unic economic, vamal, social și de apărare;

- reafirmă atașamentul față de necesitatea promovării măsurilor de consolidare a încrederii, astfel încât să contribuie la eliminarea oricăror suspiciuni și la soluționarea problemelor stringente cu care se confruntă populația de pe ambele maluri ale Nistrului;

- cheamă reprezentanții părților implicate în formatul de negocieri „5+2” la dialog pe întreg spectrul de probleme legate de asigurarea ordinii publice și de securitate, precum și îi îndeamnă să se abțină de la acțiuni care ar putea submina încrederea între cele două maluri ale Nistrului și ar influența negativ procesul de negocieri;

- confirmă deschiderea pentru identificarea soluțiilor constructive, inclusiv prin dialog multidimensional cu reprezentanții regiunii transnistrene în vederea identificării și realizării în comun a soluțiilor în măsură să contribuie la stabilizarea situației curente și la asigurarea liberei circulații a persoanelor și a mărfurilor pe ambele maluri ale Nistrului;

- adresează un apel către partenerii informaționali implicați în procesul de reglementare de a întreprinde eforturi susținute în vederea normalizării situației în zona de securitate, de a contribui la consolidarea măsurilor de încredere și la reintegrarea Republicii Moldova.²

După reluarea negocierilor la finele anului 2011, reglementarea transnistreană a cunoscut o evoluție contradictorie. Deși s-a înregistrat un șir de elemente pozitive, în esență, rezultatele către sfârșitul anului 2013 au rămas nesatisfăcătoare. Din cele trei „coșuri” de negocieri convenționale, doar primele două, care se referă la aspecte socioeconomice, umanitare și drepturile omului, au fost discutate, în timp ce al treilea „coș”, ce vizează reglementarea politică

și problemele de securitate, nu au fost incluse oficial pe ordinea de zi. Partea transnistreană, susținută de Federația Rusă, a motivat că este prematur să se înceapă negocierile cu privire la al treilea coș, iar suportul financiar și politic masiv acordat de Moscova regimului separatist continuă să motiveze dezinteresul Tiraspolului pentru abordarea problemelor esențiale ale reglementării transnistrene.

Urmare a evenimentelor din Ucraina de la sfârșitul anului 2013 - începutul anului 2014, situația în reglementarea problemei transnistrene s-a schimbat radical. Partea rusă, fiind un jucător dominant în reglementarea transnistreană (pe teritoriul Transnistriei locuiesc cca 150 mii de cetățeni ruși,³ după unele date numărul lor în 2014 constituia 200 mii,⁴ continuă să acorde un ajutor semnificativ Tiraspolului). Potrivit surselor rusești, Rusia acoperă de la jumătate până la două treimi din necesitățile financiare ale administrației transnistrene, prin acordarea de subvenții indirecte sub forma ajutorului umanitar, dar și prețuri mici pentru gazele naturale, neaplicând sancțiuni pentru neplata privind consumul de gaze.

În acest context, poziția Federației Ruse privind chestiunea transnistreană rămâne neschimbată deja pe parcursul mai multor ani. Acest lucru s-a putut observa și la întâlnirea ministrului afacerilor externe al Federației Ruse, S. Lavrov, cu secretarul de stat al SUA, J. Kerry, care a avut loc la 31 martie 2014, unde demnitarii au convenit să depună eforturi în vederea elaborării unui statut special pentru Transnistria în cadrul unei Moldove unite, suverane și neutre. Moscova s-a declarat dispusă să rezolve conflictul transnistrean, respectând integritatea teritorială a Republicii Moldova și acordând un statut special Transnistriei.⁵ Aceași poziție este menționată și în decretul privind politica externă a Federației Ruse semnat de președintele V. Putin. Potrivit decretului, Rusia trebuie să participe

activ în continuare la căutarea soluțiilor de reglementare a conflictului transnistrean, în baza respectului suveranității, integrității teritoriale și statutului neutru al Republicii Moldova, pentru determinarea unui statut special al Transnistriei.⁶ Această poziție a Federației Ruse a fost reiterată recent de ministrul rus de externe S. Lavrov într-un interviu pentru Bloomberg TV, citat de Uni-media, oficialul rus declarând că în ceea ce privește Transnistria, Moscova se pronunță în favoarea soluționării conflictului, care va respecta suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, cu condiția ca țara noastră să-și păstreze neutralitatea stipulată de Constituție, iar Tiraspolul și Chișinăul să ajungă la un acord cu privire la statutul special al Transnistriei.⁷

În această ordine de idei, considerăm oportun de subliniat necesitatea respectării de către Moscova a prevederilor Tratatului de prietenie și cooperare între Republica Moldova și Federația Rusă, semnat în noiembrie 2001, în care art. 5 conține următoarele: „Fiecare din Înaltele Părți Contractante se va abține de la orice acțiuni, care ar cauza prejudicii celeilalte Înalte Părți Contractante, suveranității, independenței și integrității ei teritoriale. Părțile condamnă separatismul sub toate formele lui de manifestare și se angajează să nu sprijine mișcările separatiste”⁸

La 5-6 iunie 2014, la Viena a avut loc cea de-a doua rundă de negocieri în formatul „5+2” din acest an, urmată de o conferință pentru consolidarea încrederii dintre cele două maluri ale Nistrului desfășurată la 10-11 iunie, la Munhen. Mediatorul OSCE, R. Bogojevik, a apreciat atitudinea constructivă a părților în procesul negocierii, menționând că discuțiile s-au concentrat pe chestiuni practice, concrete, fapt ce a contribuit la crearea unei atmosfere constructive.⁹ R. Bogojevic a menționat că, în contextul situației dificile din regiune, negocierile care se derulează reprezintă un semnal pozitiv, iar atitudinea constructivă a părților de-

monstrează că se muncește în continuare pentru soluționarea conflictului.¹⁰

Uniunea Europeană este un alt actor interesat în soluționarea conflictului transnistrean. O dovadă în acest sens servește semnarea, în februarie 2005, a Planului de Acțiuni RM-UE, care conține un compartiment special privind conflictul transnistrean. Totodată, în contextul parafării Acordului de Asociere cu UE, care a avut loc în cadrul summit-ului Parteneriatului Estic, la data de 29 noiembrie 2013, Bruxelles-ul a manifestat tot mai mult interes pentru reglementarea conflictului transnistrean. Așadar, începând cu 2005, UE a început să participe în calitate de observator în cadrul procesului de soluționare a diferendului transnistrean. Cele mai relevante implicații în soluționarea conflictului, pe lângă includerea UE în formatul de negocieri, în calitate de observator, mai enumerăm: numirea unui Reprezentant Special al UE pentru rezolvarea conflictului transnistrean, instituirea Misiunii de Asistență și Control la Frontiera pe segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, lansarea acțiunilor de promovare a măsurilor de încredere între cele două maluri ale Nistrului, inclusiv susținerea financiară, care în anii 2011-2013 a fost de 273 milioane euro.¹¹

În contextul analizei aspectelor de securitate a Republicii Moldova, nu putem face abstracție de factorii economici care, în ultima instanță, au un impact major asupra caracterului relațiilor pe care Republica Moldova le construiește la nivel internațional. În acest sens, merită a fi menționat faptul că pentru anul 2013, balanța comercială a Republicii Moldova a indicat schimbări esențiale în materie de parteneri cu care Republica Moldova dezvoltă relații comerciale. Astfel, pe primele două poziții se regăsesc țările Uniunii Europene în care Republica Moldova a realizat exporturi în valoare de 1140,9 milioane dolari SUA iar importuri în valoare de 2472, 8 milioane dolari SUA, și țările din spațiul CSI în care volumul expor-

turilor a atins valoarea de 924, 0 milioane dolari SUA, iar a importurilor în valoare de 1671, 9 milioane dolari SUA.¹²

Datele statistice indică asupra faptului că pentru Republica Moldova, statele din spațiul Uniunii Europene au devenit un areal în care se exportă și din care se importă cel mai mult. Spațiul CSI pentru Republica Moldova nu mai reprezintă o destinație de top nici pentru exporturi, nici pentru importuri. Reieșind din aceste considerente, putem afirma că vectorul de integrare europeană a Republicii Moldova declarat la nivel oficial este respectat, inclusiv în domeniul economic.

Totodată, autoritățile moldovene nu trebuie să neglijeze relațiile economice cu țările CSI, inclusiv cu Federația Rusă, care deține un segment important al exporturilor și importurilor moldovenești, însă aceste relații trebuie să fie bazate pe egalitatea părților și avantajul reciproc. Întrucât Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu UE la data de 27 iunie 2014, devine imperios pentru țara noastră de a convinge Federația Rusă că acest acord nu va avea efecte negative asupra relațiilor economice cu Moscova. În acest sens, putem menționa că la 9 iunie 2014 au avut loc consultări interministeriale moldo-ruse la nivel de viceministri. În cadrul abordării aspectelor de cooperare comercial-economică bilaterală, partea moldovenească a pledat pentru ridicarea tuturor barierelor tehnice și reluarea exporturilor producției vinicole pe piața rusă (exporturile au fost sistate de partea rusă încă la 19 septembrie 2013). Părțile au discutat și unele aspecte legate de semnarea Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană. În context, partea moldovenească a reiterat că prevederile Acordului de Asociere nu sunt în contradicție cu acordurile semnate anterior cu Federația Rusă.¹³ La 10-11 iunie curent, la Chișinău au avut loc consultări ordinare dintre reprezentanții ministerelor economiei din Federația Rusă și Republi-

ca Moldova, iar scopul acestor consultări a fost de a păstra un dialog constant între cele două țări pentru a fi evitate speculațiile și dezinformările cu privire la regimul comercial al Republicii Moldova după semnarea Acordului de Asociere cu UE și efectele acestuia asupra regimului comercial cu Federația Rusă.¹⁴ În același context, merită să fie menționată declarația viceministrului rus de externe, Grigori Karasin, care a confirmat importanța Republicii Moldova ca partener în domeniul politic, economic, cultural și spiritual pentru Federația Rusă. Oficialul rus a subliniat că efectele semnării Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană nu se vor lăsa așteptate pentru relațiile moldo-ruse, însă se mizează pe relații de încredere în continuare.¹⁵

La 7 iulie 2014, premierul Federației Ruse D. Medvedev a avertizat Republica Moldova că ratificarea Acordului privind asocierea cu UE ar putea să aibă urmări. Oficialul de la Moscova a declarat că după ratificarea Acordului, Republica Moldova a creat un alt temei juridic privind relațiile cu Federația Rusă și Uniunea Vamală. Potrivit Acordului, a subliniat premierul Rusiei, Republica Moldova va trebui să implementeze în regim de urgență standardele și reglementările tehnice europene, care nu corespund celor aplicate în țările-membre ale Uniunii Vamale. De asemenea, este foarte posibil reexportul de produse europene sub marca mărfurilor moldovenești pe teritoriul Uniunii Vamale. Partea rusă a evidențiat faptul că Moldova, ratificând acordul cu UE, a creat un cadru juridic diferit privind relațiile cu Uniunea Vamală și Federația Rusă. Un alt oficial rus, D. Rogozin, a subliniat și el că ratificarea de către Republica Moldova a Acordului de Asociere cu UE va avea un impact negativ asupra relațiilor economice și comerciale cu Uniunea Vamală.¹⁶

Așadar, Republica Moldova, trebuie să prezinte Federației Ruse argumente care să convingă Moscova că Acordul de Asociere

cu Uniunea Europeană nu se va răsfrânge negativ asupra relațiilor comerciale cu Federația Rusă. De remarcat că partea moldovenească este dispusă să continue negocierile la acest subiect cu partenerii ruși.

Totodată, precizăm că Acordul de Asocieră cu Uniunea Europeană semnat de către Republica Moldova la 27 iunie 2014, va intra în vigoare după ce va fi ratificat de parlamentele tuturor statelor-membre ale UE și aprobat de Parlamentul European, proces care se va finaliza orientativ în toamna acestui an.

Una dintre problemele existente între Republica Moldova și Federația Rusă se referă la situația lucrătorilor moldoveni din această țară. Potrivit Serviciului Federal de Migrațiune al Federației Ruse din martie 2014, în această țară se aflau 573, 4 mii de cetățeni ai Republicii Moldova. Autoritățile de la Moscova estimează că în prezent în grupul de risc (nu dețin documentele necesare care confirmă dreptul de ședere în Federația Rusă) se află 240 de mii de cetățeni moldoveni, iar pentru 10 mii de cetățeni moldoveni accesul în Federația Rusă a fost interzis. De menționat că de la 1 iunie 2014 au intrat în vigoare schimbările care se referă la termenele aflării cetățenilor străini pe teritoriul Federației Ruse. Străinilor li se permite intrarea fără vize, inclusiv cetățenii moldoveni, pot să se afle în această țară pentru 90 de zile, pe parcursul a jumătate de an. Dacă aceste termene nu sunt respectate, persoanelor care admit abateri le poate fi interzis accesul în Federația Rusă pe un termen de până la trei ani. Autoritățile ruse au introdus și alte modificări ale legislației migraționiste (cunoașterea limbii ruse, majorarea taxei pentru patentă etc.).¹⁷ Pentru a estima consecințele înăsprii legislației ruse în domeniul migrației asupra Republicii Moldova, trebuie să ținem cont de faptul că pe parcursul ultimului deceniu, conform statisticilor naționale, fluxul migraționist din Republica Moldova în proporție de cca 60% este ori-

entat spre CSI, dintre care 97% - spre Federația Rusă.¹⁸ Totodată, potrivit Băncii Naționale a Moldovei, sursa majoră de provenire a remitențelor o dețin în continuare țările CSI - 67,7 %, țările din restul lumii contribuind cu 33,3% din astfel de transferuri. Procentul remitențelor din Federația Rusă este în creștere (dacă în 2005 circa o treime din toate remitențele veneau din Federația Rusă și două treimi din alte țări, atunci către anul 2012 situația s-a schimbat radical: 67% din remitențe au provenit din Rusia, iar 33% din alte țări).¹⁹ Mai precizăm că, potrivit datelor Băncii Naționale, transferurile migranților au contribuit, în anul 2012, cu 24% din PIB-ul Republicii Moldova.

Centrul de analiză și prognoză economică Expert-Grup a publicat recent un studiu în care au fost estimate efectele expulzării din Federația Rusă a circa 260 de mii de lucrători moldoveni asupra economiei țării noastre. Costurile posibilelor deportări, în opinia analiștilor acestui centru, vor varia în funcție de numărul final de migranți deportați. Dacă autoritățile Federației Ruse vor expulza nu doar persoanele ce au interdicție de intrare (10 mii), dar și persoanele aflate în grupul de risc (240 de mii), atunci este așteptată o scădere a remitențelor din această țară cu cca 35% din totalul transferurilor. Reducerea bruscă a remitențelor provenite din Rusia ar produce un efect cumulativ asupra indicatorilor economici ai Republicii Moldova, care se va manifesta prin reducerea consumului cu 9,4%, a cheltuielilor bugetare cu 10,5%, a importului - cu 6,4%, a PIB-ului - cu 4,3%, a veniturilor bugetare - cu 8,3%.²⁰ Studiul respectiv indică că actuala dependență migraționistă a Republicii Moldova de un singur stat - în cazul dat Rusia, reprezintă o amenințare serioasă pentru economia națională, dacă se tine cont și de calitatea relațiilor bilaterale existente între cele două țări. Specialiștii în domeniul finanțelor presupun că reducerea remitențelor va crea un deficit de valută străină, fapt ce va

influența deprecierea leului moldovenesc, cu efecte și asupra creșterii prețurilor la resursele energetice. În această situație, autoritățile Republicii Moldova trebuie să întreprindă măsuri nu doar urgente, dar radicale și complexe pentru a diminua posibilele efecte negative ale revenirii în masă a migranților moldoveni din Federația Rusă. Reprezentanții Biroului pentru Relații cu Diaspora au identificat în acest sens trei direcții de acțiuni prioritare: acordarea de servicii pentru angajarea migranților în câmpul muncii, servicii de informare, precum și crearea unei baze de date pentru migranții care au nevoie de ajutor.²¹ La acestea am mai adăuga propunerea de a încheia, în cel mai scurt timp, a unui acord între Republica Moldova și Federația Rusă, care să prevadă protecția socială a lucrătorilor migranți.

În contextul evoluțiilor din regiune, Republica Moldova a venit în atenția marilor puteri, dar și a oficialilor Uniunii Europene, care au transmis mesaje clare de susținere pentru Republica Moldova. Totodată, nu trebuie să ometem faptul că, în contextul situației tensionate din Ucraina, este imperios necesar a păstra securitatea și stabilitatea în zonă or, în acest sens, Republica Moldova are hotar direct cu Ucraina și poate contribui în cel mai direct mod posibil la nerăspândirea acțiunilor negative din statul vecin. În măsură să transmită mesaje clare de susținere pentru Republica Moldova, încă de la sfârșitul anului trecut, țara noastră a devenit destinația pentru mai multe oficialități de rang înalt. Astfel, la 4 decembrie 2013, Republica Moldova a fost vizitată de secretarul de stat american J. Kerry. Mesajul acestuia a fost destul de clar. „Potrivit șefului diplomației de la Washington, vizita sa reconfirmă existența unui interes sporit din partea SUA față de procesul de transformări în care s-a angajat Republica Moldova și sprijinul Statelor Unite față de demersurile europene ale țării noastre.”²² La scurt timp după parafarea

Acordului de Asociere cu UE, Comisia Europeană a ținut să încurajeze eforturile Republicii Moldova prin oferirea unui supliment de asistență în valoare de 35 mln. de euro.²³ Aflat la 12 iunie 2014 într-o vizită în Republica Moldova, J. M. Barosso, Președintele Comisiei Europene, a semnat cu Primul-Ministru Iurie Leancă, patru acorduri de finanțare pentru domenii importante, cum ar fi sectorul energetic, afacerile interne, pentru dezvoltarea regiunilor rurale, dar și pentru a sprijini implementarea Acordului de Liber Schimb. În total, pe parcursul anului, Republicii Moldova îi vor fi oferite de către Uniunea Europeană 131 milioane de euro.²⁴ La 10.02.2014 șefa diplomației moldovenești s-a deplasat la Bruxelles, vizită în cadrul căreia a avut o întrevedere cu Secretarul General al NATO, A. F. Rasmussen, care a exprimat susținere pentru integritatea teritorială a Republicii Moldova și a dat asigurări ministrului moldovean privind sprijinul plenar în promovarea reformelor și modernizarea țării. Conducerea Alianței a subliniat că Bruxelles-ul respectă întru totul statutul de neutralitate stipulat în Constituția Republicii Moldova și a declarat că este la discreția autorităților moldovenești să decidă gradul de aprofundare a relațiilor cu NATO, având în vedere experiența vastă de cooperare a acesteia cu țările neutre și nealiniat de care poate beneficia și Republica Moldova.²⁵

În concluzie, putem afirma faptul că contextul regional la etapa actuală, în pofida faptului că a creat tensiuni de securitate regiunii, este totuși favorabil avansării Republicii Moldova în promovarea cursului de integrare europeană cu pași siguri. La această etapă, statul nostru se bucură mai mult ca niciodată de sprijin și implicare din partea unor mari actori regionali, dar și globali, care susțin cursul de integrare al Republicii Moldova.

În lumina ultimelor evoluții din regiune, țara noastră a căpătat notorietate, prezentând un deosebit interes în regiunea Eu-

ropei de Sud-Est. Din această perspectivă, nu putem neglija beneficiile de care s-a bucurat statul nostru în contextul ultimelor evenimente: liberalizarea regimului de vize cu statele-membre ale UE, dar și semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană. Totodată, este imperios necesar ca la etapa actuală, pașii întreprinși pe plan extern să fie foarte bine calculați, astfel încât să nu se acționeze în detrimen-

mul propriului interes național. Intensificarea dialogului cu partenerii din Occident nu ar trebui să echivaleze cu înrăutățirea relațiilor cu partenerii din Est. Republica Moldova ar trebui să promoveze o politică externă echilibrată, justificată din punctul de vedere al interesului național și al parteneriatelor și angajamentelor pe care și le-a asumat de-a lungul timpului.

NOTE

¹ <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/483716/>, vizitat la 12.05.2014.

² <http://www.jurnal.md/ro/news/declara-ia-parlamentului-rm-privind-situa-ia-din-transnistria-votata-1152715/>, vizitat la 15.05.2014.

³ Штански Н. Политика России в процессе нормализации молдавско-приднестровских отношений: анализ экспертных оценок. В: Проблемы национальной стратегии, 2012, № 4, с. 92.

⁴ Bogdan L. Rusia avertizează în legătură cu încălcarea drepturilor cetățenilor ruși din Transnistria. Chișinău, 2014.

<http://www.mediafax.ro/externe/rusia-avertizeaza-in-legatura-cu-incalcarea-drepturilor-cetatenilor-rusi-din-transnistria-12216352>, vizitat la 05.06.2014.

⁵ Americanii își mută atenția pe Republica Moldova. Ce au promis rușii în legătură cu separatiștii din Transnistria. <http://www.gandul.info/international/americanii-isi-muta-atentia-pe-republica-moldova-ce-au-promis-rusii-in-legatura-cu-separatistii-din-transnistria-12364553>, vizitat la 17.05.2014.

⁶ Putin vrea un statut special pentru Transnistria. <http://www.jurnal.md/ro/news/putin-vrea-statut-special-pentru-transnistria-219612>, vizitat la 15.05.2014.

⁷ Lavrov: Rusia se pronunță pentru soluționarea conflictului transnistrean. <http://uni-media.info/stiri/video-lavrov-rusia-se-pronunta-pentru-solutionarea-conflictului-transnistrean-76486.html>, vizitat la 20.05.2014.

⁸ Tratat de prietenie și Cooperare între Republica Moldova și Federația Rusă//Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte. Ediție oficială. Chișinău, MOLDPRES, 2002, v. 29, p. 337.

⁹ <http://www.europalibera.org/archive/news/latest/445/445.html?id=25412958>, vizitat la 8.06.2014.

¹⁰ <http://www.osce.org/cio/119592>, vizitat la 8.06.2014.

¹¹ Secieru S. Cum să evităm dosarele euroasiatice? În: CPRE Policy Memo, nr. 26, 2012, p. 6.

¹² <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4319>, vizitat la 25.05.2014.

¹³ Consultări ordinare interministeriale moldo-ruse la nivel de viceministri. www.mfa.gov.md din 09.06.2016.

¹⁴ <http://mec.gov.md/ro/content/consultari-bilaterale-moldo-ruse-pe-marginea-regimului-comercial-se-desfasoara-la-chisinau>, vizitat la 15.06.2014.

¹⁵ <http://itar-tass.com/opinions/interviews/2170>, vizitat la 25.06.2014.

¹⁶ Medvedev amenință Republica Moldova că ratificarea Acordului privind Asocierea cu UE ar putea să aibă urmări. Timpul.md din 07.07.2014, vizitat la 07.07.2014.

¹⁷ В России официально находятся полмиллиона граждан Молдовы www.enews.md din 10 aprilie 2014.

¹⁸ O. Poalelungi. Particularitățile de integrare a copiilor imigranților moldoveni în societatea-gazdă. Cazul Federația Rusă. Moldoscopie, nr 3, 2014, p. 98.

¹⁹ M. Cepoi. Noua politică migraționistă a Rusiei și impactul politic asupra Republicii Moldova. IDIS Viitorul, 2014, p. 6.

²⁰ Iurie Morcotilo, A. Fala. Aspectul migrațional în securitatea economică a Republicii Moldova. Centrul Analitic Independent, Expert-Grup. Chișinău, februarie 2014, pag. 6.

²¹ www.kommersant.md din 29.02.2014, vizitat la 05.05.2014.

²² <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/495970/> vizitat la 25.05.2014.

²³ <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/496026/> vizitat la 10.06.2014.

²⁴ <http://www.gov.md/libview.php?l=ro&idc=436&id=7790> din 12.06.2014.

²⁵ <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/496421/>, vizitat la 20.06.2014.

Prezentat: 8 iulie 2014.

E-mail: vera_tarsina@mail.ru

The role of communication in preventing and managing interethnic conflicts

Stela SPÎNU,
doctor în filologie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

REZUMAT

În prezentul articol sunt elucidate diverse forme ale comunicării, aplicate în contextul prevenirii și gestionării conflictelor interetnice, dependente de natura actorilor implicați în acest proces, de modul concret în care ea se realizează, de scopul urmărit în procesul de comunicare, de canalele și mijloacele prin care aceasta se realizează.

The ethnic conflict has been a major source of instability in the world in the recent decades. Ethnicity, in this context, includes the people "who share common characteristics that distinguish them from other communities in society and who develop a distinct cultural behaviour" [Dictionary of Sociology]. According to Donald L. Horowitz "ethnicity is one of the forces that if moderate helps build communities, if in excess leads to their destruction". This can serve as a power for generating ethnic conflicts, which comprises "relations in which each party perceives the goals, values, interests and behaviour of the other as antithetical to the own ones" [John Burton]. The ethnic conflict is determined by various factors including prejudices and actions of discrimination, which derive from political, religious, economic, linguistic or racial realities.

Prejudice admits devaluation of alleged behaviour, values, abilities or attributes of a given group, based on the ethnic stereotyped term. As examples can serve the prejudices against Roma and their harsh treatment, ignoring the youth's option to get integrated into the European society.

In some situations, the prejudice turns into discrimination, being materialized in policies and practices that serve a given ethnic group. In different periods, sociolo-

gists reported cases of official discrimination (materialized in legal documents), institutionalized discrimination (which implies imposing certain restrictions to representatives of some ethnic groups in obtaining a position, social statuses) and situational discrimination (which refers to cases of occasional discrimination and isolation applied to an individual based on certain social characteristics). Discrimination should be condemned at the level of state policy. A radical form of discrimination is the genocide, a crime committed in order to deliberately and systematically destroy, entirely or in part, a community or a national, racial, ethnic or political group. In this context, we could mention the Armenian genocide, the Nazi genocide against the Roma and the genocide suffered by the Jewish population during Hitler's rule.

Ethnic tensions caused by the mentioned factors persist in the former socialist federations, but also in Belgium, Iraq, Spain, Turkey, Lebanon, Libya, etc. Referring to the European political relations, Ion Botan affirms that Europe inherited the issue of nationalities, as an unresolved one, since the XIX century, which two world wars could not solve. After the events of 1989 – 1991, the issue suddenly became an acute one: three multinational states (the USSR,

Yugoslavia, and Czechoslovakia) split creating 22 new countries. Accordingly, this fact changed the political map of Europe and Central Asia more than the two world wars were able to do. [I. Botan, p. 60]

It is obvious that in the situation of interethnic and inter-confessional escalation of tensions, the need to communicate is a must. In these circumstances, the information becomes strongly influenced by the nature of the interests of the actors involved in the conflict or in its management. Ion Dragan mentions that in tense and uncertain situations, the public needs more information to get to know about what is happening and how to overcome the crisis, thus the need for information increases. [Ion Dragan, p. 9]

Analysing the role of communication in crises, Alex Mucchielli, epistemologist and specialist in communication sciences, remarks that through this activity we assume an identity because communication always has as general finality the expression of identity. By communicating, we cannot but affirm our own being and position the "personality" in relation to the other. In addition, according to the opinion of the American sociologist E. Goffman, people communicate in order to acquire the desired identity in the communication situation they are in. Indeed, any situation of inter-personal communication places each actor in the position of playing a destined role, which finally ensures mastery of the situation, i.e. enabling him to be recognized for the role he plays.

In order to prevent and manage ethnic conflicts, communication has known, in its evolution, various forms such as diplomacy, bilateral and multilateral negotiations between the parties involved in the conflict, mediation.

Diplomacy involves the activity undertaken by a state through its diplomatic representatives in order to achieve its foreign policy. The diplomatic relations between Hungary and Romania can serve

as an example; Budapest and Bucharest conducted an ongoing dialogue on the topic of protecting the ethnic Hungarians in Romania or the increased attention of Albania for the ethnic Albanians, which represented a majority in Kosovo (before the self-declared independence of this region).

Referring to negotiations (as a form of cooperation between two or more parties in order to reach an agreement that can be signed as a treaty, agreement, etc.), we remind Gavin Kennedy's statement that "everything is negotiable", but also Bill Scott's words "you never get what you deserve, you get what you negotiate". It is obvious that communication in its various forms can help reduce the emotional element of the conflict to a stage when the parties are ready to proceed to negotiations and reach a consensus through negotiations. In Professor Teodor Frunzeti's opinion, "conflicts are resolved when an explicit or implicit negotiation process reaches a mutually acceptable outcome. Acceptable does not mean that both sides are happy or that the result is correct; only that none of the parties considers it worth the effort to try to change the outcome". As examples of positive resolution of ethnic conflicts through negotiations can serve the political realities of Catalonia (Spain), Greenland and the Faroe Islands (Denmark), Aland Islands (Finland), South Tyrol and Val d'Aosta (Italy), Netherlands, Belgium, Switzerland, etc.

Mediation is an essential communication process whose success depends to an overwhelming extent on the mediator's communication skills. Laura Maria Irimies says that the mediation represents a fundamental change at the level of mentality and constitutes a major progress of civilization through the fact that allows the parties to adopt again, in a free manner, their own decisions with the help of a neutral party, when they have failed in their endeavour to find a solution on their own.

Brian McNair argued that the effects of

communication in crises are not exclusively determined by the contents of the sent message, but by the historical context in which they take place and the dominant political climate at the given moment. In this context, the form of communication to be chosen depends on the ratio of powers between the partners. It can be on equal footing (enabling negotiations and putting an end to the conflict) or unequal positions (with a different social status or hierarchy). In the context of ethnic tensions escalation, it is obvious that only a dialogue on equal terms and the use of an assertive style of communication can help prevent and manage conflicts.

In the contemporary world, the lack of rigour, the thirst for sensational, the absence of any "censorship" made possible that the "crisis information" gave birth to a different type of "war"; the information war affecting the completely unprotected public from professional communicators. "We must not omit, M. Mathieu underlined, the fact that information belongs to the hot war and it is integrated in the communication policy of the states themselves, i.e. in short, in the inherent politics". [Nicolae

Rotaru, p. 246] In the same manner, Vasile Paul affirms that the informational war could be perceived as a totality of information operations conducted at tactical, operational and strategic levels in peacetime, escalation of crisis and conflict in order to achieve some objectives or influence some targets [Vasile Paul]. Currently, the informational war is often used in the territories haunted by ethnic conflicts in order to destabilize the political situation.

It is obvious that communication involves not only the art of speaking, but also the art of listening, of being silent or of acting. Therefore, the art of listening is as important as the art of persuasion in conflict resolution. In this context, we quote the statement of the American radio and television moderator Larry King, "The best speaker is a good listener".

Thus, communication plays an important role in preventing and managing ethnic conflicts because *all human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood* [Article 1 of the Universal Declaration of Human Rights].

REFERENCES

1. Igor Boțan. Armonizare a relațiilor interetnice – sfidări și oportunități. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2005.
2. Dicționar de sociologie. București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
3. Dictionary of Sociology. Oxford University Press, 1998.
4. Drăgan Ion. Paradigme ale comunicării de masă. Editura Șansa, București, 1996.
5. Frunzeti Teodor. Conflict și negociere în relațiile internaționale. Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2011.
6. Horowitz Donald L. Ethnic Groups in Conflict, University of California Press, 1985.
7. Irimieș Laura Maria. Mediarea conflictelor și managementul comunicării. În: file:///C:/Users/admin/Desktop
8. Paul Vasile. Conflicturile secolului XXI. Războiul informațional. În: Colocviu Strategic nr. 7 (XXXVIII), august, 2005.
9. Rotaru Nicolae. Criză și dialog. Editura RAO, București, 2003.

Prezentat: 28 mai 2014.

E-mail: stela_s73@mail.ru

Tribuna tânărului cercetător



Controlul constituționalității legilor „a priori” versus „a posteriori”

Tatiana DABIJA,
*doctorandă, Institutul de Cercetări Juridice
și Politice al Academiei de Științe a Moldovei*

Recenzent:
Andrei GUȘTIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar

SUMMARY

In this article we conduct a research into a highly controversial subject. We mean the constitutional control of laws in its 2 basic forms: the previous control and the posterior control. We conclude that previous control is an abstract one and enjoys certain advantages: - Removes the constitutional conflict until the entry into force of the law; - Reduce the period of notice and consideration; - Is a formula that puts in a certain relationship parliamentary sovereignty and judicial review and absolutely does not violate the prestige of the legislature; - Contribute to the legislative stability and removes negative consequences that may result from posterior control in cases where laws have been declared unconstitutional.

By posterior control of the constitutionality we distinguish the constitutionality of laws and other normative acts after their entry into force. Posterior control exists in the states where the constitutionality of laws is exercised by the courts of common law and in the states in which control is exercised by the constitutional courts (tribunals).

Istoria dreptului românesc a cunoscut încă din secolul XVIII încercări de a democratiza puterea de stat, de a-i imprima unele calități noi, menite să asigure o mai bună funcționare a acesteia, încercări de a pune procesul de legiferare într-un cadru mai modern. Domnitorului reformator Constantin Mavrocordat îi aparține unul dintre primele eforturi de a separa puterea judiciară de cea executivă. La nivel local, Mavrocordat a dispus instituirea în județe a câte 1-2 judecători, salarizați de stat, care urmau să judece singuri sau împreună cu ispravnicul de județ. În perioada războiului ruso-turc (1768-1774), la cererea boierilor, s-a operat separarea puterii judiciare de cea executivă și la nivel central, sepa-

rându-se Divanul în două departamente executive și două departamente judiciare. De la sfârșitul sec. XVIII au fost formulate de boieri numeroase proiecte de reorganizare a instituțiilor puterii, a raporturilor dintre Principatele Românești și Imperiul Otoman și aceste proiecte s-au înaintat imperiilor, ce aveau interese în Principate: Rusia, Turcia, Austria. [15, p. 24] Sub influența ideilor liberale, autorii proiectelor cereau limitarea puterii domnești, formarea unui organ reprezentativ, instaurarea unui mecanism legislativ eficient. Dintre toate aceste proiecte se distinge în mod deosebit proiectul boierilor moldoveni din 1822, cunoscut în literatură cu denumirea de „constituția cărvunilor”.

O preocupare mai evidentă de calitatea legilor și de concordanța lor cu actul fundamental era prezentă în Convenția de la Paris din 7-19 august 1858, care a ținut locul Constituției la începuturile României moderne. Convenția prevedea înființarea Comisiei centrale de la Focșani, care pe lângă alte atribuții avea și sarcina de a veghea la respectarea și aplicarea Convenției. Convenția prevedea că legile nu vor fi sancționate de domnitor decât după ce va fi luat avizul Comisiei centrale, în care să se indice că normele legilor nu depășesc dispozițiile Convenției. Astfel, se instituie un adevărat organ de control prealabil de constituționalitate. Odată cu realizarea uniunii reale a Principatelor Românești (1862), Comisia de la Focșani a fost dizolvată, dar înainte de dizolvare a prezentat un proiect de lege cu privire la înființarea unui consiliu de stat, care trebuia să cerceze proiectele de lege trimise de Domnitor sau adunare pentru a le pune de acord cu Constituția (adică Convenția). [6, p. 273]

Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris din 1864 a pus în sarcina Consiliului de Stat pregătirea de legi prezentate de Domnitor Parlamentului. După abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza, Consiliul de Stat a fost desființat. Constituția din 1866 a fost o constituție liberală, având ca model constituția belgiană din 1831. Ea se prezenta ca un pact între Domnitor și Națiune (în persoana Reprezentanței Naționale). Constituția din 1866 nu prevedea înființarea unui organ special de tipul Consiliului de Stat. Conform Legii din 9 iulie 1866 despre împărțirea atribuțiilor Consiliului de Stat, se prevedea că atribuțiile de pregătire a proiectelor de lege revin miniștrilor care se vor folosi de niște comisii speciale, funcționând la departamentele respective. Această soluție reprezintă un pas înapoi față de Consiliul de Stat care căzuse din motive politice.

După Marea Unire din 1918, a fost necesară adoptarea unei noi Constituții, la care să participe reprezentanții populației din

întreaga țară. Detestând legiferarea „șovăitoare și b jb itoare, prin doar pipăirea instinctivă a nevoilor actuale”, C. Partheniu pleda pentru elaborarea legilor în conformitate cu principiile, numind această elaborare „genetică”. Adică, inițial, s-a pus problema constituționalității proiectelor de lege. [14, p. 13]

Acestor revendicări permanente le-a răspuns Constituția din 1923, care în art. 76 a prevăzut înființarea unui Consiliu Legislativ cu menirea de a ajuta în mod consultativ la elaborarea și coordonarea legilor, emanând fie de la puterea executivă, fie din inițiativă parlamentară.

Consiliul Legislativ a fost înființat prin legea din 25 februarie 1925 ca o instituție ajutătoare a Parlamentului, care se încadra în procesul de legiferare prin avizele ce le da asupra proiectelor de lege înainte de a fi prezentate Parlamentului, avize în care se arăta dacă proiectul este sau nu în concordanță cu Constituția. Deși Constituția din 1923 nu precisase în mod expres acest rol al Consiliului Legislativ, legea din 1925 i l-a atribuit, deoarece legiuitorul s-a condus de expunerea de motive prezentate Parlamentului și de dezbaterile parlamentare la adoptarea Constituției.

Consiliul Legislativ era un organ de specialitate, ce coopera la întocmirea legilor, nefiind însă un organ legislativ. [8, p. 13]

Deși în doctrină s-au exprimat temeri asupra faptului că avizul Consiliului legislativ poate crea o situație de conflict între guvern, parlament și șeful statului, aceste temeri nu s-au materializat din cauza că avizul Consiliului Legislativ era numai consultativ și nu obligatoriu. Consiliul Legislativ reprezenta, de fapt, primul obstacol în calea neconstituționalității, îndepărtând chiar de la început viciile de neconstituționalitate.

Controlul anterior reprezintă un control abstract și se bucură de anumite avantaje: permite înlăturarea conflictelor constituționale până la intrarea legii

în vigoare; reduce termenul de sesizare și examinare; este o formulă care pune într-o anumită relație suveranitatea parlamentară cu revizuirea juridică și nu încalcă prestigiul legiuitorului; contribuie la stabilitatea legislativă și, astfel, înlătură urmările negative ce pot apărea în urma controlului posterior în cazurile în care legile sunt recunoscute neconstituționale.

Pe lângă avantajele menționate, controlul a priori se caracterizează printr-un șir de dezavantaje, acestea fiind evidențiate în literatura de specialitate:

a) curțile constituționale care deja au o practică de adoptare a hotărârilor privind constituționalitatea legilor, efectuând controlul a priori, se ciocnesc de greutate atunci când, în timpul scurt fixat pentru examinare, trebuie să se pronunțe asupra constituționalității actului normativ ce intră în vigoare. Foarte des urmările directe și indirecte nu pot fi stabilite de către Curte la această etapă de control. Practica demonstrează că legea care, în urma controlului anterior, formal nu contravine Constituției, în timpul aplicării poate fi neconstituțională;

b) termenul prevăzut pentru examinare influențează calitatea hotărârilor Curții;

c) condițiile sociale și economice care au servit ca temelie la elaborarea legii, până la intrarea ei în vigoare, pot să se schimbe atunci când legea intră în vigoare, influențând, astfel, constituționalitatea legii;

d) controlul anterior, de regulă, stopează procesul de aplicare a legii și în acest caz hotărârea trebuie să fie adoptată în termen foarte scurt, în caz contrar, va influența activitatea legislatorului;

e) controlul preventiv are un evident caracter politic, deoarece se exercită înaintea ca textul să aibă forța de lege;

f) decizia Curții Constituționale poate fi cenzurată de către Parlament.

Specificul controlului preventiv constă în faptul că acesta se interferează cu pro-

cesul legislativ. De regulă, el este un mijloc de protecție a minorității politice prin continuarea dezbaterilor cu majoritatea parlamentară pe marginea constituționalității legii, iar efectele au un caracter specific. Trăsătura principală a controlului preventiv e caracterul său abstract, el aflându-se în afara oricărui litigiu legat de aplicarea legii. [1, p. 15]

DI N. V. Vitruc, făcând un studiu asupra constituțiilor și legislațiilor statelor în care se aplică controlul constituționalității legilor de o instituție specială și specializată, putem evidenția actele normative, controlul cărora este efectuat anterior adoptării lor, făcând următoarea divizare: proiectele de lege, indiferent de forța lor juridică (Austria, Germania, Spania, Portugalia, România, Turcia, Ungaria); proiectele anumitor categorii de legi - legile de modificare a Constituției, legile organice (Spania, Italia, România, Turcia); legile de ratificare a tratatelor internaționale (Armenia, Georgia, Portugalia, Ungaria); regulamentele camerelor Parlamentului (Armenia, Belarusi, Portugalia, România, Ungaria); în Republica Moldova, Curtea Constituțională se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției, potrivit art. 135, lit. (c) din Legea Fundamentală și art. 4, lit. (e) din legea organică, efectuând, astfel, controlul a priori. Controlul preventiv asupra inițiativelor de revizuire a Constituției se exercită la sesizarea subiecților prevăzuți de art. 25 din legea organică, pe când inițiativa de revizuire poate veni din partea subiecților prevăzuți de art. 141, alin. (1) din Constituție.

Procedura de control preventiv este inițiată până la intrarea în vigoare a actului normativ sesizat și până la aplicarea lui practică. Exercițând controlul preventiv, trebuie examinate numai acele dispoziții din lege care au fost sesizate, astfel apare posibilitatea ca dispozițiile ce nu au fost examinate pe calea controlului preventiv să fie examinate aplicând procedura controlului posterior.

 n legislația multor state, de regulă, subiec ii cu drept de a iniția controlul preventiv sunt aceeași.

 n doctrină se remarcă faptul că, potrivit textelor constituționale, legitimarea activă, adică posibilitatea legală de a sesiza Curtea Constituțională, a fost acordată principalelor autorități ale statului, precum  i șefului statului – ca o eviden iere  i consolidare a atribuțiilor de control constituțional. Recunoa terea acestui drept, inclusiv șefului statului, este firească, av ndu-se în vedere faptul că una dintre atribuțiile lui principale este tocmai aceea de a veghea la respectarea Constituției, sesizarea Curții Constituționale fiind mijlocul juridic cel mai important de punere în valoare a acestui drept.

O deosebită importanță o are momentul ini ierii controlului preventiv: până sau după votarea în Parlament a proiectului de lege. Când controlul preventiv este inițiat până la adoptarea legii, legiuitorul are posibilitatea să examineze avizul Curții Constituționale, să cunoască argumentele aduse de Curte în procesul examinării  i, respectiv, să facă modificări în proiectul de lege în baza acestor argumente.  n acest caz, Curtea Constituțională nu participă ca subiect al procesului legislativ, dar noi, cercetătorii, credem că, dată fiind calitatea sa de expert, aceasta nu influen eaz  principiul separa iei puterii în stat. Curtea Constituțională emite avize în urma controlului preventiv al legii deja votate, constat nd neconstituționalitatea legii,  i legea respectivă este trimisă Parlamentului spre reexaminare, ceea ce se echivalează cu un veto suspensiv. Dacă Parlamentul adoptă legea în aceeași formulă cu o majoritate de, cel pu in, două treimi din numărul membrilor, obiec ia de neconstituționalitate este înlăturată, iar promulgarea devine obligatorie. [2, p. 15]

 n conformitate cu art. 135, alin. (1), litera (c) din Constituția Republicii Moldova  i art. 4, alin. (1), litera (c) din Legea cu privire

la Curtea Constituțională, Curtea Constituțională este în drept să examineze  i să se pronunțe asupra inițiativelor de revizuire a Constituției, efectu nd, la sesizare, un control preventiv. [9, p. 154]

Un aviz pozitiv al Curții Constituționale a fost emis la sesizarea Președintelui Republicii Moldova privind modificarea art. 16  i art. III, Titlul VII „Dispoziții finale  i tranzitorii din Constituția Republicii Moldova” în data de 15 noiembrie 1995. La 17 martie 1997, la sesizarea unui grup de deputați în Parlament, Curtea Constituțională a emis un aviz asupra proiectului de lege privind modificarea art. 24, alin. (3), art. 29, alin. (3)  i articolele 25, 30, 54, 55, 93, 124  i 125 din Constituție, pe care grupul de deputați inten iona să-l prezinte Parlamentului spre examinare. Curtea a menționat că inițiativa de revizuire a Constituției corespunde Legii Supreme a statului  i majoritatea modificărilor propuse de către ini iatorii revizuirii Constituției nu lezează drepturile  i libertă ile fundamentale ale cetățenilor sau garanțiile acestora, fiind în concordanță cu prevederile art. 41, alin. (2) din Constituție. Totodată, Curtea a evidențiat  i modificările propuse ce contraveneau prevederilor art. 142, alin. (2) din Constituție.

Din cele relatate mai sus, este clar, că, înainte de sesizarea Parlamentului, autorul revizuirii e obligat să depună proiectul de lege sau propunerea legislativă la Curtea Constituțională, iar controlul intervine înainte oricărei proceduri în fața Parlamentului asupra unui proiect de lege sau asupra unei propuneri legislative de revizuire.  n literatura de specialitate este des  nt lnit  opinia, cu care întru totul suntem de acord, că, în cazul inițiativei de revizuire a Constituției, Curtea Constituțională nu o poate verifica sub aspectul conformit ii con inutului ei cu Legea Fundamentală, în felul acesta, Curtea Constituțională a Republicii Moldova nu poate să pronunțe o decizie de neconstituționalitate a inițiativei de revizuire a Constituției, dar poate

emite un aviz care va exprima opinia sa cu privire la compatibilitatea acestei inițiative cu relațiile economice, sociale și politice ale țării, cu ansamblul sistemului juridic în vigoare, cu normele general admise ale dreptului internațional, precum și cu pactele și tratatele la care Republica Moldova este parte. Curtea Constituțională a Republicii Moldova, noi, cercetătorii, considerăm că trebuie să exercite controlul de constituționalitate asupra inițiativelor de revizuire a Constituției în conformitate cu textele din Constituție care privesc revizuirea acesteia, Curții revenindu-i misiunea de a se pronunța dacă ele sunt făcute cu respectarea dispozițiilor art. 141 și art. 142 din Legea Supremă. Curtea Constituțională, exercitând controlul constituționalității proiectului de lege sau a propunerii legislative de revizuire a Constituției, va verifica dacă inițiativa de revizuire provine de la subiectele expres și limitativ indicate în Constituție, iar în cazul inițiativei din partea cetățenilor - dacă reprezentativitatea s-a asigurat atât în privința numărului minim de cetățeni din cadrul electoratului, cât și în privința unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi. Curtea va avea să se pronunțe la fel dacă au fost sau nu respectate limitele revizuirii în raport cu circumstanțele în care se solicită revizuirea. Curtea va avea să se pronunțe și dacă inițiativa de revizuire nu întrece limitele fixate prin Constituție în ceea ce privește obiectul revizuirii. [3, p. 58]

O problemă importantă este: termenele de transmitere spre examinarea preventivă a proiectelor de lege și a legilor până la promulgare, la fel și a termenelor de examinare. Reieșind din practica curților constituționale ale multor state, aceste termene sunt limitate, pentru ca procesul legislativ să nu fie tergiversat, iar Curtea să poată reacționa prompt la toate situațiile ce se creează în procesul de control al constituționalității legilor. Este evident că o asemenea modalitate de control în

termene limitate influențează negativ calitatea hotărârilor adoptate de Curtea Constituțională, ceea ce constituie unul din dezavantajele sale. Hotărârea Curții Constituționale privind neconstituționalitatea legii sau a unor dispoziții din lege, de regulă, blochează promulgarea legii. Înlăturând obiecția de neconstituționalitate a legii, Parlamentul își atribuie dreptul de a modifica Constituția, transformând, astfel, modificarea Constituției într-o procedură obișnuită, ca și adoptarea legilor ordinare, un asemenea final fiind nedorit.

Noi concluzionăm că: Parlamentul, deși este un organ reprezentativ, este și exponentul unor partide care își caută și propriile avantaje, în unele cazuri, chiar detașându-se de interesele celor pe care îi reprezintă, în acest sens, controlul de constituționalitate a actelor normative ale Parlamentului de către Curtea Constituțională stimulează perfecționarea reprezentării, îmbunătățește apărarea drepturilor particularilor împotriva unei majorități parlamentare agresive.

Controlul constituționalității legilor „a posteriori”

Prin controlul posterior al constituționalității legilor distingem controlul constituționalității legilor și a altor acte normative după intrarea lor în vigoare. Controlul posterior există în statele în care controlul constituționalității legilor este exercitat de instanțele de judecată de drept comun și în statele în care controlul este exercitat de curți (tribunale) constituționale. [15, p. 130]

Controlul de constituționalitate a legilor posterior intrării în vigoare, apare odată cu constituirea sistemului de drept românesc modern. După abdicarea forțată a lui Alexandru Ioan Cuza, Adunările legiuitoare au proclamat ca Domn al României pe prințul Carol de Hohenzolern. Proiectul de Constituție întocmit de Consiliul de Stat a fost votat la 30 iunie 1866 și sancționat de domnitorul Carol I, la 1 iulie

1866. Constituția din 1866 se prezintă ca o Constituție rigidă, ce poate fi revizuită doar printr-o procedură mai complexă. Supremația Constituției reieșea clar din prevederile constituționale ale art. 127 „Constituțiunea de față nu poate fi suspendată nici total, nici în parte” și ale art. 129 „Din ziua punerii în vigoare a Constituțiunii de față sunt abrogate dispozițiunile din legi, decrete, regulamente și alte acte contrarii cu cele așezate de ea”. [7, p. 77]

Aplicarea în direct a Constituției în a II-a jum. a sec. XIX s-a făcut de către instanțele judecătorești pe spețele despre înstrăinarea pământurilor rurale străinilor, aceste înstrăinări fiind anulate ca aflându-se în contradicție cu art. 7, §5 al Constituției, ce prevedea că numai românii și cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România. Doctrina s-a exprimat cu toată energia în favoarea organelor judecătorești, care erau datoare să nu aplice o lege neconstituțională, ci să o înlăture și să aplice în direct Constituția.

Art. 103 al Constituției din 1923 dădea dreptul de a judeca constituționalitatea legilor Curții de Casație (în secțiuni unite). Constatând neconstituționalitatea unor norme din legi, Curtea le declara inaplicabile, dar această declarație se mărginea numai la cazul judecat, adică nu avea efecte *erga omnes*. Astfel, Constituția din 1923 nu mai admitea (așa cum se stabilise deja în jurisprudență) că orice judecător în fața căruia se ridică chestiunea de neconstituționalitate, avea dreptul de a judeca dacă este sau nu constituțională norma din lege, ci statua o singură instanță ce putea să controleze constituționalitatea - Curtea de Casație în Secțiuni-Unite. Recunoașterea neconstituționalității unei legi votate și promulgate s-a considerat o problemă destul de gravă, de aceea nu s-a acceptat ca orice instanță judecătorească s-o cerceteze, s-a invocat și motivul unității de jurisprudență, deoarece nu se putea admite ca o instanță să declare neconstituțională

o lege, iar alta (de exemplu, cea de apel) să o declare constituțională. [9, p. 154]

Curtea de Casație în Secțiuni-Unite putea să cerceteze constituționalitatea unei legi doar la sesizarea părții interesate și nu din oficiu. Neconstituționalitatea putea fi invocată doar pe cale de excepție, într-un proces în curs. Conform Legii Curții de Casație (art. 29) instanța în fața căreia se ridică chestiunea de neconstituționalitate, continua să judece procesul, și numai după rămânerea hotărârii judecătorești definitive în speța dată, partea se putea adresa Curții de Casație pentru rezolvarea chestiunii de neconstituționalitate.

Apariția Curților Constituționale a declanșat, firește, dispute teoretice interesante, cu reale implicații practice privind obiectul controlului posterior. Este de necontestat faptul că, exercitându-și atribuțiile, Curtea Constituțională nu se cuvine să fie supraîncărcată. Deci, nu toate actele juridice trebuie să fie examinate de Curte, ci doar cele cu o valoare juridică superioară. [8, p. 88]

Noi considerăm că este necesar să precizăm care anume acte juridice normative pot fi supuse controlului posterior. Potrivit practicii internaționale, controlului posterior al constituționalității legilor pot fi supuse următoarele acte juridice normative [15, p. 131]: a) legile de modificare a Constituției; b) legile organice; c) legile adoptate prin referendum; d) regulamentele parlamentelor, ale camerelor; f) legile de ratificare a tratatelor internaționale (după cum s-a indicat mai sus, această categorie de legi trebuie să constituie obiectul controlului preventiv); g) legile anterioare intrării în vigoare a Constituției; h) legile subiecților statelor federative; i) actele subordonate legii.

Toate aceste acte normative pot fi supuse unui control posterior abstract și concret și sunt reglementate atât de constituții, cât și de legile de organizare și funcționare a curților constituționale.

Examinând art. 135 din Constituția Republicii Moldova și art. 4 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, se poate evidenția că controlului posterior al constituționalității legilor pot fi supuse următoarele acte normative: a) legile; b) hotărârile Parlamentului; c) decretele Președintelui Republicii Moldova; d) hotărârile și ordonanțele Guvernului; e) tratatele internaționale.

O problemă de mare importanță teoretică și practică, foarte des discutată în literatura de specialitate, este cea dacă toate legile pot forma obiectul controlului constituționalității. Această problemă e actuală și pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova. Noi vom încerca să contribuim la soluționarea problemei în cauză, inițiind un studiu teoretic și practic.

Legea este actul normativ cu valoare juridică superioară, cel mai important izvor al dreptului ce emană de la Parlament, organul suprem al puterii de stat, exponent al puterii suverane a poporului. Legea se distinge de celelalte acte normative atât prin poziția ei superioară în sistemul izvoarelor dreptului, fiind editată de organul suprem reprezentativ al puterii de stat conform unei anumite proceduri stabilite, cât și prin conținutul normativ al reglementărilor instituite de ea. [3, p. 58]

Din punctul de vedere al forței juridice, Constituția Republicii Moldova, prin dispozițiile art. 72, distinge trei categorii de legi: legi constituționale, legi organice și legi ordinare. [15, p. 131]

Supremația Constituției fiind dominantă statului de drept, este firesc ca și Parlamentul, la rândul său, să se subordoneze Constituției. Iar de aici rezultă o idee simplă, dar fundamentală, și anume cea în virtutea căreia crearea și organizarea controlului constituționalității legilor este rezultatul exigenței, ca și legea, ca act juridic al Parlamentului, să fie supusă unui control de legalitate, pentru că și ea trebuie să fie conformă Constituției. De aici și conse-

cința că înființarea controlului constituționalității legilor fundamentează ideea că numai legea trebuie să formeze obiectul controlului. Includerea și a altor acte juridice normative sau cu caracter individual, cu excepția actelor cu putere de lege, nu este justificată din punctul de vedere al rigorilor științifice. Rațiunile ce s-au creat în acest sens sunt în dezacord cu constituțiile multor state care extind acest control și asupra altor acte juridice, însă această extindere își are motivația sa, fiind o reacție a organului legislativ, iar ideea precum că ea, extinderea, complică mult instituția controlului constituționalității legilor este în opinia cercetătorilor greșită, deoarece nu riscă nici într-un fel ca autoritățile însărcinate cu controlul constituționalității legilor să se implice direct sau să influențeze guvernarea. [12, p. 7]

Competența Curții Constituționale privind controlul legilor anterioare intrării în vigoare a Constituției în Republica Moldova nu este nouă și nici specifică; ea a fost pusă în toate statele care au adoptat o nouă Constituție, întrucât aceasta, prin natura sa, instituie o altă ordine juridică.

După cum arată Hans Kelsen, relația dintre Constituție și legile anterioare este cea de recepționare a ordinii juridice preconstituționale de către noua ordine constituțională, în condițiile în care fundamentul acesteia din urmă nu poate fi decât textul Legii sale Fundamentale; în măsura în care nu sunt contrare noii Constituții, conținutul normelor preconstituționale nu se schimbă, dar fundamentul validității lor este altul, pentru că fundamentul validității ordinii juridice în întregul ei s-a schimbat. [11, p. 279]

Supremația Constituției implică, în mod necesar, ca toate actele subordonate, indiferent când au fost adoptate, să nu fie în contradicție cu prevederile sale. De aceea receptarea dreptului anterior, chiar dacă nu este expres prevăzută în cuprinsul Constituției, ci e tacită, realizându-se, mai ales,

pe calea interpretării, nu-i posibilă decât în măsura în care el nu vine în contradicție cu normele legii fundamentale în vigoare.

 n Hotărârea Curții Constituționale, nr. 41 din 07.12.2000 despre controlul constituţionalităţii Legii nr. 985-XIV din 18 mai 2000  i a unor prevederi din Legea nr. 984-XIV din 18 mai 2000 este expusă examinarea în  edin a plenar  deschisă, dosarul privind controlul constituţionalităţii Legii nr. 985-XIV din 18 mai 2000 „Cu privire la inițiativa populară de revizuire a Constituției”  i a unor prevederi din Legea nr. 984-XIV din 18 mai 2000 „Pentru completarea Titlului II din Regulamentul Parlamentului”. Temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea Președintelui Republicii Moldova.  n opinia autorului, dreptul Parlamentului de a declara nulă orice ini iativă populară de revizuire a Constituției în cazul încălcării, prin proiectul de lege respectiv, a principiului unităţii materiei stipulat la art. 3, alin. (2) din lege, precum  i termenele instituite prin aceasta lege de efectuare a expertizei juridice preliminare  i de înregistrare a inițiativei populare de revizuire a Constituției, de înregistrare a grupului de ini iativă, de colectare a semnăturilor  i de verificare a autenticităţii lor, de transmitere a proiectului de lege privind modificarea Constituției la Curtea Constituțională creează condiții inegale subiecților cu dreptul de a iniția revizuirea Constituției. Acest drept, noi considerăm, acordă legislativului posibilitatea de a respinge orice ini iativă populară de revizuire a Constituției care nu-i va conveni, fapt ce contravine dispozițiilor cuprinse în art. 2, alin. (1)  i art. 39, alin. (1) din Constituție, care prevăd că suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct  i prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție,  i că cetăţenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum  i prin repre-

zentan ii lor. Examin nd această sesizare, Curtea a declarat neconstituționale: Legea nr. 985-XIV din 18 mai 2000 „Cu privire la inițiativa populară de revizuire a Constituției”;  i - Sintagma „...sau de către Curtea Constituțională în cazul în care revizuirea Constituției este inițiată de cetăţeni” din art. 74/2, alin. (1), precum  i art. 74/4, alin. (1), lit. a)  i alin. (2), lit. c) din Legea nr. 984-XIV din 18 mai 2000 „Pentru completarea Titlului II din Regulamentul Parlamentului”.

Curtea Constituțională a controlat constituționalitatea unor legi foarte importante pentru procesul edificării statului de drept. La 29.03.2001 Curtea Constituțională a adoptat Hotărârea despre controlul constituţionalităţii unor prevederi din Legea nr. 1107-XIV din 30 iunie 2000 „Privind modificarea  i completarea Codului electoral”. [13] Temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea Președintelui Republicii Moldova, depusă la 16 octombrie 2000.  n sesizarea sa Președintele Republicii Moldova men ioneaz  că prin modificările operate la art. 143, 146, 147  i 148 din Codul electoral Parlamentul a exclus nu numai posibilitatea desfăşurării referendumului legislativ, dar  i posibilitatea desfăşurării referendumului constituțional din inițiativa cetăţenilor, a Președintelui Republicii Moldova sau a altor subiec i abilita i cu acest drept. Noi considerăm că în formula actuală art. 150, alin. (1), lit. (b)  i lit. (c) din Codul electoral, în care, după cuv ntul „referendumul”, s-a adăugat cuv ntul „consultativ”, permite Parlamentului să îngrădească dreptul cetăţenilor de a- i expune opinia în cadrul unui referendum consultativ. Prin aceasta, noi sus inem că sunt încălcate dispozi iile art. 2, alin. (1), art. 38, alin. (1), art. 39, alin. (1), art. 75, alin. (1)  i art. 88, lit. f) din Constituție, precum  i hotărârile Curții Constituționale nr. 57 din 3 noiembrie 1999  i nr. 15 din 11 aprilie 2000. Raport nd dispozi iile contestate la normele Legii Supreme, la jurispruden a

constituțională și la normele dreptului internațional, Curtea Constituțională reține următoarele. În conformitate cu art. 2, alin. (1) din Constituție, suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, pe care acesta o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție. Voința poporului, potrivit art. 38, alin. (1) din Legea Supremă, constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat, iar, conform art. 39, alin. (1) din Constituție, cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor. Curtea relevă că suveranitatea națională înseamnă, potrivit Constituției, puterea absolută și perpetuă a poporului, pe care acesta o exercită prin organele reprezentative ale puterii de stat, al cărei titular suveran este. În acest sens, suveranitatea națională este inalienabilă, întrucât ceea ce se transmite organelor reprezentative este doar exercițiul acesteia. Exercițarea suveranității în mod direct de către popor se realizează prin participarea lui la referendumuri și alegeri, precum și prin luarea unor decizii de către acesta în mod direct. Curtea observă că referendumul, în sensul prevederilor constituționale, reprezintă forma cea mai frecventă și mai expresivă de manifestare a democrației directe. Curtea a decis să declare neconstituționale în articolul unic din Legea nr. 1107-XIV: alin. 5, în partea prin care se modifica art. 143, alin. (1) și (2) din Codul electoral; alin. 8, prin care art. 147 din Codul electoral se completează cu lit. (a) și (b); alin. 9, prin care a fost exclus art. 148 din Codul electoral; alin. 10, prin care în alin. (1), lit. (b) și (c) din art. 150 al Codului electoral după cuvântul „referendumul” a fost adăugat cuvântul „consultativ”.

Constituția este o lege și, în acest sens, fiind o lege ulterioară, abrogă, implicit,

reglementările contrare ale legilor anterioare, conform principiului *lex posteriori derogat priori*. [15, p. 134]

Potrivit prevederilor constituționale, legile și celelalte acte normative rămân în vigoare în măsura în care nu contravin Constituției. Legea cu privire la Curtea Constituțională, prin art. 31, alin. (2), prevede că sunt supuse controlului constituționalității numai actele normative adoptate după intrarea în vigoare a Constituției adoptate la 29 iulie 1994. Prevederi similare găsim în Constituția Germaniei, art. 123, potrivit căruia dreptul anterior continuă să fie în vigoare în măsura în care nu e contrar Legii Fundamentale, sau în pct. 3 din dispozițiile abrogării ale Constituției Spaniei, potrivit cărora dispozițiile ce se opun celor stabilite de Constituție sunt abrogate, sau în art. 150, alin. (1) din Constituția României, potrivit căruia legile și toate celelalte acte normative rămân în vigoare în măsura în care ele nu contravin Constituției.

Prin urmare, concluzionăm următoarele: constatarea abrogării legii anterioare Constituției, contrară prevederilor acesteia, este atât de competența instanțelor judecătorești, cât și a Curții Constituționale, constituind o problemă de aplicare a legii în timp și, totodată, de constituționalitate, întrucât condiționează receptarea legii anterioare adoptării Constituției de noua ordine instituită de Constituție.

Competența Curții Constituționale poartă un caracter auxiliar față de competența instanțelor judecătorești de a constata că o lege anterioară Constituției este abrogată, în cadrul controlului anterior promulgării, această competență se exercită prin extinderea limitelor sesizării, dar exclusiv în legătură cu obiecția de neconstituționalitate formulată. Deși competența instanțelor judecătorești și a Curții Constituționale se referă la aceeași problemă, constatarea abrogării legilor anterioare Constituției are efecte diferite. Constatarea abrogării acestor legi de către instanțele

judecătorești se realizează difuz, iar deciziile Curții Constituționale sunt obligatorii și au efecte *erga omnes*. [4, p. 42]

Constituția Republicii Moldova [5] prevede că comisiile permanente ale Parlamentului, Guvernul, în decursul unui an de la data intrării în vigoare a Constituției, vor examina conformitatea legislației cu Constituția și vor prezenta Parlamentului propunerile respective. Potrivit acestei dispoziții constituționale, în legătură cu exercitarea competenței Curții Constituționale privind constatarea abrogării legii preconstituționale, apare încă o problemă de importanță teoretică și practică: modificarea unei legi anterioare Constituției. Practica internațională a jurisdicției constituționale demonstrează că legea modificată intră pe deplin sub regimul legilor elaborate potrivit noii Constituții, față de prevederile lor nu mai este aplicabilă instituția abrogării în caz de contradicție cu dispozițiile Constituției, constat nd că acestea sunt neconstituționale. [7, p. 231]

Modificarea legii anterioare are ca efect receptarea sa expresă de către noul regim constituțional, prin manifestarea de voință neechivocă a legiuitorului, care, din moment ce a modificat doar unele din prevederile legii anterioare, a considerat că celelalte sunt compatibile cu noul regim constituțional.  n acest caz, respectarea legii anterioare nu mai este doar implicită, ci explicită. [16, p. 58]

Parlamentul modific nd numai anumite prevederi ale legii anterioare, consideră că prevederile nemodificate sunt constituționale. Astfel, prevederile nemodificate formează consecința voinței legiuitorului postconstituțional, care a selectat textele pentru a le modifica, în acest sens, legea anterioară Constituției, modificată, nu mai diferă de oricare altă lege adoptată după intrarea în vigoare a Constituției, deoarece legiferarea presupune interpretarea conformității cu prevederile Constituției, a legii în ansamblul ei, legiuitorul fiind primul

și cel mai important interpret al Constituției, în argumentarea acestei opinii, drept exemple ne pot servi îndeosebi codurile de procedură civilă și penală, codul penal și civil, codul cu privire la contravențiile administrative, codul funciar, care au fost modificate substanțial. Deci, față de legea modificată, neconformitatea constituțională a unui text nemodificat nu ar trebui să aibă ca efect abrogarea lui, ci constatarea că este neconstituțional, în felul acesta se exclude competența instanțelor de judecată, ea devenind o atribuție exclusivă a Curții Constituționale a Republicii Moldova. Deoarece legile anterioare adoptării Constituției  n Moldova nu prezintă obiectul controlului constituționalității, noi, cercetătorii, ne exprimăm speranța că, pe măsura dezvoltării practicii Curții, ele își vor găsi o rezolvare corespunzătoare.

F c nd un studiu al practicii internaționale în ceea ce privește controlul constituționalității legilor, noi, cercetătorii, constatăm că o altă problemă ce trezește discuții aprinse atât în statele care au organizat curți constituționale nu demult, c t și în cele în care ele există demult, este aceea dacă legile adoptate prin referendum pot face obiectul controlului de constituționalitate. [7, p. 231]

 n conformitate cu art. 75, alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, [5] cele mai importante probleme ale societății și ale statului sunt supuse referendumului, în funcție de natura juridică a problemelor supuse referendumului, referendumurile republicane pot fi constituționale, legislative și consultative, stipulează art. 143, alin. (1) din Codul electoral. [10]

Analiz nd dispozițiile Constituției Republicii Moldova și ale altor state din C.S.I., Țările Baltice și Europa Occidentală, noi, cercetătorii, ne încumetăm să afirmăm că legile confirmate prin referendum nu pot face obiectul controlului de constituționalitate.

Vom încerca să demonstrăm în mod logic:

- prin forța lor juridică, legile adoptate prin referendum sunt analogice Constituției;

- exercitarea în mod direct a suveranității naționale de către popor prin referendum, este prin definiție incontrolabilă;

- legile adoptate prin referendum, precum și Constituția, se evidențiază în întregul sistem legislativ al statului nu numai teoretic, ci și practic;

- legea rezultată din referendum este o lege care exprimă voința unei „puteri originale” și nicio „putere derivată” nu o poate înfrânge;

- legea rezultată din referendum se modifică și se abrogă în aceeași ordine, precum se adoptă — prin referendum; astfel, curțile constituționale nu pot limita efectul lor;

- legea adoptată prin referendum nu este supusă promulgării, în felul acesta, legile adoptate prin referendum fiind expresia voinței exponentului puterii de stat, poporul, nu pot face obiectul controlului

de constituționalitate. De regulă, legislația țărilor din C.S.I. și a celor Baltice stipulează doar controlul de către curțile constituționale a condițiilor de inițiere și desfășurare a referendumului și confirmă rezultatele referendumurilor realizate. Doar în Estonia legislația prevede posibilitatea efectuării controlului preventiv al constituționalității deciziilor de organizare a referendumului pe marginea proiectului de lege ce contravine Constituției, cu excepția deciziei de supunere la referendum a proiectului de modificare a Constituției.

Noi împărtășim opinia dlui Valeriu Zubco și, în concluzie, menționăm că legile privind modificarea și completarea Constituției adoptate de Parlament nu pot fi supuse controlului posterior al constituționalității legilor, deoarece ele introduc modificări în Constituție, ele sunt parte componentă a Legii Supreme, iar dispozițiile constituționale nu pot fi supuse controlului constituționalității.

BIBLIOGRAFIE

1. Aramă E. Controlul constituționalității legilor: istorie și actualitate. Museum. Chișinău, 2000, 79 p.
2. Arseni Alexandru. Recursul constituțional – pârgă de garantare a drepturilor omului în justiție. În: Revista științifico-practică și informativă de drept „Avocatul poporului”, ediție specială, nr. 10/2008, 15 p.
3. Ceterchi I., Craiovan I. Introducere în teoria generală a dreptului. București, 1993, 128 p.
4. Constantinescu M., Berzescu M. Controlul constituționalității și legile anterioare Constituției României. În: „Dreptul”, București, 1994, nr. 1, 48 p.
5. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, cu modificările și completările ulterioare. Moldpres, Chișinău, 2005, 52 p.
6. Deleanu Ion. Drept constituțional și instituții politice. Tratat, vol. I. Editura Europa Nova. București, 1996, 514 p.
7. Deleanu Ion. Justiția Constituțională. București, 1995, 450 p.
8. Dissescu C. Drept constituțional. Ed. librăriei „Socec Co”, București, 1915, 245 p.
9. Duverger M. Constitutions et documents politiques. P.U.F. Paris, 1992, 280 p.
10. Hotărârea despre controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 1107-XIV din 30 iunie 2000 „Privind modificarea și completarea Codului electoral”.
11. Kelsen H. La garantie juridictionnelle de la Constitution. În: „Revue de droit publique”, 1928, 290 p.

12. Muraru I., Constantinescu M. Curtea Constituțională a României. Bucureşti, 1997, 150 p.
13. Toma Toader. Aspecte constituționale ale realizării ordinii juridice în statul de drept. Teză de doctor în drept. Chişinău, 2005, 151 p.
14. Văleanu A. Controlul constituţionalităţii legilor în dreptul român  i comparat. Bucureşti, 1936, 190 p.
15. Zubco V. Curtea Constituțională – unica autoritate publică politico-jurisdic ională. Chişinău, 2000, 170 p.
16. Даниленко Г. Применение международного права во внутренней правовой системе России: практика Конституционного Суда, „Государство и Право”. Москва, 1995, № 11, 128 стр.

Prezentat: 31 iulie 2014.

E-mail: teodorina@mail.ru

Компаративный анализ занятости населения в инновационном секторе экономики Украины и стран мира

Татьяна РЯБОВОЛИК,
*ассистент Кировоградского национального
технического университета, Украина*

SUMMARY

This paper presents an analysis of the employment of population in the innovation sector of economics of Ukraine and other countries of the world. The study of innovation index and the employment situation of the population in the spheres of economics were investigated. The sphere of employment in the tertiary sector of economics is represented as a progressive, high-tech and innovative generator of the country development as well was considered more thoroughly.

Keywords: *Human Development Index, Global Competitiveness Index, Education Index, Knowledge Economy Index, Knowledge Index, Global Innovation Index, International Innovation Index, Innovative Ability Index, employment, unemployment, sector of economics, the tertiary sector of the economics.*

Современные достижения Украины в международном измерении конкурентоспособности экономики, уровня развития и, особенно, эффективности функционирования национальной инновационной системы, являются достаточно слабыми для обеспечения устойчивого развития отечественной экономики, гарантированной национальной безопасности, выхода, в ближайшей перспективе, за счет экономического роста на европейские стандарты жизни. В таких условиях, проблемы занятости приобретают первоочередное значение, поскольку занятость населения отражает состояние экономики страны в целом и отдельных ее сегментов. Исследуя занятость населения в инновационном секторе экономики, целесообразно провести компаративный анализ по уровню занятости населения на международном уровне, оценить место Украины по данному показателю в

сравнении с другими странами мира.

Теоретические и методологические вопросы государственного регулирования рынка труда, профессиональной занятости населения, государственного регулирования спроса и предложения на рынке труда специалистов с высшим образованием нашли свое отражение в исследованиях таких отечественных и зарубежных ученых, как Л. Антошкина, З. Бараник, И. Бондар, С. Бандур, Д. Богиня, Н. Гаркавенко, Е. Гришнова, Г. Дмитренко, Дж. Кейнс, Э. Либанова, Т. Лукинов, Ю. Маршавин, П. Самуэльсон, Е. Сологуб и т. д. Вопросы инновационного развития экономики и экономики знаний посвящены труды таких ученых, как В. Геец, А. Левченко, Л. Лисогор, И. Манцуров, У. Садовая, Л. Семив, Л. Федулова. Однако, научными работниками недостаточно внимания уделено изучению вопроса занятости населения в инновационном секторе экономики как Украины, так и, в

частности, на международном уровне, и данный вопрос нуждается в более глубоком изучении в ближайшее время.

В данной статье, автор **ставит перед собой цель** исследования и осуществления анализа занятости населения в инновационном секторе экономики в контексте мировых тенденций.

Чтобы в полной мере охарактеризовать и раскрыть проблему исследования, необходимо проанализировать показатели занятости населения на международном уровне. В последние годы устойчивые тенденции развития в социально-экономической сфере демонстрируют те страны, которые смогли сформировать качественный трудовой потенциал и эффективно использовать его в сфере инновационной занятости. В отличие от них, развивающиеся страны существенно отстают по уровню внедрения инновационных технологий практически во всех секторах экономики. Следовательно, и уровень занятости населения в инновационной деятельности остается очень низким.

Это видно по результатам анализа индекса инновационности экономики, который показывает не наилучшее состояние экономики Украины среди рейтингов стран мира. Констатируем факт, что инновационная составляющая экономики развита не на должном уровне. В 2012 году по индексу развития человеческого потенциала Украина занимала лишь 78 место из рейтинга 186 стран, тогда как Норвегия, Австралия и США – первую тройку лидеров. [1] Согласно индексу глобальной конкурентоспособности, в первую тройку вошли Швейцария (1), Сингапур (2), Финляндия (3), а Украина заняла 73 место среди 144 стран.

Среди аутсайдеров по индексу глобальной конкурентоспособности

– Йемен (140), Гвинея (141), Бурунди (144). Согласно индекса экономики знаний и индекса знаний Украина занимает 56 место из 145 стран, первые места занимают Швеция (1), Финляндия (2), Дания (3). Ближайшее положение относительно Украины по этим индексам занимают Россия (55), Македония (57), Беларусь (59). [2] Лишь по индексу образования Украина, среди 186 стран, занимает более удачные позиции. Значение индекса образования в Украине составило 0,860, тогда как в США и Норвегии он составил 0,994-0,990, соответственно. В то же время, специфика расчета вышеупомянутого индекса такова, что он включает количественные аспекты получения образования, игнорируя при этом качественные составляющие.

По таким индексам, как глобальный индекс инноваций, международный индекс инноваций, индекс инновационной способности Украина в разных международных статистических сборниках занимает 61, 63, 64 места соответственно, а в первую тройку входят Швейцария, Швеция и Сингапур. [3, 4, 5]

Структура занятости по секторам экономики достаточно четко показывает, насколько взаимозависимой является занятость населения с инновационной составляющей экономики, выраженной через экономическое положение страны и ее рейтинг на международном уровне.

Углубляясь в сферу занятости, целесообразно исследовать ее по трем секторам экономики. Гипотеза была разработана Коленом Кларком и Жаном Фурастье. Согласно этой гипотезе, основной фокус экономической деятельности постепенно смещается от первичного сектора к вторичному, и дальше – третичному. Жан Фурастье оценивал эту тенденцию как позитивную. [6]

Интерес вызывает занятость в

третичном секторе экономики, поскольку он является генератором развития страны. В развитых странах мира занятость населения в третичном секторе экономики наибольшая (60-80 %) и растет самыми быстрыми темпами.

В Украине достаточно слабый третичный сектор экономики, хотя и занимает наибольшую часть занятого населения (58,6%). По сравнению с такими странами, как США (81,2), Великобритания (78,9%), Норвегия (77,6%), мы приближены по этому показателю к Бразилии (60,9%), Колумбии (61,7%), Португалии (61,4%), Словакии (59,6%), Словении (58,3%), Польше (56,9%). Исследуя динамику занятости населения по секторам экономики, можно сказать, что экономика Украины находится на верном пути развития. [7]

На сегодня рассмотрены показатели

(ИРЧП) и индекс глобальной конкурентоспособности (ИГК).

В статистике достаточно часто используется коэффициент корреляции Пирсона. Между значениями международных индексов ИРЧП и ИГК, которые определяются по разным методикам, обнаружена значительная корреляционная зависимость. На рис. 1 показана модель зависимости между ИРЧП и ИГК по данным 2012-2013 годов.

Коэффициент корреляции со значением 0,87 указывает на тесную, прямо пропорциональную связь между двумя индексами. При выявлении степени зависимости международных индексов инновационности экономики с уровнем занятости населения в третичном ее секторе избраны страны с различным уровнем развития экономики (17 стран).

Проанализированы данные за

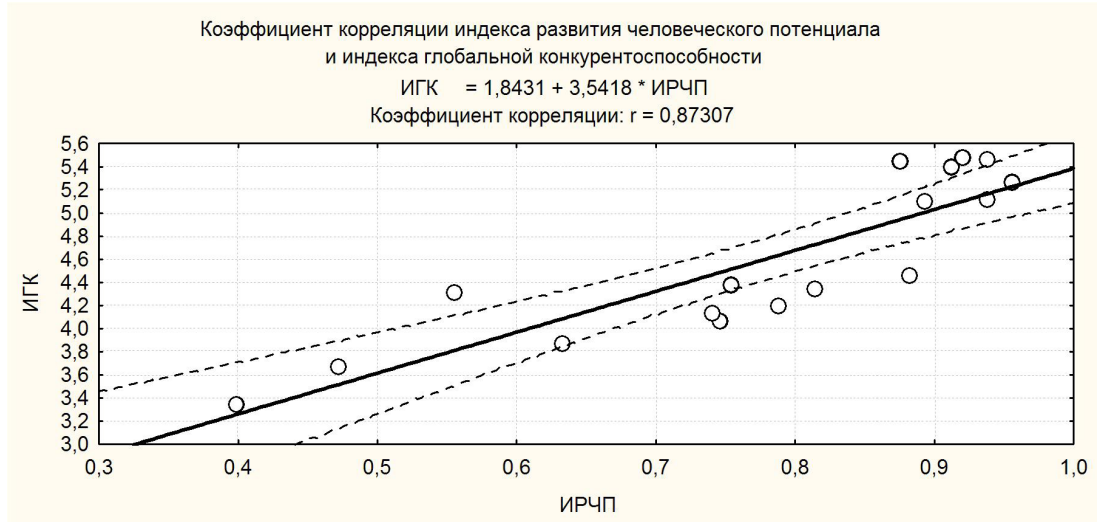


Рис. 1. Коэффициент корреляции между ИГК и ИРЧП по странам мира в 2012/13 гг., построено по данным [1, 8].

и индексы, которые исследовались и, так или иначе, взаимосвязаны между собой. Лучше всего через свои составляющие эту взаимосвязь отображают индекс развития человеческого потенциала

2011-2012 годы относительно индекса развития человеческого потенциала, индекса глобальной конкурентоспособности, индекса образования, индекса экономики знаний, индекса знаний,

глобального индекса инноваций, международного индекса инноваций, индекса инновационной способности и занятости в третичном секторе экономики. Результаты расчета приведены в табл. 1.

Как видно из данных расчетов, уровень занятости в третичном секторе экономики сильно коррелирует (результат значим) со значениями индекса знаний ($r = 0,87$), индекса экономики знаний ($r = 0,92$), глобального индекса инноваций ($r = 0,91$), международного индекса инноваций ($r = 0,83$), индекса инновационной способности ($r = 0,89$), индекса развития человеческого потенциала ($r = 0,88$), индекса глобальной конкурентоспособности ($r = 0,81$) и несколько меньше – индекса образования ($r = 0,65$).

Полученные результаты индексов

парной корреляции свидетельствуют о том, что на современном этапе именно более высокий уровень занятости населения в тех сферах экономики, которые можно отнести к инновационным (что соответствует занятости в третичном секторе экономики), способствует повышению уровня интеллектуального и экономического развития определенных стран и наоборот. Так, продуктивная занятость населения в сфере научных исследований и разработок, образования, информационных технологий повышает как темпы инновационного развития, так и конкурентоспособность страны в мировом масштабе.

Что касается Украины, на теперешнем этапе пока еще сложно говорить о возможности наращивания инновационного потенциала, поскольку заня-

Таблица 1

Матрица коэффициентов парной корреляции между значениями индексов инновационной экономики по странам мира и уровнем занятости в третичном секторе экономики в 2012 году [1, 2, 3, 4, 5, 8]

*	УЗТС	ИЗ	ИЭЗ	ГИИ	МИИ	ИИС	ИРЧП	ИО	ИГК
УЗТС	1,00	0,87	0,92	0,91	0,83	0,89	0,88	0,65	0,81
ИЗ	0,87	1,00	0,99	0,93	0,88	0,93	0,95	0,91	0,88
ИЭЗ	0,92	0,99	1,00	0,95	0,89	0,96	0,97	0,90	0,90
ГИИ	0,91	0,93	0,95	1,00	0,94	0,94	0,88	0,76	0,95
МИИ	0,83	0,88	0,89	0,94	1,00	0,94	0,86	0,69	0,98
ИИС	0,89	0,93	0,96	0,94	0,94	1,00	0,96	0,85	0,96
ИРЧП	0,88	0,95	0,97	0,88	0,86	0,96	1,00	0,92	0,87
ИО	0,65	0,91	0,90	0,76	0,69	0,85	0,92	1,00	0,72
ИГК	0,81	0,88	0,90	0,95	0,98	0,96	0,87	0,72	1,00

* **УЗТС** – уровень занятости в третичном секторе экономики; **ИЗ** – индекс знаний; **ИЭЗ** – индекс экономики знаний; **ГИИ** – глобальный индекс инноваций; **МИИ** – международный индекс инноваций; **ИИС** – индекс инновационной способности; **ИРЧП** – индекс развития человеческого потенциала; **ИО** – индекс образования; **ИГК** – индекс глобальной конкурентоспособности.

тость населения страны в третичном секторе находится на уровне несколько более высоком, чем в развивающихся странах, однако в среднем в 1,2-1,3 раза меньше, чем в развитых странах Европы и мира. Кроме того, третичный сектор экономики Украины по своей структуре существенно отличается от развитых стран: в нем доминирует занятость в сферах с низким уровнем инновационности (например, в торговле, туризме и др.), а доля занятых в высокотехнологичных сферах остается крайне низкой. Более того, в Украине даже те отрасли третичного сектора, которые в развитых странах являются лидерами инновационного развития (образование, медицина), по оснащенности всеми видами ресурсов находятся на крайне низком уровне.

Таким образом, исходя из вышеупомянутого, на сегодня занятость в третичном секторе экономики можно увеличить и качественно улучшить путем повышения конкурентоспособности экономики, которая опирается на уровень образованности и здоровья занятого населения, развитие инфраструктуры, макроэкономическую стабильность, эффективность рынка труда, уровень технологического рынка и инновационный потенциал.

В дальнейшем Украине необходимо выработать собственную стратегию развития экономики, которая должна быть должным образом обеспечена со стороны государства, которое даст возможность быстрыми темпами увеличить занятость в инновационном секторе экономики.

ЛИТЕРАТУРА

1. 2013 Human Development Report. United Nations Development Programme. One United Nations Plaza. New York, NY 10017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://hdr.undp.org/en/>>.
2. The World Bank. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp>.
3. Global Innovation Index 2012 Edition / INSEAD — 2013. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/rankings.html>>.
4. The Innovation Imperative in Manufacturing. How the United States Can Restore Its Edge / Report BCG, 2013. – 32 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.bcg.com/documents/file15445.pdf>>.
5. The Innovation for Development Report 2010–2011. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.innovationfordevelopmentreport.org/ici.html>>.
6. Кларк К. Гіпотеза трьох секторів економіки / К. Кларк, Ж. Фурастьє // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Жан_Фурастьє> .
7. World Development Report 2013: Jobs. Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-0-8213-9575-2. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://wdronline.worldbank.org/worldbank/a/c.html/world_development_report_2013/front_matter/WB.978-0-8213-9575-2.frontmatter>.
8. The Global Competitiveness Report 2012–2013. World Economic Forum. 91-93 route de la Capite CH-1223 Cologny. Geneva Switzerland. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.weforum.org/gcr>>.

Prezentat: 9 iunie 2014.

E-mail: gurinat@mail.ru

Geopolitica Mării Negre: sinergii de valori și interese

Dumitru POPILEVSCHI,
*doctorand, Institutul de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei*

SUMMARY

The fate of populations living around the Black Sea is related to the crossroads situation, to political fragmentation and to the struggle of outside powers for zones of influence. These elements have been combined in different ways; times of stability and prosperity have been succeeded by periods of war and destruction and vice versa. After the stability of the Cold War, geopolitical problems are threatening again this region; however, new opportunities appear as well. The BSEC can contribute to progress by reinforcing networks, by promoting globalized strategies and by developing an image of the Black Sea Region as a geo-cultural and geo-economic entity.

Introducere. Redescoperim acum ceea ce, de fapt, într-o formă sau alta, se știa încă din antichitate: zona Mării Negre – în dimensiunea restrânsă a celor șase țări litorale (Bulgaria, Georgia, România, Rusia, Turcia, Ucraina), ca și în cea extinsă (țările litorale, Republica Moldova, țările caucaziene, o parte dintre țările dunărene, eventual și țările balcanice, care sunt legate în mare măsură de Dunăre și de Marea Neagră), a avut, uneori, un rol aparte atât în construcția sud-est europeană, cât și în cea eurasiatică. Alteori, n-a fost decât o zonă marginală, venită din imensitatea istoriei și pierdută în labirinturile prezentului. Țările litorale și cele de pe cercul al doilea sunt purtătoare ale unor civilizații străvechi, cu contribuții remarcabile în apariția culturii grecești, a culturii romane, a celei bizantine și, mai târziu, a celei europene, chiar și a culturii islamice, dar și în fracturarea sau ameliorarea faliei dintre religii și culturi. Schisma de la 1053, ca și substanța păcilor de la Westfalia, din 1648, este legată și de această regiune. Și tot aici se află una dintre cele mai sângeroase fracturi etnoreligi-

oase, care a generat, la finele „Războiului rece”, războaiele din spațiul fostei Iugoslavii. Modernizarea Turciei, prin reformele lui Kemal Atatürk, are și un suport european, exprimat și transferat tocmai prin sinergia acestei regiuni europene speciale. În continuare, deși sub unele aspecte, regiunea, cel puțin în dimensiunea sa restrânsă, pare marcată semnificativ de efectul istoric, chiar agățată în istorie și încremenită așa, între două lumi – cea tradițională, crampionată încă în prejudecăți și cutume, mai ales în efectul remanent al istoriei trecute, și cea de avangardă, chiar cosmopolită, care se construiește ofensiv și uneori agresiv pe o arhitectură europeană de modernitate și dinamism tehnologic și informațional fără precedent, regiunea rămâne, ca și în vechime, o zonă generatoare de valori și de potențiale. Acestea pot să însemne foarte mult pentru devenirea continentului european. Sau, dimpotrivă, să nu însemne nimic. Noi considerăm că, pentru a transforma cu adevărat sinergia Mării Negre – un proiect european de forță și consistență, dar și de risc ce se cere asumat –, este

nevoie, în primul rând, de o foarte bună cunoaștere a regiunii, în întreaga sa complexitate, dar mai ales în cea constructivă și generativă culturală.

Cuvinte-cheie: Marea Neagră, sinergie, potențiale, cultură, tradiționalism, interferențe, confluente.

1. Împrejurări nefavorabile

Fiecare țară de pe planetă este unică în felul său. Dar unicitatea nu constă în izolare sau doar în diferențe, ci, mai ales, în specificitate și în modul în care ea generează confluente sau participă la generarea acestora. Există zone predominant consumatoare de confluente și zone predominant generatoare de confluente. De altfel, confluentele reprezintă un modus vivendi al efectelor și sunt generate tocmai din nevoia de conexare, gestionare și ameliorare a acestor efecte. Iar acest obiectiv foarte important pentru conviețuirea geografică, politică, economică, informațională, culturală și militară nu se poate realiza decât prin comunicare, prin cultură și consum cultural, prin dialog activ și prin consistență spirituală. Confluentele sunt arhitecturi deosebite, subtile, nuanțate și foarte sensibile. Ele sunt opuse zonelor de conflict, de fractură și au totdeauna un suport de valori comune, care se generează prin îmbinarea și combinarea unor valori naționale de transfer sau de intersecție. Zonele de confluență sunt durate în timp și nu rezultă neapărat din voința oamenilor, ci, mai degrabă, din trebuința socială a oamenilor și din vocația lor de comunicare și de conviețuire, din necesități istorice, din cerințele efective ale vieții și ale dimensiunii transfrontaliere a existenței umane. Omul este o ființă socială. El nu poate trăi în izolare și necomunicare. Aceleași trăsături le are și comunitatea din care face parte. Nu există comunități în sine, ci doar identități care au sens numai în raporturi cu alte identități. Aceste raporturi sunt complexe, întrucât includ deosebiri, opoziții, contradicții, conflicte, dar și influențe, confluente și conexiuni. Acestea

din urmă se bazează, deopotrivă, pe valori, dar și pe interese. Valorile nu sunt niciodată conflictuale, dar interesele pot fi. Și sunt. Nu valorile generează crizele, conflictele și războaiele, ci interesele.

Aparent, în zona Mării Negre, conexiunile sunt puține, ca să nu spunem că lipsesc cu desăvârșire. Mai mult, zona fiind multă vreme teatru de război, de mișcări de populații sau de migrație aproape continuă spre Vest, cu greu s-ar putea vorbi de confluente, ci, mai degrabă, de diferențe, unele identificate, altele încă nu. Cu alte cuvinte, procesul de stabilizare și de identificare a valorilor, resurselor și intereselor zonei încă nu s-a încheiat. Pentru că încă nu a început. Dacă, în Occidentul european, procesul de identificare a diferențelor și a suporturilor de confluență – adică a valorilor comune –, dar și a intereselor comune, a fost accelerat și chiar forțat, întrucât aici s-a construit, în timp, unul dintre cele mai importante nucleu de putere, mai ales după căderea Imperiului Otoman, zona Mării Negre a devenit marginală, chiar neimportantă pentru geopolitica europeană interbelică și pentru cea din timpul „Războiului rece”.

Într-un fel, după ce Turcia a intrat în posesia strâmtorilor, iar Rusia, mai ales în formula sovietică (extinsă după cel de-al Doilea Război Mondial în spațiul românesc și în cel bulgăresc), situația s-a polarizat. NATO, prin Turcia, controla 32% din litoralul Mării Negre, iar Uniunea Sovietică, restul. [1] Bipolarism și în zona Mării Negre. E drept, o jumătate de veac de bipolarism, de cortină n-a schimbat esența regiunii, dar nici n-a permis vreo dezvoltare benefică a regiunii și a relațiilor dintre țările litorale. Lipsită de aportul dinamicii schimbărilor democratice din spațiul european și menținută – de o parte și de cealaltă – ca zonă de flanc, regiunea Mării Negre nu avea, practic, nicio identitate.

În aceste condiții de falie strategică, orice confluență geopolitică și chiar culturală în zona Mării Negre era, practic, foarte greu

de realizat, dacă nu chiar imposibilă. Iată cum interesele de bloc au frânat și chiar au frânt nu numai progresul regiunii, ci chiar procesul firesc de comunicare și de colaborare politică, economică, socială și culturală dintre țările de aici. Încă o dată, politicile de bloc, precum odinioară cele imperiale, au blocat efectiv dezvoltarea regiunii, comunicarea și parteneriatul. În perioada interbelică și în cea a „Războiului rece”, Marea Neagră și-a reconfirmat numele și renumele, acela de a fi cu adevărat... „neagră”. Desigur, nu din vina acestei mări cu o istorie impresionantă, [2] ci a politicilor și strategiilor care au marginalizat-o și, într-un fel, chiar au izolat-o.

De aici nu rezultă că zona Mării Negre – ne referim la țările care o compun – a rămas în hibernare sau, și mai rău, a dat înapoi. Nu au existat politici și strategii regionale coerente și competitive, altele decât cele de bloc, iar cele de bloc nu au avut ca prioritate această regiune, ci alte zone mult mai fierbinți sau mai importante pentru respectivele politici: zona Mării Baltice, culoarul polonez, Mediterana, Marea Roșie, Golful Persic etc.

Turcia – de la Atatürk încoace – își construiește propria-i identitate, încercând să soluționeze problemele dificile cu care se confruntă, având în vedere că nu beneficiază nici de o vecinătate prea liniștită (aproape cu fiecare dintre vecinii săi are probleme), nici de o situație internă confortabilă, mai ales datorită acțiunilor teroriste la care este supusă, acțiunilor separatiste ale unora dintre organizațiile populației kurde, conflictului care se creează între islamism – Turcia este totuși o țară islamică – și aspirațiile legitime ale țării spre democrație și integrare deplină în Uniunea Europeană.

Turcia se învecinează, pe sute de kilometri, cu Armenia, cu Iranul, cu Irakul și cu Siria, exact într-o zonă cu populație kurdă compactă, populație care, se știe, numără peste 20 de milioane de oameni și ridică o problemă extrem de gravă pentru zile-

le noastre, aceea a configurării unui stat kurd în zonă, invocând istoria, Tratatul de la Sèvres, din 1920, și dreptul la separare, la autodeterminare. Toate cele patru țări – Turcia, Irakul, Iranul și Siria – au dificultăți mari cu populația kurdă, dar politicile și strategiile lor privind soluționarea acestora sunt cu totul diferite. Acțiunile separatiștilor kurzi îmbracă toată gama de forme, de la cele menite să sensibilizeze opinia publică internațională și presiuni ale diasporei, la acțiuni violente și chiar la război și acțiuni teroriste din toată gama.

Teoria care prezice, în circumstanțele actuale, un echilibru în relațiile internaționale își are originea în sistemul construit pe tratatul de la Westfalia din 1648. [4] În acest sistem, toate țările împărtășesc cultura comună europeană, care le distinge în mod clar de Turcia otomană și de alte popoare. Ele consideră că statele-națiune constituie unitățile de bază ale relațiilor internaționale și acceptă, pornind de aici, egalitatea teoretică și legală între state diferite ca mărime, bogăție și putere. Apartenența culturală comună și egalitatea juridică facilitează, astfel, folosirea echilibrului de puteri pentru a contracara emergența unei puteri hegemonice unice.

În acea epocă totuși rezultatele au fost departe de a fi perfecte. *Vor fi oare acum? Și, mai ales, într-o zonă încremenită, bulversată în Balcani, Caucaz și chiar în profunzimile Turciei, dar lipsită de conexiuni esențiale la nivel politic și strategic, este oare posibil să se creeze acele multdorite și multașteptate suporturi de conexiuni eurasiatice?* Greu de răspuns. Cert este că UE, deși nu se poate lipsi de Statele Unite, se constituie într-o contrapondere la tendința acestora de a domina lumea, de a se menține ca putere hegemonică și, mai ales, de a ține la respect continentul european, vinovat de izbucnirea a două războaie mondiale. Dar și Turcia, candidată la aderarea la Uniunea Europeană, care urmează deja un program de preaderare, deși cooperează efectiv cu Statele

Unite, nu acceptă ceea ce nu-i convine. Și, oarecum, este firesc. Turcia are destule probleme în zonă, iar politica Statelor Unite cu privire la Marele Orient Mijlociu democratic și prosper, chiar dacă nu este în detrimentul viziunii strategice a Turciei, este mult prea departe de preocupările efective ale Turciei pentru rezolvarea problemelor de securitate acute din vecinătatea sa. Mai mult, barajul Atatürk construit pe Eufrat ar putea genera, în timp, o agravare a crizei apei, ceea ce ar declanșa, în această parte de lume, unul dintre cele mai cumplite războaie – războiul apei. [5] Desigur, nu Turcia s-ar face vinovată de un astfel de război, dar și ea ar putea fi implicată, mai ales că o parte din resursele de apă care întrețin regiunea vin din zonele muntoase ale Turciei. Turcia este una dintre foarte puținele țări din regiune care nu duce încă lipsă de apă, dar care poate genera probleme prin controlul apei în întreaga zonă.

Turcia este o țară puternică și stabilă, chiar dacă se confruntă cu foarte multe probleme, unele impuse de cerul de foc care o înconjoară, altele de realitățile conflictuale interne, durate aici de mii de ani.

De aici, rezultă, cel puțin, două întrebări tulburătoare: *Este Turcia o entitate cu funcții complexe în construirea viitorului sau rămâne doar o interfață între două lumi aflate în plin conflict? Există, oare, cu adevărat un conflict între cele două lumi sau este vorba doar de o enormă neînțelegere, de o enormă greșeală?*

Am insistat ceva mai mult asupra orizontului turcesc al regiunii, întrucât această țară este, deopotrivă, unul dintre motoarele regiunii, dar și una dintre frânelor dezvoltării sale. Prin aceasta, vrem să subliniem complexitatea și dificultatea politicilor și strategiilor acestei țări, care deține o mare parte din litoralul Mării Negre, în sinergia acestei mări, în implementarea politicii europene privind vecinătatea și a conceptului strategic NATO privind securitatea zonei și rolul acesteia în securitatea energetică

europăeană, euroatlantică și eurasiatică.

Ucraina, care deține 29% din litoralul Mării Negre, nu prezintă, deocamdată, deschiderile necesare spre o foarte bună colaborare în zonă. Dar de aici nu rezultă că Ucraina nu este sau nu poate fi un partener important și constructiv în noua arhitectură a Zonei Extinse a Mării Negre, ci, dimpotrivă, ea poate genera forță și stabilitate și/sau, deopotrivă, tensiuni și conflictualitate, mai ales datorită rolului pe care l-a avut în cadrul fostei Uniuni Sovietice și, ca urmare, a celui pe care îl are acum ca țară de tranzit a gazului transportat prin conducte rusești spre Europa Occidentală și ca moștenitoare a vechilor frontiere sud-vestice ale imperiului roșu.

Georgia – țară caucaziană și litorală – se află, deocamdată, într-o situație destul de grea, datorită conflictualității din zona Caucazului, intervenției militare a Rusiei din august 2008, problemelor interne nesoluționate sau soluționate cu forța, și moștenirilor trecutului. Întreaga zonă caucaziană este o zonă neliniștită, cu conflicte active, semiînghețate sau înghețate, cu interese care se ciocnesc și culturi disimetrice care nu s-au armonizat încă.

De-a lungul timpurilor trecute, aici s-au ciocnit interese felurite, care au generat conflicte de tot felul. Țările mai mici – România, Bulgaria, țările caucaziene – au fost supuse, în totalitate sau în parte, când Imperiului Rus, când celui Otoman, când altor mari puteri mai mult sau mai puțin durabile, iar viața oamenilor s-a derulat mereu sub presiunile și efectele războaielor, catastrofelor naturale și puștinilor ani de pace și de stabilitate. De aceea, dimensiunile și configurațiile culturale ale zonei sunt diversificate și complicate. Și, poate, de aceea, foarte bogate în nuanțe, în sensibilități și în remanențe. Fiecare țară adăpostește monumente și frumuseți tulburătoare, dar rareori s-a încercat să se identifice valorile comune și chiar diferențele. Zonele de falii strategice generează nu doar războaie și suferințe, ci

 i mari culturi bazate pe valori intense, ie ite din fierbere, din suferin a, dar diversificate  i durabile. Intensitatea este dată de presiunile enorme ale vremurilor, diversitatea este creată de valoarea identitară, durabilitatea este generată de suferin a.

Culturile  i valorile popula iilor din zonă nu sunt de mare sinteză, de ultimă sinteză, de metasintez , ci poate doar de vremelnice  i mărunte lan uri de chinuitoare sinteze. Prima dintre aceste sinteze s-a produs nu prin confruntare, ci prin confluen a  i convie uirea (postconfruntare) dintre popula iile sedentare  i cele războinice migratoare din foaierul perturbator, care se întinde de undeva, din nordul Mării Caspice  i până în Extremul Orient. [7] Bătălia dintre aceste popula ii, pe care Chaliand o consideră ca fiind esen ial , a fost c stigat , în final, de popula iile sedentare. Dar, de aici, nu rezultă că popula iile sedentare n-au cunoscut influen e din partea popula iilor migratoare războinice, mai disciplinate  i mai bine organizate, transformări, deveniri, asupra cărora  i-au pus amprentele  i aceste popula ii războinice condamnate la orizontalitate continuă. Confluen a culturală locală – care se prezintă a fi, în primul r nd, o confluen a a valorilor – s-a produs postconfruntare  i a constat în asamblarea acestor valori, în crearea unui nou sistem de valori, care constă într-o simbioză între valorile sedentare, predominante  i perene  i cele migratoare, intense  i puternice.

Identitatea devine, în tot spațiul regiunii Mării Negre, al Caucazului  i în cel al Balcanilor, o condi ie esen ial  a supravie uirii, în timp ce supravie uirea – care este în mare măsură, inclusiv pentru popoarele  rilor mari, dominante, un efect al suferin ei – devine un generator de identitate. Nu po i exista în acest spațiu decât în măsura în care ai o identitate consolidată, întrucât identitatea este singura resursă de supravie uire  i de dep rire a suferin ei, singura rezisten a la agresiune.  i chiar dacă cele două imperii din zona de falie – Imperiul

 arist  i Imperiul Otoman –, la care se adaugă forța expansivă occidentală, au dispărut, efectele acelei perioade se vor resim i însă multă vreme  i vor face dificilă o adevărată  i consistentă confluen a în zonă. Dar nu  i imposibilă.

Printre principalele caracteristici ale culturilor  i civiliza iilor din această zonă pot fi situate, în opinia noastră,  i următoarele:

- caracterul identitar, fragmentar;
- caracterul social foarte pronun at;
- lipsa unui dialog consistent interculturnu;
- lipsa conexiunilor transfrontaliere  i a valorilor comune;
- insuficien a complementarit ii  i a parametrilor de confluen a.

Aceste caracteristici nu sunt valabile numai pentru  rile mici (România, Bulgaria,  rile caucaziene,  rile balcanice), ci  i pentru popula iile din arealul fostelor imperii.

 ntre culturile specifice ale popula iilor din zonă (care pot fi identificate cu cele ale  rilor din zonă)  i politicile care încearcă realizarea  i chiar for area unor conexiuni, există adevărate hiat-uri. Se pare că politicile, care sintetizează interesele na iunilor din zonă, ale Uniunii Europene, ale Rusiei, ale Turciei, ale Ucrainei, ale NATO, nu reu esc să se fundamenteze pe valori comune  i nici măcar pe interese comune, pentru că valorile nu sunt acelea i, iar interesele  rilor din zonă, chiar dacă am putea spune că par să converge spre obiective comune (integrarea în Uniunea Europeană, realizarea prosperit ii economice, creșterea gradului de securitate, în special de securitate energetică etc.) nu se bazează pe acelea i realit ti, nu au acelea i coordonate. Efectele remanente de falie sunt încă prea puternice pentru a permite asamblări durabile  i remodelări semnificative.

Oamenii trăiesc încă în siajul războaielor  i tornadelor conflictuale de odinioară. Memoria colectivă nu s-a golit încă de amintirile îngrozitoare ale războaielor, nici

de cele ale bălăliilor pentru unitate, identitate și integralitate. Uniunea Sovietică a dispărut prin implozie, Iugoslavia s-a destrămat prin război, iar entitățile statale nou apărute își caută valorile și își construiesc încet, încet identitatea. Vechea bipolaritate din Marea Neagră dintre Tratatul de la Varșovia și NATO nu cedează încă locul unei arhitecturi de securitate cu doi poli – NATO și Rusia, niciunei construcții cu șase nuclee, întrucât nu sunt create încă toate condițiile. Sinergia Mării Negre, politica europeană de vecinătate și parteneriat (PEVP), parteneriatul estic și politica euroregiunilor (Regiunea Mării Negre) alcătuiesc doar un cadru european, ce-i drept, foarte generos, dar nu și suficient pentru a reprezenta o soluție valabilă pentru toate țările litorale și pentru cele care fac parte din zona extinsă. Mai este nevoie de ceva, adică de o mai consistentă cuplare a politicilor și strategiilor cu realitățile acestui spațiu care nu și-a dovedit nici pe departe valențele și sursele.

2. Un optimism măsurat, cu geometrie flexibilă

Numele Mării Negre, pe vremea grecilor și romanilor, era *Pontus Euxinius* (Marea Ospitalieră). Strabon arată că, înaintea colonizării grecești, denumirea mării era *Pontus Axeinos*, adică Marea Neospitalieră, axainia însemnând, pe filiera persană a acestui cuvânt călător, „negru” sau „întunecat”.

Marea Neagră separă, într-un fel, Europa de Asia și, în opinia noastră, își menține încă foarte activ rolul de ruptură sau de falie strategică între cele două mari modele civilizaționale – cel european și cel asiatic –, la care mai pot fi adăugate și alte constatări despre rolul noncatalizator al acestei mări, despre funcția sa de „înghețare” a unor realități marginale lipsite de dinamism și de perspectivă.

Interesele celor două mari imperii din zonă – cel Țarist și cel Otoman –, la care pot fi adăugate și cele europene, nu au vizat Marea Neagră, în general, ci doar trecăto-

rile Bosfor și Dardanele, dar nici pe acelea în mod special. Bătălia pentru trecători s-a dat între Rusia și Turcia, dar, astăzi, acest lucru este mai puțin important. Deși trecătorile sunt gestionate de Turcia, în 1962, rușii nu au avut nicio dificultate să treacă prin ele cargourile cu rachete strategice care urmau să fie instalate în Cuba.

Noi nu urmărim însă aici valoarea strategică a acestei mări (pe care unii o pun la îndoială), ci posibila ei funcție sinergică în planul culturii, al intereselor și al relațiilor dintre comunitățile litorale. Deși, pentru toate cele șase țări litorale, Marea Neagră reprezintă o poartă maritimă spre lume – cu o importanță colosală în planul comerțului și transportului maritim –, populațiile de aici nu sunt centrate încă semnificativ pe această dimensiune. Nici chiar guvernele nu-i acordă importanța cuvenită. Aceasta, considerăm noi, întrucât lucrurile încă nu s-au așezat, iar rezonanțele și remanențele istoriei nu sunt încă nici efecte încheiate sau metamorfozate, nici consonanțe, nici așteptări prioritare. Și în zilele noastre, Marea Neagră, spre deosebire de Marea Caspică și de Mediterana, continuă să rămână, cel puțin pentru o vreme, o mare marginală.

Platformele pe care aceste interese – extrem de diferite – ale țărilor din zonă pot fi corelate și conexe sunt, de regulă, economice și îndeosebi energetice. Dar și acestea sunt vagi, lipsite de orizont și umbrite de efectele unei istorii mărunte, marginale, pe care mai toate popoarele de aici o percep ca un blestem. [9] Modelul pe care țările din jurul Mării Negre doresc să-l urmeze și la care doresc să se alinieze este cel al Uniunii Europene. România și Bulgaria sunt deja membre ale UE, Turcia urmează un program de preaderare, Georgia așteaptă undă verde (dar această undă depinde și de rezultatele summit-urilor UE-Rusia), Ucraina, care deține 29% din litoralul Mării Negre și poate fi o uriașă poartă a UE spre Est, are încă probleme care țin atât

de relațiile cu Rusia, c t  i de statutul său în regiune  i multe altele.

Regiunea Mării Negre –  n varianta sa restr nsă, ca  i în cea extinsă – se remodelează din două perspective care, deocamdată, nu se asamblează  i nu sunt pe deplin coerente: *cea strategică europeană  i cea locală*, regională. Cea strategică europeană se modelează pe interesele UE, îndeosebi, pe cele energetice, pe viitorul concept strategic al Alian ei, care, fără îndoială, va avea în vedere  i această zonă, pe parteneriatul Rusia-UE, pe emergența politicilor  i strategiilor turce ti  i pe implicarea strategică a Statelor Unite (amplasarea unor vectori ai scutului antirachetă în România, de exemplu).

Această perspectivă generează un orizont favorabil de a teptare pentru  rile din zonă  i un set de repere clare spre care se vor reorienta interesele strategice ale acestora. Ea se constituie într-un cadru-suport pentru politicile  i strategiile  rilor din zonă, dar  i într-o garan ie a unor finalit i benefice  i previzibile, chiar dacă evoluțiile nu vor fi nici lineare, nici lipsite de dificult i. Dar, dacă Uniunea Europeană, Rusia, Turcia  i Statele Unite doresc (sub presiunile unor cerințe, îndeosebi de securitate energetică  i de stabilitate strategică) ca zona să fie importantă, atunci multe lucruri se vor schimba aici, cu sau fără voia popula iilor  i a  rilor din zonă.

Benefic va fi, probabil, faptul că locuitorii acestei zone nu vor mai privi regiunea ca pe un blestem al istoriei, ca pe o marginalizare, ci vor  n elege că zona poate deveni foarte importantă atât pentru Europa  i pentru Asia, pentru NATO, pentru Rusia  i pentru Statele Unite, c t  i pentru fiecare  ră din regiune. Dacă marile puteri  i marile organiza ii de securitate doresc să transforme zona în una de securitate strategică, atunci acest lucru nu poate fi decât benefic pentru toată lumea, iar metamorfoza ei din zonă de falie în zonă de confluen ă, în prezen a unor interese majore, va deveni,

astfel, nu numai posibilă, ci  i necesară.

Această perspectivă strategică exterioară nu este însă  i suficientă. Este absolut necesar ca o astfel de construc ie, o astfel de transformare să demareze  i din interiorul zonei. Or, de veacuri, între perspectiva interioară  i cea exterioară a construc iei geopolitice în zona Mării Negre, nu există suficiente conexiuni. Sau, în orice caz, conexiunile sunt rare. Fiecare are alt drum  i alt mod de manifestare. Perspectiva locală este strict dependentă de cea strategică exterioară  i nu răspunde unor comandamente interioare, întrucât se pare că astfel de comandamente nu sunt suficient de clare  i de ordonate. Resursa locală, interioară, a sinergiei regiunii are, de fapt, două suporturi esențiale: *suportul valorilor*, al culturii, care se dore te a constitui structura de rezisten ă a sinergiei arealului; *suportul intereselor*, care ar trebui să fie motorul dezvoltării, al inițiativelor, al ac iunii. Or, cel pu in, până în prezent, niciunul dintre aceste suporturi nu atinge parametri necesari de conexiune pentru ca zona să devină cu adevărat generatoare de securitate  i prosperitate. Aceasta nu este însă o afirma ie categorică, ci doar o constatare. Timpul, voin a  i con tiin a oamenilor care locuiesc aceste meleaguri vor soluționa, suntem convingi,  i această dilemă.

Regiunea este bogată în petrol, Marea Neagră va constitui, în acela i timp,  i o zonă de tranzit, Turcia  i Bulgaria se consideră deja  ri de tranzit petrolier etc., dar noua bătălie pentru Marea Neagră încă n-a început. Noi am dori ca o astfel de bătălie să nu genereze o conflictualitate exogenă majoră, nici să st rneasc  suporturi endogene uitate, ci să fie o bătălie împotriva prejudec ilor  i realit ilor distorsionate, pentru conexiune  i dezvoltare durabilă.

Interven ia destul de promptă a Uniunii Europene, prin politica de vecinătate  i prin cea de parteneriat, dar  i prin sinergia Mării Negre, centrarea efortului apărării antirachetă pe sud-estul Europei, parte-

neriatele strategice ale Statelor Unite cu Rusia și cu România, relația specială cu Turcia, prezența din ce în ce mai consistentă a NATO în zonă pot stimula această sinergie sau, dimpotrivă, pot menține zona doar în postura de falie nonconflictuală, delimitativă. Oricum, politicile Uniunii Europene și noul concept strategic NATO, pe care îl așteptăm cu nerăbdare, ca și politicile Rusiei și Ucrainei privind zona, pot încuraja sau descuraja o resurrecție a interesului general vital și a intereselor semnificative ale tuturor țărilor din regiune (țările caucaziene, Republica Moldova, țările balcanice, dar și ale României și Bulgariei, care sunt direct implicate în politicile europene și euro-atlantice), pentru participarea efectivă la această sinergie.

De aici, nevoia de identificare a unor valori comune, care s-au sedimentat aici de-a lungul istoriei, începând chiar cu cataclismul de la 7600, care este prezent în mituri, în textele folclorice, în istoria și obiceiurile fiecăreia dintre țările de aici.

Elementele care țin de cultura fiecărei țări – mai ales de cultura politică și istorică

– se bazează, în general, pe eroismul local, pe lupta împotriva invadatorilor, a dezlănțuirilor naturii, pe sacrificiu, dar și pe mândrie, pe spiritul de învingător, de luptător, de biruitor (la unii, de biruință prin sacrificiul suprem, la alții, de biruință prin putere și superioritate) etc. Cultura țărilor din zonă este prea puțin o cultură de confluență și prea mult o cultură de cetate, de fortăreață, de supraviețuire sau, la marile puteri din zonă, de aroganță imperială. Or, în aceste condiții, ce ar putea să aibă comun țările din zonă? Și totuși, există foarte multe elemente comune, care pot constitui suporturi viabile și vitale pentru o cultură a regiunii. Urmează ca, prin efortul cercetătorilor, al oamenilor de știință și de cultură, al guvernelor și al organizațiilor internaționale și locale, să fie identificate și valorificate aceste consonanțe ce se pot constitui în temeuri pentru ieșirea fiecărei țări din cetatea mileniilor și arondarea ei, cu tot patrimoniul pe care-l deține, la marea spirit european, la marea cultură europeană și, de ce nu, la marea cultură eurasiatică și universală.

BIBLIOGRAFIE

[1] Gheorghe I. Brătianu, *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, Editura Polirom, Iași, 1999.

[2] Ioan Sorin Apan, *Taina Mării Negre*, Editura Arania, 2004.

[3] Samuel P. Huntington, 1997, *The Clash of Civilizations the Remaking of World Order*. Simon & Schuster.

[4] <http://iss.ucdc.ro/studii-pdf/Geopolitica%20Marii%20Negre.pdf>, accesat la 30.07.2014.

[5] <http://issdc.wordpress.com/>, accesat la 31.07.2014.

[6] <http://www.mfa.gov.tr/the-new-geopolitical-order-in-the-bsec-region-tr.mfa>, accesat la 31.07.2014.

NOTĂ. În momentul de față, cei 4047 km ai litoralului Mării Negre sunt distribuiți astfel: Turcia – 1295 (32%); Ucraina – 1174 (29%); Rusia – 566 (14%); Georgia – 486 (12%); Bulgaria – 284 (7%) și România – 242 (6%).

Prezentat: 4 august 2014.

E-mail: dumitru007@yahoo.com

Европейская составляющая процесса подготовки государственных служащих Украины в сфере европейской интеграции

Любовь КОРЧАГИНА,
соискатель ученой степени кандидата наук
Одесского регионального института
государственного управления Национальной Академии
государственного управления при Президенте Украины

SUMMARY

The article highlights the significance of applying an European component approach in the training of public servants who deal with European integration issues. The definition and the structure of an "European component of public servants' training" with a focus on the lifelong learning concept are given, and the current state of affairs in Ukraine is outlined.

Подписанное 27 июня 2014 г. соглашение Украины с ЕС об ассоциации подтвердило стратегический курс Украины на европейскую интеграцию, признаваемого приоритетом для развития и определяя содержание общественных преобразований, основное направление внешней и внутренней политики государства и развитие партнерства с другими странами. Немаловажным аспектом в этом отношении является специальный компонент подготовки государственных служащих, занимающихся вопросами европейской интеграции. В данной статье мы рассмотрим возможность выделения европейской составляющей в процессе подготовки государственных служащих в рамках концепции обучения на протяжении всей жизни.

Вопросы, связанные с различными аспектами подготовки государственных служащих Украины в контексте евроинтеграционных стремлений страны, рассматривали такие украинские уче-

ные, как М. Лахыжа, В. Аверьянов, М. Борсук, Т. Мотренко, Г. Леликов, О. Андрейко, В. Лемак, Н. Нижник, О. Оболенский и др.

При рассмотрении процесса подготовки государственных служащих мы будем использовать понятие «европейской составляющей», которая является необходимым компонентом механизма подготовки государственных служащих к профессиональной деятельности, связанной с курсом Украины на европейскую интеграцию.

В статье под «европейской составляющей» мы понимаем совокупность организационных, кадровых и институциональных компонентов системы подготовки государственных служащих. Мы рассмотрим подготовку государственных служащих и должностных лиц местного самоуправления, деятельность которых связана с вопросами европейской интеграции, в рамках общего процесса модернизации системы высшего образования в Украине.

В исследовании мы основываемся на том, что европейская составляющая процесса подготовки государственных служащих к профессиональной деятельности по концепции обучения на протяжении всей жизни будет содействовать модернизации системы подготовки государственных служащих и повышению эффективности функционирования государственной службы в Украине. Основой этого процесса выступают компетентностная модель подготовки государственных служащих к профессиональной деятельности и соответствующий профиль компетентностей государственных служащих, которые работают в сфере европейской интеграции, внедрение которых

и качественному обеспечению органов государственной власти и органов местного самоуправления компетентными кадрами. Общую структуру европейской составляющей подготовки государственных служащих, специализирующихся в вопросах европейской интеграции, показано на Рис. 1. Здесь представлены три основных компонента, направленные на формирование ключевых компетенций, основополагающих специфического профиля компетентностей государственного служащего, который занимается вопросами европейской интеграции. Предложенная структура не является окончательным вариантом, возможны дополнения, которые бу-



Рис. 1. Структура европейской составляющей подготовки государственных служащих, работающих в сфере европейской интеграции

будет содействовать реализации курса Украины на европейскую интеграцию

дуг отражены в наших следующих исследованиях.

Рассмотрим каждый компонент европейской составляющей в рамках системы подготовки специалистов в сфере европейской интеграции на современном этапе. **Организационный компонент** нуждается в существенном дополнении, так как нет национальной стратегии подготовки специалистов в сфере европейской интеграции. Учебные программы и программы подготовки специалистов в сфере европейской интеграции рассматриваются на заседаниях Межведомственной экспертной группы по вопросам подготовки, переподготовки и повышения квалификации специалистов в сфере европейской интеграции и евроатлантического сотрудничества Украины (далее Межведомственная комиссия). Данные функции также имеет Школа высшего корпуса государственной службы и Центр адаптации государственной службы к стандартам Европейского Союза. Межведомственная комиссия методически обеспечивает отбор учебных учреждений, определенных для подготовки, переподготовки и повышения квалификации в сфере европейской интеграции, готовит предложения по усовершенствованию законодательства касательно организации подготовки специалистов в сфере европейской интеграции. Несмотря на то, что на сегодняшний день в связи со сложившейся ситуацией в стране, Кабинетом Министров Украины принято Постановление от 05 марта 2014 г. №71, в котором среди перечня государственных целевых программ, выполнение которых досрочно прекращается и «Государственная целевая программа подготовки, переподготовки и повышения квалификации специалистов в сфере европейской интеграции и евроатлантического сотруд-

ничества Украины на 2008 – 2015 гг.», [1] необходимость существования специальной программы, направленной на подготовку специалистов в сфере европейской интеграции не может перейти в долгосрочную задачу.

Институционный компонент на данном этапе представлен высшими учебными учреждениями для подготовки магистров «Государственного управления», которые входят в перечень учебных учреждений, отобранных на конкурсной основе, а также учебными учреждениями, которым предоставлено право проводить повышение квалификации специалистов и языковую подготовку. Список согласовывается на заседаниях Межведомственной комиссии и утверждается общим указом Национального агентства Украины по вопросам государственной службы и Министерства образования и науки Украины. Таким образом, представлена только возможность формального образования специалистов, занимающихся вопросами европейской интеграции.

Рассмотрим **кадровый компонент**. Понятие «специалист в сфере европейской интеграции» используется в украинских нормативных документах как «специалист в сфере европейской интеграции и евроатлантического сотрудничества». Вначале термин в формулировке «специалист в сфере европейской и евроатлантической интеграции» был отражен в совместном приказе Главного управления государственной службы Украины, Министерства образования и науки Украины и Министерства юстиции, [2] в котором утвердили методические рекомендации по определению органами государственной власти и органами местного самоуправления потребностей в специалистах в сфере европейской и евроатлантической

интеграции, определило сроки работы и минимальные требования к таким специалистам. Также в приказе Министерства образования и науки Украины [3] появляется утвержденный список специальностей и специализаций для подготовки, переподготовки и повышения квалификации специалистов в сфере европейской и евроатлантической интеграции, критерии и порядок отбора высших учебных заведений и учреждений последипломного образования для проведения такой работы. Четко определены две категории специалистов, функциональные обязанности которых связаны с реализацией политики в сфере европейской интеграции и евроатлантического сотрудничества: специалисты в сфере европейской интеграции и евроатлантического сотрудничества и специалисты, в компетенцию которых входит решение вопросов, связанных с европейской интеграцией и евроатлантическим сотрудничеством.

Хотя Национальное агентство Украины по вопросам государственной службы ввело порядок ведения учета государственных служащих и должностных лиц органов местного самоуправления, которые прошли повышение квалификации в сфере европейской интеграции, евроатлантического сотрудничества и языковой подготовки, но на сегодняшний день не разработано перечня должностей в органах государственного управления и местного самоуправления, на которых предусмотрены или необходимы специалисты, занимающиеся вопросами европейской интеграции. Также нет целевых групп специалистов, которые будут проходить повышение

квалификации по вопросам, связанным со сферой европейской интеграции.

В Государственной целевой программе развития государственной службы на период до 2016 года [4] определен ряд задач и мероприятий, направленных на внедрение профилей профессиональной компетентности должностей государственной службы, научное обеспечение развития системы государственной службы, определение методов и механизмов модернизации государственной службы в соответствии с принципами работы Европейского Союза. Среди критериев достижения результатов определено повышение уровня профессионального развития не менее, чем на 35% государственных служащих до конца 2016 года путем самообразования и усовершенствования профессиональных знаний, умений и навыков. Четко обозначено, что должны быть созданы условия для периодической стажировки и обучения государственных служащих в соответствующих учреждениях других государств, что невозможно без знаний иностранных языков и соответствующих языковой и социокультурной компетенций.

Государственные служащие в современных евроинтеграционных стремлениях Украины должны быть своеобразным лицом страны, приобретать черты евроцентричности, что, по-нашему мнению, невозможно без комплексного развития европейской составляющей подготовки, а также без разработки специального профиля компетентностей для специалистов в сфере европейской интеграции, без использования возможностей неформального образования и самообразования и разработки ориентировочной модели профессионального самообразования.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Постанова Кабінету Міністрів від 05 березня 2014 року № 71 «Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проєктів, економії бюджетних коштів та визнання такими, щов тратиличинність, деяких актів Кабінету Міністрів України»// Законодательство Украины.–[Електронний ресурс]//Режим доступа:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-2014-%D0%BF>

2. Про затвердження методичних рекомендацій що до визначення органами державної влади та органами місцевого самоврядування потреб у фахівцях у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції: наказ Голодержслужби України, Мін. освіти України, Мін'юсту України: від 23 лютого 2005 р.: № 57/120/20 //Законодательство Украины. – [Електронний ресурс]// Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0057351-05>.

3. Про затвердження Переліку спеціальностей та спеціалізацій, критеріїв і порядку відбору, складу Міжвідомчої експертної групи із забезпечення відбору вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції: наказ Мін. освіти України: від 24 березня 2005 р.: № 182.– Офіційний вісник України. – 2005. – № 15. – С. 344.

4. Державна цільова програма розвитку державної служби на період до 2016 року // Законодательство Украины. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/350-2013-%D0%BF>.

Prezentat: 4 august 2014.

E-mail: LN_Korchagina@ukr.net

Aspecte legale privind procesul de constituire a autorităților administrației publice locale în Republica Moldova

Anatolii BABAIANU,
doctorand,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova

SUMMARY

Organization and functioning of local public administration authorities in the Republic of Moldova is obviously based on the existing legal framework. However, we must consider the fact that legislation is quite dynamic, and thus many of scientific papers on the topic are no longer up-to-date, given the laws have been amended.

Moreover, public administration, including local public administration, is a dynamic system. Both the essence and the content of social needs are evolving, and it is imperative for the public administration's duty to satisfy these needs to evolve as well. In other words, organization and functioning of local public administration authorities must adjust quickly and efficiently to the new realities. And in order to achieve this with maximum impact, scientific research must be carried out.

Administrația publică este o ocupație străveche caracteristică, practic, tuturor țărilor și nivelurilor de guvernare.

Administrarea țării este încredințată unor autorități statale (autorități ale administrației publice - centrale și locale) care au menirea de a administra în interesele statului. Administrația publică, având un caracter public, acționează în folosul și în interesul general al societății. Inițial, administrația publică a pornit de la studierea procesului de administrare în guvernământ, după care treptat își concentrează atenția asupra instituțiilor, structurilor organizaționale și proceselor de luare și implementare a deciziilor. [14, p. 57]

Prin organizare, din punct de vedere administrativ, al teritoriului său, statul urmărește ca prin structurile administrativ-teritoriale pe care le creează să poată conduce și governa mai ușor societatea, iar colectivitățile locale, indiferent la ce nivel s-ar situa ele, tind spre o gestiune auto-

mă cât mai accentuată a problemelor care le privesc, atât în raport cu statul, cât și în raport cu structurile administrativ-teritoriale organizate la nivel superior.

Orice stat, pentru a putea fi mai bine condus și administrat, își divizează teritoriul în unități administrative, cărora le recunoaște personalitatea juridică și le conferă, totodată, atât atribuții de drept public, cât și atribuții de drept privat. Modul de organizare și funcționare a autorităților publice locale este reglementat de Legea privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35/116 din 09.03.2007. [6]

În virtutea atribuțiilor pe care le îndeplinesc, autoritățile se împart în autorități *deliberative* și autorități *executive*. **Autoritățile executive** ale administrației publice locale constituie un sistem din două niveluri: primul - primarii satelor (comunelor), orașelor (municipiilor) și al doilea

- preşedinţii de raion, primarul general de Chişinău, Başcanul şi Comitetul executiv al Găgăuziei. **Autorităţile deliberative** sunt cele care decid (adoapt  decizii)  n soluţionarea problemelor de interes local. Din ele fac parte consiliile săteşti (comunale), orăşeneşti (municipale), raionale şi Adunarea Populară a Găgăuziei. Ultima este învestită şi cu dreptul de a adopta legi cu caracter local în limitele Unităţii Teritorial-Autonomie Găgăuzia. Consiliile locale şi raionale, primarii şi preşedinţii de raioane funcţionează ca autorităţi administrative autonome.  ntre autorităţile de nivelul întâi şi cele de nivelul al doilea nu există relaţii de subordonare.

Comunele, satele şi oraşele au c te un primar şi c te un viceprimar, iar municipiile - c te 2 viceprimari, aleşi în condiţiile legii. Primarii şi viceprimarii nu pot fi în acelaşi timp şi consilieri. Primarul participă la şedinţele consiliului local şi are dreptul să-şi exprime punctul de vedere asupra tuturor problemelor supuse dezbaterii.

Primarul îndeplineşte o funcţie de autoritate publică, este şeful administraţiei publice locale şi al aparatului propriu de specialitate al autorităţilor administraţiei publice locale, pe care îl conduce şi îl controlează, răspunde de buna funcţionare a administraţiei publice locale, în condiţiile legii, şi mai ales reprezintă comuna sau oraşul în relaţiile cu alte autorităţi publice, cu persoanele fizice sau juridice, precum şi în justiţie.

Confirmarea legalităţii alegerii primarului şi validarea mandatului acestuia se fac în condiţiile Codului electoral. Validarea sau invalidarea mandatului de primar se aduce la cunoştinţă publică, se comunică oficiului teritorial al Cancelariei de Stat şi se prezintă de către un judecător la prima şedinţă „sau, după caz, la o şedinţă extraordinară a consiliului.” în caz de invalidare a mandatului de primar, se organizează alegeri noi în condiţiile Codului electoral. [3]

Primarii oraşelor (municipiilor) şi satelor

(comunelor), precum şi consilierii în comisiile locale se aleg prin vot universal, egal, secret şi liber exprimat, pentru un mandat de 4 ani. Cheltuielile legate de pregătirea şi desfăşurarea alegerilor le suportă statul. Cuantumul mijloacelor financiare este stabilit de Parlament în limitele prevăzute de Legea bugetului de stat pe anul în care au loc alegerile. Organele administraţiei publice locale eligibile (consiliile locale, primarii) se formează în baza procedurii stabilite de Codul electoral.

Satul din care nu au fost aleşi consilieri în consiliul local alege un delegat sătesc, care apără şi reprezintă interesele localităţii în autorităţile administraţiei publice locale, precum şi în alte autorităţi. Delegatul sătesc este ales la adunarea generală a locuitorilor cu drept de vot ai satului, cu votul majorităţii celor prezenţi.

Alegerea delegatului sătesc se face în prezenţa primarului sau a viceprimarului unităţii administrativ-teritoriale respective. La adunarea generală trebuie să participe, cel puţin, o treime din locuitorii cu drept de vot ai satului. Alegerea delegatului sătesc se face pe durata mandatului consiliului. Adunarea generală a locuitorilor satului poate accepta demisia sau poate hot r  revocarea delegatului sătesc.

La decizia consiliului local, delegatul sătesc poate fi remunerat din bugetul local. Delegatul sătesc exercită următoarele atribuţii principale:

- a) participă la şedinţele consiliului local;
- b) aduce la cunoştinţă locuitorilor satului deciziile consiliului şi dispoziţiile primarului;
- c) acordă sprijin autorităţilor administraţiei publice locale în realizarea măsurilor ce ţin de interesele satului respectiv;
- d) prezintă propuneri de realizare a unor obiective economice, social-culturale şi de rezolvare a altor probleme ce ţin de interesele satului;
- e) urmăreşte modul în care administraţia publică locală rezolvă problemele sa-

tului care l-a delegat și informează despre aceasta populația.

În cazul în care consiliul sau primarul preconizează să emită acte care, în viziunea delegatului sătesc, contravin intereselor satului din a cărui parte a fost ales, delegatul poate propune amânarea adopțării lor pentru a se consulta cu locuitorii satului.

Circumscripțiile electorale locale se divizează în secții de votare, pentru care se constituie birouri electorale. Data alegerilor locale generale se stabilește prin hotărârea Parlamentului cu, cel puțin, 60 de zile înainte de alegeri. Propunerile de candidați pentru consilierii locali, ca și pentru primari, se fac pe circumscripții electorale de către partidele politice sau alianțele politice, precum și candidaturi independente, care se depun, cel târziu, cu 30 zile înainte de data alegerilor.

Au dreptul de a fi aleși primari cetățenii Republicii Moldova, cu drept de vot, care au împlinit inclusiv în ziua alegerilor vârsta de 25 de ani. [4]

Candidații care au fost incluși în liste, dar nu au fost aleși se numesc candidați supleanți, din rândul lor se completează locurile devenite vacante pe parcursul mandatului.

Alegerile sunt considerate legal constituite după validarea (de către judecată) a, cel puțin, 1/3 din numărul alegătorilor. Alegerile sunt declarate nule, dacă în cadrul operațiilor electorale au fost comise încălcări ale Codului electoral care au influențat rezultatele votării și atribuirea mandatelor.

Dacă alegerile sunt declarate nevalabile sau nule, Comisia Electorală Centrală dispune efectuarea în termen de 2 săptămâni a alegerilor repetate. Alegerile noi au loc în cazul în care:

- consiliul a demisionat, a fost dizolvat ori componența lui s-a redus cu 1/3 din numărul stabilit de Lege;
- dacă primarul a demisionat, a fost revocat sau nu-și poate exercita funcția.

Confirmarea legalității alegerii primarului și validarea mandatului acestuia se fac în condițiile Codului electoral.

Primarul prezintă, la cererea consiliului local, informații despre executarea deciziilor adoptate de consiliu, alte informații despre activitatea sa de exercitare a anumitor atribuții ce îi revin potrivit legii. Primarul, în calitatea sa de autoritate publică locală executivă, exercită și alte atribuții prevăzute de legislația în vigoare sau încredințate de consiliul local.

În cazul săvârșirii unei infracțiuni, primarul poate fi suspendat din funcție până la soluționarea definitivă a cauzei.

Organizarea de noi alegeri pentru funcția de primar nu se admite pe întreaga durată a suspendării. Suspendarea poate fi dispusă numai de către instanța de judecată, în condițiile legii. Dacă a fost achitat sau dosarul său penal a fost clasat, cu excepția cazurilor de amnistie, primarul suspendat din funcție are dreptul la reparare, în condițiile legii, a prejudiciului cauzat. Primarul este restabilit în funcție pentru perioada până la expirarea mandatului său.

Revocarea primarului se face, de regulă, printr-un referendum local, însă, în cazul în care se află într-o stare de incompatibilitate prevăzută de lege, primarul este revocat din funcție fără efectuarea unui referendum local, în baza hotărârii definitive a instanței de judecată. Procedura de revocare este inițiată de către primar, din proprie inițiativă sau la cererea persoanelor interesate. Primarul își exercită atribuțiile de la data validării mandatului până la data validării următorului mandat de primar, cu excepția cazurilor când mandatul încetează înainte de termen.

Consiliul local poate iniția, în condițiile Codului electoral, un referendum local de revocare a primarului prin vot secret în cazul în care acesta a comis acțiuni ce contravin Constituției, a încălcat sau a executat necorespunzător atribuțiile ce îi revin potrivit prezentei legi și altor acte normative,

fapte constatate prin hotărare judecătorească definitivă.

 n cazul în care a fost deferit justiției pentru s v rșirea unei infracțiuni, primarul poate fi suspendat din func ie până la solu ionarea definitivă a cauzei. Organizarea de noi alegeri pentru funcția de primar nu se admite pe întreaga durată a suspendării. Suspendarea poate fi dispusă numai de către instanța de judecată, în condi iile legii.

Dacă a fost achitat sau dosarul său penal a fost clasat, primarul suspendat din func ie are dreptul la reparare, în condi iile legii, a prejudiciului cauzat. Primarul este restabilit în func ie până la expirarea mandatului său. Prevederile identice se aplică, în modul respectiv, și viceprimarilor.

 n exercitarea mandatului, consilierii locali, primarii și viceprimarii, președinții și vicepreședinții raioanelor sunt în serviciul colectivității locale și se bucură de protecția și garanțiile acordate prin Legea privind statutul alesului local.

Primarii și viceprimarii, președinții și vicepreședinții raioanelor, consilierii, secretarii și personalul primăriilor și aparatelor președinților raioanelor poartă răspundere juridică în conformitate cu legislația în vigoare pentru faptele ilegale comise în exerci iul func iunii.

Consiliile locale și primarii aleși în cursul unei legislaturi, ca urmare a dizolvării unor consilii sau de venirii vacante a unor posturi de primari,  nceie mandatul predecesorilor.

Președinții și vicepreședinții raionului, guvernatorul unității teritoriale autonome cu statut juridic special, președintele și vicepreședinții Adunării Populare a unității teritoriale autonome cu statut juridic special, primarii, viceprimarii (cu excepția viceprimarilor care își exercită func iile pe baze obștești) nu au dreptul să practice activitate de întreprinzător, să dețină concomitent o altă func ie sau să cumuleze o altă muncă salarizată în întreprinderi, in-

stitu ii și organiza ii cu orice formă de organizare juridică, cu excepția activităților științifice și didactice.

Func ia de președinte și vicepreședinte al raionului, de primar și viceprimar este incompatibilă cu calitatea de consilier.

Primăria se organizează și funcționează în baza unui regulament aprobat de consiliul local. [16] Primăria, ca structură funcțională, are următoarele atribu ii:

a)  ntocmește proiecte de decizii ale consiliului local și proiecte de dispozi ie ale primarului;

b) aduce la cunoștin  publică deciziile consiliului și dispozi iile normative ale primarului;

c) colectează și prezintă primarului informații pentru raportul anual privind starea economică și socială a satului (comunei), orașului (municipiului);

d) prezintă primarului, în comun cu serviciile publice, informații despre funcționarea acestora, precum și a întreprinderilor municipale create de consiliul local;

e) supraveghează executarea măsurilor dispuse de primar atât în cadrul primăriei, c t și în teritoriul administrat;

f) contribuie la elaborarea proiectului de buget al unității administrativ-teritoriale pentru următorul an bugetar și a proiectelor de modificare a bugetului, care urmează să fie prezentate de primar spre examinare consiliului local;

g) asigură executarea bugetului unității administrativ-teritoriale, în conformitate cu deciziile consiliului local, și respectarea prevederilor legale;

Condi iile numirii, angajării, promovării, sanc ion rii și eliberării din func ie a personalului primăriei, drepturile și obligațiile acestora sunt stabilite de legislația în vigoare și de regulamentul primăriei, aprobat de consiliul local. Funcționarii primăriei sunt func ionari publici și cad sub inciden a Legii privind funcția publică și statutul funcționarului public.

 n concluzie, în Republica Moldova exis-

tă deja un cadru normativ propriu care reglementează problematica organizării și funcționării autorităților administrației publice locale, cadru normativ ce include atât prevederi constituționale cât și prevăzute în legi. Sunt reglementate prin lege atât modalitatea de constituire a autori-

tăților administrației publice locale, cât și funcționarea acestora în perioada exercitării mandatului. Cu regret, imperfecțiunile legislației au generat adesea interpretări eronate și chiar conflicte între administrațiile publice locale de diferite niveluri.

BIBLIOGRAFIE

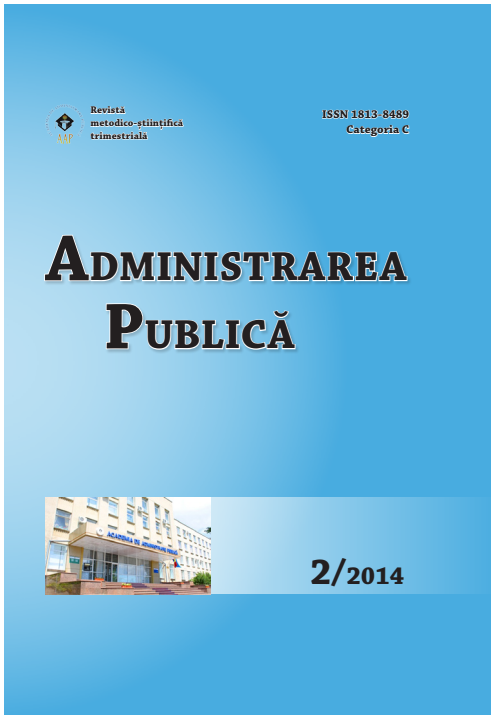
1. Carta europeană „Exercițiul autonom al puterii locale”, Strasbourg, 1995.
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.
3. Codul Electoral al Republicii Moldova nr. 1381-XIII din 21.11.1997, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 81/667 din 08.12.1997.
4. Legea privind statutul municipiului Chișinău nr. 431-XIII din 19.04.1995, Monitorul Oficial al Republicii Moldova.
5. Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova nr. 764-XV din 27.12.2001, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 16 din 29.01.2002.
6. Legea cu privire la administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35/116 din 09.03.2007.
7. Legea cu privire la descentralizarea administrativă nr. 435-XVI din 28.12.2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.32-35/116 din 09.03.2007.
8. Administrația publică: aspecte practico-științifice, probleme și perspective. - Chișinău: Ed. AAP, 2004.
9. Alexandru I. Administrația publică. - București: Ed. Lumina Lex, 2001.
10. Cioaric V. O sută de întrebări și răspunsuri pentru o bună guvernare în Moldova. Ghidul alesului local. - Chișinău : Ed. Foxtrot, 2012
11. Creangă I. Curs de drept administrativ. - Chișinău: Ed. „Epigraf”, 2005.
12. Deliu T. Procesul decizional în administrația publică locală din Moldova.- Chișinău, 2001.
13. Orlov M., Belecciu Ș. Drept administrativ. - Chișinău: Ed. „Poligraf”, 2006.
14. Platon M. Introducere în știința administrației publice. - Chișinău: AAP, 1999.
15. Sîmboteanu A. Administrația publică centrală. - Chișinău: Ed. AAP, 1998.

Prezentat: 4 august 2014.

E-mail: akbmd@mail.md

AVIZ

Continuă abonarea la ziarul „Funcționarul public” și la revista metodică științifică „Administrarea Publică” pentru anul 2014, editate de **Academia de Administrare Publică**.



Rezultatele admiterii la studii la Academia de Administrare Publică

În perioada 5 - 8 august 2014, la Academia de Administrare Publică au fost susținute probele de admitere la studii superioare de masterat la fiecare specializare câte trei probe de admitere: examen la disciplina de bază și teste pentru verificarea abilităților de comunicare în limbă străină și utilizarea calculatorului.

Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova, nr. 565 din 16 iulie 2014, Academiei i-a fost stabilită comanda de stat pentru admiterea la studii superioare de masterat profesional pentru anul de studii 2014-2015 în număr de 50 de locuri la învățământul de zi, cu durata studiilor de 2 ani, și 170 de locuri la învățământul cu frecvență redusă, cu durata studiilor de 2,5 ani. Concursul de admitere la studii superioare de masterat profesional s-a desfășurat la următoarele specializări: **Administrarea publică, Management, Relații internaționale, Drept administrativ și drept constituțional, Anticorupție și Management informațional în administrația publică.** De asemenea, la masteratul de cercetare, conform comenzi de stat, au fost prevăzute 30 de locuri, inclusiv 20 locuri la specializarea Științe politice și 10 locuri la specializarea Științe economice. În conformitate cu legislația în vigoare, candidații la studii superioare de masterat

profesional au fost delegați de către autoritățile administrative publice din rândul per-



sonalului autorităților publice centrale și locale.

Printre apusele dnei **Maria STRECHU, doctor în economie, conferențiar universitar, director al Departamentului Învățământ superior, secretar responsabil al Comisiei de admitere** la concurs au participat viști candidați din cadrul autorităților publice centrale și locale, cât și din sectorul privat, or în ziua de azi, fără studii aprofundate în domeniul administrației, al managementului, tehnologiilor informaționale etc., este complicat a dezvolta o afaceră de succes. În acest context, este de remarcat faptul că relațiile de colaborare permanentă și eficientă a Academiei de Administrare Publică cu autoritățile publice locale nu se limitează doar la perioada de admitere, ele fiind întreținute pe parcursul întregului an.

Asfel, sunt oferite consultații pentru pregătirea viitorilor candidați pentru studiile de



masterat la Academia de Administrare Publică în funcție de necesitățile fiecărei AP. Respectiv, și calitatea pregătirii candidaților delegați la studii este la un nivel tot mai avansat. Lucru confirmat și de susținerea probelor de admitere din anul curent, după cum avea să menționeze **dl Andrei GROZA, prim-rector al Academiei, doctor**

în istorie, conferențiar universitar:

Examenle de admitere la studii de masterat care s-au desfășurat la Academia de Administrare Publică au demonstrat că, în comparație cu anii precedenți, candidații la studii au dat dovadă de o pregătire mult mai bună. Răspunsurile formulate au confirmat o cunoaștere profundă a legislației în vigoare și a problemelor existente în activitatea administrației publice. Aș dori să menționez, în mod deosebit, posesiunea limbilor străine și utilizarea calculatorului.

Precis, toate persoanele incluse în liste, s-au prezentat la examen, cu mici excepții, motivate de situații obiective de la serviciu sau din familie. În pofida calculurilor de afaceri, în toate audierile, în care au avut loc examenul, au fost asigurate condițiile necesare pe tot parcursul zilei.

(Continuare în pag. 3)

SUMAR	
Oficial.....	2
Admiterea 2014.....	1, 3
Anversare.....	4
Guvernarea electronică.....	5
Administrația publică centrală.....	6-7
Cooperare intercomunitară.....	8
Istoria noastră.....	9
În lumea științei și a tehnicii.....	10
Dura lex, sed lex.....	11
Diverse.....	12

Revista
„Administrarea Publică”
apare trimestrial.
Costul unui abonament:
3 luni - 42 lei;
6 luni - 84 lei;
1 an - 168 lei.
Indice poștal - **76957.**

Ziarul
„Funcționarul public”
apare de 2 ori pe lună.
Costul unui abonament:
3 luni - 37 lei 80 bani;
6 luni - 75 lei 60 bani;
1 an - 151 lei 20 bani.
Indice poștal - **67919.**

Secția activitate editorială

Mihai MANEA - **șef secție**

Ion AXENTI - **secretar responsabil**

Sergiu PÎSLARU - **redactor, designer**

Vitalie NICA - **redactor**

Indice poștal: 76957

Adresa redacției:

MD-2070, mun. Chișinău, str. Ialoveni 100

Tel.: (0-22) 28-40-78, fax: (0-22) 28-48-71

E-mail: aap.editura@yahoo.com

Data la cules: 04.07.2014

Bun de tipar: 09.09.2014

Tipar executat la S. C. „Elan Poligraf” S. R. L.

Tiraj: **235 ex.** Hârtie offset.

Preț contractual.

ISSN 1813-8489